

IN
HIERONYMI
CATALOGUM

SCHOLIA

DESIDERII ERASMI

ET

MARIANI VICTORII
AMERINI EPISCOPI

ANNOTATIONES.

IN NOMINE DOMINI AMEN

DE REBUS PUBLICIS

IN

CAVALLO

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

DE REBUS PUBLICIS

ERASMUS ROTERODAMUS

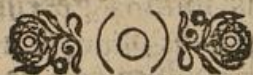
LECTORI PIO

S. D.

ERuditum opus & Hieronymo dignum, sed quod nemo, cui bonæ literæ cordi sint, sine gravi dolore legere possit, nimirum hinc intelligens ex tot egregiis clarissimorum virorum monumentis, vix paucula quædam superesse, atque ea sane mutila, deprauata, contaminataque. O iacturam vere deplorandam, si quid proficeretur complorationibus. Si quid ad rem attinet domesticam, id tenemus mordicus, pro fundis, pro censu strenue digladiamur. At in huiusmodi thesauris, quibus nihil esse potest preciosius, & ecclesia Christiana dignius, quam dormitatum est ab episcopis, ac theologis, qui tot orbis lumina, tot insignes fidei nostræ procures & antesignanos, litteris eximios, eloquentia illustres, vitæ sanctimonia commendatos, aliquot & martyrio claros, intercidere passi sunt, ut hoc sordidum Scriptorum genus succederet, sententiariorum, sumulariorum, fasciculariorum, speculariorum, & o Deum immortalem, quorum vel recordatio nauseam moveat generosis ac bene natis ingeniis. Verum hic dolor extimulare debet omnes bonis addictos authoribus, ut id certe quod superest, tanto legant avidius, quanto minus est, quod temporum ruina nobis fecit reliquum. Vertit hunc librum Græce Sophronius, cuius mentionem facit inter reliquos Hieronymus, nec id sane infelicitur. Ex quo per multa restituimus, exemplar emen-

mendatum ac vetustum nacti. Gennadii catalogum, non omnino lectu indignum, ob historiæ cognitionem reperiēs in secunda parte secundi tomi. Est & alius libellus, de duodecim primatibus Ecclesiæ, sed auctorem præ se ferens non solum ineruditum & infantem, verum etiam insanum, motaq; mentis, quem tamen ipsum in tertia parte secundi tomi reperiēs, si libebit bonas horas male perdere. Ne quid autem fallat lectorem, illud noverit, Andream, Jacobum Zebedæi filium, Philippum, Bartholomæum, Thomam, Simonem Cananæum, Matthiam, Timotheum, Titum, Crescentem, non recenseri ab Hieronymo, sed additos a studioso quopiam ex alio catalogo. Nam pleræq; conveniunt cum his, quæ retulit Theodorus, Tyri Episcopus. Cæterum ab Hieronymo non commemorantur nisi scriptores. Bene vale.

ERASMI ROTERODAMI
IN CATALOGUM
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
SCHOLIA.

Hortaris Dexter. Sophronius, Hieronymi familiaris, qui librum hunc Græce vertit, indicat hunc Dextrum fuisse præfectum prætorio.

Ut Tranquillum sequens. Extat libellus Suetonii Tranquilli, de claris oratoribus & Grammaticis. Extat & alter de viris illustribus, Plinii titulo, quem nonnulli malunt ascribere Suetonio.

Santra Nepos. Nonnulli codices scriptum habebant, Santhraprepus, verum Sophronius legit *σάντρας νέπος*. Santas, sive Santa nepos, ut nepos vel additum sit discriminis gratia, vel cognomen sit gentilitium, ut Plinius nepos, Cornelius Nepos. Quamquam in Latinis vocabulis non usquequaque fidendum græcis Scriptoribus. Proinde Santra reliquimus.

Pessimum ut dicitur magistrum. Apparet vulgo jactatum fuisse proverbium, sibi quemque pessimum esse magistrum, quod unusquisque sibi ipsi blanditur & sua cuique nimium placent.

Celsus Porphyrius Julianus. Hi perniciosissimi hostes Christianæ religionis, ut quam litteris Philosophorum ac rhetorum præter impietatem ac tyrannidem adversum nos armati, libris editis infectati sunt.

SIMON.

Idem aliquoties dictus est Simeon, & Bariona cognominatus a Christo, hoc est filius Joannis.

Q

Quæ

Quæ Canonica nominantur. Pro Canonica legendum est Catholica, id quod liquet ex conversione Sophronii. Dicuntur autem Catholica, quod ex æquo ad omnes pertineant.

Propter stili cum priore. Vides lector, ut Hieronymus nullum aliud adducat argumentum quam stili. Nam cætera facile est vitare, stilum & qui conatur effingere, non statim potest.

Actorum ejus scribitur. Restitue inscribitur & Sophronius vertit *Ἀνέγραπται*.

JACOBUS.

Hoc loco Sophronius subnectit Andream, etsi nihil ille scriptum reliquit.

Cujus Johannes in libro meminit. In libro suo, non additur apud Sophronium, & adjecta videntur ab interprete quopiam. Nec illa verba, post resurrectionem, adduntur apud Sophronium, & apparet adjecta.

Quæ de septem Canonicis est. Catholicis pro canonicis legendum est, teste Sophronio.

In septimo hypotyposeon. *ὑποτυπώσεων*. Hypotyposis est, cum res expressa subjicitur oculis. Nam hoc titulo Clemens scripsit libros octo.

Accepta occasione. Sophronius explicans, quæ fuerit occasio, vertit, *ἐκ τῆς αἰτίας ἀναρχίας*, id est, accepta hac occasione, quod provincia careret præside.

Quo rudia vestimenta. Rudia vocat *ἄγναφα*, sic enim vertit in evangelio, quisquis is fuit. Apud Sophronium loco rudia, nihil habetur, & in emendatioribus codicibus hæc vox omnino abest.

Extorqueri. Sophronius vertit, *ἐκπύζειν*, quod sonat extundere.

Evan-

Evangelium quoque. Id appellatur Nazarenorum & subinde citatur ab Hieronymo.

MATTHÆUS.

Constanter affirmant hoc evangelium hebraice scriptum fuisse. At illud mirum, neminem unquam fuisse, qui testetur sibi conspectum fuisse. Chrysostomus non affirmat, sed ajunt inquit. Illud constat, primam auctoritatem huic evangelio semper fuisse.

Qui in Bersabea Boerea. Bersabea nec est apud Sophronium, nec in emendationibus exemplaribus.

Ex Aegypto vocavi filium meum. De his copiosius Hieronymus in libro de optimo genere interpretandi, & nos in annotationibus novi testamenti nonnihil attigimus.

JUDAS.

Admiscet & hic Sophronius nonnullos, historię feriem persequens, cum Hieronymus scriptores tantum recenseat. Alioqui a Christo potissimum erat incipiendum. Quamquam suspicor hæc magis ab alio quopiam studioso adjecta.

Quæ de septem Canonicis est. Rursum pro Catholicis est canonicis.

De libro Enoch. Citat enim illic prophetiam Enoch quæ nusquam extat. Citat & altercationem Michaeli cum diabolo de corpore Moyfi.

Quem ajunt ipsi adjunctum. Ipsi adjunctum, non repetio apud Sophronium. Verum quia suspicabar a libras riis omiffa, nolui rescare.

Sed ab omnibus expellitur. Pro expellitur legendum exploditur. Eam tamen Faber Stapulensis admiscuit suis commentariis, cum meo judicio nihil sit illic Paulo dignum.

BARNABAS.

Separatus a Paulo. Legis in Actis capite decimo
Q₂ quin-

quinto. Etiam si Latina mollius sonant quam Græca, quod is locus calumniæ patuerit, velut inter Apostolos diffidium fuerit.

LVCAS.

Apostolicarum actionum. In nonnullis exemplaribus habebatur, apostolicarum praxeon, id est actuum, sive actionum.

Igitur visionem Pauli. In nonnullis codicibus Græcæ voci spatium erat relictum πὸ ὄραμα. At Sophronius periodi meminit non visionis. Periodus autem Latinis circuitum sonat.

Id est amatorem Pauli. σπαδασην apostoli Pauli, id est studiosum Apostoli Pauli.

Paulo amore fecisse. Locum hunc partim ex emendatioribus libris, partim ex græcis restituimus in hunc modum. Et confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob hoc loco excidisse quidam suspicantur. Huc enim refert verbum hoc Sophronius non ad sequentia.

Qui a principio ipsi viderunt. Hinc liquet Lucam audita magis referre quam visa.

Vixit octoginta quatuor annos, uxorem habens sive non habens. Hæc verba videntur adjecta, quandoquidem nec adduntur apud Sophronium, nec in exemplaribus emendatioribus.

MARCUS.

Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone collecta. Cœlecta legendum, non collecta, quemadmodum admonuimus, & in annotationibus in novum editis testamentum. Nam græce est συνηλεκτη.

Succedente sibi Aviano. Sophronius pro Aviano habet Ananiam.

IOANNES.

Quæ res etiam diaphoniam. Διφωνίας, id est dissonantia.
HER-

tiam quod in quibusdam discordet ab aliis.

A senatu rescisis. In aliis scriptum erat, scissis. Legendum est rescisis, hoc est abrogatis & irritatis, a verbo rescindo.

Sub Nerva Principe. Pro Nerva Sophronius habet Per-
tinacem, idque reperitur in nonnullis vetustis exempla-
ribus nostris.

HERMAS.

Salutate Phlegontem, Herman, Patroban, Hermen.
Asyncritus a librariis est prætermisus, quem ex Paulo &
Sophronio restituimus.

Qui appellatur pastor. Græce ποιῦν. Nam is græce
scripsit.

PHILO.

Matrimonia egentibus dividantur. Ex Sophronio li-
quet, legendum, dividuntur, indicandi modo, ac mox,
vacatur, non vacetur. Non enim hic præcipit, quid o-
porteat a monachis fieri, sed quid apud illos fieri soleat
ostendit.

De iis quæ sensu. κατὰ τὴν νοῦν, id est in animo, ac mente,
nimirum apud nos.

De tribus virtutibus liber unus. Sophronius vertit
δωδεκάλογον, ut intelligamus, non virtutes, quæ opponuntur
vitiis, sed potentias, quibus eduntur miracula.

Quæ scripsit de vita contemplativa. In aliis extabant,
nonnulla vestigia græcæ scripturæ, sed depravatissima,
quæ tamen proclive sit ex Sophronio restituere, καὶ ἐκ
Σωφρονίου ἱερῶν, id est, de vita contemplativa supplicum.

Et sicut de aliis iudicibus. In nonnullis scriptum erat,
& sint ab aliis iudicibus iudices. Apud Sophronium ni-
hil horum reperitur.

Apud grecos dicitur. ἢ πλάτων Φιλωνίσσῃ, ἢ Φίλων πλατωνίσσῃ, id est, aut Plato philonissat, aut Philo platonissat, ob stili congruentiam. Nam id dici solet de vehementer inter se similibus.

SENECA.

Sotionis Stoici. Pro Sotione Sophronius habet σῶζοντα, id est Sozontem, an recte, addubito.

Quem non ponerem in catalogo Sanctorum. Non nihil demiror quid Hieronymus hic senserit. Cum Philomem ponere non sit veritus, judæum non Christianum, & item Josephum & nonnullos hæresiarchas, cur vocat catalogum sanctorum? aut cur his veretur adjungere Senecam, ethnicum quidem, sed quod ad mores attinet, multis Christianis sanctiorem?

Quæ leguntur à plurimis. Tacite indicat erudito lectori quid sentiat. Nempe eas epistolas falso inscribi Paulo & Senecæ, cum nihil illic sit, neque Paulo dignum, neque Seneca. Quemadmodum admonuimus in Senecæ operibus, à nobis utcunq; emendatis, quatenus exemplaribus adiuti vetustis, conjectura consequi potuimus.

IOSEPHUS.

Iosephus Mattathie. Matthiæ est apud Sophronium, suffragantibus & vetustis exemplaribus. Suidas habet, Matthæi.

Quatuordecim antiquitatum libros. In nonnullis erat viginti quatuor, ut Sophronius viginti ponit, consentientibus vetustis exemplaribus, atq; ipso Suida Græce περὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

Dues Archeotetos? ἀρχαιοτήτης id est antiquitatis.

Qui inscribitur περὶ ἀντιγράτου λογισμῶν. Id est de imperatrice sapientia, seu prudentia. Nam id interpretamentum quod circumferatur in vulgatis exemplaribus, de potentia dicendi, nescio quis adjecit. Cæterum græcum

cum titulum & ante nos restituit ex Sophronio & Suida, Cono Norimbergensis, vir in peruestigandis iis, quæ ad restituendos authores pertinent, juxta fidelis ac diligens & omnino dignus, qui diutius vixisset bonis literis, ac diutius vivere poterat, nisi in hoc vitæ genus incidisset, in quo huic studiorum generi non multum honoris haberi solet, quod haud magnopere faciat πρὸς τὴν ἀλφειαν.

CLEMENS.

Omnino grandis. Satis indicat eam epistolam videri clementis, etiamsi propter contentiosos, non audet palam frateri.

Volumine coarguit. Sophronius vertit, εὐθύνει, quod magis sonat corrigit.

IGNATIUS.

Quia non sum demonium incorporale. Corporale legit Sophronius, & ita scriptum habetur in emendatis exemplaribus. Plato dæmonibus corpora tribuit subtilia. Quod alicubi sensit & Augustinus.

Ego me urgeam. Hæc verba nec habentur apud Sophronium, nec in vetustis exemplaribus emandationibus.

POLYCARPUS.

Regente Anacleto. Sophronius pro Anacleto, legit Aniceto, ἀνικητής, quod nobis invictum sonat. Meminit autem Aniceti in Egesippo.

PAPIAS.

Explanatio sermonum Domini. ἐκθέσις τῶν λόγων κυρίου.

Iudaicam edidisse δευτέραν. Sic enim restituimus ex Sophronio, titulum in nostris exemplaribus corruptum. Iudæi δευτέραν vocant, posteriorum interpretationes, cujus generis apud nos sunt Augustinus, Thomas & Scottus.

Vide

Victorinus Pictaviensis. Sophronius, πεταβιον. In nonnullis habebatur, Petabionensis.

QUADRATUS.

Athenis exegisset hyemem. Hoc est hybernasset.

ARISTIDES.

Apud Philosophos. In nonnullis erat Silogos. Ex Sophronio restituimus philologos hoc est, eruditionis & eloquentiæ studiosos.

AGRIPPA.

Barthoban & Bachobeth. Sophronius legit, Barcaban & Marcob. Quamquam id perparui refert, cum sint vocabula facticia. Huius sunt & illa prodigiosa nomina ἀβραζα, Barbelus, de quibus dictum est alias.

Qui quasi annum continens. Nam græcis litteris, quibus constat hæc dictio, numerus conficitur trecentorum & sexaginta quinque.

A quo gnostici. A scientia dicti, quam sibi vindicabant huiusmodi prodigiorum fumis. *Cochebas* χόχις legit Sophronius.

Ex quo primum errore crevisset. Crevissent legendum censeo, ut subaudias idola.

Antonius. Hic erat in deliciis Adriano. Ab eo nomen indidit civitati Ægypti, quæ eadem dicta est Adrianopolis.

JUSTINUS.

Neapoli urbi Palestina. Hic deerat in nostris exemplaribus, patre Prisco Bacchio. Quæ verba restituta sunt ex Sophronio, apud quem legimus, ἀπὸ τῆς νεαπολιτῶν, ἐπαρχίας παλαιστίνης, ὅκ πατρὸς πρίσκου βακχείη.

Cui titulum prenotavit ἑλεγχος. Sic enim restituimus partim ex vestigiis exemplarium emendationum, sed multo magis ex Sophronio. Est autem ἑλεγχος Redargutio.

De

De Monarchia. μοναρχία est principatus unius.

Quem prænотavit psalten. ψάλτην, id est cantorem

Cum in urbe Roma haberet διατριβὰς. Nam hanc vocem reposuimus, è vestigiis veterum codicum, & extat eadem apud Sophronium. In nonnullis ascripta erat interpretatio Græcæ vocis, id est ludos exercitatorios, in nonnullis decisiones. Unde palam est, hæc ab alio quoque adjecta, non ab Hieronymo. Et rursum ommissis Græcis, ex his additis, alius alia divinarat Græca. Cæterum Diatribæ dicuntur conflictationes philosophorum.

MELITO.

Et eglogarum libros sex. ἐκλογῶν eclogarum, hoc est excerptionum, per κ, non per γ. Quanquam in his titulis parum convenit inter exemplaria latina.

Pro Montano dedit. Pro dedit in nonnullis habebatur, cavillatur. Apud Sophronium neutrum est, sed tantum dicit.

THEOPHILUS.

M. Antonino secundo. In emendatis & item apud Sophronium, pro secundo legimus vero.

Qui mihi cum superiori. Vides lector, ut sola phrasi iudicat opus.

APOLLINARIUS.

Asiæ Hierosolymitanus. Hieropolitanus habetur tum in emendatis codicibus, tum apud Sophronium. Addidit autem Asiæ, quod ejusdem nominis sit urbs in Syria & item in Creta.

Et Adversum Cataphrygas. Hæretici sunt a regione dicti. Sophronius legit, κατὰ τῶν Φρυγῶν, id est adversum Phrygos. Verum nostra lectio mihi magis probatur.

Insaniebant. Allusit ad vates Phanaticos & Lympha-

phaticos. Et Priscilla legit Sophronius, non Prisca. Quamquam latina dissident exemplaria. Emendatio-
ra ad hunc habebant modum, Adversus Cataphrygas
tum primum, cum Prisca & Maximilla infans varibus,
incipiente Montano. Quæ quidem lectio mihi magis
probat, nisi quod suspicor ex Græcis unum deesse
verbum. Adversus Cathaphrygas tunc primum ex-
ortos. Sophronius enim ita vertit, τότε πρῶτον ἀνακυψάν-
των. Et iisdem ferme verbis usus est Eusebius.

DIONYSIUS.

Cum tot fuerint Dionysii Græci, probabile est
libros de Hierarchia cœlesti, & de divinis nominibus,
ab hōrum aliquo fuisse scriptos.

TATIANUS.

Eucratitarum. Encratitarum lagendum, ἐγκρατῶν,
a continentia dicta vox, quod abstinerent a cibis ac
matrimonio.

PHILIPPUS.

Hoc est urbis Gortynæ. Hoc est, additum est, a ne-
scio quo. Nec ad sensum faciens, nec repertum apud
Sophronium, hujus interpretem operis.

MODESTUS.

Sub nomine ejus & alia συγγραμματα. Id est compo-
sitiones. Nam sic licet ex Latinorum codicum vestigiis
conjectare. Tamen si Sophronius legit συγγραμματα, id
est, conscriptiones, voce idem declarante. Proinde
dogmata, a sciolo quopiam adjectum est.

Sed ab eruditis quasi ψευδεπίγραφα. Pseudepigrapha,
id est falso inscripta. Quidam adjecerat falsæ su-
perscriptionis, quod alius mutarat in falsas superstitiones.

IRENÆUS.

Irenæus. εἰρηναῖος, a pace nomen; Sophronio sine aspiratione scribitur.

Et ad Blastum. In nonnullis Basilicum habebatur, sed mendose.

De Monarchia. Nam manichæi duo faciunt principia, alterum boni, alterum mali.

Et de octava, id est ogdoade. Quid acciderat Hieronymo, ut latinam vocem, græce voluerit interpretari? Proinde quando vel hinc constat vitiatum locum, ex Sophronio restituendus est, qui legit, καὶ περὶ τῶν ὀγδοαστῶν, id est de octonariis.

Egregium σύνταγμα. Id est commentarium sive opus, ἀσυντάκτως, & hic audaculus quispiam, adjecerat interpretans, id est documentum.

Adjuro te. Quis nescit hunc Irenæum non esse conferendum cum nostro Hieronymo, cum quo neminem aulam conferre græcorum præter unum Origenem. Et vides quam sancte sit obtestatus de servanda integritate voluminum suorum. Quid igitur supplicii dignum esse possit impudentissimo nebulone, qui non veritus sit, omnia ferme divi Hieronymi opera vel effingere, vel contaminare?

Unitatem collegii scindere. Non temere hoc annotavit Hieronymus, quod videret opinor suis temporibus, quosdam nimium præcipientes ad ressecandum ab ecclesia. Quibus modis & nos magnam orbis partem perdidimus, dum omnes ceremonias ad vivum exigimus. Cum Christus baculum infractum non comminuat, & linum fumigans non extinguat, & hunc secutus Apostolus Paulus, infirmum fide suscipi jubeat non rejici, & tolerari donec spes ulla proficiendi in melius, Et divus

Augustinus lanquidum malit quam mortuum, debilem quam extinctum.

RHODON.

Et Apellem alium. Unde dicti Apellitæ apud divum Augustinum.

A se quondam fuisse convictum. Ita quidam correxerat, hoc est corruerat. Cæterum in emendationibus codicibus scriptum habebatur, conventum, non convictum & Sophronius ita legit, qui vertit *συντετυχημένοι*.

In Hexaëmeron. Id est in creationem mundi, quæ sex dierum opificio peracta est, juxta Genesin Moyfi.

Et adversum Cataphrygas. Sophronius & hoc loco legit Phrygas, non Cataphrygas.

CLEMENS.

Catecheseon. *κατηχήσεων*, id est institutionum, nomen verbale, ab eo profectum verbo, unde dicti sunt catechumeni.

Stromatum. *στρωματέων*, *στρώματα*, stragulæ dicuntur, quæ solent e variis coloribus contexti, unde *στρωματῆς* adeum contextus modum dicitur liber.

Hypotyposeon. *ὑποτυπώσεων*, effictionum, cum res veluti pingitur & oculis subjicitur.

De jejunio liber unus, de disputatione liber unus. Sic enim in plerisque codicibus vitiavit scripturam, nescio quis, ex unico libro duos faciens. In emendationibus ita legitur, de jejunio disceptatio, & alius, qui inscribitur &c. Ad eundem modum legit Sophronius.

Προσεφώνησεν. Id est dedicavit, sive addixit, ut magis ad verbum reddam. Usus est hoc verbo M. Tullius aliquoties in epistolis ad Atticum.

Cujusdam Chronographias. *χρονολογίας*, id est annalium, sive temporum descriptiones.

Qui

Qui in similitudinem Iosephi. Hic subiciebatur græca vox, non uno modo depravata. Cæterum eam ex emendatorum voluminum vestigiis, tum ex Sophronio restituiamus ἀρχαιογονίας, quod ferme sonat antiquas generationes, sive ortum primarum rerum.

MILTIADES.

Priscam Maximillamque. Magno consensu nostri codices habent Priscam. Solus Sophronius legit, Priscillam, idque constanter in his quæ sequuntur.

Apologeticum. Id est defensorium.

APOLLONIUS.

In nonnullis voluminibus ex Apollonio fecerant Apollinarem.

Et insanas vates. Priscillam & Maximillam.

Ex aliis fructibus. Sophronius legisse videtur ἄκτις, ἔργων vertens.

Hæresis Cataphrygarum. Sophronius vertit ἡ κτὶ Φρύγας, hoc est secta Phrygum.

Quos de ecclasi. ὡς τῆς ἐκκλησίας, id est, de raptu sive excessu mentis, ut nunc loquuntur.

SERAPION.

Græci Serapion scribunt, astipulantibus & vetustissimis Latinorum exemplaribus.

Ad domnum. Nonnulli scriptum habebant dominum. In vetustissimis lego domnum, disyllabum, suffragante Sophronio.

Authoris sui achesi. Sic enim in plerisque legitur. Cæterum ex Sophronio legendum ἀσκήσις, hoc est, studio sive exercitio. Perperam autem adjecerat quispiam interpretamentum, id est, intelligentiæ.

APOLLONIUS.

Sub Commodo ac Severo principi proditus. Partim ex vetustissimis codicibus, partim ex Sophronio liquet ita

legendum esse. Apollonius Romanæ urbis senator, sub Commodò principe, a servo proditus, sub Severo, quod Christianus esset, imperato, ut rationem fidei suæ redderet &c.

THEOPHILUS.

Hoc quoque restabat, ut de die Paschæ quæreretur occasio dissidii. Hæ sunt quæstiones, ex quibus Paulus negat ullum fructum gigni, nisi contentionem & impietatem. De hujusmodi nugis digladiamur, de contingentibus, de conceptione beatæ virginis, de die paschæ. De bellis insanissimis, quibus jam tot annis sacra profanaq; omnia miscentur, silent Theologi, tacent concionatores. Atq; hic erat diffusissimus campus, omnes intendendi nervos. Hinc peltis Christianismi & malorum omnium oceanus, fons tyrannidis barbaricæ, qua durius prope premuntur Christiani quam ulli Turcæ.

HERACLITUS.

Heraclius absque t legimus tum apud græcos tum in pervetustis Latinorum codicibus.

ARABIANUS.

Hunc Sophronius Brabianum vocat, sed refragantibus nostris exemplaribus.

TERTULLIANUS.

Ut favit Hieronymus ingenio Tertulliani, quem prope modum excusat in Montani factionem prolapsum, culpam rejiciens in invidentiam & contumelias clericorum. Itidem & Arrius irritatus, tantos rerum motus excitavit, nec Origenes invidia caruit, & vix substitit Hieronymus.

ORIGENES.

Κατηχησων. Catecheseon unde Catechumeni.

Theoclisto. Quod sonat a deo condito sive possessore.

Pro nomine ejus. Vetustissimi scriptum habebant, super

per nomen ejus, legendum opinor, sub nomine ejus. Sophronius vertit, *ἡ δὲ ἐνὸς ἑκάστου αὐτοῦ.*

Firmianus. Firmilianus dicitur Sophronio & in exemplari Moguntiae primum excuso.

In sanctis scripturis versatus est. In vetustissimo quodam exemplari scriptum erat, eruditus est, consentiente Sophronio, qui vertit, *ἐπαιδευμένος.*

Et cum ceteris editionibus comparavit. Comparavit dixit, pro contulit. Id verbi parum videtur intellexisse Sophronius, qui transtulerit *ἀντίθετο*, id est emit, cum Hieronymus Ruffini taxarit acyrologiam, quod comparare pro mercari posuerit.

Et quia indicem operum ejus. Hæc epistola prorsus intercidit, una cum indice, quæ nostro bono periit. Nam si superesset, magis etiam discruciamur, ejus viri tot egregia periisse monumenta. Nunc extant perpauca, tametsi nuper quidam multa congeffit in nomen Origenicum, prorsus indigna, non dicam Origene, sed prorsus homine mediocriter erudito, ac pene nihil novimus Origenis, nisi quod in quibusdam erravit.

Cum etiam Fabianus. Sophronius legit Flavianus. In uno vetustissimo codice repperi Favianus.

TRYPHON.

Et de dichotomematibus. Sic enim restituimus Græcam vocem ex græcis commentariis. Est autem *διχοτομημα* sectio in duas partes. Sophronius legit *ἡ δὲ τῶν διχοτομημάτων* id est de dissecantibus. Cæterum interpretamentum quod ascripsit, haud scio quis, de qualibet ætate animalium, quæ offerebantur in lege, etiamsi diversum ferebatur & hoc, non video quid faciat ad græcam vocem.

MINUTIUS.

Qui Octavius inscribitur. Octavius legitur in pervetustis nostris, astipulantibus & græcis, in quibus est *ὁ οὐκ ἔστι.*

Quæ

Qui cum sit & ipse disertus hominis. Cum uterque liber fuerit hominis eloquentis, tamen Hieronymus ex orationis genere discernit, & isti non sinunt, ut infantis iuxta, ac indocti nebulonis nœnias, ab eloquentissimi doctissimique scriptoris dictione secernamus.

GAJUS.

Adversus proculum. Sophronius legit patroclum.

Sed usque hodie. Vides ætate Hieronymi epistolam ad Hebræos, nondum fuisse receptam nomine Pauli.

HIPPOLYTUS.

Temporum canonumque scripsit. Exemplariorum inter se pugna declarat scripturam non carere mendo. Ex græcis ita restituimus, & nonnullis veterum codicum vestigiis. Rationem paschæ, temporumque canones scripsit.

Circulum quem Græci ἐξαιδεκαετηρίδα. Nam eam vocem, partim ex Sophronio reposuimus, partim ex vestigiis manifestissimis vetustissimi codicis, consentiente editione Maguntinensi. Est autem græca vox composita, a sedecim & anno.

Novem annorum circulum ἐννεακαιδεκαετηρίδα. Consentunt & hic vetusti codices cum Sophronio.

In hexaëmeron. Hexaëmeron legendum quinque syllabis ἐξαήμερον.

De Apocalypsi. Vidimus Basileæ commentariolos quosdam in Apocalypsin Hippolyti titulo, sed jejunos & citantes Hippolytum, nescio quem. Citatur autem Hippolytus episcopus Romanus in græcis commentariis.

Et similia. Hic titulus erat depravatus. Sophronius habet πρὸς ὁμιλίῳν id est de colloquiis, & propemodum respondebant vestigia vetustissimi exemplaris.

In hujus æmulationem. Sophronius æmulationem ad

ad superiora refert, ad hunc modum. In quibus præsente Origene, se locutum fuisse ad imitationem illius in ecclesia, declarat. Deinde sequitur, veluti novæ periodi caput, Ambrosius quem &c.

Unde in quadam epistola ἐργοδιώκτην. Sic legit Sophronius, & consentiunt exemplaria Latinorum emendatiora. ἔργον opus, & διώκειν impellere, quod instigaret & urgeret ad opus. In epitaphio Nepotiani, ut tum licuit conjectare, legebamus διώκτην. Cæterum ex hoc loco nihil addubitem illic quoque scriptum fuisse ἐργοδιώκτῳ, velut hoc Hieronymo fuisset Nepotianus, quod Ambrosius Origeni.

ALEXANDER.

Aronitas. Antinoitas legendum ex vetustis exemplaribus & Sophronio. Apparet hæresim ab Ægypti civitate dictam.

JULIUS.

Hanc fabulam. Ea nunc in templis publice legitur. Tametsi potest hoc dictum ad Julii personam torqueri, qui sic in epistola scripserit. At Hieronymus in præfatione Danielis sentit eadem.

Nec convenire cum Hebraica veritate. Ita fere scriptum, in omnibus vulgatis exemplaribus, sed mendose. Id quod deprehendere licet, cum ex vestigiis codicum vetustissimorum, tum palam ex Sophronii translatione. Nam pro veritate legendum etymologia; siquidem ex etymologia, quæ cum respondeat in græcis vocibus, non item respondet in lingua Chaldaica, nec Hebraica, convincitur is liber a græco quopiam conscriptus.

Apotu. Græca sic habet, ἀπὸ τῆς ῥίζης ῥίσαυ, καὶ ἀπὸ τοῦ πεύκου πεύκαυ. id est a lentisco scindere, & ab ilice secare.

Qua de re plusculum diximus in præfationem Hieronymi præfixam Danieli prophetæ.

Contra quem doctam epistolam. Doctrinam ludat, quod non accedat sententiæ, quo rem mitiget.

Super Diaphonia. διαφωνία, i.e. discordia, siue dissonantia. Hac de re nonnihil attigimus in annotationibus, quas adjecimus novo instrumento recognito.

THEODORUS.

Proficiscens. Hoc est, ex itinere, deinde sequuntur græcæ voces duæ, πανηγυρικὸν εὐχαρισίας, id est laudationem gratitudinis.

Scriptit & μεταφράσιν. Id est interpretationem, a verbo μεταφράζω commentor, quod addat aliquid alienis dictis, cum ipse nihil dicat suum. Exstat hic liber in bibliotheca Prædicatorum apud Basileam.

CORNELIUS.

Scriptit epistolam ad Fabium. Sophronius legit Flavianum, & in vetustissimo codice, quem in hunc usum exhibuit bibliotheca diuorum Petri & Pauli oppidi Vuisenburgenfis (si quis volet experimentum fidei nostræ capere) scriptum erat, Favianum.

DIONYSIUS.

Sub Heracla καθήκοντων. Id est initiationum siue institutionum.

Scholam presbyter tenuit. Sophronius pro presbyter legit presbyterii, ut intelligas institutionem ad presbyteros pertinere.

Origenis vel insignissimus. Vetustus codex habebat, valde insignissimus, sed mendose. Sophronius tantum legit insignis, & ita scriptum apparet ab Hieronymo.

Ad Sixtum. Ad Xystum habetur, tum in vetustissimo codice, tum apud Sophronium Græcum.

Diony-

Dionysius Novatiano. Certum est Hieronymum exordium epistolæ duntaxat posuisse, Sophronius totam retulit in hanc sententiam, nam sensum reddemus potius quam verba. Dionysius Alexandrinus episcopus Novato. Nolens ne ad sacerdotium fueris inductus, ita demum ostendes, si volens cesseris. Nam oportuit quidvis etiam hac gratia perpeti, ne discinderetur ecclesia Dei. Neque minus præclarum ex hoc contigisset testimonium, quod noluisse diffidium inducere, quam proficisci solet ex eo, si quis recuset simulacris immolare, atque adeo præclarius etiam, mea quidem sententia. Si quidem illic uni propriæque consulitur animæ, hic totius ecclesiæ negotium agitur. Tametsi nunc quoque si persuaseris, sic complures fratres in concordiam redire, plus egeris officio, quam peccaris errato. Atque hoc quidem haud imputabitur, illud vero laudibus feretur. Cæterum si non obtemperantibus illis, minus assequeris quod vis, tamen fac modis omnibus, ut tuam ipsius serves animam.

Et heortastica. ἑορταστικὰ id est festivales, ut ita loquar, nempe de festis diebus.

Et ad Heraclam. Vetustissimus codex habebat, Hieraclam. Sophronius legit, ἱερακὰ Hieracem.

Et περὶ γυμνασίου id est de exercitatione. Sic enim restituimus græcas voces, partim ex vestigiis veterum codicum, partim ex Sophronio.

Et Hermammonem. ἑρμαμμόνα, Hermammonem legit Sophronius.

Et ad Damonem. Ad Ammonem legendum suffragantibus & Latinis vetustis.

Ad Telesphorum. In nonnullis erat Delisporum, Sophronius legit Telephorum.

Item Canonem. In nonnullis erat, Canon. Ex

Sophronio legandum est ad Cononem.

Quod græcè dicitur Cberon. Sic ferme est in vulgaribus codicibus. Cæterum ex Sophronio legendum est καθαρόν, id est purum, quod non videretur admittere peccatum in Ecclesiam.

VICTORINUS

Viliora videntur. Vides lector eloquentia commendari præclaras sententias, & obscurari sermonis vitiis.

PAMPHILUS.

Viginti quinque. Quidam ex conjectura ascripserant, ζητήσεων, id est quæstionum, cum in vetustissimis exemplaribus, & item in prima editione Maguntinensi, litteris incorruptis habeatur, ἐξηγήσεων, i. e. enarrationum, suffragante & Sophronio.

Ut Croesi opes. Nunc sanctorum strophiola, & calceos ostentamus, idque magis ad quæstum quam ad pietatem, & tot libros à martyribus conscriptos passi sumus intercidere, cum nullæ sint sacrationes reliquæ.

PIERIUS.

Mira ἀσκήσεως. Id est, studii, sive exercitationis.

In vigilia Paschæ. In pervigilio legendum, tum ex vetustissimis exemplaribus, tum ex interpretatione Sophronii, qui vertit, παννυχίδι.

LUCIANUS.

Luciana nuncupentur. Lucianeæ legendum, λυκαναία.

Sub persecutione Maximi. Maximini legendum ex Sophronio, & vetustissimo codice Latino.

PHILEAS.

Ægypti quæ vocatur. Nomen urbis, quoniam varie depravatum erat in exemplaribus, dicitur Thmuis, θυμυς. Cujus meminit & alibi sæpe Hieronymus & Stephanus.

FIRMI-

FIRMIANUS.

Ob Græcam videlicet urbem. Ita Juvenalis, Non possum
ferre quirites Græcam urbem, quod magna turba
Græculorum illic profiteretur artes suas.

Symposion συμπόσιον, id est convivium.

Et hodieporicon. ὁδοιπορικόν quod latine dicere pos-
sis itinerarium.

Et ἐπιτομήν. Id est compendium.

In libro uno acephalo. ἀκεφάλῳ. Id est, sine capite,
quod initium detruncatum esset.

EUSEBIUS.

Evangelicæ ἀποδείξεως. Id est evangelicæ demon-
strationis.

Et evangelicæ προπαρασκευῆς. Id est præparationis.
Sic enim restituimus scripturam ex Sophronio, con-
sentiente vetustissimo exemplari.

Theophanias. Θεοφανείας, id est apparationis divinæ.

Et Chronicorum canonum. χρονικῶν κανόνων. Id est
regularum de temporibus.

De evangeliorum διαφωνία. Id est dissonantia.

Topicon τοπικῶν, id est de locis.

Apologus pro Origene. Id est defensio.

RHETICUS.

In Canticum. Hunc improbat in quarto Tomo, ex-
ponens quid sit aurum Ophaz.

METHODIUS.

Et de antexufio. Sic ex Sophronio legendum, qui
vertit, περὶ αὐτεξουσίας, id est de eo quod est sui juris, sive
de libero arbitrio.

In Chalcide Græcia. Quod plures sint ejusdem no-
minis. Sophronius pro Græciæ vertit, τῆς ἀνατολῆς, id
est orientis, sive quæ est in oriente.

EUSTATHIUS.

Genere Pamphylus, Sidetes. Nam ita legendum, non solum ex Sophronio, verum etiam ex vetustissimorum codicum vestigiis. Nam Side Pamphiliæ oppidum est.

Primum Beroeæ, Syria. sic enim legendum testatur & Sophronius, & pervetusti codices nostri.

Thraciarum. Dixit ut nos Galliarum pro Thraciæ.

De Engastrimytu. Ex Sophronio legendum *περὶ ἐγγαστριμύθου*, de ventricoso sermone.

MARCELLUS.

Sub Constantino & Constantio. Sub Constantio & Constante, ex Sophronio.

Diversarum hypotheseon. id est materiarum sive argumentorum.

ATHANASIUS.

Usque ad Joviniani. Joviani legit Sophronius, suffragante vetustissimo exemplari.

ἐορταστικῶν. Id est de festis diebus.

ANTONIUS.

Ad Arsenatas. Arsenoitæ legendum. Est enim Arsenoë Lybiæ civitas.

THEODORUS.

Et magis historicæ intelligentiæ. Magis, non addit Sophronius, nec video quid ad sensum faciat. Sensit autem illum simpliciter, & ad litteram, ut vocant, interpretatum scripturam divinam.

TRIPHYLLIUS.

Cypri Ledrensis, sicce Leuteonis. Sic enim legit Sophronius.

LUCIFER.

Caralitanus. Sophronius legit, *καρχηδέων*, id est Caralitanus.

Caracalitanus, sed dissentientibus latinis codicibus omnibus, & Stephanus de nominibus urbium meminit Caralis, quæ sit Aphricæ civitas.

ACACIUS.

Μονοφθαλμὸν. id est unoculum, nam is proprie dicitur luscus.

Συμμίκτων ζητημάτων. id est commixtarum quæstionum.

SARAPION.

Sarapion. Sarapion scriptum erat in antiquissimis voluminibus assentiente Sophronio.

HILARIUS.

De synodo Hyterensi. Viteriensi legunt alii. Sophronius, Biteriensi.

TITUS.

Bostrenus. A Bostra civitate Arabiæ.

Et Joviniano. Joviano legit Sophronius, suffragante vetustissimo codice latino.

DAMASUS.

Mortuus est. Vel hinc extra controversiam est, Damasum mortuum esse vivo Hieronymo. Quod aut nesciens, aut certe non recordans impostor ille, qui falsis titulis multa miscuit operibus Hieronymi, ad Damasum scribit de morte Hieronymi, ratus opinor librum in cælum perferendum. Atqui hoc argumento certius revinci potest, quam duos seniores revincit Daniel argumento lentisci & ilicis.

APOLLINARIUS.

Apollinarius. Nam ita legit Sophronius, consentiente vetustissimo codice scripto.

PACIANUS.

Marcianus. Alii Datianus, sed utrumque mendosè, cum legendum sit Pacianus, cujus & postea meminit in

in Dextro filio.

De quibus est certus. Cerbus legendum ex Sophronio, κέρβος. Apparet nomen esse adversum quem scripsit.

PHOTINUS.

Syrmii Episcopus. Id est oppidum Peoniae.

SOEBADIUS.

Sæbadius Agenni. Addidit Galliarum, quod & alibi sint ejusdem nominis oppida.

DIDYMUS.

Proprii indicii est. κατὰλογον vertit Sophronius, id est, indicis.

AQUILIUS.

Quasi hodæporicum. ὁδοιπορικόν, id est itinerarium.

Quod vocavit κατὰστροφὴν. Id est conversionem.

Sive peram. πείραν, id est experientiam. Jam hinc apparet interpretationes ab aliis adjectas nihil ad rem facere

CYRILLUS.

Extant ejus Catacheses. καταχήσεις, id est institutiones.

EUZOIUS.

Esius. In aliis, Eozolus, utrumque mendose. Legendum enim Euzoius Εὐζώιος. Nec est apud Ephesum, sed apud Thespesium.

EFRAEM

Post lectionum Scripturarum. Hinc apparet nonnisi apostolicas litteras olim legi solitas in templis aut certe virorum apostolicæ autoritatis, cum hodie monachorum somnia, imo muliercularum deliramenta legantur inter divinas scripturas.

BASILIIUS.

Et Astericon. Asceticon legendum, ἀσκητικόν, id est exercitatorium.

GRE-

GREGORIUS NAZIANZENUS.

Sophronius addidit nonnihil, haud scio, an de suo, legens in hunc modum. Gregorius primum Sasimorum, deinde Nazianzenus episcopus.

Fratris Cæsaris. Cæsarii legendum. Atque hic Sophronius subjicit alium titulum, qui prætermisus est in nostris codicibus, περὶ φιλοπρωχίας, id est de paupertatis amore. Et ne quis putet ab ipso additum, extat idem in vetustissimo codice scriptum. Et alter item, Laudes Machabæorum.

Quidam Herona. Heronis legendum. Ex Sophronio ἡρώων. Non enim agitur de titulo libri, sed de authore.

DIODORUS.

Ad Eusebii magis Emiseni. Ut rursus ex characteris indicio, notat librum falsè inscriptum.

Cujus sensum cum secutus sit. Ubi sunt qui solent respondere, non eundem hominis esse stylum ubique?

PRISCILLIANUS.

Abila episcopus. Abila civitas est Phœnices in Syria.

Factione Hylacii & Hithacii. Sic enim restituimus varie depravata vocabula, partim ex Sophronio, partim ex notis vetustissimi codicis.

MATRONIANUS.

Hunc verterant in Latronianum.

Cum Encrotia. Cum Euchrotia legendum.

TIBERIANUS.

Matrimonio copulavit. Id est coëgit ut nuberet, sic enim explicat Sophronius, ne quis accipiat illum suam ipsius duxisse filiam.

AMBROSIVS MEDIOLANENSIS.

Cum multos superstites honorifice recensuerit Hieronymus, mirum cur in uno Ambrosio prætexat hanc causam, quod adhuc viveret. Certe poterat illius ope-

ra recensere, verum non optime sensisse de litteris Ambrosii Hieronymum calumniatur & Ruffinus, & consentaneum est illum non probasse hominis dictionem, cum fidem & sanctimoniam approbaret.

IOANNES.

Hunc putant esse Ioannem, quem vulgo Chrysostomum dicimus, post episcopum Constantinopolitanum.

De quibus ~~ἐκ τῶν~~ *ἐκ τῶν* ~~ἐκ τῶν~~ *ἐκ τῶν*. Id est, de sacerdotio. Hactenus Hieronymus de Ioanne, nec plura Sophronius. Cæterum in vetustissimo codice hæc adjecerat, nescio quis, de compunctione cordis, de lapsu animæ, de mysterio crucis, de fide adversum Arrianos, adversum Macedonianos, adversum Anomocos, & alia infinita, quæ nec inveniri apud aliquem, quamvis studiosum, facile est, sed per totum orbem scripta ejus, tam Græco sermone edita, quam Latina translata, velut fulgura discurrentia micant. Claruit maxime sub Arcadio principe, a quo & privata Augustæ conjugis indignatione in exilium pulsus, obiit, & post multos annos corporis reliquiæ cum magna gloria a Theodosio filio, Constantinopolin deportatæ, inter Apostolorum thecas conditæ jacent.

GELLASIVS.

Post Eunomium. *ἐὺ ζῶν*, consentiente Sophronio cum emendatissimis exemplaribus nostris.

THEOTIMVS.

Tomorum episcopus. Naso. Tomitanæ jam non novus incola terræ.

Breves commentariosque. Commaticosq; legendum est ex vetustissimo codice, hoc est, clausulis distinctos.

SOPHRONIVS

De subversione Serapis. Apis bos colebatur apud Ægyptios pro deo. Idem Serapis dictus est.

MARI-

MARIANI VICTORII
ANNOTATIONES
IN
HIERONYMI
CATALOGUM
SCRIPTORUM ECCLESIASTICORUM.

Titulū operis ex vetustis & emendatioribus
manuscriptis exemplaribus, ita ut legitis, ideo
restituimus, quod ridiculum prorsus nobis visum
est, ut epistolæ nomine opus ipsum inscriptum
circumferretur. Recte autem nos ita restituisse ex pri-
ma Hieronymi ad Augustinum epistola potes discere.

PROEMIUM.

Ut Tranquillum sequens. Extat Tranquilli liber de
claris oratoribus & grammaticis. Varronis autem,
Santræ, Nepotis & Hygini interierunt.

Celsus, Porphyrius, Iulianus. Docti quidem, sed
perniciosissimi Christianæ religionis hostes ii fuerunt.
Iulianum Cyrillus Alexandrinus scriptis egregie im-
pugnauit, Celsum Origenes, Porphyrium Methodius
Tyri.

SIMON.

Filius Ioannis. Jonæ, non Joannis multi codices
habent. Sophronius ita vertit, & tam Hieronymus
alibi, quam ceteri Ecclesiæ nostræ procures sic inter-
pretantur, cum columbæ filium Petrum dictum esse
asserunt. Jona enim, non Joannes, columbam signifi-
cat. Nos quia sic est in Evangelio, nihil mutauimus.

Quæ catholica nominantur. Hoc magis placet,

quam canonicæ ; & ita Sophronius vertit. Dicuntur autem catholicæ, quod ad omnes Christianos pertineant, & ad omnes dispersionis filios scriptæ sint.

Libri autem, e quibus unus actorum ejus inscribitur. Libri autem ejus, e quibus &c. erat olim. Nos vocem, Ejus, expunximus, tum quia incongrua erat lectio, tum etiam, quod nec Sophronius, nec emendati codices eam haberent.

JACOBUS.

In tantum, ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Aliter, in tantum, ut in camelorum duritiem transisse ejus genua crederentur. Hunc sensum Sophronius quoque secutus videtur, dum ait, *ἡ πτερεῖς αἰνεν νομίσεις·ταυ.*

Tollens ad cælum manus. Tendens ad cælum manus, olim legebatur, verum cum nostra emendatione consentiunt tam Sophronius, qui vertit *ἐνάντας*, quam antiqui codices manuscripti.

Fullonis fuste, quo uda vestimenta extorqueri solent. Rudia, pro uda, perperam antea legebatur. Fullonis enim ars est lavare vestimenta, lotaque contorquere, ut efficcantur, non rudia: quæ nec etiam contorquentur, sed poliuntur tendunturque.

Eum putant conditum. νομίσεις, ipse etiam vertit Sophronius ; cum tamen antea legeretur, putaverunt.

PAULUS.

Romæ pro Christo capite truncatus. Olim, truncatur.

Propter styli sermonisque dissonantiam. Distantiam, legebatur prius : nos genuinam restituimus ex antiquis codicibus lectionem. Hanc autem ipse etiam Sophronius sequitur ; *διαφωνίαν* enim vertit.

LUCAS.

περίοδος. Apocryphos hos esse, meminit etiam libro

libro primo contra Iovianum, significat autem, itinera, ac circuitus.

Convictum a Ioanne. Ita legunt codices manuscripti emendatiores. Transalpini tamen correctiores habebant, Convictum apud Joannem. Sophronius vertit, ἐπὶ ἰωάννῃς.

Et ob id loco excidisse. Loco, olim deerat.

Vixit octoginta & quatuor annos uxorem non habens. Hæc verba neque in antiquis manuscriptis exemplaribus, neque apud Sophronium invenimus: reliquimus tamen ut erant antea.

Vicesimo Constantini anno. Constantini, habet tam Sophronius, quam antiqui codices: cum tamen antea, Constantii legeretur.

MARCUS.

Ecclesiæ legendum sua auctoritate dedit, sicut scribunt Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro, & Papias, Hierapolitanus episcopus. Transalpina editio erat: ecclesiæ legendum sua auctoritate edidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit, & Papias, Hierosolymitanus episcopus. Papiam autem Hierapolitanum episcopum tam hic ex Sophronio, quam infra ex ipso Hieronymo discere potes.

Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone collecta. συνεκλητή est in Græco apud Sophronium, verum legendum est, συλλεκτή. Falso legebatur antea, salutat vos quæ in Babylone cum electa: & apud Sophronium similiter συν τῇ ἐκλεκτῇ, pro συνεκλεκτῇ.

Tanta doctrina. Olim, tantæ doctrinæ, sed falso.

IOANNES.

Et nonnulli putant duas memorias ejusdem Ioannis Evangelistæ esse: super qua re, cum per ordinem ad Papiam

piam auditorem ejus ventum fuerit, differemus. Duas memoratas, nos in vetustis manuscriptis codici us invenimus: verum duas memorias emendato legit, qui sensus ex Sophronio quoque elicitur. *ἔσθ' ὁ μνηστῆρ.* Habet enim, Intelligit autem Hieronymus duas commemoratas Ioannis epistolas, ut infra in Papia legitur. Quod si vox, memorias, magis placet, de monumentis, quod ambo Ioannis Evangelistæ fuerint, intelligas, non unum Ioannis Evangelistæ alterum Ioannis presbyteri: quæ tamen nobis opinio non probatur. Ipsum tamen verbum non immutavimus.

Sub Nerua Principe redit Ephesum. Sub Pertinace Principe redit Ephesum, ridendo olim errore tam Sophronius, quam Erasmus legebant. Quasi Pertinax ante Trajanum, de quo statim subjicitur, fuerit, & redierit ab exilio sub Pertinace, sub Trajano deinde decesserit. Ex hoc autem loco conjicio, ipsam quoque Sophronii versionem vitiatam esse, parumq; ei in catalogo credendum absq; historiæ cognitione, & veterum exemplarium fide. Nos ita ex antiquis codicibus restituumus, nec dubitandum, quin recte, considerato Papiæ loco.

HERMAS.

Hermam, cuius Apostolus Paulus, ad Romanos scribens meminit. Hujus liber, qui pastor inscribitur, & visiones multas ad ecclesiam pertinentes continet, adhuc extat.

PHILO.

Philo Iudeus, natione Alexandrinus. *πρὸς τοὺς ἐν ἀλεξάνδρεια,* Sophronius vertit, id est, natus Alexandriæ.

De his, quæ sensu precamur & detestamur. *ἀπομαρτυρούμεθα,* eodem prorsus versu, est in Sophronio. Antea tamen legebatur, testamur. Significat autem ea, quæ nolumus, contraria scilicet iis, quæ optamus precamurq;

camurq;. Superius quoque alios quosdam errores expunximus, ut illum: Et ob hanc causam Ecclesiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Nam vocem, Ecclesiam, uti superfluam, & verum perturbantem sensum, Sophronii & exemplarium ope adjuti delevimus.

De Alexandro, & quod propriam rationem muta animalia habent. Sic etiam est in Sophronio, prius tamen legebatur, de Alexandro, quod propriam.

SENECA.

Socionis stoici discipulus. Sophronius Sozontis, legit, non Socionis: sed vitiata lectio est. Quidam codices, Photionis, habebant, sed falso. Socionem enim stoicum Senecæ præceptorem fuisse, Lactantius Firmianus lib. 6. prodit.

JOSEPHUS.

Ἀρχαιοτάτη. Antiquitatis. *Περὶ αὐτοκρατορίας λογισμῶν.* De imperatrice, seu dominatrice prudentia. Hic liber ac ipso Erasmo versus, extat.

CLEMENS.

Et ceteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vite. Hæc omnia in latinis codicibus extant, cum tamen apud Sophronium desint. Quidam codices pro cooperatoribus habent, coadjutoribus.

Et tertius Cletus. Cletus legendum est, non Anacletus, ut Sophronius legit & interpretes.

IGNATIUS.

Palpate me, et videte, quia non sum demonium incorporale. Incorporale, legendum esse, ἀσωματικόν, non corporale, seu σωματικόν, ut Erasmus ex Sophronio vitiato legit, tum alia antiqua, quæ nos vidimus, ma-

nuscripta exemplaria, tum sensus ipse, & evangelii verba, in hunc eundem sensum prolata, docent, cum dicitur, palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Cumque damnatus esset ad bestias, & ardore patiendi, rugientes audiret leones, ait. Perperam legebatur antea: Cumque jam damnatus esset ad bestias, ardore patiendi, cum rugientes audiret leones, ait.

POLYCARPUS.

Regente Aniceto. Hic decimus post Petrum fuit Episcopus, sub quo Egesippus etiam Romam venit. Pro Aniceto, Anacleto, perperam alicubi legebatur: quippe cum Anacletus, qui Clementi successit, sub Adriano Imperatore floruerit: quo tempore nulla erat de paschatis celebratione contentio.

Cognoscis nos. Cognosce nos, quædam habent exemplaria, & ita vertit Sophronius, γνώριζε, inquit, ημῶν.

PAPIAS.

Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse δευτέρως. Ex Joannis in Apocalypsi loco quodam male intellecto, mille annorum fabula conficta est: qua dicitur, Christum, post universalem corporum resurrectionem, mille annis corporaliter, ac visibiliter in Judæa cum sanctis regnaturum, convicturumque. Hujus hæreseos professores, ab annorum numero, Chiliastæ sunt appellati. Inter quos, præter connumeratos a D. Hieronymo hic Iustinum Martyrem, acerrimum assertorem, & Nepotem quendam episcopum, quem impugnavit Dionysius Alexandrinus, invenio. Errorem fuisse in tot sanctis, non hæresim, quæ opinionis obstinatione statuitur, veritate in ecclesia catholica nondum definita propalataque, dicendum est. δευτέρως autem dici-

dicatur altera quædam, ac posterior interpretatio, traditioque, cujusmodi est Cabalistica, Thalmudisticaque: de qua hic Hieronymum intellexisse, forte non ab re fuerit existimare. Nam præter quod in eis Judæi de futuro Christi in terris regno, atque convivio, & de epulis Leviathan, multa somniantes comminiscuntur, constat alibi a Hieronymo Judaicas *δευτεράσεις* illas vocatas.

ARISTIDES.

Apud Philologos. Id est eruditionis ac scientiæ amatores, studiososque. Hujus volumen philosophorum sententiis plenum, idque imitatum postea fuisse Justinum Martyrem, in epistola ad Magnum oratorem idem Hieronymus scribit.

AGRIPPA.

Abraxas. Apud Irenæum plura de his barbaris, ficticiisque nominibus invenies, præsertim de *ἀβραξας*, quo secundum supputationem Græcam, dierum anni numerus continetur, id est CCCLXV.

GNOSTICI.

Gnostici. *γνῶστικοί* a scientia quam sibi vindicabant, Græce ita dicti sunt.

EGESIPPVS.

Præterea adversus idola disputans, quo primum errore crevissent, subtexit historiam. Olim, Ex quo primum. Sophronius similiter, *ἐκ τῆς πρώτης πλάνης*.

Antonius. Hic ab Adriano dilectus est, in ejusq; honorem ab eodem erecta est urbs, Adrianopolis postea appellata.

JUSTINVS.

Ἐλεγγος. Redargutio.

Sed & aliud de monarchia Dei. Est & alius liber, quem prænotavit Psaltem, & alius de anima. Dialogus

contra Iudeos. Sic ex Mediceo & Fesulano codicibus emendavimus. Olim corrupte legebatur: sed & alium de Monarchia Dei, & alium librum, quem prænотavit Psalten, & alium de anima. Dialogus contra Judæum.

Διατριβὰς. Conflictationes, ac disputationes philosophorum ita dicuntur.

MELITO.

Ἐκλογῶν. Excerptionum.

Hujus elegans, & declamatorium ingenium laudans Tertullianus. Laudans, vox, quæ est apud Sophronium Ἐπαινῶν, deerat antea.

APOLLINARIUS SEU APOLLINARIS.

Sub Imperatore M. Antonino Vero. Sic etiam legit Sophronius, & Mediceus, Fesulanusque codices. Transalpini tamen typographi, sub imperatore M. Antonino secundo.

DIONYSIUS.

Ut non solum suæ civitatis & provinciæ populos, sed & aliorum urbium, & provinciarum episcopos epistolis erudiret. Sic ex antiquis exemplaribus, contradicente ipso Sophronio, reliquimus. Quem sensum genuinum esse, ea quæ sequuntur, ostendunt: cum dicitur, scripsisse ad Lacedæmonios, Athenienses, Nicomedienses, item ad Pinytum, & Soterem episcopos. Sophronius autem legit: sed & aliarum urbium, & provinciarum epistolis erudiret. Vox, Episcopos, deest apud illum.

TATIANUS.

Novum condidit hæresim quæ Encratitarum dicitur. Seu ἐγκρατιῶν, id est, abstinentium: qui, quod a matrimonio, & quibusdam abstinerent cibis, ita dicti sunt.

MODESTUS.

Feruntur sub nomine ejus & alia συντάγματα. Compositi-

positiones. Ita habent emendatiores codices. Sophronius tamen legit *συνθεάματα*, hoc est, conscriptiones. Verbum, *ψευδής γραφα*, quod sequitur, falso adscripta, hoc est non ejusdem auctoris, significat.

IRENÆVS.

Egregium commentarium. Sic habent emendatiores codices, non Græcam vocem *σύνταγμα*.

Multos Asiæ, & Orientis Episcopos, qui à decima quarta luna. Qui, olim deerat.

PANTÆNVS.

Revertens Alexandriam secum detulit. *Εκόμισε* etiam est, apud Sophronium. Antea, retulit, legebatur.

RHODON.

Adversum Cathaphrygas. Adversus Phrygas, quod est apud Sophronium. *κατὰ τῶν Φρυγῶν*, alibi legitur. Nos vocem apud Latinos magis usitatam secuti sumus. Sic enim supra in Apollinario & alibi eam usurpat Hieronymus.

CLEMENS.

κατηχήσεων. Institutionum, quibus catechumeni, quorum inde ducitur nomen, in fide instruuntur.

Σεμασίεις. Impressi hodie sunt hi Clementis libri: quorum nomen, quod varia eruditione contexi sint, ita sunt appellati.

ὑποτυπώσεων. Subnotationum, seu confirmationum.

προσεφώνησε. Addixit, dedicavit, ac veluti acclamavit. Cicero ad Atticum hac voce similiter usus est.

χρονογραφίας. Temporum descriptiones, seu annales.

Quod opusculum in veteribus invenire non potui. *ἐν τοῖς παλαιῖς*, habet sophronius: & ita legunt codices manuscripti Mediceus, & Fesulanus: deerat tamen antea.

ἀρχαιογονίας. Vox ipsa antiquas generationes sonat.

MILTIADES.

Et principi illius temporis Apologeticum dedit. Sic ex vetustis codicibus emendavimus, itidemque ex Sophronio, qui habet βασιλεῖ. Principibus tamen antea legebatur.

APOLLONIVS.

Crinem fucat Propheta? sibi oculos linit? Propheta vestibus & gemmis ornatur? Propheta tabula ludit, & tesseriis? Priscillam & Maximillam, insanas feminas, his verbis notat. Vitia autem erant alicubi, & literis quibusdam, & numero.

Quæ scripsit περὶ ἐκστάσεως. Quæ, scilicet volumina, antea legebatur, Quos. ἔκστασις autem est raptus mentis, ac a seipso abscessus quidam.

POLYCRATES

Et Pontifex ejus fuit. Sic Sophronius, καὶ ἱερεὺς αὐτοῦ γέγονε. Antea tamen vox, fuit, deerat.

TERTVLLIANVS.

Vidi ego quendam Paulum Concordiæ, quod opidum Italiæ est, senem. Vitam Pauli eremitæ, hoc est Paulofeni Paulum senioremi huic Hieronymus misit. Epistola exstat in primo tomo.

ORIGENES.

Adjutorem sibi fecisse κατηχήσεως. Hoc est, institutionis, qua tirunculi in fide instruuntur. Res est hodie omissa, cum tamen maxime in Ecclesia necessaria sit.

Heraclan presbyterum iterum, qui sub habitu philosophi perseverabat. Vocem, Iterum, delevimus, uti superfluum & a Sophronio etiam prætermisissimam.

Sed & illud nemo ignorat. ἁδεις ἀγνοεῖ, habet Sophronius, & ita in emendatis codicibus invenitur: apud transalpinos tamen typographos deerat, Nemo ignorat.

Philippum imperatorem, qui primus de Regibus Ro-

Romanis Christianus fuit. Hoc ipsum asserit in historia etiam Eusebius, addens, quod vitam sceleribus contaminatam, infamatamque, publica eluerit mundaveritque poenitentia, sicque sacris mysteriis participaverit.

Aquila Pontici profelyti. Hic ex gentibus in Iudaismum adscitus est. Quidam eundem cum Onkelos, Chaldaea translatione apud Hebræos celebri, esse ajunt, Iudæi, e genere Titi imperatoris fuisse, falso, ut eorum moris est, comminiscuntur, quippe cum Ponticus, non Italus, fuerit Aquila.

Poterit liquido cognoscere. *δοκῆσαι.* Antea tamen legebatur, possit.

AMBROSIUS.

Hujus industria, & sumptu, & instantia, ad hunc infinita Origenes dictavit volumina. Delenda mihi esse prorsus videntur hæ duæ voculæ, ad hunc, verum quia Sophronius eas habet, & nos nullam hac in re exemplarium opem habuimus, manum a litura abstinuimus.

TRYPHON.

Et de dichomematibus. *διχομήματα*, habet Sophronius. Est autem *διχομήματα* sectio in duas partes. In has autem Abraham victimas secuit. Historia ex Genesi notissima est. Caterum de vacca rufa historia in Numeris continetur. Olim tamen legebatur: Et de vacca rufa in Deuteronomio.

GAJVS.

Quæ fertur ad Hebræos. Scribens ad Paulinum Hieronymus, inter Pauli epistolas eam, quæ est ad Hebræos, a plerisque asserit non connumerari: ipse superius cum Clementis stylo maxime convenire prodit. Barnabæ ab aliis adscribi, vel Lucæ, alibi ait. Hæc autem omnia refert, aliorum potius recitans opiniones,

quam suam statuens : Ipse enim Pauli eam esse tam supra in Paulo , quam alibi asseveranter testatur , asserens styli dissonantiam ex linguæ prodiisse diversitate , Paulique nomen propterea omissum, quod invisum esset Iudæis : & scribens ad Dardanum , eam non solum a se & ab orientis ecclesiis , sed ab omnibus Græci sermonis scriptoribus, pro Pauli epistola recipi, dilucide asseverat. Quam epistolam omnino vide. Est autem circa principium tertii tomi.

HIPPOLYTUS.

Hippolytus cujusdam ecclesiæ Episcopus : nomen quippe urbis scire non potui. Portuensis Episcopus fuit Hippolytus , ejusque marmorea statua una cum Paschali circulo , sex & decem annorum insculpto , ætate nostra inventa fuit , & in bibliotheca Vaticana a Marcello Cervino Cardinali , qui postea in Pontificem maximum assumptus est , viro sanctissimo pariter & eruditissimo , & literarum omnium diligentissimo vindice , reposita.

Sexdecim annorum circulum. Paschatis inveniendi per æquinoctium vernale ratione nondum excogitata , satisfieri ecclesiæ a multis olim putabatur , ne semper hac de re consuleretur Ægyptus ; si vel per sexdecim , vel per decem & novem futuros annos illud statueretur. Laborarunt etiam in hac re Theophilus Alexandrinus, & ex Latinis Beda Britannus. Nunc mutato anni statu canonibusque ex regula Nicæni concilii erutis , interdum non congruentibus , vel componendi anni , vel mutandorum canonum actio aliqua ineunda esset.

Notarios. Notarios vocat , qui dictantis verba veloci manu ac per notas interdum prosequentes scribebant. Librarios autem , qui ita descripta accuratius postea libris commendabant.

Incredibili studio. ἀνυπόμω σπουδῇ. intolerabili studio, legit

legit Sophronius. Verum latina exemplaria inter se universa conveniunt.

Εργοδιώκην. Operis impulsorem, instigatoremque. Vtitur hac eadem voce Hieronymus in epitaphio Nepotiani. ἔργον opus, διώκειν impellere.

ALEXANDER.

Et nunc mecum eundem orationibus regit. Coadjutorem aliquem assumi posse Episcopum, ex hoc Hieronymi testimonio liquido constat: verum id tunc fieri solummodo potest, cum vel senio vel morbo aliquo, ab Episcopali munere peragendo prior impeditur Episcopus. Ex his enim causis Valerius Augustinum, & alter Valerius Cæsaraugustanus, qui blæsa erat lingua, Vincentium, Oschæ in Hispania natum, & Narcissus Alexandrum hunc sibi coadjutores accepere, similiter & alii alios.

JULIUS.

Ἀπὸ τοῦ ἁίματος ἁίσαται, καὶ ἀπὸ τοῦ πένους πείσεται. Daniel dum Susannæ patrocinium sumens, senes iudices separatim interrogat, ubinam Susannam cum juvene lenone concubuisse viderint, cum unum sub ἁίματι, id est lentisco, alterum vero sub πένει, hoc est, ilice se illam vidisse audivit, alludens & utramque hanc vocem, & Græcam interponens etymologiam, dividet, inquit, primo, quod est ἁίσαται, & alteri secabit, quod est πείσεται, te Deus &c. ac si latine alicui, qui illam se vidisse dixisset, sub ilice, illicote te perdet Deus, vel si sub malo, malo te afficiet Deus, intulisset.

THEODORUS.

Πανηγυρικὸν εὐχαριστίας. Quod laudes gratitudinis Origenis contineret, eique de conversione sua gratias ageret, ita, Svida etiam teste, vocatus est liber, qui adhuc Vaticana in Bibliotheca exstat. Hic est Gregori-

us

us ille, qui a Græcis ob miraculorum patratiōem alter Moyses, & *Σαυματῆργος* cognominatus est.

Μετῴφρασις. Cum aliis verbis id ipsum clarius dicitur, *μετῴφρασις* appellatur. Extare dicitur hic liber, Sophronius *ἐκφρασις* habet.

CORNELIUS.

Scripsit epistolam ad Flavianum. Quinam, quantusq; vir fuerit Flavianus, quotve persecutionum procellis exagitatus, ex Chalcedonenſi concilio, & Ephesino altero notissima historia est.

CYPRIANUS.

Cum sole clariora sint ejus opera. Impressa sunt hæc Romæ emendatissima anno præterito, Aldinis typis, è vetustissimis codicibus, quorum unus nongentorum fere annorum, Veronenſis erat ecclesiæ.

DIONYSIUS.

Κατηχήσεων. Institutionum, seu initiationum fidei: hinc catechumenorum nomen.

Et Origenis valde insignis adjutor fuit. Auditor, antea perperam legebatur. Adjutor enim habent incorrupta exemplaria Mediceum, & Fesulanum: & Sophronius *Σονδός* similiter legit. Sensus est, Dionysium Origenem in instruendis catechumenis adjuvisse, sub Heracla, qui & ipse Origenis adjutor hac in re fuit. Quapropter supra in Origene scribitur, quod reversus Alexandriam Origenes, Heraclam presbyterum, qui sub habitu Philosophi perseverabat, adiutorem sibi *κατηχήσεως* fecerit. Tam igitur Heraclas, quam sub eo Dionysius Origenem in Catechismo juverunt.

ἑορταστικῇ. Id est, de diebus festis conscriptæ epistolæ.

Ad Heraclam. Hic est idem de quo nunc dicebamus Episcopus, qui post Demetrium Alexandrinam rexit ecclesiam, ut supra in Origene scribit Hieronymus,

mus, sicut post Heraclam ipse Dionysius. Sophronius Hieracem legit, & interpret Hieracem: verum utraque lectio vitata est.

ἡ γυμνασία. De gymnasio, seu exercitatione.

Ad Armenios de pœnitentia, & de ordine delictorum. Cum nec is liber, neque illi quos Theodorus, Beda, aliique pœnitentiales ediderunt, extent libri, nos similem ex veteribus collectum, adversus hæresim nostri temporis eo, quo potuimus, ingenio composuimus, & sacramento confessionis adjunctum edidimus.

NOVATIANUS.

Quod græce dicitur καθαρὸν. Hoc est, purum, mundum & maculis carens. Catharos enim propterea se vocabant, quod post baptismum non peccassent: post illum enim pœnitentes non suscipiebant.

ANATOLIUS.

Et ex decem libris Arithmeticæ institutionis intelligere possumus. Sic emendata exemplaria, sic etiam Sophronius habet. Antea tamen legebatur; & decem libris de Arithmeticæ institutionibus intelligere possumus.

VICTORINUS.

Victorinus, Pictaviensis Episcopus. Olim, Pitavienensis. Pictaviensis in libro contra Helvidium nuncupatur: & ita habet major exemplarium pars. Alibi in Hieronymo Pictavienensis legitur, in epistola sc. quæ est contra Vigilantium.

PAMPHILVS.

Viginti quinque ἐξηγήσεων. Id est, expositionum, & narrationum.

Quanto magis tot millia verborum, per quæ mihi videtur sui sanguinis signasse vestigia. Aliter, quæ mihi videtur sui sanguinis signasse vestigia. Sophronius autem; per quæ ut mihi videtur suæ passionis reliquit vestigia.

Apologeticum pro Origene. Se à Rufino deceptum hoc scripsisse, in secundo Apologiae contra eum libro testatur. Primum enim Eusebii pro Origene volumen Pamphilo à Rufino adscriptum fuerat.

PIERIUS.

Constat hunc miræ ασκήσεως. Exercitationis.

De Propbeta Osee, quem in pervigilio Paschæ habitum ipse sermo demonstrat. Aliter: De Prophetia Osee, quem in vigilia Paschæ, &c. Sophronius cum vulgata, quam nos etiam sequimur, editione consentit.

FIRMIANVS.

Habemus ejus symposium, quod adolescentulus scripsit Africa, & ὁδοιπορικόν de Africa usque ad Nicomediam, hexametris scriptum versibus. Africa, & olim deerat: nos ex Sophronio & vetustis exemplaribus restitui-
mus. ὁδοιπορικόν autem, latine itinerarium dicere possumus.

EUSEBIUS.

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως. Evangelicæ demonstrationis.
εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς. Evangelicæ præparationis. Θεοφανείας. Divinæ apparitionis.

Omnimoda historia, & eorum ἐπιτομή. Olim, Omnimodam historiam, & ἐπιτομήν, Sophronius legit.

Χρονικῶν κανόνων παντοδαπῆς ἱστορίας, καὶ τῶν ἐπιτομή. Chroni-
corum canonum omnimodæ historiæ, & eorum epitome.

Τοπικῶν liber unus. τοπικῶν λόγος εἷς, est apud Sophronium. Olim tamen legebatur, Librum unum.

Pro Origene libri sex. λόγοι ἕξ, habet Sophronius, olim tamen erat, libros sex: sicut statim, Libros tres, pro libri tres, falso casibus commutatis.

Eruditissimi commentarii. Olim, eruditissimos commen-

mentarios, sed falso, omnia hæc ex vetustissimis exemplaribus, & ex ipso Sophronio restituimus.

METHODIUS.

De Pythonissa, & de ἀνέξοις. De eo qui suæ potestatis, seu liberi arbitrii est. Hunc usque ad decem milia versuum contra Porphyrium scripsisse, alibi meminit.

EUSTATHIUS.

De Engastrimytho. Περὶ ἐγγαστριμύθου, habet etiam Sophronius, id est, de ventricoso sermone, vel verius, de eo cujusmodi erat Pythonissa, qui ex ventre, Dæmone ibi manente, responsum dabat.

MARCELLUS.

Sub Constantio & Constante. Sophronius etiam ita legit. Ante atamen, Sub Constante, & Constantino, legebatur.

Diversarum ὑποθέσεων. Materialium, seu argumentorum.

ATHANASIUS.

ἑορταστικῆ ἐπιστολῆ. De festis diebus scilicet conscriptæ.

Contra Valentem & Ursatium. Arrianæ sectæ hi fuerunt, & Ariminensis synodi patres, se catholicos simulantes, deceperunt. Lege eundem Hieronymum adversus Luciferianos.

ANTONIUS.

Floruit sub Constantino, & filiis ejus regnantibus. Vox, Sub, alicubi deest. Verum Sophronium & vulgatam editionem secuti, nos eam reliquimus. Sequitur deinde: Vixit annos centum quinque. Quæ verba etsi tam apud Sophronium, quam apud codices multos deerant, nos tamen, cum historiæ cognitionis cau-

sa, tum quia in vulgata illa editione reperiabantur, minime delevimus.

BASILIIUS.

Scripsit contra Marcellum, & de virginitate librum.
 καὶ περὶ παρθενίας λόγον. Et, conjunctionem, ex græco, latinisq; codicibus restituimus. Deerat enim antea.

THEODORUS.

Et magis historica intelligentie. Vox, magis, abundare hic videtur, nec illa a Sophronio additur: verum, quia consentientia latina exemplaria omnia fere eam habent, propterea non amovimus.

EUSEBIUS.

Eusebius, Emesenus Episcopus. Episcopus, nec Sophronius habet, nec Mediceum, Fesulanumq; manuscripta exemplaria: nos tamen, vulgatam secuti editionem, reliquimus: quia, ubi contrarium clare non constat, nihil omnino e vulgatis codicibus immutamus, aut delemus.

DONATUS.

Sub Constante, Constantioque principibus. Constantioque, deest apud Sophronium; nos ex manuscriptis quibusdam exemplaribus restituimus.

LUCIFER.

Lucifer Caralitanus. Sic habent omnia ferme manuscripta exemplaria, præsertim Mediceum, Fesulanumque. Sophronius tamen, Caracalitanus, legit. Est autem Caralis Sardiniae urbs. Meminit Luciferi Hilarius in primo libro ad Constantium Imperatorem, & idem Hieronymus in appendice ad Chronicon Eusebii, & Platina in Liberio. Eum in exilium missum, quod Nicænam fidem damnare noluerit, reversumque una cum Eusebio Vercellensi post restitutum Athanasium, proditur. Augustinus Luciferianum Caralitanum ipse etiam nominat,

nat, & inter hæreticos connumerat. Hujus historiam late scribunt Marcellinus & Faustinus in libro de Schismate Ursiani, qui liber Romæ in bibliotheca Vaticana extat, sed nondum impressus: fuit autem Lucifer, exceptis iis in quibus à D. Hieronymo arguitur, catholicus, & Nicænæ synodi propugnator. Nos de eo in libro contra Luciferianos plura diximus.

ACACIUS.

Συμμιχτῶν ἐμπόδιον. Commixtarum quæstionum. *Felicem Arianum.* Vocem, Arianum, nec Sophronius, neque Mediceum, Fesulanumque exemplaria habent.

SERAPION.

Carus Antonio Monacho. Sic emendavimus ex vetustis exemplaribus: etsi Sophronius & vulgata transalpinorum editio, haberent, Carus Antonii monachi.

HILARIUS.

Historiam Ariminensis, & Seleuciensis Synodi continens. Pro Ariminensis, falso Sophronius legit, Arimynensis, hoc est, ἀρμυνένης συνόδου.

Sive contra Dioscorum, & liber hymnorum, & mysteriorum alius. Sophronius habet: Sive contra Dioscorum, & Libertinos: & alius liber, Mysteriorum: sed vitiata lectio est. Hieronymus in epistola ad Magnum oratorem Romanum, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatum fuisse & numero, Hilarium prodit: & in brevi libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, plurimum in litteris potuisse, asserit.

VICTORINUS.

Qui ab eruditis modo intelliguntur. Cum vulgata editione Sophronius quoque consentit: habet enim οἱ τινες παρὰ τὸν ἀπὸ τοῦ μέλανος ὅτι νοῦντας. Hoc est, qui ab eruditis tantum intelliguntur. Mediceum tamen, Fesu-

lanumque exemplaria legunt: Qui nisi ab eruditissimis non intelliguntur.

TITUS.

Adversum Manichæos. Olim, Manichæum. Nos ita ex Sophronio, & manuscriptis aliquot exemplaribus emendavimus.

DAMASUS.

Multaque & brevia metro edidit. Mediceus, Fesulanusque codices habent, Multaque & brevia opuscula heroico metro edidit: Verum addita à quopiam puto: Nam Sophronius ea non habet.

APOLLINARIUS.

Apollinarius. Aliter, Apollinaris. Verum tam Sophronius, quam Hieronymus alibi, hoc est in apologia contra Rufinum, Apollinarium vocant.

Patre presbytero. Patre Probo, habent exemplaria quædam Brixiana, manuscripta. Sophronius cum vulgata editione consentit.

Innumerabilia scribens volumina. Ἀναριθμητὰ συντάξας τῶν χν. Similiter habent Sophronius, & Mediceus, Fesulanusque codices. Deerat tamen antea vox, Volumina. Hunc Apollinarium Laodicensem in hæresim postea declinasse, & ex Ecclesia postea egressum, in epistola ad Augustinum Hieronymus prodit. Inter cætera autem Psalmos interpretatus est, sicut Theodorus Heracleotes, & Asterius Scythopolitanus.

PHOTINUS.

In quibus vel præcipui sunt. Ἀφ' ὧν εἰσιν ἐξαιρετοὶ, sc. λόγοι, five libri. Olim legebatur, Præcipua.

DIDYMUS.

Commentarios in Iob. Ex Sophronio, & aliquot manuscriptis codicibus hæc verba reposuimus: deerant enim antea.

AQUIL.

AQUILIUS.

ὁδοιπορικόν. Itinerarium: καταπροφρονή, conversio-
nem: πείραξι, experientiam.

CYRILLUS.

κατηχήσεις. Institutiones. Hæ catecheses numero
XVIII. cum V. mystagogicis, nunc sunt impressæ. Flo-
ruit Cyrillus sub Constantio, ad quem de cruce, quæ
Hierosolymis in cælo apparuit, doctrinam scripsit episto-
lam. Ejectus est a sede ab Arrianis, eique successit He-
raclius prius, mox Hilarius: post quos sub Theodosio
episcopatum recepit: sub quo etiam obiit. Successit
ei Joannes, Joanni autem Nepos. Constantinopoli-
tana synodus scribens ad Damasum, Ambrosium & cæ-
teros Episcopos Romæ congregatos, honorifice de eo
meminit: ipseque dum viveret, Concilio Seleuciensi
interfuit. Græci die XXIII. Martii ejus celebrant fe-
stum.

GREGORIUS NAZIANZENUS.

Adversus Eunomium liber unus. Cum hac vulga-
ta lectione consentit etiam Sophronius. Mediceus ta-
men Fesulanusque codices habent, Libri duo. Quæ le-
ctio transposita fuit: contra Julianum enim Imperato-
rem libros duos scripsit.

TIBERIANUS.

*Canis reversus ad vomitum suum filiam, devotam
Christo virginem, matrimonio copulavit.* Acriter repre-
hendit Hieronymus, quod infelici hac nostra ætate pas-
sim alicubi fit; jureq; fieri etiam ab hæreticis asseveratur.
Matrimonio autem copulavit, dixit, hoc est, κατηνάγκα-
σεν, coëgit ut nuberet, alteri scilicet, non sibi.

JOANNES.

Joannes Antiochenæ ecclesiæ presbyter. Hic dici-
tur esse præclarissimus ille omnium græcorum ortho-
doxorum

doxorum pater, Chrysostomus, ab aureo ore propter sermonis elegantiam cognominatus: cujus scripta, quia celebria per se, ac vulgatissima sunt, operæ pretium minime erit ea aut enumerare, aut laudare.

HIERONYMUS.

Consolatoriam de morte filie ad Paulam. *συγγραφέας*, habet Sophronius etiam. Antea, Filii legebatur. Extat hæc epistola primo tomo numero 25. & incipit: Quis dabit capiti meo.

In epistolam ad Ephesios commentariorum libros tres. Deerant hæc olim: nos ex Sophronio & Florentinis codicibus reposuimus.

HENRICI GRAVII
ORDINIS PRÆDICATORUM THEOLOGI
PRIORIS NOVIOMAGENSIS
ANNOTATIONES
IN

S. HIERONYMI

LIBRUM
DE VIRIS ILLUSTRIBUS.

A. R. P. ANDREA SCHOTTO,
*Societ. Iesu, post Parisiensem editionem ab innumeris
mendis repurgata.*

IN PROLOGUMS. HIERONYMI
IN LIBRUM
DE VIRIS ILLUSTRIBUS.

Hortaris Dexter.) Præfat. Dextrum hunc, cui hoc opus scribit,
fuisse præfectum prætorio non solus Sophrenius indicat, sed &
Hieronymus ipse 2. lib. Apolog. in Rufinum his verbis: Ante
annos ferme decem, cum Dexter amicus meus, qui
præfecturam administravit prætorii, me rogasset, ut
authorum nostræ religionis ei indicem texerem, &c. Fecit operis
titulum: De illustribus VV. ut patet ex præfat. in Ionam, & ex epi.
Lecto sermone ad Desiderium. Scripsi, inquit, librum de illustri-
bus viris, ab Apostolis usque ad nostram ætatem, imitatus
Tranquillum, græcumque Apollonium: & post catalogum plu-
rimorum, me quoque in calce voluminis quasi abortivum &
minimum omnium Christianorum posui, ubi mihi necesse fuit
usq; ad decimum quartum annum Theodosii Principis, quæ scripse-
rim

rim breviter annotare. De eadem re vide epistolam Augustini ad Hieronymum: Habeo gratias: & responsivam Hieronymi ad eundem. Gennadius autem appellat, catalogum Scribarum, de Jacob Nizebeno scribens.

Ut Tranquillum sequens.) Extat libellus Svetonii Tranquilli de Illustribus Grammaticis, & item alius de claris Rhetoribus: libellum quoque Plinii de Illustribus Viris multi putant esse Svetonii, licet sint, qui tribuant Cornelio Nepoti.

Usque ad 14 Theodosii Imp. annum.] Hic annus juxta Eusebium est domini 394. quando regnare coepit Theodosius, cum Arcadio & Honorio filiis, cum quibus tres annos regnavit.

Apud Latinos autem Varro.) Miror Hieronymum hic silentio praterire Tarquitium, qui Lactantio teste c. 10. lib. 1. de illustribus quoque Viris disseruit.

Santra, Nepos, Iginus.) Santram citant Donatus in vita Terentii. Quintilianus lib. 12. cap. 10. & Festus Pompeius in dictione: Oissillum.

De Nepote autem Servius enarrans illud Virgilii: Taurino quantum &c. Hujus, inquit, rei testis est Cornelius Nepos in eo libro, qui vita Illustrium inscribitur. Iginus quoque prater ea que extant, scripsit & libros de Viris Claris, teste Asonio in orationem Ciceronis in Pisonem, De eo Eusebius in Chronicis Anno 35. Augusti. C. Julius Iginus cognomento Polyhistor Grammaticus habetur illustris.

Ego quid atturus sum, qui nullum prævium sequens.) In epistola ad Damasum: Quoniam: Ego nullum prævium, nisi Christum sequens. Corrige locum: Primum enim ibi corrupte legitur, Ad Paulinum: Frater Ambrosius: Ut intelligeres te in scripturis sanctis sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. In Michæa tertio. His, qui nolunt se prævium sequi, sed superbiunt.

Ut quod Cicero tunc, qui in arce Romana eloquentia stetit.) Idem in prefat. quest. Hebraicarum. Fabius lib. 12. c. 11. Cicerone arcem tenente eloquentia. Infra in epist. Lectis litteris: Et in eloquentia arce steteris.

Non est facere dedignatus in Bruto.) Inscribitur hic liber: De claris Oratoribus, sive Brutus.

Id ego in ecclesia illius.) Molius: ecclesiasticis scriptoribus.

Non magnopere nostri silentii dispendio suspirabant.) Lege: dispendia. Et ornaverint.] Alias: adornaverint.

Simon Petrus. Cap. I. Post episcopatum Antiochenis ecclesie.) In Galat.

Galat. cap. 2. Primum episcopum Antiochenæ ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatus, quod Lucas penitus omisit.

Capite ad terram verso.) Vide histor. ecclesiastica Eusebii librum tertium, statim ab initio.

Scriptis duas epistolas.] Vide ad Edibiam quæst. II.

Alius Evangelii.) De eo vide Eusebium capite 12, & Hieronymum in Serapione.

Quartus Apocalypsis.) Lege Eusebium cap. 14, lib. 6 de Clemente Alexandrino: & Sozomenum lib. 7. cap. 19. Libellum autem, qui inscribitur: Doctrina Petri, citat Origenes in præfatione libri primi *αὐτοῦ*.

Jacobus, qui appellatur frater Domini.) Cap. 2. Ut nonnulli existimant, Joseph ex alia uxore.] Hujus opinionis extitere plurimi magnæ auctoritatis viri, quorum est Eusebius lib. 2. in principio: & Ambrosius in I. cap. Gal. Vide Hieronymum in Helvidium.

Unam tantum scripsit epistolam.) Vide Eusebium c. 23. l. 2.

Hegesippus vicinus apostolicorum temporum.) Vide Eusebium, ubi supra.

Sed & Josephus in 20. lib. Antiquitatum.) Cap. 8.

Et Clemens 7. in hypotyposon.) Apud Eusebium l. 2. c. 1.

Tradit item Josephus.] Apud Euseb. l. 2. c. 23. Hieron. l. 1. in Jovinianum. Transeamus ad Jacobum, qui frater Domini dicebatur tantæ sanctitatis, tantæque justitiæ, & perpetuæ virginitatis, ut Josephus quoque historicus Judæorum, propter hujus necem subversam Hierosolimam referat.

Evangelium quoque, quod appellatur secundum Hebræos.) Ex hoc evangelio subinde Hieronymus profert testimonia. In II. cap. Juxta evangelium, quod Hebræo Sermone conscriptum, legunt Nazaræi: Descendit super eum omnis fons Spiritus sancti. *Ibidem.* In evangelio cujus supra fecimus mentionem, hæc scripta reperimus: Factum est autem, &c. Et in Esa. 40. Item in Ezech. 16. & 18. Præterea in 6. ca. Matth. & in Ephes. 5. Rursus lib. 3. in Pelagianos. In Evangelio juxta Hebræos, quod Chaldaico quidem Syroque sermone, sed Hebraicis litteris scriptum est, quo utuntur usque hodie Nazaræi, secundum Apostolos, sive, ut plerumque autumant, juxta Matthæum, quod & in Cæsariensi habetur bibliotheca,

theca, narrat historia: *Ecce mater, &c. Et a me nuper in Græcum Latinumq; sermonem translatus est.*) In *Mich. 7.* In evangelio, quod secundum Hebræos editum nuper transtulimus, &c. *Et in Matth. 12. super illud, Extende manum tuam.* In evangelio quo utuntur Nazaræi, & Ebionitæ, quod nuper in græcum de hebræo sermone transtulimus, & quod vocatur a plerisque Matthæi authenticum, homo iste qui aridam habet manum, cœmentarius scribitur, &c. *Citat & in vicesimo septimo c. 7. Quo & Origenes saepe utitur.*] *Origenes in 19. cap. Matth.* Scriptum est in evangelio quodam, quod dicitur secundum Hebræos, &c. *Meminit evangelii hujus & Irenæus lib. 3. c. 11. & Eusebius lib. 3. c. 25. & 27. & lib. 4. c. 22. De Hegesippo. lege præterea Epiphanius in Ebionais.*

Se non comesturum. Alias: commessurum.

Et juxta templum ubi & præcipitatus fuerat.) In 1. c. *Gal. sup. illud: Alium autem apostolorum, &c.* Nunc hoc sufficiat, ut propter egregios mores, & incomparabilem fidem, sapientiamque non modicam Iacobus frater dictus sit Domini, & quod primus ei ecclesiæ præfuerit, quæ prima in Christum credens ex Judæis fuerat congregata. *Mox.* Hic autem Iacobus episcopus Hierosolymorum primus fuit, cognomento Justus, vir tantæ sanctitatis & rumoris in populo, ut fimbriam vestimenti ejus certatim cuperent attingere: qui & ipse postea de templo à Judæis præcipitatus, successorem habuit Simeonem, quem & ipsum tradunt pro domino crucifixum.

Matthæus. Cap. III. Evangelium Christi hebraicis litteris verbisq; composuit.] *Vide Euseb. lib. 3. c. 24. & lib. 5. c. 8. & 10. & c. ultimo lib. 3. Veteris scriptura testimoniis utitur.*) *Alias abutitur.*

Judas frater Jacobi.) *cap. iv. In vetustis codicibus legitur: Domini: & rectius. Ita enim & Hegesippus apud Euseb. lib. 3. cap. 20.*

Adhuc, inquit, vivebant quidam de carnali genere Domini nostri nepotes Judæ ejus, qui secundum carnem frater Domini dicebatur. *Hieronymus in 10. cap. Matth.* Thaddæum apostolum ecclesiastica tradit historia missum Edessam, ad Abagarum regem Chosidenæ, qui ab evangelista Luca Judas Jacobi dicitur, & alibi appellatur Lebbæus: quod interpretatur corculum: credendumq; est eum fuisse binomium.

Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est.) *Origenes lib. 1. c. 28.*

ἀποκρῶν

ἀρχὼν. cap. 3. & lib. 4. non ita longe à fine quedam ex eo citat, & homil. 28. in Num. Tertullianus de habitu muliebri: Scio scripturam Enoch, qui hunc ordinem Angelis dedit, non recipi à quibusdam, quia nec in armarium Judaicum admittitur; opinor, non putaverunt illam ante cataclysmum editam, post eum casum orbis omnium rerum abolitorem, salvam esse potuisse.

In ea assumit testimonium.) At qui in eadem epistola testimonium quoq; profert ex ascensione Moyfi, de qua Origenes c. 2. l. 3. ἀδὲ ἀρχὼν. In Genesi serpens Evam seduxisse describitur, de quo in ascensione Moyfi, cujus libelli meminit in epistola sua Apostolus Judas. Michaël Archangelus cum diabolo disputans de corpore Moyfi, ait diabolo: inspiratum serpentem causam extitisse pravaricationis Adæ & Evæ.

Paulus Apostolus. Cap. V. Et oppido Judææ Giscalis fuit.] Hier. in epistolam ad Philemonem. Ajunt parentes Apostoli Pauli, de Giscalis regione fuisse Judææ, & eos cum tota provincia Romana vastaretur manu, & dispergerentur in orbem Judæi, in Tharsum urbem Ciliciæ fuisse translatos, parentum conditionem adolescentulum Paulum secutum.

Ab eo quod cum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen.] Lege latius in epistolam ad Philemonem.

Multis urbibus peragratis.) Hieronymum vide in Amos 5. Ibi Paulus Apostolus, quasi turbo violentus, & sæva tempestas, & tumentis maris gurges persequabatur, &c.

Eo tempore quo Festus procurator Judææ successit Felici.) Act. 28. lege Euseb. lib. 2. c. 22. & in Chronicis.

Hic ergo 14. Neronis anno.] Euseb. l. dicto c. 25. & in Chronicis. Epistola autem qua fertur ad Hebræos non ejus creditur propter stili sermonisq; distantiam.] Alias: dissonantiam, sicut & sup. in Simone Petro. de hac epist. habes apud Hier. in epist. ad Paulinum, ad Evangelum, ad Dardanum, præterea in Esa. c. 8. in Ezech. 28. in Amos 8. & in Zachar. 8. Item in Matth. 26. in Ephes. 2. & in Tit. 1. & 2. c. Vide etiam Origenem Hom. 26. in Matthæum.

Sed vel Barnabæ, juxta Tertullianum.) Tert. lib. de pudicitia: Extat enim & Barnabæ titulus ad Hebræos adeo satis auctoritati viri, ut quem Paulus juxta se constituerit in abstinentiæ tenore. An ego solus & Barnabas non habemus potestatem o-

perandi? & utique receptior apud ecclesias epist. Barnabæ illo apocrypho pastore mœchorum.

Sed ab omnibus exploditur.) Vox elegans, Ciceroni frequens, l. i. *ἡ ἀρχὴ* V. c. 2. citat Origenes librum de actibus Pauli.

Barnabas Cyprius.) Cap. vi. *ἡ* ad adificationem ecclesiæ pertinentem epistolam composuit.) Citat Hieron. ex ea in 43. c. Ezech. & Origenes l. 3. *περὶ ἀρχῶν* c. 2. Vide Eusebium, l. 3. c. 25.

Lucas Medicus.) cap. VII. Lege Hieron. in Philemonem.

Græci sermonis non ignarus fuit.) Vide Hieron. infra ad Damasum de Osanna, & in quæst. Hebraicis. Item in 6. & 28. c. Eia. Lege etiam Euseb. lib. 3. c. 4.

Scriptit Evangelium.) Apud Euseb. lib. 3. c. 24.

Quod titulo *πράξεις ἀποστόλων* prænotatur.) Alias: *ἀποστολικῶν πράξεων*.

Igitur *περὶ ὁδοῦ* Pauli & Teclæ.) E Sophronio malo legere *περίοδον*. Latini habent visionem.

Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quendam in Asia.) Tertullianus in lib. de Baptismo: Quod si, quæ paulo perperam scripta sunt, scriptum Teclæ ad licentiam mulierum docendi fingendique defendunt, sciant in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, convictum atque confessum, id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.

Ad quam urbem 20 Constantii anno ossa ejus cum reliquiis Andree Apostoli translata sunt de Achaia.) Vide Hieronymum in epist. Multa contra Vigilantium: & in Chronicis Eusebii.

Marcus discipulus & interpres Petri.) Cap. VIII. Hieron. In Zachar. c. 12. Petrus qui Marcum scriptorem erudit evangelii. Vide Eusebium lib. 2. c. 14.

Perrexit Egyptum.) Tertio videlicet anno Claudii. Vide Eusebium in Chron. & lib. 2. c. 15. & 16.

Denique Philo disertissimus Judæorum.) In cap. Ezech. 16. & in Amos 2. Philo vir disertissimus Judæorum aut Hebræorum.

Joannes Apostolus.] Cap. IX. Unde & compulsus est divinam ejus nativitatem edicere Vide Hieron. in 56. ca. Ezech. Ibi: Evangelistam Joannem.

Sed & aliam causam hujus scriptura ferunt.) Lege Eusebium lib. 3. cap. 24.

Scri-

Scriptit autem & unam epistolam.] Eodem l. c. 25.

Quarto decimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem movente Domitiano.] Idem habet Origenes homil. 12. in Matth. & Eusebius in Chronicis.

Scriptit Apocalypsim, quam interpretatur Iustinus Martyr & Irenaeus.] Et hoc in Chronicis Hieron.

Sub Pertinace Principe rediit Ephesum.] Rectius juxta fidem quorundam codicum: Sub Nerva principe. Eusebius in Chronicis: Anno primo Nerva senatus decrevit, ut omnia quae Domitianus statuerat, in irritum deducerentur. Itaque multi quos injuste ejecerat de exilio reversi, nonnulli bona propria receperunt. Ajunt & Apostolum Joannem hoc tempore exilio solum Ephesum secessisse, qua urbe & hospitium & amicos amantissimos sui habebat. Idem in eccles. hist. l. 3. c. 20.

Ibiq; usq; ad Trajanum Principem perseverans.) Hieron. lib. 1. in Iovinianum: Quod usque ad Trajani imperium vixerit, id est post passionem domini 60. & 7. anno dormierit, quod & nos in lib. de VV. illustrib. breviter perstrinximus. Idem habet in Dan. c. 9. Eusebius in Chronicis: Joannem Apostolum usque ad Trajani tempora Irenaeus Episcopus permansisse scribit. Idem in hist. eccles. l. 3. c. 23. Quod autem Ephesi moratus sit usq; ad ultimam senectutem, habes apud Hieronymum in Gal. 6. Quomodo utilitatem remissionis ostendisse dicatur, leges apud Cassianum Collatione 24. quae est Abbatis Abraham, de mortificatione c. 21.

Herman, cuius Apostolus Paulus) Cap. X. Afferunt authorem esse libri, qui appellatur Pastor) Hieron. in enarratione 7. c. Osee. In libro Pastoris, si cui tamen placet illius recipere lectionem, Hermæ primum videtur ecclesia cano capite, &c. Haec legitur apud Pastorem in visione Eccles. 3. in Habac. 1. Liber ille apocryphus stultitiae damnandus est, in quo scriptum est, quendam angelum nomine Tyri praesse reptilibus, &c. Est in visione ecclesiae 4. ubi Higrin, non autem Tyri legitur. Origenes quoq; subinde hujus libri testimonis utitur: Hom. 8. in Num. ex similitudine 6. & Hom. 10. in Josue, ex similitudine secunda, de vite & ulmo. Item Hom. 1. in Ezech. ex similitudine 8. & Hom. 13. Præterea lib. 1. regi. apoc. c. 3. & lib. 2. c. 1. & lib. 3. c. 2. & l. 4. c. 2. ex visione ecclesiae secunda. Item Hom. 30. in Matth. ex similitudine tertia, & Hom. 31. ex mandato duodecimo: & Hom. 35. in Lucam.

Legi.

Legimus, inquit, si tamen cui placet hujuscemodi scripturam recipere, justitiæ & iniquitatis angelos super Abrahamæ salute & interitu disceptantes, dum utraque turma suo eum volunt cœtui vindicare. Quod si cui displiceat, transeat ad volumen, quod titulo *Pastoris* scribitur, & inveniet cunctis hominibus duos adesse angelos, malum, qui ad perversa exhortatur: & bonum, qui ad optima quæque persvadet. *Idem testimonium usurpavit Joan. Cassianus 13. Collat. de protectione Dei. Contra quem Prosper.* Post illud, inquit, nullius autoritatis testimonium, quod disputationi suæ de libello *Pastoris* inseruit, &c. *Similitudinem quoque mellis & absinthii videtur Gregor. Nazianzenus in Apologetico mutatus ex mandato quinto. De autoritate autem hujus libri vide Eusebium l. 3. c. 3. & 25. Irenæus hunc amplectitur lib. 4. contra hæreses ca. 37. Bene ergo scriptura dicit Est, Vide Eusebium lib. 5. c. 8.*

Ruffinus in symbolo: In novo vero testamento libellus, qui dicitur *Pastoris*, sive *Hermæ*, qui appellatur; *dua via*, vel iudicium secundum Petrum, &c. *Verum Pastorem, in Canone non esse, scribit Hieronymus in Prologo, quem Galeatum vocat. Adde verba Tertulliani ex lib. de Pudicitia, & in lib. de Oratione.*

Philo Judæus.) Cap. XI. Lege Eusebium libro secundo c. quarto, decimo sexto, & decimo septimo.

Patrimonia egentibus dividantur. Et paulo post: orationi vacetur.) Ita in vetusto exemplari scriptum repperi.

Ajunt hunc sub C. Caligula Roma periclitatum.) Eusebius ubi supra in *Chronicis*. Et Josephus libro 18. antiq. c. 10 *Apud Alexandriam sectatores.*) *Alias: Sæctatoris: ut referas ad dictionem Marci.*

Extant hujus præclara & innumerabilia opera.) *Vide Euseb. lib. 2. c. decimo octavo.*

Quem & inscripsit πρὸς τὸν Σεωφρονίῳ, ἡ ἱστορία.] Ita Eusebius. E Philone nonnulla profert testimonia Eusebius de præparatione evangelica lib. 7. & 8. Citat ex eo & D. Ambrosius c. 3. lib. de paradiso, super illud: Ut operaretur.

De hoc vulgo apud Græcos dicitur.] Hieronymus epist. ad Magnam: Quid loquar de Philone, quem vel alterum vel secundum Judæum Platonem, Critici pronuntiant?

Lucius Annæus Seneca. Cap. XII. Socionis Stoici discipulus.] Euseb. in Chronicis Anno 55. Augusti; Socion Philosophus Alexandri-

xandrinus, præceptor Senecæ, clarus habetur. *Meminit illius & Seneca ipse epistola centesima nona libro decimo nono, & opinionis ipsius de animarum migratione. Lactantius libro 1. capite quinto. Seneca ex Romanis vel acerrimus Stoicus fuit. & libro quinto capite nono: Senecæ libros in manu sumant, qui morum vitiorum que publicorum & descriptor verissimus, & accusator acerrimus fuit. Et capite vicesimo quarto, dicit hominem veræ Religionis ignarum, ubi & Socinus meminit. Scripsit librum contra superstitiones, qui hodie desideratur, ex quo plurima adducit August. lib. 6. de civitate Dei, ca. 10. & 11. Tertullianus libro de anima: Sicut & Seneca sæpe noster: Insita sunt nobis omnium artium &c. Ibid. Multo exactius Seneca: post mortem, ait, omnia finiuntur, etiam ipsa.*

Nisi me illæ epistolæ provocarent.] B. Augustinus Macedonio: Merito ait Seneca, qui temporib. Apostolorum fuit, cujus etiam quædam ad Paulum Apostolum leguntur epistolæ: Omnes odit, qui malos odit.

A Nerone interfectus est.] Seneca XI. anno Neronis, incisione venarum, & veneni haustu periit juxta Eusebium in Chron. & Corn. Tacitus lib. Josephus Matathia filius] Cap. XIII, Vide Euseb. lib. 3. c. IX.

A Vespasiano captus.] Eusebius in Chronicis anno 14. Neronis: Flavius Josephus scriptor historicus, dux belli Judæorum, cum a Romanis interficiendus esset, Vespasiano prænuntiat de morte Neronis, & ejus imperio, cujus rei causa vitam dono accepit.

VII. libros Judaica captivitatis.] Horum meminit Hieronymus etiam scribens in 64. cap. Esa. & in Nah. 3. & in Zahar. 1. Josephus historiæ Judaicæ scriptor vernaculus. Tertul. in Apol. c. XX. Et qui istos aut probat aut revincit Judæus Josephus antiquitatum Judaicarum vernaculus vindex.

Adversus Apionem Grammaticum Alexandrinum.] Hieron. ad Magnum. Josephus antiquitatem approbans, Judaici populi duos libros scripsit contra apionem Alexandrinum Grammaticum, & tanta secularium profert testimonia, ut mihi miraculum subeat, quomodo vir hebræus, & ab infantia sacris litteris eruditus, cunctam græcorum bibliothecam evoluerit. De Apione Grammatico lege epistolam Senecæ 89. li. 13. De liberalib. Artibus, & Plinii præfationem naturalis historia

Περὶ αὐτοκρατορικῶν λογισμῶν.] Hieron. lib. 2. in Pelagianos: Unde & Josephus Machabæorum scriptor historiæ, frangi & regi posse dicit perturbationes animi, non eradicari.

Scriptis autem de Domino in hunc modum.] ca. 4. li. XVIII.

Justus Tiberiensis.] Cap. XIV. Eusebius in Chronicis anno 1. Nervæ: Justus a Tiberiade Judæorum scriptor agnoscitur.

Sed hunc Josephus arguit mendacii.] In fine videlicet XX. Antiquitatum, hoc est in vita ipsius, ab eodem Josepho conscripta, & eilib. adjecta.

Clemens de quo Apostolus Paul. Cap. XV. *Scriptis ex persona Romana ecclesiæ ad ecclesiâ Corinthiorum valde utilem epistolam.*] B. Hieron. citat ex hac epist. in Esa. c. 52. & in 2. & 4. c. ad Ephes. Item l. 1. in Jovinianum. Ad hos & Clemens successor Apostoli Petri, cujus Paulus meminit, scribit epistolas, omnemque pene sermonem suum de virginitatis puritate contextit. Vide Euseb. lib. 3. c. 16. & lib. 4. ca. 23. ex verbis Dionysii Corinthiorum Episc. Et Irenæum lib. 3. c. 3.

Qua mihi videtur characteri epistola, qua sub Pauli nomine ad Hebræos fertur convenire.] Vide Euseb. lib. 3. c. 37.

Et disputatio Petri & Apionis, quam Eusebius in 3. eccl. historia volumine coarguit.] Cap. 38. Ignatius Antiochena ecclesiæ, Cap. XVI.

De evangelio, quod nuper a me translatus est.] Supra in Jacobo. Vide Euseb. l. 3. c. 36.

Quia non sum dæmonium corporale.] Idem Hieron. in prefat. li. 18. in Esa. Cum Apostolicum putarent spiritum, vel juxta evangelium Nazaræorum, dæmonium corporale &c. Ex Ignatio, quare virgo fuerit desponsata, citant Hieron. in Matth. c. 1. & Origen. Hom. 6. in Lucam, & Photius in Biblioth.

Passus est anno XI. Traiani.] Idem in Chronicis Eusebii. Polycarpus. cap. XVII. Joannis Apostoli discipulus, & ab eo Smyrna Episcopus ordinatus.] Tertull. de præscriptione hæreticorum, in Smyrnæorum ecclesia Polycarpum ab Joanne collocatum refert. Vide Irenæum lib. 3. c. 3.

Ecclesiâ in urbe regente Aniceto.] Est germana lectio. Vide Euseb. in Chronicis, & Eccles. hist. lib. 4. c. 14. ex Irenæo.

Cognoscis nos.] Lege: ex vet. cod. cognosce. ἐμυθώκε habet Eusebius. Igni traditus est.] Apud Euseb. lib. 4. c. XV. ex epistola Smyrnæorum.

Scri-

Scriptis ad Philippenses valde utilem epistolam.] Meminit Irenæus, & Euseb. lib. 4. c. 14. & lib. 3. c. 36.

Papias Joannes auditor.] Cap. XVIII. De eo lege Euseb. l. 3. c. 39.

Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse δευτερον quem secuti sunt Irenæus & Apollinaris & ceteri.] Adversus hanc Judaicam mille annorum fabulam fortissime in Commentariis pugnat S. Hieron. Loca aliquot indicabo. In Esa. c. 1. 25. 30. 49. 54. 55. 58. 60. Item in *praf.* l. 18. De repromissionib. futurorum, quomodo debeant accipi, & qua ratione intelligenda sit Apocalypsis Joannis, quam si juxta litteram accipimus, judaizandum est; si spiritualiter ut scriptum est, differemus, multorum veterum videbimus opinionib. contraire. Latinorum, Tertulliani, Victorini, Lactantii: Græcorum, ut cæteros prætermittam Irenæi tantum Lugdunensis Episcopi faciam mentionem, adversus quem vir eloquentissimus Dionysius Alexandrinæ ecclesiæ pontifex, elegantem scribit librum, irridens mille annorum fabulam &c. Cui duob. voluminibus respondet Apollinaris, quem non solum suæ sectæ homines, sed & nostrorum in hac parte duntaxat plurima sequitur multitudo, ut præsaga mente jam cernam, quantorum in me rabies concitanda sit, &c. Item in Esa. ca. 65. 66. & aliis locis. Item in XIX. c. Hierem. de aurea & gemmata Hierusalem restituenda, & regno in terris Domini Salvatoris: quæ licet non sequamur, tamen damnare non possumus, quia multi ecclesiasticorum virorum & martyres ista dixerunt, ut unusquisque in suo sensu abundet, & Domini judicio cuncta referentur. Et in cap. 31. Præterea in Ezech. 27. 28. Item in 36. Adversus dogma Judaicum, & beatitudinem ventri & gutturi servientem &c. *Mox*: quod & multi nostrorum & præcipue Tertulliani liber, qui inscribitur, *de spe fidelium*, & Lactantii Institutionum volumen septimum pollicetur, & Victorini Pitabionensis Episcopi crebræ expositiones, & nuper Severus noster in Dialogo, cui Gallo nomen imposuit, & ut Græcos nominem, & primum extremumque jungam, Irenæus & Apollinaris. Rursus in c. 39. Item Joel c. 3. Et in Zachar. 2. 12. & 14. & in Malach. 3.

Tertullianus quoq; in libro de spe fidelium, & Victorinus Pitabionensis, & Lactantius hac opinione ducuntur.] Lactantius lib. 7. qui est de divino premio cap. 24.

Quadratus *Apostolorum discipulus*. cap. XIX. *Publio Athenarum Episcopo*.] Leges apud Euseb. c. 23. lib. 4. ex epist. Dionysii Corinthiorum Episcopi ad Athenienses. Lege etiam lib. 3. c. 27.

Cumque Adrianus Athenis exegisset hyemem.] *Euseb. in Chronicis*: Anno 7. Hadriani Cephissus fluvius Eleusinam inundavit, quem Hadrianus ponte conjungens, Athenis hyemem exegit.

Et omnibus pene Gracia sacris initiatus.] *In Chronicis*: anno 8. Hadrianus sacris Eleusinæ initiatus, multa Atheniensibus bona largitus est. *Aelius Spartianus in Hadriano*. Post hoc per Asiam & insulas ad Achaïam navigavit, & Eleusina sacra exemplo Herculis Philippique suscepit, multa in Athenienses contulit, & pro agonothea resedit.

Porrexit & librum pro nostra religione compositum.] *Idem in Chronicis & cap. 3. lib. 4. Euseb. Hieron. ad Magnum*: Quadratus Apostolorum discipulus, & Atheniensis Pontifex ecclesiæ, nonne Hadriano Principi Ecclesiæ sacra invidenti librum pro nostra religione tradidit? & tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellens sedaret ingenium?

Aristides Atheniensis Philosophus. Cap. xx. *Eusebius in Chronicis & lib. 4. c. 3. & Hieronymus ad Magnum*: Aristides philosophus, vir eloquentissimus eidem principi Apologeticum pro Christianis obtulit, contextum philosophorum sententiis. Agrippa cognomento Castor.] cap. XXI. *Alias*: Castoris. Ita & apud Euseb. lib. 4. c. 8.

Qua tempestate & Cochibus (lege Cochibas:) dux Judaica factionis Christianos variis suppliciis enecavit.] *Ut in Chronicis scribit Euseb.* nolentes sibi Christianos adversus Romanum militem ferre subsidium, omnimodis cruciatibus necat anno 17. Hadriani. Plura vide in eccles. histor. lib. 4. c. 6. *Hieronymus in epistola*: Lectis littteris. Atque ut ille Barcochebas author seditionis Judaicæ stipulam in ore succensam anhelitu ventilabat, ut flammam evomere putaretur &c. *In Dan. IX.* Sub Hadriano Cochebas dux Judæorum oppressus est, & Hierusalem usque ad solum diruta.

Hegesippus vicinus Apostolicorum temporum.] Cap. XXII. Vide Euseb. lib. 4. cap. 8. *Dicendi quoque exprimeret characterem*.] *Alias*: χαρακτήρα.

Asserit se venisse sub Aniceto Romam.] Euseb. c. 22.

Antoninum autem in deliciis habuisse Caesar Hadrianus scribitur.] *Hieron. noster in li. 2. in Jovinianum*: Nuper ab Hadriani amasio urbs

urbs eorum Antinois appellata est. *In 2. cap. Esa. ibi:* Et pueri alienis adhæserunt. In tantum Græci & Romani hoc quondam vitio laboraverunt, ut clarissimi Philosophorum Græciæ haberent publice concubinos, & Hadrianus philosophiæ artibus eruditus Antinonem consecraret in Deum, templumque ei ac victimas & sacerdotes institueret, & ex eo Ægypti civitas ac regio nomen acceperit. Inter scorta quoque in fornicibus spectaculorum pueri steterunt, publicæ libidini expositi, donec sub Constantino Imperatore Christi evangelio coruscante, & infidelitas universarum gentium, & turpitudine deleta est. *Lege etiam Origenem lib. 31 in Celsum.*

Justinus Philosophus.] Cap. XXIII. *Hiron. epist. ad Magnum:* Justinus & ipse Philosophus Antonino Pio & filius ejus Senatuiq; librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis, & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. *Vide Euseb. lib. 4. c. 18. Meminit ejus & Tertullianus contra Valentinianos.*

Habitu quoque philosophorum incidens.] *Vide Euseb. lib. 4. cap. 11.*

Melito *Asianus Sardenfis Episcopus.*] Cap. XXIV. *Eusebium vide lib. 4. c. 26. & in Chronicis:* Antonino, inquit, Imperatori, Melito Asianus Sardenfis Episcopus Apologeticum pro Christianis reddidit. *Ita ibi legendum censeo. Nam pro Melito legitur inclito. Melitonis & sequentium aliquot scriptorum his verbis Hieronymus ad Magnum memini.* Quod loquar de Melitone Episcopo Sardenfi? quid de Apollinario Hierapolitanæ ecclesiæ sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano, & Bardesane, & Irenæo Photini martyris successore &c.

Imp. M. Antonino Vero, qui Frontonis Oratoris discipulus fuit.] De Frontone vide A. Gellium in noctibus Atticis lib. XIX. c. 8. & supra ad Rusticum pag. 34. c.

Theophilus sextus *Antiochenfis Episcopus.*] Cap. XXV. *Eusebius lib. 4. c. 24 & in Chronicis.*

Feruntur ejus & ad Antolicum tria volumina.] Quæ extant. Lactant. in fine lib. 1. de falsa religione citat Theophilum in lib. de temporibus ad Antolycum scripto.

Apollinaris *Asia Hierapolitanus Episcopus.*] Cap. XXVI. *Fit hujus infra in Serapione Antiocheno. c. 42. mentio. Vide Eusebium lib. 4. c. 27. & in Chronicis.*

*Cum Priscilla & Maximilla infans vatibus, incipiente Monta-
no.*] Idem habes in Eusebii Chronicis anno XI. M. Antonini Veri.
Dionysius Corinthiorum ecclesie Episcopus.] Cap. XXVII.
Vide Euseb. li. 4. c. 23. & in Chronicis. *Quinta ad ecclesiam Ama-
strinam.*] Alias: Amastrinam.

Pinytus Cretensis.] Cap. XXVIII. Euseb. ubi supra, & in
Chronicis. *Pinytus Cretensis vir eloquentissimus.*

Tatianus.] Cap. XXIX. Meminit Euseb. l. 4. c. 27. & in
Chronicis.

Justini martyris sectator fuit.] Tertull. lib. de praescriptionib. Ha-
reticorum. His haereticis omnibus accedit Tatianus: hic Justini
Martyris discipulus fuit, post hunc diversa sentire coepit.

Novam condidit haesim qua eynegaliōn dicitur.] De ea lege
Hieronymum in Johel c. 1. in Amos 2. & 3. & in 7. Osee in Gal. 6. di-
citur, Tatianus Encratitarum vel acerrimus haesiarches. & in
praf. in Tit. Encratitarum patriarches.

Equibus unus contra Gentes florentissimus extat liber.] Apud
Euseb. c. 29. l. 4. Philippus Episcopus Cretensis. Cap. XXX.

Cujus Dionysius in epistola sua meminit.] Vide Euf. l. 4.
c. 23. & 25.

Mufanus.] Cap. XXXI. De eo Euseb. l. 4. c. 26.

Modestus.] Cap. XXXII. De eo ea. 25. Euseb.

Bardesanes in Mesopotamia clarus habitus est.] C. xxxiii. Hieron. i-
dem l. 2. in Jovinian. Bardisanes vir Babylonius, & in Osea c. X. Ta-
lis Bardesanes, cujus etiam philosophi admirantur ingenium. Vide
de illo Euseb. in fine lib. 4. & in Chronicis, & in lib. 6. Preparationis euan-
gelicae, & Augustinum de haesibus, & Epiphanium.

Victor tertius decimus Romanae urbis Episcopus] Ca. xxxiv. Euf.
c. 23. l. 5. ex in Chron. Victor XIII. Romae Episcopatum suscipit annis
X. cujus mediocria de religione extant volumina & anno 4. Se-
veri, quaestione orta in Asia inter Episcopos, an secundum legem
Moyli xiv. mensis Pascha observandum esset, Victor Romanae ur-
bis Episcopus, & Narcissus Hierosolymorum, Polycrates quoque
& Irenaeus & Bacchylus, plurimique ecclesiarum pastores, quod
eis probabile visum fuerat, litteris ediderunt, quarum memoria
ad nos usque perdurat.

Irenæus Photini Episcopi.) Ca. xxxv. Lege I. V. Euf. c. 1. & deinceps: & de operib. ejus c. 19. & 27. Et de Ogdonde egregium συγγραμματα.] Hanc habent vetusti codices lectionem. Ex Eusebio autem forte legendum *αὐτοδίδακτα*.

Non facile debere unitatem collegii scindere.] Apud Euf. c. 26.

In qua sententia etiam hi, qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.] Etiam: de erat V. C. Tertull. contra Valentinianos: Irenæus omnium doctrinarum curiosissimus explorator.

Pantenus Stoicæ sectæ philosophus.] Cap. xxxvi. Item Hieron. ep. ad Magnum: Pantæus Stoicæ sectæ Philosophus ob præcipuæ eruditionis gloriam a Demetrio Alexand. Episcopo missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, & illius gentis Philosophos prædicaret. Euf. in Chron. anno 2. Severi: Clemens Alexandrinæ ecclesiæ presbyter, & Pantæus Stoicus philosophus in disputatione dogmatis nostri insignes habentur, & Hist. Eccl. l. 5. c. X. & l. 6.

Rhodon genere Asianus] Cap. xxxvii. Euseb. lib. 5. cap. 13.

Clemens Alexandria presbyter.] Cap. XXXVIII. Idem in Dan. IX. & epist. ad Magnum: Clemens Alexandrinæ ecclesiæ presbyter, vir, meo judicio, omnium eruditissimus, VIII scripsit Stromatum libros, & totidem Hypotyposeon, & alium contra gentes, Pædagogum quoque volumina 3. Quid in illis indoctum? immo quid non e media philosophia est? Vide Eusebium cap. XI. lib. V.

Feruntur ejus insignia volumina.] De his lege Eusebium lib. VI. cap. XI.

Adversus gentes liber unus.] Vide Euseb. libr. 2. de præparatione evangelica, & alibi in eodem opere.

Quem proprie Alexandro Hierosolymitarum episcopo *αὐτοεπίσκοπος*.] Ita quidem Sophronius, Eusebius autem habet *ἀνατρεψικεν*.

Extat Alexandri Hierosolymitarum episcopi.] Euseb. lib. VI. cap. XI. in Chronicis: Anno 1. Antonini Caracallæ Alexander 35. Hierosolymorum episcopus ordinatur, adhuc vivente Narcisso, & cum eo pariter ecclesiam regit. Super ordinatione Aselepiadis confessoris.] Fuit Antiochiæ IX. Episcopus.

Miltiades, cujus Rhodon in opere suo, quod adversus Montanum, Priscillam, Maximillamque composuit, recordatur.] Cap. xxxix. Legendum apparet: cujus Apollinarius in opere suo &c. Non enim

de Rhodone, sed de Apollinario hoc scribit Eusebius. lib. 4. c. 18.

Et adversus gentes.] Idem Hieron. epist. ad Magnum : scripsit & Miltiades contra Gentes volumen egregium. Tertullianus contra Valentinianos : Miltiades ecclesiarum sophista.

Apollonius vir disertissimus.] Cap. XL. Vide Euseb. lib. 5. cap. 18.

In quo asserit Montanum & insanas vates ejus.] Ita lege.

Prophetes vestibus & gemmis ornatur.] Ita restituenda corrupta lectio. Eusebius : *Προφῆταις Φιλοκόσμοις*.

Tertullianus 6. voluminibus adversus Ecclesiam editis, quos scripsit de ecclasi.] Ita lego : quia Latine, non autem Græce eos libros scripsisse dignoscitur.

Septimum proprie adversus Apollonium elaboravit.] Meminit horum librorum etiam supra in Melitone.

Sarapion.] Cap. XLI. Eusebius lib. v. cap. xix.

Antiochia episcopus ordinatus.] Octavus videlicet. De libris ipsius lib. 6. Eusebius cap. x. Socrates in histor. ecclesiast. lib. 3. cap. 12.

Apollonius Romanae urbis Senator.] c. XLII. Ipse Hier. ad Magnum : Hippolytus quoque & Apollonius Romanae urbis Senatores, (lege : Senator) propria opuscula condiderunt. Vide Euseb. lib. 5. cap. 21. & in Chronicis.

Theophilus Caesareae Palaestinae.] Cap. XLIII. Euseb. lib. 5. cap. 23. Synodicam & valde utilem composuit epistolam.] Ex hac nonnulla citat Beda lib. de natura rerum : cap. 47.

Bacchylus Corinthi Episcopus.] Cap. XLIV. Euseb. ubi supra.

Polycrates Ephesiorum Episcopus.] Cap. XLV. Euseb. lib. 5. cap. 23.

Et Pontifex fuit.] Ita legendum.

Heraclius.) Cap. XLVI. Euseb. cap. 27. lib. 5. legit *Ἀρχιεπίσκοπος*.

Maximus.) Cap. XLVII. Eusebius ubi supra.

Et quod materia a Deo facta sit.] Ex hoc citat Eusebius de Praeparat. evangelica lib. 7.

Candidus.) Cap. XLVIII. Eusebius in Chronicis : anno 3. Severi. Candidus Christianorum disputator acutissimus notus efficitur. In Apolog. adversus Rufinum lib. 2. Unde & Candido Valentiniani dogmatis sectatori calumniandi se occasionem dederit, qui diabolum salvandae dixerit esse naturae. Paulo post : Habetur dialogus apud Græcos Origenis & Candidi, Valentinianae hæreseos defensoris &c.

Ap-

Appion, Sextus, Arabianus.] Cap. XLIX. L. LI. Male legitur *Brabianus*. De præfatis 76. scriptoribus habes apud Eusebium lib. 5. cap. 27.

Judas *ds LXX apud Danielelem hebdomadibus.*] Cap. LII. Lege Dan. ix. *Præsentem mundi mirabatur occasum.*] τὸ ἴδον πολλῶν ἀπετάρατ-
τε *Ἀπολόγας.*] Omnia ex Euseb. lib. 6. cap. 7.

Tertullianus.] *Presbyter.*] Cap. LIII. Nunc demum primus post *Victorem & Apollonium Latinorum* ponitur.] Sentit, opinor, *Apollonium Senatorem*. Hieron. ad *Magnum*: Veniam ad Latinos: quid Tertulliano eruditius? quid acutius? Apologeticus ejus & contra Gentes libri cunctam seculi obrinent disciplinam.

Patre Centurione Proconsulari.] Euseb. in *Chronicis*. Anno 16. Severi: Tertullianus Apher Centurionis Proconsularis filius omnium ecclesiarum sermone celebratur.

Et Antonino Caracalla maxime floruit.] Ita legendum.

Nunquam Cyprianum absque Tertulliani lectione.] Hieron. in *epist. Schedule*. Beatus Cyprianus Tertulliano Magistro utitur, ut ejus scripta probant. Vide supra ad Paulinum.

In Montani dogma delapsus.] Vide August. cap. 66. de *hæresibus*. Tertullianistæ. Et Vincentium *Lirinensem* in lib. contra *prophanas novationes*. Hieronymus in *Helvidium*. Et de Tertulliano quidem nihil amplius dico, quam ecclesiæ hominem non fuisse. Citat quædam ex lib. contra *Judeos* in Dan. ca. IX. *Hilarius Canone V. in Matth.* Quamquam & Tertullianus volumen huic aptissimum scripserit, sed consequens error hominis detraxit scriptis probabilibus auctoritatem. Ambros. super illud. 1. Cor. 13. Etsi noverim mysteria omnia. Tertullianus & Novatianus non parvæ scientiæ fuerunt, sed quia per zelum charitatis scœdera perdiderunt, in schisma versi ad perditionem sui hæreses creaverunt. Advenit rursus Tertulliani ad Romanos cap. V.

De Monogamia.] B. Hieron. Commentario in tit. 1. scripsit & Tertullianus de monogamia librum hæreticum, quem Apostolo contraire, nemo qui Apostolum legerit, ignorabit.

De ecclasi libros 6. De iis supra in Melitone & Apollonio. Citat ex Apologetico Eusebius lib. 2. cap. 2. & 25.

Origenes qui & Adamantius.] Cap. LIV. B. Hieron. in *Chronicis*: Origenes anno 6. Commodi apud Alexandriam nascitur.

Adversum Christianos persecutione commota.] Vide in Chronicis & lib. 6. eccles. histor. statim ab initio.

A Leonide patre, Christi martyrio coronato.] De eo Origenes ipse homil. 4. in Leviticum: Nihil mihi conducit Martyr pater, si non bene vixero, & ornavero generis mei nobilitatem, hoc est, testimonium ejus, & confessionem, qua illustratus est in Christo. Hieronym. in epist. Schedulæ, Magnus vir ab infantia, & vere martyris filius.

Euseb. cap. 3. similis locutio in Mich. 2. Si substantiam fiscus invaserit. In locum Clementis presbyteri confirmatus.]

Rem enim familiarem ob confessionem Christi fiscus occupaverat.] Ibidem Hieron. in epist. Schedulæ, Alexandria ecclesiasticam scholam tenuit, succedens eruditissimo viro Clementi presbytero.

Fuisse Romæ sub Zepherino Episcopo.] Euseb. cap. 14.

Heraclan presbyterum.] Euseb. cap. XV.

Quod ad Mamæam matrem Alexandri Imperatoris.] Cap. XXI. Euseb.

Et ad matrem ejus litteras fecit.] γαμεῖλιν, id est, uxorem. Apud Euseb. cap. 36.

Alias quoque editiones in unum congregaret volumen.] Vide Euseb. cap. 16. & 17. & Hieronymum in lit. 3. caput.

Et Symmachi ejusdem dogmatis.] Euseb. ubi supra.

Et quia indicem operum ejus in voluminibus epistolarum, quas ad Paulam scripsimus in quadam epistola.] Hac epistola temporum malignitate intercidit: Habes autem bonam illius partem in invectiva Rufini ad Apronianum: Libellum, inquit, quendam scribens, comprehendere quasi indiculo quodam voluit, quanta apud Latinos Varro scripserit, & quanta apud nostros Origenes in Græcis, in quo ita ait M. Terentium Varronem miratur antiquitas, &c. Mox de Origine: Vultis nosse: quanta ingenii sui reliquerit monumenta? Sequens titulus ostendit. Scripsit in Genes. lib. 13. mysticarum homiliarum libros duos, in Exodum excerpta. in Leviticum excerpta. Et post multa. Item, inquit, monobiblia αἱ ἀρχαὶ libros 4. de resurrectione libros duos, & alios de resurrectione dialogos duos &c. Vide Euseb. cap. 25. & 32.

Contra Varronis opera conferens posui.] De operibus Varronis vide Augustinum de civitate Dei lib. 6. c. 2. & 3. Vide etiam Gellium lib. 3. cap. X. & Plinium lib. 35. cap. 2.

Illud

Illud de immortalitate ejus ingenio non tacens.] Hierony. Comment. In Tit. 3. caput. Hæc immortale illud ingenium suo nobis labore donavit. *Ad Magnum:* Origenes X. scripsit Stromatias, Christianorum & Philosophorum inter se sententias comparans, & omnia nostræ religionis, dogma de Platone & Aristotele, Numenio Cornutoque confirmans. Hieron. In Dan. 9. citat ex decimo.

Ammonius.] Cap. LV. Vide Euseb. lib. 6. cap. 19.

Ambrosius.] Cap. LVI. Vide Eusebium cap. 18. & 22. Meminit hujus supra ad Marcellam in epistola: *Ambrosius.*

Ad hunc infinita Origenes dictavit volumina.] Horum extat 8. contra Celsum.

Thryphon *Origenis auditor.*] Cap. LVII. *De vacca ruffa in Deuteronomio.*] Num. XIX.

Et de dichotomematibus.) Lege Græce Genes. XV.

Minutius Fœlix.] Cap. LVIII. Hieron. epist. ad Magnum: Minutius Fœlix causidicus Romani fori in libro cui titulus Octavius est, & in altero contra Mathematicos, si tamen inscriptio non mentitur authorem, quid Gentilium litterarum dimisit intactum?

Meminit hujus Minutii & Lactantius in libris suis.] Lib. I. cap. II. Minutius Fœlix in eo libro qui Octavius inscribitur sic argumentatus est &c. & lib. 5. cap. 1. Minutius Fœlix non ignobilis inter causidicos loci fuit. Hujus liber, cui Octavio titulus est, declarat, quam idoneus veritatis assertor esse potuisset, si se totum ad id studium contulisset. *Hic liber Octavius nuper in lucem prodit, sed falso inscriptus: Octavius Arnobii contra Gentes. Meminit ejus Hieronymus & in epitaphio Nepotiani.*

Cajus sub Zepherino.] Cap. LIX. Euseb. cap. 16. lib. 6. & lib. 2. c. 25. & lib. 3. c. 31.

Quæ fertur ad Hebræos dicit non ejus esse.] Supra in Paulo Hieron.

Beryllus Arabia Bostrenus episcopus.] Cap. LX. Euseb. cap. 21. & 33. & Socrates in hist. Eccles.

Hippolytus cujusdam ecclesiæ episcopus.] Cap. LXI. Meminit hujus ad Lucinum Berycum: Scripsit quidem & Hippolytus vir discretissimus &c. & in IX. cap. Daniel & ad Magnum: & Eusebius c. 21. & 22. Gelasius Episcopus Romanus in lib. de duabus naturis.

Et in Zachariam.] Vide Præfat. in Zachar.

Alexander Episcopus Cappadociæ.] Cap. LXII. Euseb. cap. VIII. X. XI. *Eo quod juxta testimonium Demetrii.*] Lego: contra

Ductus Caesariem.] Cap. 9. lib. 6. Eusebius.

Julius Africanus, *cujus V. de temporibus extant volumina.*] LXIII. Hier. *ad Magnum*: Extant & Julii Africani libri, qui temporum scripsit historias: (*alias: historiam.*) In 1. cap. *Matth.* appellatur temporum scriptor. cap. 31. dicit Euseb. V. libros *χρονολογικῶν.* & lib. X. *preparat. evangel.* citat e tertio libro.

Legationem pro instauratione urbis Emaus suscepit.] In *Chronicis*: anno 4. M. Aurelii Antonini: in Palæstina Nicopolis, quæ prius Emaus vocabatur urbs condita est, legationis industriam pro ea suscipiente Julio Aphricano scriptore temporum.

Hujus est epistola ad Origenem super questione Susanna.] In *Prefat. Dan.* quod Origeni quoque Africanus opposuit &c. extat eius ad Aristidem altera epistola; in qua super *Diaphonia*, & citat ex ea nonnulla Euseb. vide lib. 1. cap. 6. & 7.

Geminus *Antiochena ecclesia Presbyter.*] Cap. LXIV. Eusebio in *Chronicis* dicitur Gemianus: anno 6. Alexandri Mamææ Gemianus presbyter Antiochenus, & Hippolytus & Beryllus Episcopus Arabiæ Bostrenus, clari scriptores habentur.

Et Episcopo urbis sue Zebeno.] Eusebio Zebinus dicitur.

Theodorus qui postea Gregorius appellatus est.] Cap. LXV. Hier. *epist. ad Magnum*: Theodori, qui postea Gregor. appellatus est, viri Apostolicorum signorum atque virtutum. Item in 4. c. *Eccles.* Vir S. Gregorius Ponti episcopus, Origenis auditor in *Metaphrasi Ecclesiastæ*, ita hunc locum intellexit &c.

Remittuntur ad matrem.] Juxta fidem veterum codicum lego: patriam. Sic quoque Suidas. De eo vide Euseb. cap. xxx. & Socratem in *hist. eccles.* Meminit hujus & Eucherius scribens Valeriano.

Cornelius *Romana urbis Episcopus.*] Cap. LXVI. Vide Eusebium.

Ad quem VIII. Cypriani extant epistola.] In *Chronicis* 7. dicit Eusebius. Vide Jac. Pamelii edit.

Scripsit epistolam ad Flavianum.] Lege: *Fabium.* fuit 13. Antiochiæ Episc. Vide Euseb. c. 43. & Socrat. in *hist. eccles.* lib. 4. c. 28.

Cyprianus *Apher.*] Cap. LXVII. Ipse Hieronym. *epist. ad Magnum*: Cyprianus quod idola Dii non sint, qua brevitatem, qua historiarum omnium scientia, quorum verborum & sensuum splendore perstrinxit? Euseb. in *Chron.* Anno 3. Valeriani & Gallieni Cyprianus primum Rhetor, deinde presbyter, ad extremum Carthaginensis Episcopus, martyrio coronatur: & in *hist. Eccles.*

Eccles. lib. 6. cap. 43. Hieronymus supra ad Paulinum. & in LX. Esa. Vir sanctus, & eloquentissimus martyr Cyprianus, & nostri temporis confessor Hilarius, nonne tibi videntur excellē quondam in seculo arbores ædificasse ecclesiam Dei? & in cap. 3. *fona*: Proponamus nobis beatum Cyprianum, qui prius idololatriæ assertor fuit, & in tantam gloriam venit eloquentiæ ut Oratoriam quoque doceret Carthagini, ad pœnitentiam conversum in tantam venisse virtutem, ut Christum publice prædicaret, ac pro illo cervicem gladio flecteret. *Vide Lactantium lib. V. in principio, & cap. 4. Hilarius in 6. c. Matth.* De orationis autem Sacramenti necessitati nos commendandi Cyprianus vir sanctæ memoriæ liberavit &c.

Hujus ingenii superfluum est indicem texere.] Ipse Hieron. in epist. *Schedulæ.* Quos nunc prætereo, ne videar operum ejus indicem texere.

Cum sole clariora sint ejus opera.] *Cic. lib. 1. de finib.* Quapropter, si ea quæ dixi sole ipso illustriora & clariora sunt. *Pro Milone*: Cederem tempori Judices, sed si illius insidiæ clariores hac luce fuerint. & 1. *Tuscul. Quæst.* Qui etiam satis viderit id quod est clarius.

Pontius Diaconus Cypriani.] *Cap. LXVIII.*

Egregium volumen vitæ & passionis Cypriani reliquit.] Hujus duntaxat fragmentum a Jac. Pamelio editum extat. Scripserunt quoque vitam & passionem ejus Gregorius Nazianzenus & Prudentius carmine Archiloico, nisi is alius est, ut docti existimant.

Dionysius Alexandrina urbis episcopus.] *Cap. LXIX.* *Meminit epist. ad Magnum Hieron. In Chron. Eusebii anno V. Philippi Imp. Alexandrinam ecclesiam 17. Episcopus tenuit Dionysius annis 17. & libr. 6. eccles. hist. c. 35. 40. & 41.*

Scholam κατηχήσεων.] *Euseb. κατηχήσεως διαγίγν.*

Et Origenis valde insignis auditor fuit.] *Alias: vel insignissimus.*

Hic in Cypriani & Aphricane Synodi dogma consentiens.] Extat inter S. Cypriani opera hæc synodus Africana.

Et ad Flavianum.] *Euseb. c. 44. legit Fabium.*

Et ad Novatianum.] *Lege Navatum. Euseb. cap. 45.*

Et duo libri adversum Nepotem Episcopum.] *cap. 23. & deinceps.*

Est ejus ad Dionysium & ad Didymum altera epistola.] Ex Eusebio legendum ad Domitiam & Didymum.

Et adversum Sabellium.] 4. videlicet libros, pro quibus Athanasio scripsit Apologeticum, si Rufino credimus. Vide epist. S. Basilii cujus initium *εἰς ἀνέως* ad Maximum Philosophum.

Et ad Telephorum, & ad Eufraon. Euseb. habet cap. 26. lib. 7. Telephorum, & Euphranorem.

Novatianus Romana urbis presbyter.] Cap. LXX. In Chronicis: anno 1. Galli & Volusiani: Navatus presbyter Cypriani veniens Romam Novatianum & ceteros confessores sibi sociat, eo quod Cornelius Apostatas poenitentes recepisset. Et lib. 6. c. 43. & deinceps. & Socratem in hist. eccles. lib. 4. c. 28.

Nolens apostatas suscipere poenitentes.] Hieronymum vide in Esa. c. 23. & in Osee 14. & in Jobel. 2. Item in Galat. 4. Ambrosius lib. de poenitentia. Ceterum Episcopatus amissi dolore succensus Novatianus schisma composuit.

Et de Trinitate grande volumen quasi epitomen operis Tertulliani faciens, quod plerique nescientes Cypriani existimant.] Sic Hier. lib. 2. Apologia in Rufinum: Transiit ad inclytum Martyrem Cyprianum, & dicit Tertulliani librum, cui titulus est de Trinitate, sub nomine ejus Constantinopoli, a Macedoniae partis haereticis lectitari. In quo crimine mentitur duo: Nam nec Tertulliani liber est, nec Cypriani dicitur, sed Novatiani, cujus & inscribitur titulo, & auctoris eloquium stili proprietates demonstrat. Extat hodie sed Tertulliani titulo inter opera ipsius.

Malchion disertissimus Antiochena ecclesia presbyter.] Cap. LXXI. Hujus & sequentium presbyterorum meminit Hieron. epist. ad Magnum his verbis. nec non presbyterorum Pamphili, Pierii, Luciani, Malchionis, Eusebius in Chronicis & lib. 7. eccles. histor. c. 29.

Archelaus Episcopus Mesopotamiae.) Cap. LXXII.

Adversum Manichaeum.] De Mane & Manichaeis apud Eusebium lib. 7. cap. 31. & in Chronicis anno 2. Probi, infana Manichaeorum haeresis in commune humani generis malum exorta, & apud Socratem lib. 1. eccles. histor. c. 22. & Epiphanium.

Anatolius Alexandrinus.] Cap. LXXIII. Eusebius lib. 7. c. 32. & in Chronicis: anno 1. Probi: Anatolius Laodiceus Episcopus, philosophorum disciplinis eruditus plurimo sermone celebratur.

Laodi-

Laodiceæ Syria Episcopus.] Sic Hierony. *ad Magnum* : Anatolii quoque Laodiceæ ecclesiæ sacerdotis.

De eo volumine quoddam super Pascha composuit.] Ex eo Eusebius citat nonnulla & Beda de natura rerum lib.2. c.14 & 35. & in epistola ad Vichredam presbyterum.

Victorinus Pitabionensis Episcopus.] Cap.LXXIV.

Unde opera ejus grandia sensibus, viliora videntur compositione verborum.] Hieron. *epist. ad Magnum* : Victorino Martyri in libris suis licet desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. *In epist. Schemulæ* : nec disertiores sumus Hilario, nec fideiores Victorino.

Et Pamphilio : Et vestris : Et martyrem Victorinum, qui simplicitatem sententiæ in eo probat, dum nulli molitur insidias. *Meminit hujus & ad Vigilantium in epistola Justum* : & alibi.

In Esaiam.] Hieron. *in præfatione in Esaiam ad Eustochiam*. Martyr Victorinus, qui cum Apostolo dicere poterat : etsi imperitus sermone, non tamen scientia : scripsit in Esaiam juxta editiones 4. usque ad visionem quadrupedum in deserto.

In Apocalypsim Joannis.] Hujus Hieronymus dicitur interpretes, hodieque extat.

Pamphilus Presbyter.] Cap.LXXV.

Eusebii Episcopi Casariensis necessarius.] Ipse vitam Pamphili tribus ferme voluminibus exaravit, ut scribit Hieronymus Marcellæ in *epist. cujus initium* : *Beatus* : & lib.1. *Apologiæ in Rufinum* & Eusebius lib.6. cap. 32.

Scripsit antequam Eusebius scriberet, Apologeticum pro Origene.] Sic aliquando Hieronymo persuasum : retractat autem in *epistola Schemulæ*. & 1. lib. *Apologia in Rufinum* : quia ex sententia Eusebii discimus Pamphilum proprii operis omnino nihil scripsisse, exceptis epistolis, quas ad amicos forte mittebat, in tantum se humilitate dejecerat. Veterum autem tractatus scriptorum legebat studiosissime, & in eorum meditatione jugiter versabatur. *Et lib.2.* Inter cæteros tractatus posui & hunc librum à Pamphilo editum, ita putavi esse, ut a te & tuis discipulis fuerat divulgatum. *Idem in epistola* : *Lectis literis.* *Meminit autem Apologia & Socrates in histor. ecclesiast. lib.3. cap.7.*

Passus est Casarca Palestina sub persecutione Maximini.] Euseb. li. 8. *eccles. histor.* Pieri.

Pierius *Alexandrina ecclesie presbyter.*) Cap. LXXVI. *In Chronicis*: anno 6. Probi *Alexandrinae ecclesie* XV. episcopus praefuit Theonas V. lib. 7. c. ultimo.

Quem in vigilia Paschae habitum ipse sermo demonstrat.) C. LXX. *Eo tempore quo eandem ecclesiam Thomas episcopus regebat.*] Ita habent vetusti codices, & ita scribit S. Hieronymus in praefat. Osee. Pierii legi tractatum longissimum, quem in exordio hujus prophetæ die vigiliarum Dominicæ passionis extemporali & diserto sermone profudit. *In epist.* Multa: *contra Vigilantium*: & in vigiliis Paschæ tale quid fieri plerumque convincitur. *In Matth.* 35. Traditio Judæorum est, Christum media nocte venturum, unde reor & traditionem apostolicam permanisse, ut in die vigiliarum paschæ ante noctis dimidium populos dimittere non liceat expectantes adventum Christi, & postquam illud tempus transferit, securitate præsumpta festum cunctis agentibus diem, *Adamantii autem & Pierii exemplaria citat Hieron. in Matth. c. 24.*

Lucianus *vir disertissimus, Antiochene ecclesie presbyter.* Cap. LXXVII. Eusebius lib. 8. cap. 13. & lib. 9. cap. 6.

Ut usq; nunc quaedam exemplaria scripturarum Luciana nuncupentur.] Hieron. in praefat. *Paralipom.* Si LXX. Constantinopolis usque Antiochiam Luciani Martyris exemplaria probat. *Mementit in epist.* Christiani: ad Pammach.

Passus est Nicomedia.] Eusebius lib. 9. cap. 6.

Sepultusq; Helesopoli Bithynia.] Hieronymus in *Chronicis*: Drepanam Bithyniæ civitatem in honorem Martyris Luciani ibi conditi Constantinus instaurans ex vocabulo matris suæ Helesopolim appellavit. anno 21. Constantini.

Phileas *de urbe Aegypti.*] Cap. LXXVIII. Vide Eusebium lib. 8. cap. IX. & X.

Arnobius.] Cap. LXXIX. Hieronymus in *Chronicis*: Anno XX. Constantini Arnobius in Africa Rhetor clarus habetur, qui cum in civitate Sicæ ad declamandum juvenes erudiret, & adhuc Ethnicus ad credulitatem somniis compelleretur, neque ab Episcopis impetraret fidem, quam semper impugnaverat, elucubravat adversus pristinam religionem luculentissimos libros, & tandem velut quibusdam obsidibus pietatis scædus impetravit.

Firmianus, qui & Lactantius, *Arnobii discipulus.*] Cap. LXXX

LXXX. Hieron. epist. ad Magnum: Septem libros adversus Gentes Arnobius edidit, totidemque discipulus ejus Lactantius, qui de ira quoque & de officio Dei duo volumina condidit, quos si legere volueris, dialogorum Ciceronis in eis epitomen reperiēs.

Sub Diocletiano principe accitus cum Flavio Grammatico cujus de Medicinalibus versu compositi extant libri.] Hieron. lib. 2. in Jovinianum: Marcellum Sidetem & nostrum Flavium hexametris versibus differentes.

Nicomedia Rhetoricam docuit.] Lib. 5. de Justitia cap. 2. Lactantius de se ipso: Ego cum in Bithynia litteras Oratorias accitus docerem &c.

Ob gratiam videlicet civitatem.] Juvenal. Sat. 3. Non possum ferre Quirites Graciam urbem.

Et pulcherrimum de ira Dei.] B. ipse Hieron. Comm. in Ephes. c. 4. Firmianus noster librum de ira Dei, docto pariter & eloquenti sermone conscripsit. Et Institutionum divinarum adversus Gentes lib. 7.] Hieron. in x. cap. Eccles. Firmianus quoque noster in præclaro Institutionum suarum opere Y. litteræ meminit, & de dextris ac sinistris, hoc est, de virtutib. ac vitiis plenissime disputavit.

Et ad Asclepiadem libros 2.] Scripsit Asclepiades ipse ad Lactantium de Providentia summi Dei librum, ex quo nonnulla citat lib. 7. Divinarum Instit. c. 4.

Ad Demetrianum auditorem suum lib. 2.] Meminit hujus Lactantius lib. 2. cap. 11. Vide de eo Hieronymum in epistola Schedulæ: & in epist. Damasi Dormientem te, & ad Gal. 4. Multi per imperitiam scripturarum, quod & Firmianus in 8. ad Demetrianum libro facit, asserit Spiritum Sanctum, sæpe Patrem, sæpe Filium nominari.

Hic extrema senectute magister Caesaris Crispi.] Hier. in Chronicis: anno IX. Constantini. Crispum Lactantius latinis litteris erudit, vir omnium suo tempore eloquentissimus, sed adeo in hac vita pauper, ut plerumque etiam necessariis indiguerit, nedum deliciis.

Eusebius Casarea Palestina Episcopus. Cap. LXXXI.

Bibliotheca divina cum Pamphilo martyre diligentissimus peruestigator.] Hieronymo in Chronicis dicitur Pamphili Martyris contu-

bernalis, Tantamenim, (*ut scribit in epistola : Schedulæ*) inter se habuere concordiam, ut unius animæ homines putes, & ab uno alter nomen acceperit. *Meminit hujus & sequentium aliquot ad Magnum his verbis : Eusebii Cæsariensis Episcopi, & Eustathii Antiocheni, & Athanasii Alexandrini, Eusebii quoque Emiseni, Triphylli Cyprii, & Asterii Scythopolitæ, & Serapionis Confessoris, Titi quoque Bostrensis episcopi, Cappadocumque Basilii, Gregorii, Amphilochoi, qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos referciunt libros, ut nescias, quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, ac scientiam scripturarum.*

Chronicorum canonum omnimodam historiam.] Hanc interpretari dignatus est Hieronymus, & meminit in Dan. cap. IX. Infra de suis operibus scribens appellat Chronicon omnimodæ historiæ, in quotamen opere vertendo dicit in præfatione se & interpretis & scriptoris officio usum &c.

Et de evangeliorum diaphonia.] Meminit hujus in Matth. cap. I.

In Esaiam lib. X.] Vide in præfat. Esa. & in 18. caput.

Et contra Porphyrium, qui eodem tempore scribebat in Sicilia.] Hieronymus in 24. Matth. Multa Porphyrius tertio decimo operis sui volumine contra nos blasphemavit, cui Eusebius Cæsariensis Episcopus tribus respondet voluminibus X. XIX. & XX. Apollinaris quoque scripsit plenissime. Idem habet in epistola: Quod ad te, ad Pammachium, & in præfat. Commentar. Dan. & in præfat. Dan.

Rhetitius Eduorum, id est, Augustodunorum episcopus. C. LXXXII. Sub Constantino celeberrima fama habitus & in Gallis.] Fuit enim a Constantino Imp. sub Sylvestro episcopo ob causam Montensium missus Romam, ut scribit in epist. Nuper ad Marcellam, Augustinus lib. I. contra Julianum Pelagianum. Rhetitium ab Augustoduno Episcopum magnæ fuisse authoritatis in ecclesia tempore episcopatus sui, gesta illa ecclesiastica nobis indicant, quando in Urbe Romana, Miltiade Apostolicæ sedis episcopo præidente, cum aliis iudex interfuit, Donatumque damnavit &c. Eundem vide cap. V. contra epistolam Parmeniani. Interfuit secundo concilio Arelatensi.

Leguntur ejus commentarii in Canticum Canticorum.] Hieron. supra ad Florentium. Metho-

Methodius *Olympi Lycie*. Cap. LXXXIII. *Adversum Porphyrum confecit libros.*] In his usque ad x. millia procedit verbum, ut habes in epist. Hierony. ad Magnum.

De resurrectione opus egregium contra Origenem.] Ex hoc multa profert Epiphanius in Origenianis, Socrates in histor. ecclesiast. citat eum in Zenone lib. 6. c. 13.

Juvencus *nobilissimi generis Hispanus Presbyter.*] Cap. LXXXIV. Hieron. *ad Magnum* : Juvencus presbyter sub Constantino historiam Domini salvatoris verbis explicavit, nec pertimuit evangelii majestatem sub metri leges mittere. *Idem in Chronicis, & in cap. 2. Matth.* Pulcherrime munerum sacramenta Juvencus presbyter uno versiculo comprehendit dicens:

*Aurum, thus, myrrham, Regique hominique Deoque
Dona ferunt. ---*

Eustathius, *genere Pamphilus Sidites.* Cap. LXXXV. *Deinde Antiochia rexit ecclesiam.*] Vide Theodorum in eccles. hist. lib. 1. c. 7. & Sozomenum lib. 1. cap. 2.

Sub Constantio Principe pulsus est in exilium.] Vide Socratem in histor. Ecclesiast. lib. 4. c. xv.

Marcellus *Ancyranus episcopus.*] Cap. LXXXVI. De eo Sozomenus lib. 2. c. 33.

Multaque diversarum hypotheseon scripsit volumina.] *Infra in Evario* : Diversarum hypotheseon tractatus mihi legit. & in *Lucio* : Pauci variarum hypotheseon libelli. *Item in Nahum c. 1.* Unaquæque sententia diversos habet inter se sensus, & separatas materias, propriasque *ὑποθέσεις*. In *Hag. 1* Multiplices variarum hypotheseon, diversosque tractatus.

Feruntur contra hunc Asterii & Apollinarii libri.] De Asterio lege Sozomenum loco citato.

Sed & Hilarinus in VII. adversum Arianos libro.] Post principium lib. 7. suppresso nomine meminit hæreseos ipsius. In libro autem ad *Constantinum Augustum*, cujus initium : Non sum nescius : sic ait : Hinc, id est, secundum scripturas Marcellus verbum Dei cum legit, nescit.

Porro ille defendit se.] Vide Epiphanium in Marcellianis. Athanasius *Alexandrina urbis episcopus.*] Cap. LXXXVII. Hiero-

nymus in Chronicis: an 24. Constantini, Alexandrinæ ecclesiæ 36. ordinatur Episcopus Athanasius, qui ab Arianis persecutus ad Constantinum refugit. *Ibidem*. anno 6. filiorum Constantini Maximinus Trevirorum Episcopus clarus habetur, a quo Athanasius Alexandriæ Episcopus, cum a Constantio quæreretur ad pœnam, honorifice susceptus est. An. 8. Athanasius ad Constantis litteras Alexandriam regreditur. *Vide Rufin. lib. X. eccles. histor. & in principio XI.*

Sub Valente moritur.] Gratiano 2. & Probo Coss. Socrates eccles. histor. li. 4. c. 20.

Antonius Monachus.] Cap. LXXXVIII. *Euseb. in Chronicis*: Anno Domini 253. Imperante Decio, Antonius Monachus in Ægypto nascitur.

Cujus vitam Athanasius.] *Vide Rufinum in eccles. histor. lib. x. c. 8. & Chrysost. hom. v. in Matth.*

Floruit sub Constantino & filiis ejus regnantibus.] *In Chronicis Hieronymus*: Anno XXX. Constantini, Constantinus cum liberis suis honorificas ad Antonium Monachum litteras mittit.

Vixit annos CV.] *In Chronicis*: Anno 21. filiorum Constantini, hoc est, anno Domini 361. Antonius Monachus CV. ætatis anno in eremo moritur. *De eo lege Augustinum lib. VIII. Confess. cap. 6.*

Basilus Ancyranus Episcopus.] Cap. LXXXIX. *Vide Socratem in histor. eccles. lib. 1. c. 36. & litteras Sardicensis concilii apud Theodorum lib. 2. cap. 8. item Socratem lib. 2. cap. 6. & Sozomenum lib. V. cap. 1.*

Theodorus Heraclia Thraciarum episcopus.] Cap. XC. *Hieron. in epist.* In ipso. Theodorus Heracleotes, quæ urbs olim Perinthus vocabatur, in commentariis Apostoli &c. *Idem apud Theodorum lib. 1. cap. 28. & lib. 2. c. 3.*

Eusebius Emisenus Episcopus.] Cap. XCI. *Hieronymus in Chronicis*. anno X. Constantii. Eusebius Emisenus Arianae signifer factionis, multa & varia conferbit. *Vide Socratem lib. 2. c. 9. & Sozomenum lib. 2. c. 6.*

Innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, confecit libros.] *Hiero. infra in epist.* Prius ad Cyprian. Non composita oratione verborum, plausuque populari, qui solet imperitorum aures decipere

cipere atque palpare &c. *In præfat. Esa.* Quorum aures fastidio-
sæ sunt, & ad intelligendas scripturas sanctas nauseant, plausuq;
tantum eloquentiæ delectantur.

In Ezech. 18. Placentque sibi in plausu populi torquente eos
conscientia. & *in 22.* Plaususq; commovent, & vociferantur, &
jactant manus. *Item in Matth. XII.* Cum hæc intelligentia plausum
quendam, & colorem doctrinæ præferat, nescio, an habeat verita-
tem. *Similia habes in Ecclesiastes cap. X. & in præfat. lib. 3. Galat.*

Triphilius *Ledrensis.*] Cap. XCII. Vide Sozomenum lib. 1.
Eccles. Histor. cap. 11.

Donatus, a quo Donatiani per *Aphricam.*] *Hieron. in Chronicis:*
anno 22. Constantini Donatus agnoscitur, a quo per Africam Do-
natiani.

Sub Constante Constantinoque Principibus.] Lege *Constantioque.*
Anno enim xx. Constantii Donatus, a quo supra Donatianos in
Africa dici memoravimus, Carthagine pellitur. Quidam secta-
tores ejus etiam *Montenses* vocantur eo quod ecclesiam Romæ
primum in monte habere cœperint. Vide Augustinum cap. LXIX.
de hæresibus Donatiani vel *Donatistæ*, & ut supra in Rhetitio.

Asterius Arianae factionis philosophus.] Cap. xciv. Vide Socratem
lib. 1. cap. 36. & Sozomenum lib. 2. c. 33.

Lucifer *Caralitani.*] Cap. xcvi. Ita legendum, non *Caralita-
nus*, ut hodie.

In Palestinam relegatus.] *In Chronicis* anno xx. Constantii, Eu-
sebius Vercellensis Episcopus, & Lucifer ac Dionysius, Carali-
tanæ ac Mediolanensis ecclesiæ Episcopi, Pancratius quoque
Romanus presbyter, & Hilarius Diaconus, distantibus inter
se ab Arianis & Constantio damnantur exiliis. *Vide infra Hieron,*
in dialogo contra Luciferianos.

Eusebius *natione Sardu.*] Cap. xcvi.

Sub Juliano Imperatore ad ecclesiam reversus.] Anno videlicet 2. Ju-
liani, una cum Lucifero juxta Hieronymum in *Chronicis.* In dialogo
Luciferianorum. Tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia
mutavit. *Ambrosius Vercellensi ecclesiæ:* Eusebius sanctus exivit de
terra sua, & domestico ocio peregrinationem prætulit, pro fi-
de quoque exilii dura præoptavit atque elegit, conjuncto sibi

sanctæ memoriæ Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario; Exegit votis, ut in exilio vitam poneret, ne regressus confusa institutis & usu infidelium studia plebis aut cleri inveniret. *Plura lege in sermone Ambrosii, cujus initium: Ad sancti: qui mihi non videtur ipse esse. Extant due homilia in huius natali, Maximi episcopi Taurinensis.*

Edidit in Psalmos commentarios Eusebii Casariensis, quos de Graeco in Latinum verterat.] Hieron. in epist. Justum: ad Vigilantium: Sit in culpa ejusdem confessionis Vercellensis Eusebius, qui omnium psalmorum commentarios hæretici hominis vertit in nostrum eloquium, licet hæretica prætermittens optima quæq; transtulerit.

Mortuus est Valentiniano & Valente regnantibus.] Anno 7. Valentiniani & Valentis in Chronicis. De ejus autem morte lege Theodoretum lib. 5. eccles. histor. c. 4.

Fortunatianus. Cap. XCVII.

In hoc habetur detestabilis.] Vide supra ad Innocentium.

Acacius.] Cap. XCVIII. Meminit huius in epist. ad Marcellam: *Beatus Pamphilus.* & in epist. *In ipso*

Ut in Liberii locum Romæ Felicem Arianum Episcopum constitueret.] Aliter narrat Theodoretus lib. 2. eccles. hist. cap. 17.

Sarapion *Thmucos Episcopus.*] Cap. XCIX. *Thmuis* lingua Ægyptiaca habet nomen ab hirco, ut scribit in 46. Esaiæ caput Hieron.

Charus Antonii Monachi.] *Antonius moriturus:* Serapion, inquit, Episcopus aliam accipiat meloten: *Refert Athanasius in vita ipsius.*

Edidit adversum Manichæum egregium volumen.] Meminit huius Epiphanius in hæresi Manichæorum. Citat quoque memorandam ejus sententiam Socrates histor. eccles. lib. 4. cap. 23.

Hilarius urbis Pictavorum Aquitania Episcopus.] Cap. C. *In Chronicis:* anno 21. Constantii: Hilarius Episcopus Pictaviensis factio. ne Saturnini Arelatensis Episcopi, reliquorumque, qui cum eo erant Arianorum, ante triennium in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione componit.

XII. adversum Arianos confecit libros.] *Libros dicit de Trinitate* 12. Hieron. epist. ad Magnum: Hilarius meorum confessor temporum

porum & Episcopus 12. Quintiliani libros & stilo imitatus est & numero, brevisque libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in litteris possit, ostendit.

Et in Psalmos commentarios.) Habemus nos in Psal. 1. & 2. & a 56. usque ad 69.

In quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de suo addidit.] Hieron. in epistola: Justum, ad Vigilantium: Si hoc crimen est, arguatur & confessor Hilarius, qui psalmorum interpretationem & homilias in Job ex libris ejus, id est, ex græco in latinum transtulit: & ad Pammachium de optimo genere interpretandi. Hilarius Confessor in Job & in psalmos tractatus plurimos in Latinum vertit e græco, nec assedit litteræ dormitanti &c. Item in prefat. lib. 2. Mich. Sed & Hilarius noster in psalmos XL. ferme millia versuum Origenis ad sensum vertit.

Est ejus ad Constantium libellus, quem viventi Constantinopoli porrexerat.] Eusebii in Chronicis: anno 24. Hilarius cum apud Constantinopolim librum pro se Constantio Imperatori porrexisset, ad Gallias redit. *Mon:* Gallia per Hilarium Arianensis perfidiæ dolum damnat.

Historiam Ariminensis & Seleuciensis synodi continens.] In Chronicis: anno 23. Synodus apud Ariminum & Seleuciam Ituriæ facta, in qua antiqua patrum fides X. primo legatorum, dehinc omnium prodicione damnata est. *De Concil. Ariminensi lege Socratem lib. 2. cap. 37. & Theodoretum lib. 2. cap. 18.*

Et liber hymnorum.] In prefat. lib. 2. Galat. Hilarius latinæ eloquentiæ Rhodanus, Gallus ipse & Pictavis genitus in hymnorum carmine Gallos indociles vocat.

Mortuus est Pictavis Valentiniano & Valente regnantibus.] Anno scilicet V. Hieron. in epist. Et vestris: nominat virum eloquentissimum, & contra Arianos Latini sermonis tubam. *Vide Augustinum lib. 1. contra Julianum Pelagianum & Ioannem Cassianum lib. 7. de incarnatione Domini.*

Victorinus natione Afer.] Cap. CI. Romæ sub Constantio principe Rhetoricam docuit.] *De eo in Chronicis:* anno 14. Constantii & an. XX. Victorinus Rhetor & Donatus Grammaticus præceptor meus Romæ insignes habentur, è quibus Victorinus etiam statum in foro Trajani meruit. *Idem scribit Augustinus lib. 8. cap. 1. Confess.*

Quæ

Qui ab eruditis modo intelliguntur.] Alias: qui nisi ab eruditis non intelliguntur.

Et commentarios in Apostolum.] In prolog. Galat. Non quia non ignorem C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros Rhetoricam docuit, edidisse commentarios in Apostolum, sed quod occupatus ille eruditione secularium litterarum, scripturas omnino sanctas ignoraverit, & nemo possit quamvis eloquens de eo bene disputare, quod nesciat.

Titus Bostrenus Episcopus.] Cap. CII. Vide de eo Sozomenum in histor. eccles. lib. V. cap. XV.

Fortes adversum Manichæum scripsit libros.] Meminit horum Epiphanius in hæresi Manichæorum.

Damasus Romanae urbis Episcopus.] Cap. CIII. Multaq; & breviter metro edidit.] Supra epist. ad Eustochium.

Apollinaris Laodicensis Syriae Episcopus.] Cap. CIV. De eo vide Suidam in Chronicis, anno 1. Valentiniani & Valentis, Apollinaris Laodicensis Episcopus, multimoda nostræ religionis scripta componit. Item: anno 12. Apollinaris Laodicensis jactatione ingenii quosdam errores pertinaciter asseverans, hæresim sui nominis suavitavit, quam Damasus habito Romæ concilio damnavit. Vide Rufinum in eccles. histor. lib. XI. cap. XX. & Socratem lib. 2. c. 46. & lib. 3. cap. 16. & Sozom. lib. 5. cap. 18. & Theodoretum lib. 5. ca. 3. Plura lege in epistola: Schedulæ. & in præfat. in Esa. ad Eustochium & in Dan. cap. IX. & in præfat. in Osee & in 4. & 12. cap. eccles. Item in præfat. Galat. Prætermitto Didymum videntem meum & Laodicensem de ecclesia nuper egressum, & Alexandrum veterem hæreticum &c. Vide August. de hæresib. c. V. Apollinaristæ; & Epiphanium. Theoph. li. 1. Paschali. Cessent Apollinaris discipuli ea quæ contra Eccles. regulas est locutus propter alia ejus scripta defendere. Licet enim adversus Arianos, & Eunomianos scripserit & Orig. aliosque hæreticos sua disputatione subverterit, tamen &c. Vide præterea epist. Basilii nîceni, ad occidentales episcopos, de Eustathio Sebasteno, & Apollinario, & Paulino, & eorum hæresibus. & epist. ἐνέτροχον. ad Patrophilum Episcopum.

Extant ejus adversum Porphyrium XXX. volumina.) De his etiam in epist. Schedulæ. Fortissimos libros contra Porphyrium scribit Apollinaris. Paulo post. Probo laborem viri, licet fatuum in ple-

in plerisque dogma contemnam. Dimidiatam enim Christi introducit œconomiam. *Vide 6. cap. Amos. Item in 1. cap. Galat. & in Ephes. 4.*

Gregorius Bæticus *Hiberi Episcopus.*] Cap. CV. *Hujus puto mentionem fieri in Chronicis.* Anno 7. Valentiniani & Valentis. Lucifer Caralitanus Episcopus moritur, qui cum Gregorio Episcopo Hispaniarum & Philone Libyæ numquam se Arianæ miscuit pravitati.

Pacianus *in Pyrenæi jugis, Barunoni Episcopus.*] Cap. CVI. Hic fuit pater Dextri præfecti Prætorio, cui præfens opus inscribit Hiero.

Scripsit varia opuscula, de quibus est usq[ue] ad 30, & contra Novatianos.] Paciani extat exhortatio ad Pœnitentiam, & de Baptismo sermo, & epistolæ tres ad Symphronianum contra Novatianos. *Initio operis Cerbi, aut potius Cervuli meminit.* Hoc enim puto Cervulus ille profecit, ut ille diligentior fieret, quo impressius notabatur. *Mox: Puto nescierunt Cervulum facere, nisi illos reprehendendo monstrassem.*

Photinus *de Gallogracia, Marcelli discipulus.*] Cap. CVII. Hilarus *ad Constantium.* Marcellus verbum Dei cum legit, nescit. Photinus hominem Jesum Christum cum loquitur, ignorat, *In Chronicis: anno 12. Valentiniani & Valentis: Photinus in Galatia moritur, a quo Photinianorum dogma inductum, qui multa continentia & ingenii bona uno superbiæ malo perdidit, Socrates lib. 2. cap. 29. & Sozomenus lib. 4. cap. 6.*

Phœbadius *Agenni Galliarum Episcopus.* Ca. CVIII.

Vivit usque hodie decrepita senectute.] *In Esa. 65. Decrepita ætate marcescit.*

Didymus *Alexandrinus.* Cap. CIX.

Captus a parva ætate oculis.] *In Chronicis: anno 9. Valentiniani & Valentis.* Didymus Alexandrinus multa de nostro dogmate per notarios commentatur, qui post quintum nativitatis suæ annum luminibus orbatus elementorum quoque ignarus fuit. *Vide de Rufinum lib. XI. eccles. hist. & Socratem lib. 4. cap. 25. & Theodorum lib. 5. c. 29. & Sozomenum lib. 3. capite. 15. & lib. 6. cap. 2.*

Ut dialecticam quoque & geometriam, qua vel maxime visu indiget, usque ad perfectum didicerit.] *Simile scribit Cicero de Diodoro Stoico*

cæco Tusc. V. Tamen quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriae munus tuebatur, verbis præcipiens discentibus, unde, quo, quamq; lineam scriberent.

Commentarios in psalmos omnes,] Idem habes in epist. Tres simul ad Augustinum.

Et de Spiritu sancto librum unum, quem ego in latinum verti.] Augustinus quest. XXV. in Exodum. Summi Philosophi Gentium, quantum in eorum litteris indagatur, sine Spiritu sancto philosophati sunt, quamvis de Patre & Filio non tacuerint, quod etiam Didymus in libro suo meminit, quem scripsit de Spiritu sancto.

In Esaiam tomos X. & VIII.] Idem in præfat. in Esaiam Hieron.

In Osee ad me scribens commentariorum libros 3. & in Zachariam, meo rogatu, libros V.] Lege præfat. Hieron. in Osee & in epist. Lectis litteris. Meminit Didymi & in præfat. lib. 1. in Ephes.

Vixit usque hodie & octogesium tertium ætatis excessit annum.] Obiit autem anno ætatis 85. juxta Heraclidem.

Optatus Afer, Episcopus Milevitanus.] Cap. CX. Huic scribit Augustinus epistolam de Origine Animæ. Meminit ejus lib. 2. contra epistolam Parmeniani cap. 1. & lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 11. Fulgentius lib. 2. ad Monimum. S. Optatus Milevitanus in 6. adversus Parmenianum lib. consilium de virginibus Paulum supererogasse testatur his verbis: Virginitas enim voluntatis res est, non necessitatis. Denique stabularius ille Apostolus Paulus &c.

Aquilius Severus in Hispania. Cap. XCI.

De genere illius Severi, ad quem Lactantii duo epistolarum scribuntur libri.] De libris epistolarum Lactantii vide Damasum in epist. Dormientem te, ad Hieronymum. & in Lactantio lib. de VV. illustribus.

Cyrillus Hierosolyma episcopus sepe pulsus ecclesia & receptus.] Cap. XCII. In Chronicis: Anno 11. filiorum Constantini: Maximus quadragesimus post Macarium, Hierosolymorum Episcopus moritur; primus, post quem ecclesiam Ariani invadunt, Cyrillus, Eutychius, rursus Cyrillus, Irenæus, tertio Cyrillus, Hilarius, quarto Cyrillus, quorum Cyrillus, cum a Maximo fuisset presbyter ordinatus, & post mortem ei ab Acacio Episcopo Cæsariensi, & cæteris Arianis Episcopis, Episcopatus promitteretur, si ordinationem Maximi repudiasset, diaconus in ecclesia ministravit, ob quam impie.

impietatem sacerdotii mercede pensatus in Heraclium, quem moriens Maximus in suum locum substituerat, varia fraude sollicitans, de Episcopo in presbyterum regradavit: quo in exilio ob fidem truso, omnes clerici juraverunt, ut nullum alium susciperent. Verum cum Felix ab Arianis fuisset in sacerdotium substitutus, plurimi pejeraverunt, & post annum cum Felice e-jecti sunt, quia Liberius tædio victus exilii & in hæreticam pravitatem subscribens, Romam quasi victor intraverat. *Vide Rufin. lib. X. cap. 23. & Socratem lib. 2. cap. XL. & Sozomenum lib. 4. ca. 25. & Theodorum lib. V. c. IX. & epistolam Synodi Constantinopolitana apud Theodorum lib. V. c. IX.*

Euzoius.] Cap. cxiii. Vide Hieron. in epist. Beatus ad Marcellam. Epiphanius Cypri Salamina Episcopus. Cap. CXIV.

Scriptit aduersum omnes hæreses libros.] Ex præfat. lib. Augustini de hæresibus ad Quod vult Deum; apparet ipsum epitomen duntaxat vidisse Epiphani, non autem ipsum opus, quod tamen Dei beneficio hodie extat. Vide Socrat. lib. VI. cap. X. & 12. & Sozomenum lib. 8. cap. 14. & 15. & li. 7. cap. 26. Meminit hujus Hieron. in vita Paulæ, & ad Fabiolam: *Usq; hodie.* & in Esa. cap. 54. & in Ezech. 28.

Et in extrema senectute.] τὰ τελευταῖα ἐγγράφηκεν. Sophronius.

Ephrem Edissene ecclesie diaconus.] Cap. CXV. De eo vide apud Theodorum lib. 4. cap. 29. & lib. 2. c. 30.

Basilii Cæsarea Cappadocia.] Cap. CXVI. Hieron. in Chronica anno 13. Valentiniani & Valentis: Basilii Cæsariensis Cappadociae Episcopus clarus habetur.

Cæsarea Cappadocia, quæ prius Mazaca vocabatur.] In Chron. an. 7. Tiberii. Tiberius multos Reges ad se per blanditias evocatos nunquam remisit, in quibus Archelaum Cappadocem, cujus in provinciam versam Mazacam nobilissimam civitatem Cæsaream appellari iussit. *Vide in Esa. cap. 66. & in quæst. hebraic. in Genes. & Sozomenum lib. 5. cap. 4. Vide de eo & Gregorio Nazianzeno Rufinum lib. XI. cap. IX. & Suidam.*

Gregorius primum Sazimorum. Cap. CXVII. *Vir eloquentissimus praeceptor meus.]* Hieron. In Ephes. c. V. Gregorius Nazianzenus vir valde eloquens, & in scripturis apprimè eruditus &c.

Ad XXX. M. versuum omnia opera sua composuit.] Vide Ru-

finum ubi supra, & in præfat. Apolgetici, & Eucherium ad Valerianum, & Socratem lib. 4. cap. 26. & Sozomenum lib. 6. cap. 17. & 21. & lib. 7. cap. 5.

Et liber Hexametro versu virginitatis & nuptiarum contra se differendum.] Hieron. Lib. I. in Iovinianum: & præceptor meus Gregorius virginitatem & nuptias differens græcis versibus explicavit.

Secutus est autem Polemonem dicendi charactere.] Hieron. in Galat. 5. cap. Polemonem & Quintilianum conjungit. De Polemone autem lege Suidam.

Decessitq; ante hoc ferme biennium, sub Theodosio Principe.] Prosper in Chronicis Anno 3. Gratiani: Gregorius Nazianzenus vir sua ætate eloquentissimus & Hieronymi præceptor, obiit. Vide etiam Joannem Cassianum li. 7. de incarnatione Domini.

Lucius post Athanasium Arianae partis Episcopus.] Cap. CXVIII. Vide Rufin. lib. XI. cap. 3. & 6. & Socratem in eccles. Histor. lib. 4. cap. 20. 24. & 36. & Theodoretum lib. 4. cap. 15. 20. & 21. & Sozomenum lib. 6. capite quinto decimo nono, & 38.

Diodorus Tarsensis Episcopus.] Cap. CXIX. Meminit hujus in epistola: In ipso: Vide Basilium in epist. ἐν τούτοις ad Patrophilum: & Socratem lib. 6. cap. 3. & Theodoretum libro 4. cap. 25. & libro 5. cap. 4.

Eunomius Arianae partis Cyzicenus Episcopus.] Cap. CXX. In Chronicis Hieronymus: anni. 10. Valentiniani & Valentis: Eunomius discipulus Aëtii, Constantinopoli agnoscitur, à quo hæresis Eunomiana. In Esa. cap. 65. Qualis fuit Marcion & Valentinus, & nuper Eunomius mentis immunditiam leprosa carne contestans, &c. Meminit quoq; in Tit. c. 2. & 3. Vide Rufinum lib. 10. c. 24. & Augustinum c. 54. de hæresibus: Aëtiani: & Socratem lib. 5. ecclesiast. histor. cap. 20. & Theodoretum lib. 2. & Sozomenum lib. 6. c. 8. & 26.

Priscillianus Abilæ Episcopus.

Qui factione Hilarii & Ithacii Treveris a Maximo Tyranno captus est.] Corrige & lege: Itacii & Ursacii. Prosper in Chronicis. Ea tempestate hoc est, anno primo Gratiani cum Theodosio. Priscillianus Episcopus de Galatiæ & Manichæorum & Gnosticorum dogmate hæresim nominis sui condidit. Anno primo. Valentiniani cum Theodosio: Priscillianus in synodo Burdegalensi

se damnandum intelligens, ad Imperatorem Maximum provocavit, auditusque Treviris ab Evodio, præfecto prætorio, a Maximo gladio adductus est, cum Euchrotia Delphidii Rhetoris conjugæ, & Latroniano, aliisque erroris consortibus. Burdegala quædam Priscilliani discipula nomine Urbica, ob impietatis pertinaciam, per seditionem vulgi lapidibus extincta est. Anno 5. Itacius & Vrsacius Episcopi, ob necem Priscilliani, cujus accusatores fuerant, ecclesiæ communione privantur. *Severus in dialogo*: Maximus Imp. alias sane bonus, depravatus consilio sacerdotum post Priscilliani necem, Itacium Episcopum Priscilliani accusatorem, ceterosque illius socios, quos nominare non est necesse, vi regia tuebatur, ne quis ei crimini daret, opera illius cujuscunque modi hominem fuisse damnatum. *Mox*: Congregati apud Treviros Episcopi tenebantur, qui quotidie communicantes Itacio communem sibi causam fecerant: & jam pridie Imperator ex eorum sententia decreverat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. *Isidorus de VV. illustrib.* Itacius Hispaniarum Episcopus, cognomento & eloquio Clarus, scripsit quendam librum &c. *Scripsit quoque hic Itacius prolixum opus adversus Varimadum Arianum, quod hodie extat in Biblioth. Patrum. De Priscillianistis quoque vide Augustinum ad Quod vult Deum c. 70. Priscillianistæ.*

Latronianus.] Cap. cxxii. Ita legit & Prosper in Chronicis, pro Matronianus.

Tiberianus Bæticus.] Cap. cxxiii.

Filiam devotam Christo virgine matrimonio copulavit.] *Locutio trita Hieronymo Libro 2. in Jovinianum*: Satur in terra matrimonio copulatur. *In Ephes. 5.* Nubentes & matrimonio copulati & *in Hierem. 2.* & *in Osea 3.* & alibi.

Ambrosius Mediolanensis Episcopus.] Cap. cxxiv. *Prosper in Chronicis*: anno 2. Graciano & Theodosio 5. Coss. pro catholica fide multa subtiliter Ambrosius scribit. *Vide Casianum lib. 7. de Incarnatione Domini*: Paulus presbyter non ille Nolanus Episcopus, petente Augustino, conscripsit sancti Ambrosii vitam, signis florentem, atque doctrinis, & meritis Apostolorum non imparem.

Evagrius Antiachia Episcopus.] Cap. cxxv. Deo eo supra ad

Florentium; Vitam quoque B. Antonii de Græco Athanasii in nostrum sermonem transtulit.

Ambrosius Alexandrinus, auditor Didymi scripsit adversum Apollinarium.] Cap. cxxvi. Laodicenum videlicet.

Maximus Philosophus.] Cap. cxxvii. De eo vide Canone tertio Constantinopolitani Concilii. Ad hunc extat D. Basilii eruditissima epistola, cujus initium, *ἐκόντες*, & item alia *ἀναγνώμεις*.

Constantinopoli Episcopus ordinatus est, & pulsus.] Vide Theodorum lib. 5. c. 8.

Gregorius Nyssenus Episcopus, frater Basilii.] Cap. cxxix. Ad hunc scribit Basilus epistolam de differentia *ἁγίας καὶ ὑποστάσεως*. Extant præterea ad eundem Gregorii Nazianzeni epistolæ 6. De operibus autem ejus vide Suidam; & extant multa.

Joannes Antiochena ecclesia presbyter.] Cap. cxxix. Prosper in *Chronica*: anno 6. Theodosii cum Arcadio & Honorio filiis, Vincentio & Fabricio Coss. Joannes Constantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus illustres episcopi habentur, sed utrumque obscuravit discordia, quæ eo usq; processit, ut Joannes a Theophilo oppressus Pontum exilio pergere cogeretur; cum tamen communionum ejus maxima pars eorum Episcoporum, Romani Pontificis exemplum, secuta servaverit. Vide etiam *Cassianum ubi sup. Qui plura legere cupit, adeat Suidam, & historias ecclesiasticas, e quibus Illustris. Baronius sua hausit, ut & e Photii biblioth.*

Gelasius Casarea Palestina post Euzoium Episcopus.] Cap. cxxx. Meminit hujus Theodorus lib. 5. cap. 8.

Theotinus Scythia Tomorum Episcopus.] Cap. cxxxi. Vide Sozocratem li. 6. c. 12. & Sozomenum li. 7. c. 25.

Dexter Pasiani.] Cap. cxxxii. Vide supra in præfatione libri hujus.

Amphilochius Iconii episcopus.] Cap. cxxxiii. Meminit hujus Theodorus li. 5. c. 8.

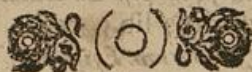
Sophronius vir apprime eruditus.] Cap. cxxxiv. Ad hunc scribit præfationem Hieron. cujus initium: Scio quosdam, de translatione Psalterii juxta hebraicam veritatem. *Ibi addit in fine.* Quod opusculum meum, si in græcum, ut polliceris, transtuleris, & imperitiæ meæ doctissimos quosq; viros testes facere volueris, &c.

Hieronymus patre Eusebio natu.] Cap. ultim. cxxxv. Anno domini-

Domini 331. anno vero Constantini 22. juxta Prosperum : Anno autem Valentiniani 1. cum Theodosio, Arcadio & Bantone Coss. Hieronymus presbyter toto jam mundo clarus habitat in Bethlehem, egregio ingenio, ac studio universali ecclesie serviens: anno autem domini 422. 12. Honorii cum Theodosio: Moritur anno ætatis suæ 91. pridie Cal. Octob. De eo lege etiam testimonium Severi in dialogo: & Joannem Casianum ubi sup.

De tribus questionibus legis veteris.] Scripsit Damaso super 5. questionibus, quarum tres duntaxat solvit.

Consolatoriam de morte filii ad Paulam.] Lege: filia: Scripsi præterea in Michaëlem explanationem li. 2. in Sophoniam lib. 1. in Nahum lib. 1. in Habacuc li. 2. in Haggæum lib. 1.] In præfat. lib. 3. in Amos ad Pammachium, dicit se scripsisse 1. ad Paulam & Eustochium in Nahum, Michaëlem, Sophoniam & Haggæum: secundo In Habac. 2. li. ad Chromatium: tertio post longi temporis silentium in Abdiam & Jonam ad Pammachium. Anno autem 6. Consulatus Arcadii, Augusti, & Anicii Probi in Zachariam ad Exuperium & in Malachiam ad Minervium & Alexandrum. Deinde in Osee, Jobel & Amos ad Pammachium. In præfat. Hier. post explanationes 12. Prophetarum Esaiæ, Danielis & Ezechielis ad extremum in Hieremiam manum mittimus.

JO. ALB. FABRICII.
ANNOTATIONES
IN
PRIORA EJUSDEM
CATALOGI
CAPITA.

IN epistola ad Dextrum nove dictum est in versione: τοὺς τὰ
ἐθνικὰ συντάξας pro *gentilium literarum* viris, quibus verbis
Hieronymus innuit quæ de Poëtis, Grammaticis, Rhetoribus
Suetonius scripserat. De Hermippo Smyrnæo peripatetico
præter Vossium Jonsiumque consulendus Guil. Spencerus ad O-
rigenem. p. 13. De Antigono Carypio Meursius, qui ejus syllogen
historiar. memorabilium cum notis edidit, Harduinus ad Plin.
Menagius ad Laërt. &c. Satyri meminit & alibi Hieron. lib. 2. con-
tra Jovinian. refert *Satyrus, qui illustrium virorum scripsit historiam,*
quod Diogenes &c. Vossius de Satyro agens Theophilum Antioch.
citât, (qui ingens Satyri fragmentum servavit) eumque vocat
sextum Episcopum Antiochenum, sed Hieronymo Epist. ad Alga-
sium est septimus. De Aristoxeno Meursius & Marcus Meibo-
mius ad ejus harmoniam. Varro de viris illustribus egerat libris
sex prioribus rerum humanarum. Santræ præter scriptores Vos-
sio laudatos meminit Quintilianus XII. 10. De Nepote & Hygi-
no nota omnia. Verba *non est facere dedignatus, in Bruto Oratorum*
latine texens catalogum : Si ita interpunguntur, congruet etiam græ-
ca versio similiter disponenda : ὅτι ἀπεργάζωσεν εἰς ἑβδόμην &c. συν-
τάξας. De Celsi Porphyriique calumniis, literisque Juliani quasi
nullos eloquentes Ecclesia habuerit doctores fusc egit Korthol-
tus ὁ μάκαρ ἐῖς in Pagano obtrektatore cap. xi.

PETRUS.

Legendum *filius Jona sive Johan.* ex Gr.]

Et predicationem dispersionis.] Ex I. Petr. I.

Viginti quinque annis.] Ex Lactantio c. 2. de moribus
perfe-

persecutor. sed male accepto, ut ostendit Pagi ad A. C. 43.

Martyrio coronatus est.] Gr. ἐμαρτύρησε.

Ut Dominus suus.] Gr. τῷ πάντων κυρίῳ.

Styli dissonantiam.] In Gr. est ἐν Δ' α' δύοιν: Δ' α' τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ Δ' α' Φωνίαν. Judicii librum, quem inter Petri apocrypha refert Hieronymus, omittit Eusebius III. 3. Rufinus ad Symb. vocat *judicium de duabus viis*. Forte intelliguntur illa, quæ de duabus viis leguntur in altera parte epistolæ, quæ ad Barnabam velut autorem vulgo refertur.

JACOBUS.

Joseph] τῷ Ἰωσήφ. *Johannes in libro suo.*] Joh. XIX. 25. *Hegesippus.*] ap. Euseb. II. 23. Idem locus legitur etiam ap. Pseudo-Abdiam libro 6. Caterum observandum est, quod Græcus Hieronymi interpres non utitur græcis Hegesippi verbis, sed ex latinis Hieronymi translatis. Apud Abdiam locus Hegesippi occurrit ex versione Rufini Eusebiana.

Vinum & siceram.] Imitatione Nazaræorum Luc. I. 15.

Carnem nullam comedit.] Idem de Petro & Matthæo tradunt veteres. Videatur Grabe. T. I. Spicileg. pp. p. 279. sq. Græcus interpres addit: & δὲ ἐτὶ τὰς ψυχὰς.

Camelorum duritiem traxisse.] Gr. ὑπερβαίνειν τὰς τῶν καμήλων τύλῃς. Simile quiddam de Gorgonia sorore sua narrat Greg. Naz. Orat. 10. De Asella Hieronymus alibi.

Dicit & alia multa.] Quæ apud Eusebium legi possunt.

Josephus.] p. 698. edit. Lips. Jacobum lapidatum memorat, sed reliqua in Eusebio qualis hodie extat non leguntur. Similiter frustra quoque in Josephi libris quæ laudantur ab Origene.

Clemens.] ap. Euseb. II. 9.

Domine ignosce illis.] Luc. 23, 34.

De quo Paulus Apostolus] Galat. I. 19.

Evangelium secundum Ebraeos.] Rudolphus Ardens in Dom. XI. post Trin. Tradit autem beatus Hieronymus, quod evangelium Nazaræorum describit Jacobum fratrem Domini se devovisse non comesturum, usque dum videret Dominum surrexisse. Unde & ipsa die resurrectionis Dominus apparens ait: pone mensam & comede, quoniam filius hominis à mortuis surrexit.

MATTHAEUS.

Equibus illa duo sunt.] Matth. II. 15. & 23. *Testimoniis utitur*] *lege*, *aburitur*, ut in Clemente infra, & h. l. in antiquis editt.

JUDAS.

Et usu.] Gr. καὶ τῆς χρήσεως αὐθεντία.

PAULUS.

Qui ante Saulus.] Non est in Gr.

Cujus Lucas.] Act. V. 34.

In actibus Apost.] Act. 9.

In prima satisfactione.] Gr. ἐν πρώτῃ ἀπολογία, recte. 2 Tim. IV. 16. quo in loco omitta quædam sunt in versione gr. Porro legendum, *liberabit me Dominus*, & *salvabit*, pro *liberavit* &c.

Nam & in eadem epistola.] 2. Tim. IV. 6.

Propter styli sermonisque distantiam.] Gr. ut supra in Petro : διὰ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν τῶν λόγων διαφάνειαν. Cæterum conferendus h. l. Eusebius VI. 14.

Juxta Tertullianum.] lib. de pudicitia.

BARNABAS.

Propter Johannem discipulum.] Act. XV. 37.

LUCAS.

Scripsit Evangelium. De quo (sc. Luca) idem Paulus, Sic disjungendus ille locus, Verba Pauli 2. Cor. VIII. 18. Coloss. IV. 14. 2. Tim. IV. 11.

Baptizati Leonis fabulam.] Vide Grabii spicilegium Patrum T. I. p. 92. sq.

Quidam suspicantur &c.] in Græco male disjungitur. Lege : διὸ καὶ ἐκβλήθηται. τὸ ἐν τινεσὶ ὑπολαμβάνεσθαι, ὅς τις μὲν παῦλός &c.

Dicens.] Luc. I. 2.

Vixit octoginta & quatuor annos uxorem non habens.] Hæc desunt in Gr.

De Achaia.] Hæc quoque in Gr. desiderantur.

MARCUS.

Discipulus & interpret Petri.] Ex Irenæo ap. Euseb. V. 8.

Cemens & Papias.] ap. Euseb. II. 15.

Philo.] adde Euseb. II. 16. sq.

Lucas.] Act. II. 44.

Aquiano.] Perperam in Gr. Ἀνανίας.

JOANNES.

[*Adversus Cerinthum.*] Irenæus III. 12.
 [*Sed & aliam causam.*] Euseb. III. 24.
 [*Quod fuit ab initio.*] Quæ sequuntur verba epistolæ non sunt in Sophronii vers. ut forte nec in Hieron. fuerint, ac similiter etiam in reliquarum duarum Epistolarum initiis.

Cujus & hodie alterum sepulchrum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias (h. e. δύο μνημεία ut recte Sophron.) ejusdem Johannis Evangelistæ esse.] Non facile mihi persuadeo quod ex his verbis colligit Grotius, Hieronymo sepulchrum Johannis presbyteri visum esse. Deinde puto Hieronymum male vertisse hæc, quæ ap. Euseb. p. 275. b. ἐπεὶ καὶ δύο φασὶν ἐν ἐφέσει γενέσθαι καὶ ἐκάτερον Ἰωάννη λέγεσθαι. Non ait Eusebius utrumque sepulchrum dici Johannis Evangelistæ, sed Johannis, ita nempe ut alter fuerit Johannes presbyter, de quo etiam p. III.

[*Justinus martyr & Irenæus.*] Vide Grabium T. 2. spicileg. Patrum p. 170.

[*Actis ejus rescissis.*] Lactantius de mortibus persecutor. c. 3. Rescissis igitur actis tyranni, non modo in statum pristinum ecclesia restituta est &c.

HERMAS.

[*Cujus Apostolus.*] Rom. XVI. 14.

[*Et qui cum eis fratres sunt.*] Verba Pauli omissa Sophronio.

[*Afferunt autorem.*] Euseb. III. 3.

[*Quasdam Græcia ecclesias.*] Recentiore interpretem arguit quod est in Gr. ἐν τισὶν ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις.

[*Usurpaverunt.*] Gr. ὑπέκλεψαν lege ὑπέληψαν.

PHILO.

[*Librum de prima Marci.*] Ex Euseb. III. 17.

[*Patrimonia egeantibus.*] Gr. τὰς δὲ ἐστίας τοῖς ἐδυνεῖ, legit gentibus

[*Lucas.*] Act. 2.

[*Sub Cajo Cal. Romæ periclitatum.*] Euseb. II. 5.

[*Praclara & innumerabilia opera.*] Euseb. II. 18. Niceph. II. 17.

Haymo, Honorius August. Photius, Suidas &c. Extant sane pleraque Philonis scripta, sed ordine perturbatissimo, nec diligentem editorem nacti aut accuratum interpretem, ut olim forte Deo propitio ostendam.

Qua sensu precamur & testamur.] Legendum *detestamur*, ut monuit Sandius p. 13. nuclei, etsi idem sphalma est etiam in Honorii Augustodunensis libris. Sed Gr. ἀπομαρτυροῦμεθα. Et ap. Euseb. περὶ τῶν ἡμετέρας ὁμῶς εὐχόμεθα καὶ καταγράφεται.

De tribus virtutibus.] Gr. δυνάμεων. Sed rectius ἀρετῶν ex Euseb. *Quare quorundam in Scripturis mutata sunt nomina.*] Male in Gr. περὶ τῶν ἐναλλαγείσων τῶν ἡμετέρας.

De Judæis.) ap. Euseb. quoque περὶ Ἰουδαίων, sed explicat Rufin. pro Judæis.

De Alexandro dicente quod propriam rationem.] Recte. Titulus enim libri erat Alexander. A Sophronio videntur ut duo libri distinguui, περὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι ἴδιον λογισμὸν &c. perperam. Porro quem perstringat Alexandrum, num Aegeum peripateticum an alium non satis constat.

De Apostolicis viris.] In Gr. pro τῶν ἀποστόλων lege ἀποστολικῶν.

Et sub aliis indicibus.] Hæc verba desunt in Gr.

Aut Plato Philonem. &c.] Platonismum Philonis olim peculiari diatriba adstruxi contra virum doctiss. Joh. Jonsium. Idem nuper persecutus est Joh. Clericus in epistolis Criticis.

SENECA.

Sotionis.) Male ap. Honorium legas *Fotini Stoici*. Easdem porro Senecæ ad Paulum epistolas, quas olim Hieronymus legit, hodie superesse probat Grabe T. 1. Spicileg. p. 82. plura de illis Nicolaus Antonius in Bibl. veteri Hispana & ego nuper in Bibl. latina p. 73.

JOSEPHUS.

In XVIII. libro manifeste confitetur Johannem Baptistam.] Sic & Freculphus in Chron. & Suidas in τῶν ἁγίων. Sed frustra id hodie quæras in Josephi libris.

Et propter interfectionem Jacobi.] Jam supra notavi nec hoc in Josephi libris reperiri quales hodie extant.

Eodem tempore fuit Jesus.] Nota quod in Sophronii versione habentur eadem verba quæ in Josepho leguntur, nec nova græca ex Hieronymi verbis versio, ut alias facere consuevit. Caterum de testimonio illo nota omnia ex Bossi exercitatione, epistolis Arnoldo collectis, Ittigii prolegom. ad Josephum. &c.

Quam

Quam de gentibus.) Gr. πολλοὺς ἢ καὶ τὰ ἑλλήνισμῳ ἐπαγόγετο.
Joseph. πολλοὺς ἢ ἑλληνιστῶν.

JUSTUS.

Male ap. Honorium *Justinus. Judaicam historiam.*] Vide Voss.
de histor. Gr.

Josephus.] Perstringit Justum p. 1000. 1005. 1012. 1020. 1024. 1028.
sq. edit. Lipsiensis.

CLEMENS.

De quo Apostolus.] Phil IV. 3.

Et tertius.] Et desideratur in Gr. & in Adone, Freulpho ac
Honorio ubi Hieron. describunt.

Valde utilem.] Gr. πάντῳ θαυμαστὸν.

Secundum post Petrum Apostolum.] *Petrum* omittit Gr. & Freulphus.

Omnino grandis.] MS. S. Germani & omnino, uti in Gr.
Fertus & secunda ejus.] MS. idem teste Cotelerio : esse ex ejus.
Quod Græco congruit.

Petri & Apionis.] Pars vel appendix recognitionum Clemen-
tis, notante Cotelerio.

Longo sermone.) πολὺστιχον Ἀλόγον vocat Photius, cod. 113.

Eusebius.] III. 38.

IGNATIUS.

Et proprie ad Polycarpum commendans illi Antiachensem ecclesiam.]
Hæc verba parenthesi includenda sunt; quæ enim sequuntur, sunt
petita ex epist. ad Smyrn.

Quod nuper a me translatus est.] Ut supra dixerat in Jacobo.
Verba a me omissa sunt in Gr.

In Carne cum vidi.] Gr. εἶδον. Sic & Niceph. & Usserianus Igna-
tii interpres, sed Ignatius ap. Euseb. Theodoret. & in cod. Floren-
tino εἶδα. Similiter interpolati codd. epistolæ ad Smyrn. &
Rufinus ac Freulphus.

Demonium corporale.] Legendum incorporale. etsi in Gr. σώμα-
τικόν. Vide le Moine not. ad Varia S. p. 418. Halloix T. 1. Scriptor.
Oriental. p. 386.

ERNESTI SALOMONIS CYPRIANI ANNOTATIONES.

Annotationes in proœmium.

VARRO. De Varrone Hieronymus Proœmio in II librum commentariorum in epistolam ad Galatas: *Marcus Varro cunctarum antiquitatum diligentissimus perscrutator.* Idem apud Ruffinum libro II invektivarum: *Marcum Terentium*

Varronem miratur antiquitas, quod tam innumerabiles libros scripserit.

Addit Ruffinus, Hieronymum libello quodam, quasi indiculo, omnia a Varrone edita enumerasse: quod factum in quadam ad Paulam epistola, quæ hodie desideratur. Hieronymus infra: *In-*

dicem operum eius in voluminibus epistolarum, quas ad Paulam scripsimus, in quadam epistola, contra Varronis opera conferens, posui. Fragmentum epistolæ Ruffinus exhibet. Mirum videri non debet,

multos Varronis libros hodie desiderari, cum illo superflite quædam eius monumenta perierint, verbi causa, commentarius *εὐ-
ργωνος*, quid facere dicereque deberet Pompeius, consulturus

L. XIV.

noct. At-

tis. c. 7.

senatum: ut ipse Varro libro IV epistolicarum quæstionum, in literis, quas ad Oppianum dedit, testatur apud Gellium.

Hyginus. Miræus C. Iulium Hyginum vocat, secutus impres-
sos codices operum Hygini iunioris. Verum his Iacobus Micyl-
lus in MSC Hyginum præscriptum ait, non C. Iulium Hyginum.
Librorum astronomicorum autor nunquam C. Iulius Hyginus di-
citur in MSC ut notavit iam olim Morelius. Itaque Hygini,
Augusti liberti, nomen a Miræo perperam tribuitur Hyginob, fa-
bularum autori parum docto, cum Augusti libertus doctissimus
esset, ac vere grammaticus: qui codicum bonæ fidei magnam
curam gereret, commentariaque in Vergilium editurus adhibe-
ret præstantissimum codicem ex Vergilii domo atque familia:
ut necessum sit, Miræum in magno errore versari, dum Hyginum,
cujus habemus astronomica & fabulas, Augusti libertum facit

CUM

cum vulgo. Est enim Hyginus ille plumbei seculi, ut Joannes Schefferus dissertatione de Hygini, scriptoris fabularum, ætate, ac Thomas Munckerus dissertatione de autore mythologiæ, quæ C. Iulii Hygini nomen præfert, demonstrarunt.

Quamquam Eusebius Pamphili in decem ecclesiastica historia libris maximo nobis adiumento fuerit. Huius loci sensum mire pervertit Baronius. Cum enim videret, ex illis libris, qui sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur, plurimum utilitatis ecclesiæ Romanæ accessurum; omnem lapidem movit, ut centones Areopagitæ vindicaret. Cumque non ignoraret, alios ab eius sententia vel hoc nomine secessionem facturos, quod libros illos nec Eusebius, nec in nostro catalogo Hieronymus recenseat; ut hoc telum avertat, ita nugatur: *Quod ad Hieronymum spectat, eius silentii ratio petenda est ab eius scribendi operis instituto: quo videlicet in præfatione ad Dextrum eos se colligere profitetur antiquos scriptores ecclesiasticos, quos invenisset ab Eusebio recensitos: nec fuit eiuratio instituti, si qua ab Eusebio fuissent prætermissa, perquirere.* *Ad ann. CLX. n. 60.*
Quæso, ubi hoc dicit Hieronymus in præfatione? Non potuisset peiori fide agere cardinalis. Nam nec dixit Hieronymus, quod eum dixisse contendit, ut legentibus eius verba patet; nec locum præfixum habuit, quem eum habuisse Baronius comminiscitur. Quin potius rogatus erat, ut omnes breviter exponat, qui de In præfat. scripturis sanctis a passione Christi usque ad XIV Theodosii annuna me. ad Dextr. moria aliquid prodiderunt. Adiecit igitur Methodium Tyri, Senecam, Iuvencum, aliosque ab Eusebio prætermittos. Ego certe non miror, Hieronymo ignotos fuisse Areopagitæ libros, quum Baronii sodalis, Ioannes Morinus, in epistola ad Abrahamum Echellensem fateatur, illorum ante annum DXXX nullam apud Græcos Latinosve factam esse mentionem. *Morinus Epist. p. 629.*

Scripserunt. Victorius alique legunt: *Scriptitant.* Sed lectio, quam retinui, multorum codicum est, ac sensui accommodatior videtur ob illa, quæ sequuntur: *Certe cum scriptis suis elaruerint.*

Dispendio. Gravius legendum putat: *Dispendia.* Sed forte Grammatica nititur, non codicum autoritate.

In caput I.

PETRUS.

Floruit

anno Chri-

sti 34.

Princeps apostolorum.

Hieronymus in psalmum LXXVII
Andream eodem maectat encomio, inquit: *Petrum & Andre-*
am apostolorum principes monstrat.

L. II. in-

veit.

Viginti quinq. annis.

Infinitæ fuerunt veterum de his annis
sententiæ. Rufinus XXIV numerat.

Ad expugnandum Simonem magum.

Eusebius libro II capite
XVI. Miram pugnam somniavit Sulpitius Severus libro II histo-
riæ capite XXVIII secutus Arnobium libro II contra gentes,
qui fabulam primus, ut opinor, literarum monumentis confi-
gnavit, nec tamen excogitavit ipse. Loquitur enim de illare,

Conf. Epi-

phanus

hæres. 21.

tanquam in vulgus nota, ac fuisset sanè à gentibus non indi-
gnatione, sed risu exceptus, si pugnam fama inter gentiles chri-
stianosque haud nuntiaffet.

Propter styli cum priore dissonantiam. Hieronymus ad Hedi-
biam XI quæstione: *Et duæ epistolæ, quæ feruntur Petri, stylo inter*
se & charactere discrepant, structuræq. verborum. Ex quo intelli-
mus, pro necessitate rerum diversis eum usum interpretibus.

Evangelium iuxta Marcum, qui eius interpretes fuit.

Sentio,
quod Rufinus secundo invectivarum sentit, ac contra Hierony-
mum docet, Petrum videlicet omnium linguarum, quibus indi-
gebat, peritam fuisse, nec opus habuisse interprete. Traditio
III. hist. de Marco, Petri interprete, originem suam ad Papiam refert,
quam is à Ioanne Presbytero hausit, nec Petrum privat noti-
tia Græcæ linguæ. Nam ex loco Papiæ ac Hieronymi verbis,
queis in vita Marci utitur, intelligimus, Marcum evangelium
suum nec ex dictantis Petri ore excepisse, nec à Petro Ebræo
idiomate prolata Græce reddidisse, sed seorsim suisque verbis
res, à Petro commemoratas, descripsisse. Hieronymus vero,
hac relatione seductus, credidit, Petrum aut ignorasse linguam
Græcam, aut tam mutilam eius habuisse notitiam, ut ei inter-
pretes adhibendi necessitas imponeretur. Idem de Paulo:

c. 39.

l. c. ad

Hedib.

Ibid.

Divinorum sensuum majestatem non potuit Græci eloqui ex-
plicare sermone. Habebat ergo Titum interpretem. Imo Ti-
tum vocat apostoli fistulam & organum, per quod Chri-
sto caneret, solatium interpretationis. Longè rectius de

Petro

Petro Eusebius: *Ex nimia quadam reverentia ne dignum quidem se L. III. de
scriptione evangelii existimavit.* *demonstr.*

Euangelium Petri. Liber plane ad fraudem compositus, quem
cum nonnulli in Rhossensi parœcia continua exercitatione ver-
farent, Serapion libro peculiari confutandum existimavit: ut Eu-
sebius VI historiæ capite XII & Hieronymus infra notant. Sera- *In vit. Se-*
pionis liber hoc titulo erat insignitus: Liber de euangelio Petri, *rapion.*

Inter apocryph. as. Omittit libellum de Petri doctrina, quem O-
rigenes in fragmento librorum *ωβι δὲ χων* explodit, tomo IX *f. 132. ed.*
Hieronymi operum inserto. *Victor.*

Sepultus Romæ. Sepulchrum in cryptis Romanis Petri nomi-
ne insignitum fuit, quod illos fecisse arbitror, qui funus curarunt;
alioqui, & si tumulum a posteris signatum dicas, nulla erit monu-
menti certitudo, ob innumera corpora cryptis illata, non modo
christianorum, sed & gentilium, ante imperium Neronis defun-
ctorum. Quicquid sit, Eusebius audacter pronuntiat: *Narratio- L. II. c. 25.*
nem abunde confirmant Petri Paulique nomine insignita monumenta, quæ hist.
in urbis Romæ cæmeteriis etiamnum videntur. Frequentarunt tum
christiani veneranda illa loca diebus divino cultui destinatis.
Hieronymus: *Cum essem Romæ puer, solebam cum cæteris, eiusdem æ. In Ezech.*
tatis & propositi, diebus dominicis sepulchra apostolorum & martyrum c. 40.
circuire, crebroque cryptas ingredi.

In cap. II.

IACOBVS.

Sunt, qui tres Iacobos apostolos numerant, Iacobum, Zebe- *A. C. 34.*
dæi filium, Iacobum, Alphæi filium, & nostrum hunc Iacobum, *Ap. Hier.*
fratrem Domini, seu, iustum, tertium decimum apostolum. Sed *in c. 17. Es*
Hieronymus primo contra Heluidium hos impugnat, docens, *c. 7.*
Iacobum nostrum minorem Alphæi & Mariæ, sororis Domini, fi-
lium fuisse, ac præter hunc inter apostolos non nisi unicum Iaco-
bum, Zebedæi filium, ab Herode interentum, annumerari posse,
qui maior dicitur.

Iustus. Eusebius libro II capite primo: *Ob eximiam virtutem.*
Hieronymus commentario in caput II epistolæ ad Galatas: *Vir*
tanta sanctitatis & rumoris in populo, ut simbriam vestimenti eius certa-
sim cuperent attingere,

In Ps. 68.

Frater Domini. Obseruat Hieronymus, omnes apostolos fratres domini vocari Matthæi xxix. Quæ vero causa sit, ut Iacobus præ cæteris frater Domini appellaretur, non eodem modo exponit. Nam alicubi ita dictum putat propter incomparabilem fidem, sapientiamq; non modicam, nec non quod primus ecclesiæ præfuerit, quæ ex Iudæis primum Christi recepit doctrinam. Quidam suspicabantur, ex Elcha, uxore a Iosepho ante Mariam ducta, natum esse: quos apocryphorum deliramenta sequi Hieronymus dolet secundo in Matthæum. Placet mihi ea Hieronymi sententia, qua Iacobus ideo frater Domini dictus creditur, quod eius esset consobrinus. Ita Hieronymus hoc loco, nec non contra Helvidium capite ix & alibi.

*L. l. Comment. in Galat. c. 2.**In cap. 12.*

Post passionem domini statim ab apostolis. Eusebius libro vii capite XIX ait, Iacobum ab ipso saluatore & apostolis episcopatum Hierosolymitanæ ecclesiæ obtinuisse. Multi veterum dixerunt, Iacobum a Christo episcopum constitutum esse, nulla apostolorum mentione facta: quos Henricus Valesius laudat. Hieronymus heic diserte negat, factum hoc a Christo, cui assentitur contradicens sibi Eusebius libro II capite I quo fatetur, Iacobum tum demum cathedræ impositum esse, quum in cælum rediisset Dominus. Nec video, quid huic sententiæ obstat, quæ etiam ex xxviii Matthæi capite robur trahit, quo Christus Iacobo iuxta cum reliquis apostolis gentes in toto terrarum orbe docere, & hanc ob rem Hierosolymis discedere mandat.

Ad h. l. Euseb.

Post apostolos. Male hoc loco Eusebii verba reddit Hieronymus. Apud Eusebium est *μετὰ τῶν ἀποστόλων*, cum apostolis; non vero *μετὰ τῶν ἀποστόλων*, post apostolos. Neque enim Iacobus post apostolos, sed cum apostolis præfuit cætui Hierosolymitano. Sophronius, qui Hieronymi verba Græce reddidit, ac *μετὰ τοῦ ἀποστόλου* habet, excusari potest; Hieronymus non potest.

Huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis. Iacobum inde ab incunabulis ascericæ vitæ operam nauasse, multa sunt, quæ suadent, ac parum abest, quin eum ex Essenorum ordine ad Christi doctrinam transiisse existimem. Itaque non moueo litem de eius victu atque amictu, quem hoc loco laudat Hieronymus. Quod vero ex quinto commentariorum Hegesippi Eusebius libro II capite xxiii

&

& heic Hieronymus referunt, eidem ius facultatemque fuisse ingrediendi sanctum sanctorum Hierosolymitani templi, id ego non vereor inter fabulas reicere, antiquissimas quidem, sed tamen fabulas. Sane mirari subit, doctissimos viros huic rei hodieque adhibere fidem. Quæso, quid tum vestis linea ad facultatem ingrediendi sanctum sanctorum? Annon tempore Agrippæ regis, sub quo lapidibus obruebatur Iacobus, omnes omnino sacerdotes, ac paulo post Iacobi obitum, etiam cantores, qui ne quidem sacerdotum erant in censu, lineis vestibus utebantur? Testem produco harum rerum peritissimum, Flavius Iosephum, qui xx antiquitatum capite ix diserte ait: *Lenitica tribus homines, quorum erat sacras hymnos in templo canere, adito rege induxerunt eum precibus, ut advocato concilio decerneret eis, ἐν τῷ ἱερὶ λινὴν φορεῖν, usum stolæ lineæ, quæ tum solis erat concessa sacerdotibus. Rex de concilii sententia permisit, ut deposito prioris habitu lineum, ut voluerunt, sumerent.*

Huic soli licitum erat. Miræus: Hic solitus erat. Male. Nam Eusebius habet: *Ἰστέον μόνον εἶναι εἰς τὰ ἁγία εἰσέρχασθαι.*

In sancta sanctorum. Vir clarissimus, Guilielmus Caue, & Petavius contendunt, Iacobum sanctum sanctorum ingrediendi ius facultatemque non habuisse, sed solummodo ingressum esse τὰ ἁγία, sanctum, quod frequentare licuit ex Aaronis ordine sacerdotibus. Fateor, mihi pridem suspectam fuisse hanc Hegesippi traditionem, quum non sit vero simile, Iudæos homini christiano copiam sanctum sanctorum ingrediendi fecisse, ita quidem, ut ex ipsis nemo eodem usus sit iure. Itaque falsa esse quæ tradit Hegesippus, diu est, quod persuadeor. Verum si quæras, quid Hegesippus & veterum alii vocibus, εἰς τὰ ἁγία, significatum voluerint, videntur omnino sanctum sanctorum intellexisse, etsi verissimum sit, Iacobum non nisi sanctum ingredi consuevisse. Hæc veterum sententia primo cognoscitur ex loco hoc Hieronymi. Deinde Hegesippus non videtur adeo ignarus fuisse Iudæorum moris, ut soli Iacobo vindicaret ius sanctum ingrediendi, quod alias *היכל* seu templum vocatur. Id enim ab omnibus Iudæis illico explosum fuisset, quos non latebat, eandem facultatem multis sacerdotibus competere. Accedit mos loquendi primorum christianorum, qui εἰς τὰ ἁγία εἰσέρχασθαι ex ix

Ec 2

episto.

Cave
Antiquit.
apostolic.
p.m. 589.
Petavius
ad Epiph.
har. 78.

vers. 25. epistolæ ad Hebræos capite tantundem esse arbitrabantur, quam
Antiq. III ingredi sanctum sanctorum, quod Iosephus ἡ ἀγία τὸ ἅγιον vocat.

c. 5.

Fixis. Miræus : Flexis. Hegesippus quinto commentariorum:

κεῖθεν ἐπὶ τοῖς γόνασι.

Sed & Iosephus. Hæc paulo distinctius ex Iosepho commemorari oportuit. Neque enim is de Iacobo quicquam dicit, præter hæc: Ananus tempus opportunum senatum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, concilium indicum advocat, statutumque coram eo fratrem Iesu Christi, Iacobum nomine, & una quosdam alios, reos impietatis peractos, lapidandos tradidit: quod factum omnibus in ea civitate bonis & legum studiosis vehementer displicuit. Utinam bona fide egisset Hegesippus! Nam Eusebius fabulam de Iacobo, templi pinnæ imposito, utique in Hegesippo inuenit, cuius libri Eusebii ætate multorum terebantur manibus, quibus aliquid assuere, aut ex illis, quæ non exhiberent, laudare non potuit. Nec tamen plane absolui debent Eusebius & Hieronymus, cum probabile non sit, viros tam doctos, tam prudentes, fraudem fugisse. Sane uterque, ut ex illorum libris intelligimus, Iosephum legit, adeoque uterque vidit non esse Iosephi verba, quæ afferebantur ab Hegesippo.

Tradit idem Iosephus. Imo non tradit, quandoquidem nullus codex, utcumque recens sit, hæc refert. Sane in Schleusingenfi, quo Ioannes Andreas Bosius, Iosephum editurus, præ cæteris usus est, nihil reperio; etsi is tanti factus sit eruditus, ut ab operis typographicis adhiberetur in excudenda editione Græca. Si Origenis, Eusebii & Hieronymi ævo hæc in Iosephi codicibus comparuerunt, qui factum est, ut orbe iam christiano eraderentur. Christiani certe non eraserint. At nec Iudæi, quod illis & ea eradenda fuissent, quæ de Christo, Ioanne Baptista & Iacobo nostro hodieque in Iosepho extant, & hac ratione defectus non posset non per paucorum codicum esse.

Ut propter eius necem creditum sit. Falsum est, hæc unquam lecta esse in Iosepho. Si Hegesippum fraudis insimulare non licet, dixerim, eius animo obuersatum esse Ioannem baptistam, cum hæc scriberet, de quo Iosephus: Apud Iudæos fuit opinio, iusta ultione numinis deletum Herodis exercitum, propter Ioannem, qui baptista cognominatus est. Hunc enim tetrarcha necavit virum optimum, Iudæos excitantem ad virtutum studia, imprimis iustitiam & pietatis.

Hæc

L. XIX

antiq. c. 7.

Hæc aut memoriæ lapsu mutavit transtulitque ad Iacobum Hegesippus, aut mala fide interpolavit Iosephum. Si hæc de Iacobo in Iosepho legerunt Eusebius & Hieronymus, cur sibi non constant? Ille ait, Iosephum ipsum credidisse, Iudæos excidium urbis Iacobi eade promeritos; hic Iosephum retulisse, ita ab aliis creditum.

Triginta itaq; annis. Si Iacobus Hierosolymorum episcopus ordinatus est illo ipso anno, quo cælum conscendit Dominus, ut ex Eusebii libro II capite I colligitur; dicendum ex stimat Baronius, cum illi ecclesiæ non XXX sed XXIX tantum annos præfuisse, cum VII Neronis anno passus sit, id est, LXIII iuxta Baronium. Non obscure hoc loco hallucinatur Dionysius Petavius. Nam Christum anno ætatis XXXIV iam expleto passum; Iacobum vero anno Christi LXI a sedis suæ XXX trucidatum tradit: quæ pessime cohærent.

Euangelium quoque, quod appellatur secundum Hebræos. Vetusissimum monumentum, de quo non miror recentioribus nil certi constare, quum ipse Hieronymus cespitet. Capite III catalogi diserte habet pro ipsomet Matthæi euangelio. Alibi autem à se ipso dissentit, illudque adhiberi posse docet, si non ad auctoritatem, ut is loquitur, saltem ad antiquitatem. Si habuisset pro Matthæi euangelio, quum hæc scriberet, non dubitasset de eius auctoritate plus quam humana. Deinde eodem catalogi capite Hebræicis literis verbisque a Matthæo compositum, nostroque hoc capite à se in Græcum pariter atque Latinum sermonem translatum ait. Verum post XXIII annos, id est, anno ccccxv quo libros contra Pelagianos in lucem emisit, Chaldaico Syroque sermone, sed Hebræicis literis scriptum vult. Quis credat, ipsum libri interpretem adeo diuersimode loqui posse? Cum tam vetustum sit euangelium, ut olim, teste Hieronymo, a plerisque pro authentico Matthæi haberetur; credidi olim, illud Iacobum nostrum habere authorem, a quo Athanasius Matthæi euangelium expositum docet. Illa expositio in eo mihi sita videbatur, quod Iacobus, Hierosolymitanus præsul, in Palæstina, ubi omnia contigerunt, adiecerit a Matthæo prætermissa. Ad hunc enim magnus fiebat discipulorum concursus, qui seitu digna in eius notitiam perferebant. Præterea visus mihi est Iudæis nonnihil cessisse, quod spectat ad externum cultum, ut ser-

L. II. hist. c. 23.

Ad ann. 63. n. 2.

Rationar. temp. P. 1. L. V. c. 1. & 3.

L. III c. 1. contr. Pelagian.

l. c.

In c. XII Matth.

Athan. T. II Opp. p. 134.

uaret ecclesiam, ac Iudæorum religionem cum honore extingueret. Furore enim & clamoribus non est ea aetate fides nostra propagata. Atque hanc causam subesse opinabar, quod a Nazaraeis tam auide arriperetur hoc euangelium secundum Ebræos, hoc est, Ebræa dialecto & ad Ebræorum placita nonnihil accommodatum. Nazaraei enim Christum sectabantur, retentis Iudæorum ritibus. Aliam expositionem, quam Iacobus adornasse dicitur, imaginari mihi non poteram, quia illud nec commentariis illustrauit, nec Græce reddidit, ut omnes fatentur. Verum etsi multas habeam coniecturæ meæ causas; video tamen, eam sacris literis repugnare, cum in euangelio secundum Ebræos dicatur, Christum Iacobo statim a resurrectione visum, quem scriptura postremo demum ab eo conspectum dicit. Valeat igitur coniectura. Ad Hieronymum quod attinet, facile secum in gratiam redibit, si dicas, Nazaraeos non solum recepisse Ebraicum Matthæi euangelium, eiusque describendi facultatem aliis fecisse; sed & in linguam Syram Chaldaicamque transtulisse, ac huic translationi assuisse, quæ in incorrupto Matthæi codice omiſsa opinabantur. Hac ratione factum est, ut duo hæc euangelia, quorum utrumque euangelium secundum Ebræos audiebat, confunderentur, & nonnulli interpolatum pro authentico haberent, quod suis placitis esset accommodatius. Si hæc displicent; non potest a contradictione liberari Hieronymus. At hoc itidem durum videtur, ipsum libri interpretem ita sibi contradicere, ut eum modo Ebraico, modo Syro idiomate exaratum affirmet, ut taceam reliqua.

Iuxta templum sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi, & ultimam Hadriani notissimum habuit. Hegesippus: L.II.c.23. Sepultus est eodem in loco, manetque cippus illius adhuc prope templum. bñst. Euf. Aegre credo, Iudæos hominem lapidibus obrutum, populi, ut eorum ferebat opinio, seductorem, prope templum humo inferri, memoriamque illius cippo conservari permisisse, ut nihil dicam de moribus Iudæorum, quibus conueniens est, ut mortui extra ciuitatem terræ mandentur. Franciscus Quaresmius præfert huic sententiæ alteram, cuius hoc loco Hieronymus quoque meminit, Iacobumque in monte oliueti putat reconditum. Cumque mons oliueti e regione templi sit, Hegesippum huic sen-

*Elucidat.
terr. sanct.
T.II.L.IV
c.XII pere-
grinatio.
nis VII.*

sententiæ ne quidem repugnare contendit, quod omnino prope templum sepulcus dici possit, cuius ossa in oliueto quiescant. Cæterum, ut hoc obiter moneam, quia nec Hieronymus nec Eusebius, Iacobi scripta commemorantes, liturgiam eius, quæ hodieque circumfertur, laudant, facile cognoscimus, doctissimum cardinalem, Ioannem Bonam, malam causam tueri, dum eam pro genuina haberi vult libro i capite VIII rerum liturgicarum.

In Cap. III

MATTHÆUS.

Athanasius in synopsi: *Euangelium secundum Matthæum ab ipso Matthæo Hebræa dialecto conscriptum est, & editum Ierosolymis, pag. 134 & interpretante Iacobo, fratre Domini secundum carnem, expositum, p. m. 127.* Epiphanius libro I tomo II adversus hæreses de Ebionis discipulis diserte tradit, quod Euangelium Matthæi solum recipiant, illudque euangelium secundum Ebræos appellent, e quo & nonnulla eraserunt. Iam scire velim, cur patres euangelium secundum Ebræos reiecerint, retinuerint vero euangelium Matthæi, si duo hæc solo nomine fuerunt diversa. Non potest apte responderi nisi ea ratione, cuius supra mentionem feci, videlicet incorruptum Matthæi euangelium æque ac interpolatum a Nazaræis susceptum fuisse & utrumque euangelii secundum Ebræos nomine venisse, donec tandem usus obtineret, ut interpolatum tantum, quo Nazaræi, & matilum, quo Ebionitæ utebantur, hoc nomine indigarentur, genuino eoque Ebræo Matthæi textu aut neglecto, aut apud illos deperdito.

Ipsam Ebraicam habetur usque hodie in Casariensi bibliotheca. Mihi quoque a Nazarenis describendi facultas fuit. Præter hæc duo exempla hoc euangelium & alii tenuere, præcipue Iosephus quidam, a Iudæis ad christianam fidem conuersus, si quidem genealogia Matthæi Ebraica tantundem sit, ac Matthæi euangelium. *Matthæi Ebraicam genealogiam inuenit, inquit Epiphanius hæresi XXX.* Aliud exemplum inuentum est in Cypro, sub arbore siliqua, cum reliquiis Barnabæ apostoli, cuius impositum pectori fuit. Hoc ipsius Barnabæ manu descriptum, atque ab imperatore Zenone in palatio Constantinopolitano, in æde Stephani, repositum tradunt. Suidas in voce *Θίνα* addit: *Habebat euangelium folia thyina.* Plane alia a nostra fuit interpungen-

A. C. 34.

T. II Opp.

pag. 134.

p. m. 127.

Theodor.

Lector. L.

H. hist.

eccl.

di

di ratio, quæ Suidæ ævo obtinuit, quum de euangelio Matthæi dicat: *Haber titulos LXVIII capita CCLV.*

In voc.
μαθθαῖος.

In cap. IV.

IVDAS.

A. C. 34.

De libro Enoch. Dubitari vix potest, quin apostolorum ætate prophetia quædam Enochî nomine extiterit, quum Iudas epistolæ suæ versu XIV verba quædam ex illo Enochî libro proferat. Hieronymus generaliori voce usus librum Enochî vocat, quod & Eusebius facit libri VII capite XXII. Athanasius, veteris testamenti libros enarraturus, Enoch vocat. Tertullianus alique patres prophetiam hanc sæpiusculè in subsidium vocant, variisque designant nominibus. Iudæ tempore videtur titulum prophetiæ Enochî gessisse. Fragmenta libri passim extant; integra autem prophetia ab Ægidio Lochiensî in Ægypto inuenta nuper asseruata est inter MSSC Nicolai Claudii Fabricii Peirescii, qui codex, ubi hodie delitescat, nouerint eruditi Galli. Argumentum fere ex Tertulliani libro de idololatria capitibus IV & XV aliisque eius locis intelligitur. Quicquid sit delibri authenticæ, ratio sane, quæ eam Petrus Cunæus subuersam vult, admodum lubrica est. *Profecto*, inquit, *is liber aut e diluvii undis integer evasit, cum perirent fere omnia: aut postea ex cælo delapsus est.* Prolixe atque doctissime iam olim respondit Tertullianus capite III de habitu muliebri. Qui plura de hoc libro scire cupiunt, adeant Francisci Sparauierii castigationes ad apologiam Thomæ Mazzæ pro Annio Viterbiensi vindicatas.

Gassendus vit.

Peiresk. p. 395.

L. III. c. de Rep. Ebr.

p. 88. sqq.

In caput V.

A. C. 36.

PAVLVS.

T. VI. p. 212. ed. Vict.

Qui ante Saulus. Cur nomen mutauerit, Hieronymus docet in epistolam ad Philemonem: *Diligenter attende, quod hic primum Pauli nomen acceperit. Ut enim Scipio subiecta Africa Africani sibi nomen assumpsit: Ita & Saulus ad prædicationem gentium missus, a primo ecclesiæ spolio, proconsule Sergio Paulo, victoriæ suæ tropheæ retulit, erexitque vexillum, ut Paulus diceretur.*

De oppido Iudæ Gischalis fuit. Paulo contradicit Hieronymus. Is enim de se: *Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ.* Ebionitæ dicebant, Paulum Græcum fuisse, ex gentilibus oriundum, deinceps proselytum factum: quos Epiphanius hæresi xxx confutat.

Con-

Conuersatione. Miræus male: *Conuersione*, quæ lectio nescio quo fato supra & in nostrum textum irrepsit, omnino mutanda, Nam priorem contextus & codices Erasmi Victoriiq; poscunt.

Liberavit me. Legendum *liberabit & saluabit*, ut Valesius probat. *Ad Enseb.*

Eodem die quo Petrus. Ob hanc causam primitiua ecclesia Petri ac Pauli effigies plerumque coniunxit, Paulo a dextra Petri collocato, quæ res nuper acerbis de æquali Petri & Pauli primatu litibus in Romana ecclesia ansam præbuit. Baronius ita sudauit, ut miro acumine diceret, dextram olim sinistra digniorem habitam esse: quas nugas ipsi pontificii exploserunt, præcipue Iacobus Bosius libro VI de triumphanti cruce capite XII. Eiusmodi imaginem, ante mille & ducentos circiter annos factam, exhibet Bosius citato libro, & passim alii.

Capite truncatus. Hoc est longe certissimum. Nam & Tertulianus capite XXXVI de præscriptione: Romæ *Paulus Ioannis* (baptistæ) exitu coronatur.

Scrispsit autem nouem. Præter antiquos epistolarum Pauli codices, qui in editis bibliothecarum catalogis subinde laudantur, non debet prætermitti ille, qui Parisiis in bibliotheca fratrum Puteanorum haud ita pridem asseruatus est, maioribus literis Græce & Latine descriptus, ut & versio & character Hieronymi ætatem non possint non æquare. Hunc codicem tantæ vetustatis esse credidit Ioannes Morinus, ut eum ob characteris similitudinem eo tempore exaratum velit, quo antiquissima LXX interpretum versio, in Anglorum regia bibliotheca adseruata, descripta est, quem codicem Angli quidam pro totius orbis antiquissimo habuerunt. *l.c. p. 409.*

Ad Philippenses unam. Polycarpus epistola ad Philippenses de Paulo: *Qui & absens vobis scripsit epistolas.* Locum Polycarpi exposuit Stephanus le Moyne, ut nulla sit necessitas statuendi, Paulum ex Polycarpi mente una plures ad Philippenses dedisse epistolas. *Notis ad h.l. Polycarpi.*

Præterea ad discipulos suos. Miræus: *Ad discipulos suos quatuor.*

Epistola autem qua fertur ad Hebræos. De autore huius epistolæ, præter illos, qui omnium manibus teruntur, erudite disputant Ferdinandus Vellofilius, episcopus Lucensis, aduertentiis in Hieronymum xxxvi quæsito, Fridericus Spanhemius iunior peculiari libro, Londini anno M DC LXI recuso, Ludouicus de Tena com-

mentariis in epistolam ad Ebræos præludio secundo, & Ambrosius Catharinus dissertatione de hac epistola.

Legunt quidam & ad Laodicenses. Epistola, quæ a Paulo ad Laodicenses scripta dicitur, hodieque circumfertur, non videtur diversa ab illa, quam heic Hieronymus explodi ait. Hæc etsi ab omnibus reiiciatur, putant tamen plerique, Paulum ad Laodicenses aliquam exarasse, cum ipsemet scribat ad Colossenses: *Cum perfecta a vobis fuerit epistola, operam date, ut & in Laodicensium ecclesia legatur, καὶ ἴν' λαοδικείας, illamque Laodicensium & nos legatis.* Tres sunt de hoc loco sententiæ. Prima est, epistolam *λαοδικείας* non fuisse a Paulo, sed a Laodicensi ecclesia ad Paulum scriptam, ad quam una eademque opera in hac ad Colossenses responderit apostolus, qua lecta & Laodicensium illam ad Paulum legi iubeat, ut responsio conferatur cum interrogatione. Secunda est, epistolam a Paulo ad Laodicenses scriptam, & a XIV illis distinctam, hodie desiderari, & in locum eius fictitiam illam successisse, quam heic reiicit Hieronymus. Tertia est, epistolam, quæ ad Laodicenses scripta putatur, esse ipsam priorem ad Timotheum, non ad Laodicensem, sed ex Laodicensi ecclesia datam, ut est sub finem epistolæ ad Timotheum prioris: *ἐξ ἐκείνης διὰ τὸν λαοδικείας.* Aiunt enim, qui ita sentiunt, locum illum epistolæ ad Colossenses in correctis codicibus sic legi: *καὶ ἴν' διὰ τὸν λαοδικείας, & illam ex Laodicensi ecclesia,* scilicet, scriptam. Vt sit, antiqua est ad Laodicenses epistola, qua Marcion hæresin suam dixit stabiliri, ut est apud

L. 1. Tom.
III p. 375.

A.C. 40.

In Cap. VI.

BARNABAS.

Unam epistolam composuit. Extat hodie, verum a plerisque Barnabæ esse negatur. Quia in MSCC nunquam sola occurrit, nunquam aliis operibus adnectitur, sed semper Polycarpi ad Philippenses epistolæ sociata inuenitur; credidit Stephanus le Moyne exercitatione de Barnaba, prolegomenis variorum sacrorum inserta, eam Polycarpo adscribi debere: quam sententiam erudite impugnat Guilielmus Cane. Non esse Polycarpi, facile persuadeor; attamen causam esse oportet, cur in vetustioribus codicibus semper ad calcem epistolæ Polycarpi appareat, & cum ea tam arcte connectatur, ut Rullæus eam, tanquam fragmentum

P. 1. hist.
lit. p. 9.

tum epistolæ Polycarpi, Florentiæ descripserit ex vetusto codice bibliothecæ Laurentiæ, nec denique præferat nomen sui auctoris.

In cap. VII.

LUCAS.

A.C. 42.

Medicus Antiochenfis. Hieronymus in VII Esaïæ : *Euangelistam Lucam tradunt veteres ecclesiæ tractatores medicina artis fuisse peritissimum.* Eusebius capite IV Libri III historiæ : *Lucas arte medicus.* Ita veteres propemodum omnes. Sed ὁ πρῶτος, Georgius Calixtus, non sine ratione hanc sententiam satis uulgatam, nec tamen satis ratam vocat.

Concord.
Evang. p.
m. 3.

Περὶ τοῦ Pauli & Theclæ. Cum Paulus Iconii euangelium prædicaret, inter promiscuam multitudinem Thecla virgo ad Christum conuersa perhibetur, accusataque ob hanc rem non modo bestiarum laniatus, sed & ignem illæsa euasisse. Hæc & eius generis alia presbyter quidam in Asia, superstitie Ioanne apostolo, literarum monumentis consignauit, libelloque Pauli nomine edito hunc titulum præfixit : *περὶ τοῦ Pauli & Theclæ.* Hic est ille liber, quem hoc loco reiicit Hieronymus, & de quo, quum hodie non extet, affirmare nolim, omnia in illo contenta fuisse, quæ deinceps de Thecla commemorari consueuerunt; imo nec certum esse arbitror, Theclæ certamina & varia, quæ euasisse creditur pericula, in eo presbyterum commemorasse. Illud vero certum est, librum de Thecla memoriæ prodidisse, eam Pauli indultu publice docuisse christianos, atque baptismi administrasse sacramentum: quod docemur verbis Tertulliani, ad quæ hoc capite digitum intendit Hieronymus. Extant capite XVII de baptismo, & ita sonant: *Quod si quæ Pauli perperam scripta legunt, exemplum Thecla ad licentiam mulierum docendi tingendique defendunt: sciant in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum, id se amore Pauli fecisse, loco decesisse.* Scilicet Paulus prædicandi euangelii ius Theclæ concessisse Tertulliani æuo nonnullis credebatur, extantque Pauli in hanc rem, si Diis placet, verba hodiernum libro I de uita Theclæ, qui sub Basilii Seleuciensis nomine lectitatur. Etsi uero tam Tertullianus, quam Hieronymus periodos Theclæ explodant, suppositumque factum esse contendant,

nolim tamen quenquam hinc colligere, Hieronymum & ipsum Pamelius Theclæ martyrium atque pericula credidisse conficta. Eius enim in l. c. Ter- omnes fere patres meminerunt, hi quoque, quos ante Hiero- tulliani. nymum floruisse constat: quorum verba Iacobus Pamelius & Horneius Conradus Horneius studiose referunt. Illis addo, quod ascetæ hist. eccle. olim religionis causâ frequenter Seleuciam Isauriæ ingressi sint, L. 1. 6. 9. locum sanctum, a Thecla olim inhabitatum, ut ex vitis patrum, ab Heriberto Rosweido editis, & quidem ex libri IX capite XXIX & libri X capite CLXXX discimus. Imo de periculis Theclæ adeo non fuit dubitationi locus, ut Cyprianus aliquoties se a Deo liberatum cupiat, ut liberata est Thecla: quem orandi morem seruarunt deinceps christiani. Ioannes Moschius capite XX prati refert has christiani militis preces: *Domine Deus, qui apparuisti ancilla tue Thecla, & eripuisti eam de iniquorum manibus, libera & me de hac necessitate.* Hinc & Zeno imperator Theclæ, inter mulieres protomartyri, basilicas dedicauit, notante Euagrio libri III capite VIII. Uti vero martyrium non potest in dubium vocari; ita ea ratione, qua pontificii quidam scriptores volunt, fuisse comparatum, merito inficiamur. Nam libri duo Basilii, Seleuciæ in Isauria episcopi, de uita & miraculis Theclæ, uirginis martyris Iconiensis, quos Petrus Pantinus, decanus Bruxellensis Antverpiæ anno MDCCVIII iuxta cum Simeonis metaphrastæ Logothetæ de eadem martyre libro edidit, non sunt illius Basilii, qui, consentiente a Pantino, circa annum CDL floruit. Equidem Photius narrat, Basilium Seleuciensem scripsisse de rebus protomartyris Theclæ; sed diserte addit: *μετρεῖς carmine.* At libri, quos Pantinus sub illius Basilii nomine uendit, non sunt metro conscripti, fateturque ipse met Pontinus uoculam, *μετρεῖς*, nonnihil nubeculæ offundere. Ast parum erat critico commutare ex ingenio voces. Cæterum, In notis ad L. I de inquit, quod nunquam legerim Basilium uersu Thecla nostra vitam celebrasse, facile inducor, ut existimem, *μετρεῖς* reponendum. Ego vero uita The- non facile inducor, ut ita existimem, sed uocem, *μετρεῖς*, in sla p. 223. Photii textu retinendam arbitror, quod nemo ne per somnium quidem de interpolando illo loco cogitarit, codicibus etiam undiquaque conquisitis. Itaque recte colligitur, libros a Pantino vulgatos non esse illius Basilii, propter fabulas & mendacia,

cia, quibus scatent, sancti viri æuo prorsus indigna. Cumque Pontini Basilii fateatur, se libros suos ex alia eaque vetustiori historia hausisse, & de nouo quædam addidisse; crediderim Basilii Seleuciensis de Thecla commentationem ab alio quodam, qui historico scribendi genere uteretur, auctos atque interpolatos esse, cui & Basilio nomen & Seleucia patria esse potuit: nisi libris suis Basilii Seleuciensis nomen præscripsit, quod argumentum eorum magnam partem desumptum esset; ex illo Basilii libro. Nam in librorum a Pantino editorum inscriptione dicuntur συγγραφήκῃ χαρακτῆρι conscripti, quod utique additum uidetur propter eandem Theclæ historiam, antea ποιητικῇ χαρακτῆρι contextam.

Coniectus apud Ioannem. Victorius; a Ioanne. Voces, apud Ioannem, hodie non extant in laudato Tertulliani loco, unde Hieronymum Græco Tertulliani codice usum opinor, in quo illa vocabula addita fuisse oportet. Id liquet ex libri, heic ab Hieronymo explosi, titulo Græco, & voce, πρῶτος, quorum nihil est in latino Tertulliani textu. Tertullianum vero Græco idiomate commentatum esse de baptismo, & quidem antequam Latinum eiusdem argumenti librum ederet, ipse testatur de baptismo capite XV.

Constantii. Hic locus multum mihi negotii facessit. Nam Hieronymus sub initium libri aduersus Vigilantium hæc ad Constantinum refert, *Sacrilegus fuit Constantinus imperator, inquit, qui sanctas reliquias Andrea, Luca, & Timothei transtulit Constantinopolim?* Ita habent omnes codices, unde & Victorius hoc loco Constantinum reposuit. Nec videtur Constantius vicesimo imperii sui anno, quo viuendi finem fecit, multum sollicitus fuisse de reliquiis, quod bellum Persicum uix permetteret de his minutiis cogitare. Sed quia Erasmus & Grauius ex antiquis codicibus Constantium ponunt; nihil mutandum existimaui. Accedit Photius ex Philostorgio: *Reliquias Andrea apostoli Constantium transtulisse scribit in ecclesiam, quæ apostolorum uocatur. Lucam præterea euangelistam ex eadem Achaia ab eo translatus esse in supra dictam ecclesiam.* Ipse Hieronymus in chronico hæc ad Constantium refert, atque translationem anno CCCLII contigisse scribit, quo anno Constantius Cæsarei imperii septima quinquennalia edidit, ut notat

L. III
hist. eccl.
c. 2.

Diff. hy. Antonius Pagi. Solebant enim reliquiarum translationes olim in
pat. p. 120. decennialibus atque id genus festis peragi.

In caput VIII.

A.C. 40.

MARCUS.

Apud Euf. Interpres Petri. Ioannes presbyter apud Papiam: ἐμνηστὴς
L. III πέργ. 8.

c. 39. Rogatus Roma a fratribus. Eusebius libro VI capite XIV ex
Conf. L. Clemente: Cum Petrus in urbe Roma uerbum Dei publice pradicasset,
II c. 15. multi qui aderant, Marcum cohortati sunt, utpote qui Petrum dudum
sectatus fuisset, ut dicta eius memoria teneret, ut qua ab apostolo pradi-
cata erant, conscriberet. Marcus igitur euangelium composuit, iisque,
qui illud ab ipso rogabant, impertit.

De Noris Breue scripsit euangelium. Henricus Palladius IV historiae Fo-
roliensis refert, Marcum a Petro, Romae subsistente, Aquile-
de Synod. iam missum esse, ut euangelium ibi pradicaret, ac inde disce-
V p. 126. dentem, Alexandriamque petentem, euangelium sua manu de-
scriptum, tanquam amoris testeram reliquisse Aquileiensibus,
quod anno dno ccccxx Venetias translatum ibi hodieque serue-
tur in aede sancti Marci. Hæreticis oclusus est hic thesaurus.
Miror autem socordiam pontificiorum doctiorum, qui, quoties
nouum testamentum edunt, non indiligenter conquirunt uari-
antes lectiones, in Marci euangelio occurrentes. Cur non euol-
uunt boni viri ἀνὸς γράφον Marci euangelium? Ne de rei ueritate
Itin. Ital. periculum fiat, inquit clarissimus Mabillon, hi libri sigillis obsignati
p. 32. sunt, nec cuiquam aperiuntur.

Quod cum Petrus audivisset, probauit, & ecclesie legendum sua au-
thoritate edidit. Non consentiunt ueteres, Clemens apud Eusebi-
um libro VI capite XIV plane ignorasse uidetur, an Petrus Mar-
ci euangelium probauerit. Irenæus uero libro V Eusebii capite
Conf. Iren VIII claris uerbis tradit, Marci euangelium post Petri mortem
L. III c. I. conscriptum fuisse. Idem uero Clemens sexto institutionum li-
bro apud Eusebium libro II capite XV affirmat, Petrum id com-
probasse, ut legeretur in ecclesia.

Papias Hierapolitanus episcopus. Mirum, Erasmus retinuisse de-
prauatam lectionem: Hierosolymitanus episcopus. Eusebius enim III
historiæ capite XXXVI diserte: παπίας Ἰησὺς ἐν ἱερὰ πόλει παροχίας
ἐπίσκοπος.

Sub nomine Babylonis. Quod Petrus de Roma, ethnica superstitione contaminata, dixit, id Hieronymus noster non ueritus est de eadem profiteri ad Christum conuersa, propter deplo-
randam clericorum uitam. Sic inquit: *Cum in Babylone uersarer, & purpurata meretricis essem colonus, & iure quiritem uiuerem; uolui aliquid garrere de spiritu sancto. Et ecce Pharisaorum conclamauit se-*
natus & nullus scriba uel fictus, sed omnis, quasi indicto sibi praelio do-
Etrinarum, aduersum me imperitia facilio conturauit. Male habebat
 Ruffinum, ut sunt quidam clerici ueri impatientes, quod Hiero-
 nymus de Roma christiana ea dicat, quae dicebantur tunc, cum gen-
 tiles in ea populi & persecutores principes morabantur.

Conf. Euf.
L. II c. 15.

T. IX pref.
in Diadym.
de Sp. S.
Conf.

Mornau
myst. iniq.

Perrexit ad Egyptum. Ex Eusebii libro II capite XVI.

Denique Philo. Hoc loco Hieronymus aut ualde incautus fuit, aut non ualde bonus, qui pias fraudes Eusebii sequeretur, Philonem de christianis prodidisse dicentis, quae is de therapeutis retulerat, ut mox demonstrabo.

p. 87.
Euf. L. II
c. 16. 17.

In cap. IX.

IOANNES.

Breuitatis studio praetermittit Hieronymus, quod notatu dignum est, uidelicet Ioannem, antequam in exilium mitteretur, in feruens oleum proiectum, saluum atque incolumem euasisse. Ignoro certe, cur Fridericus Spanhemius ex apocryphis relatum dicat, quod fide dignissimis testibus comprobatur. Si Tacito & Eusebio, res sub Nerone gestas tradentibus, fidem adhibet, cur sollicitat candorem Tertulliani, capite xxxvi de praescriptione scribentis: *Apostolus Ioannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur.* Hieronymus libro I aduersus Iouianum: *Refert Tertullianus, quod a Nerone missus in feruentis olei dolium purior & negetior exiuerit, quam intra-*
uerit.

A. C. 36.

Introd.
min. p. 29.

Tom. III.
f. 16. Conf.
comment.
in c. 20.
Matth.

Cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur. Duos fuisse Ioannes, apostolum & presbyterum, recte credimus Papiæ. Quod uero ex Eusebii libro III historiae capite xxxix hoc loco tradit Hieronymus, duo sepulcra Ephesi esse, quorum prius Ioannis apostoli, posterius Ioannis presbyteri sit, non immerito relictur. Eusebii ætate non amplius certo constabat Ephesiis, quo ciuitatis loco Ioannes apostolus reconditus sit, unde

de quidam hunc alii alium locum assignabant. Has lites compositurus Eusebius Ioannis presbyteri corpus transferendum isthuc existimauit, ut duo sepulcra sarta tectaue manerent. Nobis uero Polycrates, tanto uetustior Eusebio, & quidem Ephesiorum episcopus, sat idoneus autor est, Ioannem presbyterum non requiescere Ephesi. Infra enim proferuatur eius uerba,

45.

quibus sollicitè recenset sanctos, Ephesi reconditos, nec tamen Ioannis presbyteri facit mentionem, quod omnino fieri, ob scopum epistolæ, debuisset, si illa sententia Polycratis obtinuisset æuo.

Scripsit apocalypsim. Hanc miro consensu Ioanni apostolo adscribunt Iustinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Irenæus, Origenes, Merito Sardensis aliique. Unde iniquior est sententia, quam refert Dionysius Alexandrinus apud Eusebium: *Nonnulli ex iis, qui nos praeceperunt, librum hunc repudiarunt penitus ac refutarunt: Singula eius capita refellentes, eumque absque ullo sensu & ratiotinatione scriptum esse monstrantes. Adhuc inscriptionem libri falsam esse dicunt. Neque enim autorem eius esse Ioannem. Sed neque eam reuelationem esse, quippe quæ tam crasso, tamque opaco ignorantia obducta sit uelo. Et non modo apostolorum meminem, sed ne ullum quidem è sanctis & ecclesiasticis uiris huius libelli conditorem fuisse affirmant.*

L. VII
c. 25.

Eus. L III
c. 23.

Interfecto Domitiano. Licuisset sane Ioanni superstitè Domitiano redire, quum redeundi ius fecerit relegatis. Tertullianus: *Tentauerat Domitianus, portio Neronis de crudelitate, sed quæ & homo, facile ceptum represit, restitutis etiam quos relegauerat.* Idem Hegesippus apud Eusebium libri III capite XX uidetur innuere.

In Apolog.
c. 5.

Sub Pertinace. Omnino legendum: *Sub Nerua.* Sed quia scribendum duxi, non quod verum est, sed quod Hieronymus scripsit, ac Sophronius & uetusti codices, quæ Erasmus usus est, habent: ἐν περτινᾶ, *sub Pertinace*; nihil mutandum existimaui, quod error Hieronymi esset. Consultius enim uidetur, natos autoribus relinqui, integrumque textum seruari; de erroribus autem lectores seorsim admoneri, in notis. Codex Guelpherbytanus textui immiscet, quod nonnemo in margine scriberat, atque ita habet: *Sub Nerua Pertinace,*

In cap. X.

HERMAS.

A. C. 66.

Multi de eo scriptorum veterum usurpauerunt testimonia. Hæc testimonia collegit Franciscus Feu-ardentius notis ad Irenæi librum IV caput XXXVII. Instar omnium sit illud Tertulliani: Cederem tibi, si scriptura pastoris, quæ sola mæchos amat, diuino instrumento meruisset incidi, si non ab omni concilio ecclesiarum etiam vestrarum inter apocrypha & falsa indicaretur, adultera & ipsa, & inde patrona sociorum. Quod heic dicit Hieronymus, librum qui hodie passim extat, apud Latinos pene ignotum esse; intelligendum est de eius ætatis hominibus, qui iam luxu diffuebant plerique. Verum Tertulliani tempore satis cognitus erat ecclesiæ Latinæ, cum libro de pudicitia, quem potissimum adversus episcopum Romanum edebat, pastoris scripturam ab ea reiici affirmet, quod, nisi cognita fuisset Latinis, fieri haud potuisset. Cumque Latini, ut ex Hilario discimus, Tertulliani librum de oratione frequenter legerent; non potuit illis fere incognitus esse pastor, cuius luculentam mentionem facit Tertullianus capite XII. Cæterum ex Tertulliano, Hieronymo aliisque intelligitur, Feu-ardentium libri autorem male Hermem vocare, quem Hermam appellare debuisset.

*Conf. Pri-
deaux de
pseudopi-
gr. p. 62.
De pudic-
cit. c. 10.*

In cap. XI.

PHILO IUDÆUS.

A. C. 40.

Librum de prima Marci euangelista apud Alexandriam scribens ecclesia. Dixerat Irenæus libro IV capite XIV contra hæreses, christianam religionem etiam ab extraneis ac inimicis de veritate sua recipere testimonia. Id ex Tacito, Minucio aliisque omnino uere dictum apparet. Sed Eusebius, ut augeret extraneorum testimonia, multa torquet, atque Philonis Iudæi librum de Essæis, contemplationi deditis, scriptum vult de christianis, Marcum sectantibus Alexandriæ. Quæ igitur heic refert Hieronymus, Eusebio, ut pleraque alia, debet, in cuius libro II capite XVII habentur. Verum dubium non est, quin Eusebius ipsemet crediderit, falsa esse, quæ tradat. Vtitur enim contortis illationibus, ac lectorem tantum non rogat, ut sibi præbeat assensum. Essæi, ut Philo uocat, uel, ut audiunt Iosepho, Esseni fuerunt vel practici, de quibus Iosephus an-

*Conf. Epi-
phan. hæ-
res. 29.*

antiquitatum libro xviii capite ii & libro ii belli Iudaici capite xii agit;
 vel *ἡ θεωρητικὴ*, quos Philo commemorat in libello heic ab Hieronymo
 laudato, *ὡς ἐστὶν ἡ θεωρητικὴ*, de vita contemplativa. Discrimen hoc di-
 scimus ex primordio libelli Philonis, ac constat, ut opinor, o-
 mnibus, practicos Essenos christianos haut fuisse, nec id voluit
 Eusebius. De theoreticis quaeritur, qui therapeutæ, therapeu-
 tridesque appellitantur. Hos ego a christiana religione prorsus
 alienos fuisse contendo. Nam si christiani fuerunt, non ui-
 deo, cur & practici, de quibus Philo in libro, quod omnis pro-
 bus liber sit, christianis haut annumerentur, cum dogmata com-
 munia habuerint. Deinde in toto Philonis libro ne uocula qui-
 dem de Christo aut Marco reperitur, nec quicquam, quod chri-
 stianæ fidei peculiare sit; sed omnia ad morum doctrinam spe-
 ctant, quam & illi rigidam saepe tradunt, quibus cum Christo no-
 stro nil intercedit negotii. Habet enim, ut alicubi Crantzius ait,
 & diabolus martyres suos. Præterea Essæorum secta, de qua Phi-
 lo, non fuit noua, sed vetus, quod de christianis tum falsum erat.
Conf. Dal- Ita Philo: *Habent priscorum commentarios, qui huius sectæ autores mul-*
laus de *ta monumenta reliquerunt de allegoriis eiusmodi, ad quorum imitationem*
quadrage- *posteri se accommodant.* Cæterum non nego, christianos, quorum
L. II, c. 4. religio & magistri præcepta prorsus ad asceticam vitam compa-
 rata sunt, mature imitatos esse therapeutarum divinam prope-
Plinius c. modum viuendi rationem, ieiuniis, nocturnis sacris, hymnis præ-
pist. 97. cipue, ut iam Plinius aro & ancillis christianis in more positum
L. X. fuit, Deum colentes.

Aliunt hunc locutum esse cum apostolo Petro. Aliunt, sed non pro-
 bant. Colloqui nec uola nec vestigium in Philone.

De his, qua sensu precamur & testamur, liber unus. Rectius reddidisset:
De his, qua mento optamus. Nam *ὡς ἐστὶν* apud Eusebium ac Suidam. De-
 inde non bona est lectio: *Testamur*, quam retinui, quod Hierony-
 mi esse, codices uetusti suadeant & Erasmus, nec non, quod Hier-
 onymus & alios Philonis libros non satis accurate recenseat.
 Mihi sane omnes, quos laudat, Philonis libros oculis usurpasse
 hautquaquam uidetur. Legendum autem: *De testamur.* Eusebius
 habet: *ὡς ἐστὶν καὶ κατὰ κράτος.* Quæ habet Hieronymus de Phi-
 lonis legatione, petita sunt ex Iosephi antiquitatum xviii capite x.

Ant. Plato Philonem sequitur, & ant. Platonem Philo. Platonem sibi
 ad

ad imitandum proposuisse, negat Ioannes Ionsius libro III capite IV de scriptoribus historiae philosophicae: quem Ioannes Albertus Fabricius dissertatione de Platonismo Philonis Iudaei confutavit. Vera est sententia, quam refert Hieronymus, nec ei aduersari quisquam potest, nisi cui Platonis Philonisque monumenta non sunt lecta atque inter se collata: etsi nec illud ire inficias possumus, quicquid recte dictum apud alios Platonici inuenerunt, id illos ex magistri sui disciplina promouisse gloriatos. De ipso Christo dixerunt, eum omnes sententias suas ex Platonis libris didicisse, ut Augustinus refert libro II de doctrina christiana capite XXVIII. Philonis codices, ut hoc addamus, manu exarati raro occurrunt. Mabillon opera eius philosophica, *Itin. Ital.* nec non de uita Moysi & sex dierum opere, graeco idiomate in me. p. 170. lioris notae codice uidit Florentiae in Abbatia sanctae Mariae.

In cap. XII.

SENECA.

A.C. 56.

Sotionis. Male Sophronius: *Σωζωντος*, id est, Sonzontis. Nam qui longe ante Hieronymum & Sophronium scripsit Lactantius, ac Senecae uitam probe cognitam habuit, Sotionem uocat. Ita enim de Seneca loquitur: *Potuit esse uerus Dei cultor, si quis illi monstrasset, ac contempsisset profecto Zenonem & magistrum suum Sotionem, c. 24. si uera sapientia ducem nactus esset.* Imo ipse Seneca: *Apud Sotionem Epp. 49. philosophum puer sedi.* Vir fuit Seneca sapientissimus, ita ut Lactantius christianis eius librum, quo exponit, *quare bonis uiris multa mala accidunt, cum sit prouidentia*, commendet ad discendam morum probitatem. Praeterea continentissimae uitae fuit, nec tamen sine omni, ut uidetur, labe. Nam Suilius de eo uiuente ac in aula fulgente dixit, quod domus Germanici adulter fuerit, corrueritque cubacula principum foeminarum.

*Tacitus
ann. XIII.
c. 42.*

Nisi me illa epistola. Meminit harum & Augustinus epistola LIV. Iustus Lipsius in uita Senecae capite X putat, epistolas, quae hodie habentur, compositas esse a semidocto in ludibrium nostrum: cum uero antiquissima sit traditio de literario Senecae cum Paulo commercio; reiicere hoc totum & calcare non audent. Eadem sententia est Natalis Alexandri: quam non possum non quin probem. Nam Paulus Philippenses saluere iubet nomine sanctorum e familia Neronis. Nescio autem, an quis

*T. III. hist.
eccl. p. 42.
Phil. IV.*

quam in Neronis aula magis curiosus, & probitati uitæ, quam maxime inculcat religio nostra, addictior fuerit, quam Seneca. Itaque cum Paulo Romam abducto eius res gestæ omnium ore narrarentur, & sententia de eo in cæsaris aula ferenda esset; probabile est, Senecam inter procures facile principem, eum conueniendi copiam non neglexisse, aut literis cum eo collocutum.

A Nerone interfectus. Vel mors Senecæ indicat, fuisse illum a christianorum sacris alienum. Si in uita Paulum sectatus est, fane claritudinis minus fuit in uiri fine. Cum enim morti proximus plurimum sanguinis emisisset, postremo stagnum calidæ aquæ introiit, respergens proximos Seruorum, addita uoce, **6.64.** libare se liquorem illum IOVI LIBERATORI. Tacitus hæc refert quintodecimo annalium.

A.C. 70.

In cap. XIII.

FLAVIUS IOSEPHVS.

Matthæia filius. Legendum puto: *Matthæia filius*, ob grauissimas rationes, quas Valesius in notis ad libri III caput XI Eusebii affert. Ita fane de se ipso Iosephus aliquoties. Consentit codex Guelpherbytanus.

A Vespasiano captus. Iosephus libro de vita sua: *In Romanorum potestatem redactus asseruabar summa diligentia, in honore tamen a Vespasiano habitus.*

Bibliotheca publicæ traditi sunt. Mirum, unde hoc hauserint Eusebius & Hieronymus. Iosephus in libro de vita sua proprias laudes effuse decantat, nec tamen hoc addit, non prætermitturus, si res ita se habuisset. *τίς*, inquit, *τῇ βιβλίᾳ δημοσίῃσιν προσέτιξεν*, quod Sigismundus Gelenius inepte reddit: *Libros in bibliotheca publicari iussit.* De bibliotheca nihil tum cogitauit Iosephus.

Statuam meruit Roma. Fides sit penes Eusebium, e cuius libro III capite IX hæc transcripsit Hieronymus.

l.c.

Auersum Apionem. Ex nostra lectione diiudicari non potest, unumne an plures contra Iudæos emisit Apion libros. Valesii codex aliter habuit, cum dicat, Hieronymum hoc loco tuerilectionem vulgatam, qua Apion unum tantum librum contra Iudæos creditur emisisse in lucem. Quicquid sit, hoc certum est, Iudæos ab Apione multis libris impugnatos esse, siue illi libri de industria con-

contra Iudæos scripti sint, sive aliud agendo traduxerint Iudæos. Patet hoc ex principio libri II contra Apionem.

Alius quoque liber eius. Quia nec Hieronymus hoc loco, nec Eusebius meminerunt Iosephi de vita sua libri, dum eius scripta recensent: imo quia Eusebius nonnulla, quæ hodie in libello de uita Iosephi leguntur, extare dicit sub finem *ἀρχαιολογίας*: L. III c. 10. denique quia Iosephi codices manu exarati libellum illum a vicesimo antiquitatum libro non diuellunt, sed exhibent continua serie sub finem; merito amplector sententiam Valesii, librum Iosephi de vita sua nihil aliud esse dicentis, quam epilogum libri vicesimi antiquitatum: quantumvis Scaliger ac impressi codices Græco-Latini omnes contradicant. Sane ut reliqua argumanta desint, contextus sub finem vicesimi antiquitatum libri, & primordium libelli de uita, litem dirimit. Credo autem epilogum illum olim diuulsum esse ab iis, qui Iosephi vitam nosse, nec integrum antiquitatum volumen describere aut comparare cupiebant. Ad l. 6.

Propter interfecionem Iacobi apostoli dirutam Hierosolyam. Hæc in Iosepho nunquam reperta esse supra demonstravi, in Iacobi vita.

Scripti autem de Domino in hunc modum. Vexatissimus locus, de quo multi extant libelli. Autores, qui eum excutunt, plerisque collegit Christophorus Arnoldus, in libello Noribergæ sub titulo Testimonii Flaviani emissio. Plures laudat Hermannus Witsius præfatione in tomum I miscellaneorum sacrorum, cui catalogo alios adicere non est magni laboris. Quidam locum reiciunt, tanquam a christianis, Eusebio ut quidam sentiunt, suppositum. Alii eum plane tuentur, ac fuit superiori seculo vix unus alterue, qui reuocaret in dubium; sed vitam Christi commemorantes huc secure provocarunt, ut fecit Ioachimus Perionius de vita Christi capite CL aliique innumeri. Nonnulli eum Iosephi esse contendunt, sed a christianis interpolatum. Atque hanc sententiam constat certam tutamque esse. Iosephus enim non poterat iure prætermittere eventum tam memorabilem, puta, res gestas Christi, qui omnium ore ferebatur, cuiusque sectatores orbem replebant. Qui igitur potuit silentio inuolueret negotium, quod sua ætate mira sumebat incrementa, cum

alias, easque minutas res in libris suis persequeretur. Potuit quoque affirmare, Christum pro Messia habitum esse, quum eo nomine in tota Iudæa à non paucis indigitaretur. Quod vero in textu Iosephi & hodie extat, & Eusebii ævo extitit: ἡν ὁ χριστός, erat Christus; id omnino a christianis adiectum puto. Adscribam iudicium Stephani le Moyne, viri sane doctissimi, quo nemo unquam frequentius legit, ac melius intellexit Iosephum. Illud vero ita se habet: *Interpolatus est locus, christianorum nimis officiosam manum expertus. Nam non puto integrum locum suppositivum. Ea audacie non assurrexerunt unquam christiani. Sed cum Iosephus quadam in illo loco de Messia & Iesu ingessisset, & dixisset, quod ille erat λεγόμενος χριστός, sicut L. 20. C. 8. levi immutatione, & fraude non improbanda, quidam christianus ad marginem scripserat, ἡν ὁ χριστός, cum λεγόμενος minus dicere, quam par erat, existimaret. Tandem describentibus amanuensis exulavit textus ipse, & glossa marginalis illius locum occupavit.*

T. II. var.
sacr. p. 93.

Vir sapiens. Vocem, *vir*, non habet codex Noribergensis. *Credebatur esse Christus.* Hieronymus aut incorrupto Iosephi codice usus est, aut prudenter vertit Eusebium, qui habet: ἡν ὁ χριστός. Viderat nimirum doctissimus pater, Iosephum iudæum nullatenus de Christo dici potuisse: *Erat messias, vel, Christus.* Cæterum Noribergensis codex legit: *Credebatur etiam Christus.*

Perseverarunt. Codex Noribergensis: *perseverarunt in fide*; quæ lectio plane olet christianos, eorumque formulas loquendi. Vel ex hoc additamento apparet, recentem esse codicem.

Non defecit. Codex Noribergensis: *Non defecit.* Prior lectio præferri debet. Iosephus enim habet: οὐκ ἐπέλιπε. Quæ paulo ante ex Iosepho affert Hieronymus: *Apparuit enim eis tertia die vivens: multa & hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus*; extant quidem hodiernum in Iosepho, sed procul dubio a christianis adiecta.

In cap. XIV.

A. C. 86.

IVSTVS TIBERIENSIS.

Intuens Iosephi indolem, vivendi rationem ac fata, non possum dicere aliud, quam Iusti huius historiam belli Iudaici magna fide conscriptam, Iosephum autem in sua historia Romanis blanditum fuisse. Sane effusus favor, quo Flavius Vespasianus, Titus

Titus ac Domitianus complexi sunt; indicat, eum de Romanis melius, quam de Iudæis meritum esse. Accedit, Iosephum non habuisse, nisi miserrima argumenta, quæ Iustum impugnet.

Cur vivo Vespasiano ac Tito, inquit, quorum auspiciis id bellum gestum est, & Agrippa superstite cognatusque eius, non edidisti tuam historiam? *L. de vit. sua opp.*

Ridicula objectio! Non edidit superstitionibus patriæ suæ inuasoribus, quod eam ingrati fore seque male punitum iri cerneret, qui vix vita donatus erat ab hostibus, servatus precibus Berenices. Ingratum est, hostibus, quod verum est, ac de savitia illorum exponit. *Non sic ego, ait Iosephus, neque meis scriptis timui: sed ipsis opus imperatoribus tradidi. Ipse Titus imperator adeo e solis illis libris cognitionem eorum rerum homines petere voluit, ut sua manu subscriptos publicari iusserit.* Si non solis Romanis, sed Iudæis quoque accepta fuisset historia Iosephi, haberet ostentandi causas. Verum non diffitetur bonus vir, gentem suam magnopere de se conquestam esse, quod ad invidiam referre audeat. Cur timeret suis scriptis, quæ ad imperatoris, acerrimique Iudæorum hostis, nuntium adornaret? Non erat sermo de eo, an Iosephi historia accepta fuerit Romanis; imo hæc erat Iudæorum querela, nimis acceptam esse, quod plane partium studio orta esset, Romanos laudibus in cælum efferret, Iudæos vero nunquam non traduceret. Quisquis Iosephi genium, & res illo tempore gestas, sollicitius expendit, haud difficile a mendacio liberabit Titum, virum, ut mihi videtur, bonum, sed ob veritatis studium & hostes potentes invisum oppressumque.

Iustus Tiberiensis. Iosephus: Τιβεριανὸς ἦ ὁ καὶ παρὰ τοὺς Ἰουδαίους. Præter historiam Iudæici belli edidit chronicon regum Iudæorum, quod Laërtius in Socrate æquivalens vocat. *Conf. Vater. ad Euseb. p. 24.*

In caput XV.

CLEMENS ROMANVS.

Quartus post Petrum Romanus episcopus, siquidem secundus Linus fuit. Intricata est Romanorum episcoporum successio, ut pontificii passim latentur. Onuphrius Panuinius alicubi de confuso successione ordine conqueritur; quicentum & octoginta promodum annos attinet. Ioannes Lucidus Samotheus libro viii chronici ait: *Licet in pontificali Damasi recte describatnr ordo & numerus Romanorum pontificum, tamen vitio scriptorum numeri annorum*

Not. ad Nicol. i. Plat.

mens.

mensum & dierum depravati sunt. Ab aliis etiam autoribus post Damasum, videlicet ab Anastasio bibliothecario, a Martino, Vincentio, Antonino, Matthæo Palmerio, Platina & Cartusensi in fasciculo temporum, tanta inter se dissonantia & diversitate describuntur eorundem pontificum tempora, ut vix ex eis veritas cognosci possit. Dionysius Petavius ad hæresin xxvii Epiphani: Romanorum Pontificum, qui a Petro proximi fuerunt, per obscura est series, varietque scriptorum opinione iactata. Onuphrius statuit, inter Petrum & Clementem nullum alium intercessisse episcopum. Plerique Cletum cum Anacleto

Summ. eundem faciunt. Garanzainquit: *In re tam perplexa lectoris arbitrio iudicium committo.*

Quartus post Petrum. At Eusebius libro III capite iv tertium *Conf. c. 15.* fuisse contendit.

Scripta valde utilem epistolam. Diu multumque desideratam primus edidit Patricius Iunius anno ciro 1500xxxii. Cyrillus, qui illo anno Constantinopolitanum patriarchatum obtinebat, ex Ægypto, cum sedem Antiochenam cum Constantinopolitana commutaret, magnam librorum suppellectilem secum advexerat, in quibus erat antiquissimus codex veteris nouique testamenti, grandioribus literis constans, ac, ut ait Iunius, circa tempora primi concilii Nicæni a Thecla quadam compositus. Hunc patriarcha Carolo, Britanniarum regi, dono dederat, eaque occasione devenit codex in manus Iunii, regii bibliothecarii, qui sub finem codicis deprehendit atque publici iuris fecit laudatam Clementis ad Corinthios epistolam priorem.

L. III. c. 39. *Abutitur.* Ita Erasmus consensu codicum. Malim tamen legere: *Vititur.* Nam Eusebius habet: *χρονιζειν*.

Fertur & secunda. Ex eodem codice fragmentum edidit Iunius, quod non assurgit ad prioris epistolæ maiestatem, ac reicitur a veteribus omnibus, & recentioribus plerisque.

Disputatio Petri & Apionis, quam Eusebius in tertio historia volumine coarguit. Hæc sunt Eusebii verba: *Quidam porro alia etiam opera prolixa & copiosa sub eius nomine heri ac nudius tertius in lucem protulerunt: puta Petri & Apionis disputationes, quarum apud antiquos nulla omnino extat mentio. Neque enim sincera recta fidei ab apostolis tradita nota in illis expressa reperitur.*

In cap. XVI.

IGNATIVS.

A.C. 107.

Ignatii epistolas olim interpolatas fuisse, doctiorum nemo est, qui audeat negare. An autem breuiores illæ, quæ & ipsæ hodiernum extant, genuinæ sint, sub iudice lis est. Historiam controuersæ fuscæ exposuit Tentzelius parte I dissertationum selectarum dissertatione III. Hodie consentiunt doctiores, quæ præter has septem, ab Hieronymo commemoratas, sub Ignatii nomine circumferuntur, reprobandas esse.

Conf.

Ittigio de

patrib. a-

postol. §.

84. sqq.

Cane T. 1.

hist. lit. p.

20.

Antiochena ecclesia tertius post Petrum episcopus. Ex Eusebii libro III capite XXII liquet, locum ita intelligi debere, ut Petrus primus, Euodius secundus, tertius denique Ignatius fuisse censeatur. Nec aliud vult idem Eusebius, quando capite XXXVI eiusdem libri ait: *Ignatius secundus post Petrum Antiochensem ecclesiam sortitus est.*

Et inde egrediens. Ex Eusebio constat, quatuor epistolas, videlicet ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallenses & ad Romanos, Smyrnæ; tres reliquas, ad Philadelphenses, ad Smyrnæos & ad Polycarpum scriptas esse apud Troadenses. Latina versio sub finem epistolæ ad Polycarpum ait, illam datam esse apud Neapolitanos, cum iam Troadensibus ualedixisset. Sic habet: *Quoniam omnibus ecclesiis nequini scribere, quod repente nauigauerim a Troade Neapolim.* Verum in Græco textu id non extat, qui ita sonat: *διὰ τὸ ἐξ αἰφνης πλεῖν με ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν εἰς Νεάπολιν.*

L. III. c.

36.

Et proprie ad Polycarpum. Hinc liquet, Iacobum Vsserium errare, dum Ignatium seorsim ad Polycarpum scripsisse negat, atque epistolam ad Polycarpum, cuius Eusebius & Hieronymus meminerunt, eandem facit cum epistola ad Smyrnæos; illam vero, quæ hodie ab Ignatio ad Polycarpum data circumfertur, reiicit inter spurias. Nam aut sex priores simul reiiciendæ sunt, aut hæc cum illis retinenda. Diserte Eusebius: *ἰδίως τε πολυκάρπῳ ὁμιλεῖ*, quod ad verbum reddit Hieronymus: *Proprie ad Polycarpum.*

In qua. Male ait, hæc in epistola ad Polycarpum reperiri; cum deprehendantur in epistola ad Smyrnæos, ut & Eusebio notatum.

Hh

In

In qua & de euangelio, quod nuper a me translatus est, super persona Christi sumit testimonium. Eusebius nescire se inquit, unde Ignatius hoc testimonium acceperit. Non opus erat, ut Ignatium hæc ex euangelio secundum Ebræos hausisse affirmaret Hieronymus. Quid enim obstat, quo minus desumpta sint ex Lucæ XXIV capite, ubi non omnia quidem verba, idem tamen plane habetur sensus. Quod ad sensum verborum attinet, is mihi torquetur a Quaresmio ita scribente: *Christus Ignatio martyri apparuit ipsa die resurrectionis in sero, ut scribit sanctus Hieronymus de scriptoribus ecclesiasticis in Ignatio cap. 16.*

Itigius
l. c. p. 258 Ego & post resurrectionem in carne eum uidi. Reprehenditur Hieronymus iuxta cum iis, qui Christum Ignatio apparuisse censent, quasi heic non recte reddiderit uerba Ignatii & Eusebii, quæ ita se habent: *Εγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σερῷ αὐτὸν οἶδα*, Ego enim & post resurrectionem eum in carne noui. At parum peccauit Hieronymus. Nam id quidem uerum est, Ignatium non dixisse, *οἶδον*, uidi; sed, *οἶδα*, noui; uerum res eodem redit, nec possunt negare, Christum his uerbis ab Ignatio uisum dici, qui uoces torquere nolunt. Primo enim loquendi usus hoc efflagitat, ut is, qui dicit, Paulum non nouisse Christum post resurrectionem in carne, id dixisse credatur, Paulum suis oculis non uisurum saluatorem, quæ felicitas reliquis apostolis obtigerit. Deinde scopus Ignatii idem poscit. Impugnat enim eos, qui Christum τὸ δὲ νεῖν, secundum opinionem tantum passum dicebant. De his dicit: *Ἰπὶ secundum opinionem existentes phantastici sunt & demoniaci.* Atque ut ualidius conuincat, subiicit statim: *Ego enim post resurrectionem in carne eum noui.* Si hic sensus esset, se nosse, quod Christus post resurrectionem uerum corpus habuisset, non autem uidisse; tunc infirma plane fuisset argumentandi ratio, quum id & Smyrnæi, & alii christiani eodem modo iam nouissent, uidelicet ex scriptura. Hinc huic argumento, ab ἀποστολῶν desumpto, statim aliud subiicit eiusdem ponderis, scilicet ἀπὸ τῶν ἀποστόλων.

Qui me custodiunt. Hæc neq; Eusebius, neque Ignatius habent.

Quibus & cum benefeceris, peiores fiunt. Ignatius: *οἱ δὲ ἐν ἐργασίᾳ μου, καὶ ἐν τῷ θανάτῳ.* Versio Hieronymi multo accuratior hac Valesiana: *Qui beneficiis a me affecti, saniores fiunt.*

Nihil de his, quæ videntur, desiderans. Ignatius & Eusebius ἀόρατα, invisibilia, addunt, & apparet, sensum potius, quam verba exhibere Hieronymum. Nam & martyrum vocem perspicuitatis causa, ut alia quædam passim in hac vita, adiecit.

Fruentum Christi sum. Hanc sententiam primus laudavit Irenæus libro V capite XXVIII.

In Cap. XVII.

POLYCARPVS.

A, C. 112.

Cognosco primogenitum Satana. Quicquid de Polycarpo refert, ex notissimis Eusebii locis haustum est. Quod vero ad hæc verba attinet, videtur iis Ignatium, præceptorem suum, imitatus, in cuius epistola ad Trallianos, secundum quasdam editiones, hæc extant: *Fugite hæreses illas sine Deo, diaboli enim sunt adinventiones. Fugite vero & malas soboles eius, Simonem dico, primogenitum generis ipsius.* Cur vero illi hæretici primogeniti dæmonis dicantur, docte exposuit le Moynes.

T. II nar.
sacr. p.

Regnante Marco Antonino & L. Aurelio Commod. Hunc locum sollicitandum scribendumque putaram: *L. Aurelio Vero.* Sed animaduerti, Verum etiam Commodum vocatum esse. Nam patrem habuit Lucium Aurelium Ceionium Commodum; ipse vero hæc nomina gessit: Lucius Ceionius AELIUS Commodus Verus Antoninus; ut probat Baronius ad annum CLXIII. Id agnoscit & Occo. *Expositurus enim de Lucii nummis, ita auspicatur: L. Ceionius Commodus, qui & L. Aurelius Verus.* Patet hoc præterea ex inscriptione, quam apologiæ suæ præfixit Athenagoras: IMPERATORIBVS M. AVRELIO ANTONINO ET L. AVRELIO COMMODO. Consentit & inscriptio apud Antonium Pagi in p. 216. dissertatione hypatica.

454, sqq.

n. 6.

Scriptit ad Philipenses vldae utilem epistolam. Hodie omnium manibus teritur, sed interpolata est, quicquid dicant viri quidam doctissimi.

Quæ inque hodie in Asia conuentu legitur. Quem Asiæ conuentum intelligat, difficulter cognoscitur. Sophronius reddit: ἐν τῇ Ἀσιᾷ συνῳδῶ. Constat igitur, non esse sermonem de conuentibus christianorum quotidianis, sed de notabili quodam totius Asiaticæ gentis conuentu. De prouinciis Romanorum ex Plinii libro X epistolis LX CI & aliunde nouimus, quod diem illum, quo imperatores ad reipublicæ gubernacula admoti essent, quotannis

magna religione ludisque ac spectaculis celebrauerint, præeunte videlicet provinciae præfecto, quem sequebantur milites ac legati civitatum, quos provinciales vocant Traianus & Plinius. Hunc morem in Asia obtinuisse dubitari non potest, credoque hunc conuentum ab Aurelio Antonino libro IV Eusebii capite XIII κοινὸν τῆς ἀσίας, commune Asia appellari, ut & Valesius sentit in notis ad illum Eusebii locum. Hunc quotannis conveniendi morem in Asia retentum fuisse arbitror, quum iam christiani imperassent, adeoque κοινὸν ἀσίας, commune Asiae, heic indigitari ab Hieronymo. In conuentu enim illo christianos primo omnium de religione consultare decebat, ac prælegere acta martyrum, præcipue uero epistolam sui primarii episcopi, Polycarpi, ut gentiles convenientium multitudine, ardore ac zelo inducerentur ad amplectendam doctrinam salutarem; tum etiam ut christiani confirmarentur admirando Polycarpi monumento, ac præpararentur ad sustinendas persecutiones, si quæ forte, ut Iuliani tempore, superuenissent. Intelligo autem conuentum Asiae proconsularis, non Asiae, quæ tertiam orbis terrarum partem notat.

In cap. XIII.

PAPIAS.

A. C. 108.

Et Victorinus Pitabionensis. Ita restituimus hunc locum, postquam hodie constat inter doctos, Victorinum nunquam Pilelauiensem episcopum fuisse, ut habent reliqui omnes. Verba Papiæ paulo aliter recitat Eusebius, sed sensus idem est.

In cap. XIX.

QUADRATUS.

A. C. 123.

Quadratus, apostolorum discipulus, Publico, Athenarum episcopo, Not. ad substituitur. Hieronymum erroris arguit Valesius, eumque heic Euseb. L. duos Quadratos confundere asseuerat, cum Quadratus, apostolorum discipulus, a quo pro fide christiana apologeticum Hadriano oblatum est, nunquam episcopus fuerit, nedum Atheniensis. Verum Valesius errat, atque ex uno eodemque uiro duos confingit. At, inquit Valesius, nec Eusebius, nec Dionysius, Corinthiorum episcopus, qui Quadratum, apostolorum discipulum, laudant, eum episcopi nomine insigniunt. Sed facile respondemus, munerum designationem non semper addi propriis, quæ
uo-

uocantur, nominibus, atque Quadratum ab iis nec martyrem dici, cum tamen vix negari possit, illum martyrii corona esse redimitum. Addit Valefius, temporum rationem nos admonere, ut hos duos Quadratos distinguamus, quod Quadratus, apostolorum discipulus, non processerit ultra tempora Hadriani; Quadratus vero, Atheniensium episcopus, sub Marco Antonino adhuc superstes fuerit: cum qui sub illo imperatore floruit, Dionysius Corinthiorum, de eo apud Eusebium tanquam de coevo loquatur. Sed ut facile concedo, Quadratum nostrum non attigisse tempora Marci Antonini; ita falsum est, hoc affirmare Dionysium, ut legentibus Eusebii locum ad oculum pateat. Ceterum Quadratum hunc martyribus accensendum arbitror. Nam Græci in Menæo XXI Septembris referunt, eum sub Hadriano passum esse. Consentit typicum monasterii sanctæ Sabæ apud Valefium, in quo eodem die legitur: *τὸ ἀγίον δόμοσόν τε καὶ οὐρανόν τε*. Neque enim in viris apostolicis alius numeratur, præter hunc nostrum, Quadratus. Itaque & in antiquissimo calendario ecclesiæ Carthaginensis hunc Quadratum intelligendum opinor, etsi id neget doctissimus Mabillon. Quamvis enim quoto die eius memoriam recolere illa ecclesiæ consueverit, ignoremus, ob exelas in vetustissimo codice literas; constat tamen, id factum esse mense Septembri. Ita enim habet: - *Kal. Sept. sancti Quadrati*. Denique & in vulgari Hieronymi martyrologio hunc ipsum Quadratum innui puto, in quo ad XII Kal. Septembris assignatur: *Natalis sancti Quadrati episcopi*. In designando die facilis fuit scribarum lapsus, ponentium pro litera X numericam literam unitatis; in mense mirus est martyrologiorum consensus.

Invisens eleusinam. Dicere debuerat: *Invisens eleusinia*, ut Iosephus Scaliger probat animadversionibus in Eusebii Chronicon. p. 214.

In cap. XX.

A.C. 123.

ARISTIDES.

Apologia deperdita est, etsi ejus in Græcia inveniendæ spem fecerit la Guilleriere. Narravit enim, apud Caloieros, qui prope Athenas in Midelli monasterio habitant, bibliothecam esse, in qua liber credatur latitare.

le Moyne
l.c.
p. 156.

In cap. XXI.

AGRIPPA.

A.C. 132.

Hh3

Marcob.

Marcob. Legendum: Barcoph ex Eusebii libro IV capite VII.

Deum eius maximum Abraxas. Patrum loca de hoc Deo congestit Pamelius ad Tertulliani caput XLVI de præscriptione. De eodem erudite agit vir venerandus, Thomas Ittigius, de hæresiarchis æui apostolici sectionis II capite II. Alios eiusdem Basilidis Deos, nimirum Armagil, Barbelon, Balsamum, & Leusiboram deridet Hieronymus in epitaphio Lucini Betici.

Mortuus est autem Basilides temporibus Hadriani. Obstare vix quicquam potest, quo minus legamus: *Moratus est autem Basilides.* Primo enim Clemens Alexandrinus libro VII Stromatum docet, Basilidem adhuc superuixisse tempore Antonini, natu maioris. Itaque non potest dici sub Hadriano mortuus. Deinde Cotelarius testatur, in quinque MSCC codicibus, quatuor regiis, & uno bibliothecæ monachorum sancti Germani, non legi, *mortuus est*, sed, *moratus est*. Tertio vir doctissimus, Ioannes Ernestus Græbius, produxit duos præstantissimos, ut vocat, codices bibliothecæ Bodleianæ, in quibus eadem lectio reperitur. Tandem notat clarissimus Grabbe, ipsum Hieronymum in versione Eusebiani chronici ad annum XVII Hadriani dicere: *Basilides in Alexandria moratur, a quo Gnostici.*

Chochibus. Iustino Martyri apologia II audit βαρχοχέβας, Eusebio autem βαρχωχέβας, Hieronymo alibi Barthochabas.

In cap. XXII.

HEGESIPPVS.

A. C. 168.

Statuit prophetas in templo. Recte addit: *In templo*, quod non extat in Hegesippi fragmento apud Eusebium libro IV capite VIII. Nam ἐκτισσε θεοφύτας, non satis commode dicitur, nisi aliquid subintelligamus. Ostendit vero contextus, prophetas in templo constitutos esse. Fuerunt autem apud Ægyptios prophetæ sacerdotum primarii, qui reliquis præessent, ac redditus templorum distribuerent: ut ex Clemente Alexandrino obseruarunt Nicolaus Causinus in notis ad Hori Apollinis hieroglyphica, & Valesius notis ad Eusebium.

Caus. p. 197.

Vales. p. 57

In Cap. XXIII.

A. C. 140.

IUSTINVS MARTYR.

Ab illis Iustini libris, quos clarissimus Caue recenset, diuersa est, nisi fallor, oratio *ὅτι μὴ τὸ κτὶ πρὸς ἑλεμα τινῶν*

πῶς ἀπολογῆται &c. Hanc Bononiæ in bibliotheca abbatiæ saluatoris p. 196.
visam sibi refert Mabillon in itinere Italico.

Et alium librum. De tempore quo apologias exhibuit, & u-
tra ex duabus prior edita, non consentiunt eruditi. Præ cæteris
erudite disputant Petavius ad Epiphaniæ XLVI hæresin, & Ten-
zelius partis primæ dissertatione V. Cæterum posteriori apolo-
giæ Iustinus Hadriani pro christianis rescriptum latino idiomate
annectit, quod cum Eusebius libro IV capite VIII diserte a se in
Græcum sermonem versum dicat, miror sane, quid sibi his ver- *Introd.*
bis Fridericus Spanhemius velit: *Rescriptum Iustinus Martyr apolo- min. p. 57*
giæ suæ secundæ attexuit, & Latine quidem, ac [Scaligero, arbitrate]
Grace versum ab Eusebio.

Dialogus contra Iudeos. Lepidum est, quod nuper contigit
Iustino. Ioannes Guilielmus Petersen, chiliastarum hodie antesi-
gnanus, dogma suum de chiliasmo recens non esse probauerat,
eodemque & Iustinum martyrem infectum fuisse dixerat, addu-
ctis ex hoc dialogo Iustini verbis. Huic responsurus Christianus
Gottlieb Koch Petersenium vinci non posse existimavit, nisi in
partes vocentur ineptiæ. Edidit igitur libellum de hoc dialogo,
eumque *vehementius* a se convictum in prima pagina gloriatur. Ac
ne tam præclari facinoris autor dubius sit, in præfatione monet,
se primum hoc statuere, ab omnibus aliis antiquitatis æstuma-
toribus in summo pretio habitum esse dialogum, notatque simul
Lipsienses, quod Dupinium ita loquentem introduxerint, ac si
ille de dialogi autore iam olim dubitatum fuisse affirmasset, cum
tamen hæc sententia nova sit & inaudita. Ego cum libellum le-
gisssem, non modo assensum præbui Kochio, hanc sententiam hæ-
tenus inauditam dicenti, & se, qui eam defenderet, primum es-
se contendenti; verum præterea eundem Kochium & ultimum
fore existimavi, cumque eo hoc vigilantis somnium interiturum.
Cæterum ex libello liquet, quæ sit viri moderatio, aut prudentia,
qui nullius, nullius inquam, codicis autoritate nixus, ne vinci a
chiliastis videatur, dialogum reiicit, quo nihil est utilius ad convin-
cendos Socinianos. Non potuisset de Vnitariis melius mereri, si
modo unquam tam ineptæ sententiæ accessuri sunt. Profecto
æque prudenter egit Kochius, ac si quis se in mare daret præci-
pitem, ne pluvia madefiat. Itaq; laudem meretur Albertus a Fel-
de

de, vir doctissimus, qui edita epistola Kochium erudite confutavit

A.C. 170.

In cap. XXIV.

MELITO.

L. IV. c. 26

De prophetis. Plenius Eusebius: *περὶ πολιτείας καὶ προφητῶν.*

De sensibus. Eusebius: *περὶ ὑπακοῆς πίστεως αἰσθητηρίων*, de obedientia sensuum fidei.

De animo & corpore. Rectius itidem Eusebius: *de anima & corpore & mente.*

καὶ *περὶ ἐσωμότητος Θεοῦ.* De corporali Deo, reddit Valesius, nec bene, ut patet. Scripsit enim de Deo incarnato, docemurque uel solo libri titulo, christianos secundo seculo de Christi diuinitate idem credidisse, quod nos hodie. Versioni Valesianæ non patrocinantur Origenes & Gennadius.

Ingenium laudans Tertullianus. Plane contraria huic est Guelpherbytani codicis lectio, ac longe melior, ut ex Tertulliani ecclesiam impugnantis, ac Montani prophetias defendentis, scopo facile conicimus. Ita vero se habet: *Cuius elegans & declamatorium ingenium Tertullianus in VII libris, quos scripsit aduersus ecclesiam pro Montano, cauillatur, dicens eum a plerisque nostrorum prophetam putari.* Vtra lectio eligatur, falsum est, quod Hermannus Witsius scribit, Melitonem hoc loco a Tertulliano prophetis adnumerari.

In cap. XXV.

A.C. 167.

THEOPHILUS ANTIOCHENUS.

Nescio, cur illi, qui de ecclesiasticis scriptoribus fusa agunt, mentionem nullam faciant illius libri, quem de temporibus ad Autolicum scripsit Theophilus, teste Lactantio. Nam & ratio temporum, & nomen non auctoris solum, sed etiam illius, cui consecratus est liber, id plane evincunt, eundem esse autorem, ut non dicam de argumenti similitudine, quod in libris ad Autolicum, qui hodie extant, & illo de temporibus fere idem fuisse videtur ex Lactantio. Sane Assyriacas res fusa, tam in illis, quam in hoc persecutus est.

In cap. XXVI.

A.C. 170.

APOLLINARIUS.

T. III. f.

149. *Eras.* Hunc Hierapolitanæ ecclesiæ sacerdotem uocat Hieronymus ad Magnum oratorem, ab eoque explicatum dicit, ex quibus

bus philosophorum fontibus Origenis venena emanarint. Nam de alio Apollinari non loquitur, cum eum collocet ante Dionysium Corinthiorum, quod & hoc loco facit. Verum dubitari non potest, quin memoriæ lapsui adscribendum sit, quod de libris contra Origenem scriptis refert Hieronymus. Præterquam enim quod illorum nulla apud ueteres mentio occurrit, temporum nexus non patitur illam Apollinarii contra Origenem pugnam. Nam Apollinarius anno CLXX claruit, & Origenes anno CLXXXVI natus est.

Aduersum Cataphrygas. De his erudite agit Cotelierius notis ad Damasceni hæresin XLVIII. De illorum nomine Pamelius legi meretur ad caput LII Tertulliani de præscriptione.

In cap. XXVII.

DIONYSIUS.

A. C. 169.

Sed & aliarum urbium & prouinciarum episcopos. Ita Erasmus. Præferenda Guelpherbytani codicis lectio: *Et non solum sua ciuitatis & prouinciæ populos, sed & aliarum prouinciarum & urbium epistolis erudiret.* Neque enim omnes epistolæ seorsim ad episcopos scriptæ sunt, sed nonnullæ ad integras ecclesias. Itaque uox, *episcopos*, assuta est, cum Eusebius habeat: *Vernum & aliarum regionum & urbium incolæ.* Inane est, quod Victorius uocem, *episcopos*, seruata uult. L. IV, c. 23

In caput XXVIII.

PINYTUS,

A. C. 170.

Cnosia urbis episcopus. *Cnosia* habent Erasmus & Valesius. Legendum: *Cnosia*, cum incolæ *κνωσίης* appellet Eusebius. Ad Pinytum quod spectat, asceticæ vitæ studio ualde hallucinatus est, ut etiam a Dionysio Corinthiorum episcopo admoneretur, ne grave onus castitatis fratrum ceruicibus tanquam necessarium imponeret, sed eis, quæ in plerisque hominibus inest, in firmitatis rationem haberet. l. c. Euseb. l. c.

In cap. XXIX.

TATIANUS.

A. C. 172.

Tatianus. Miræus habet: *Tatianus hæresiarcha*; codex Guelpherbytanus: *Tatianus hæresiarches.* Conf. Pamel. ad

Infinita volumina. Paulo liberalior uersio. Apud Eusebi- c. 52. de
um est: *πλεῖστα μνημεία & πολλὸν πλῆθος συγγραμμάτων.* prescript.

In Cap. XXX.

PHILIPPUS.

A. C. 172.

Philippus, episcopus Cretensis, hoc est, urbis Gortyna. Sensum hunc esse puto, Philippum in urbe Gortyna sedem fixisse, sed nihilominus omnium ecclesiarum Cretæ episcopum egisse. Ita enim

L. c. Eusebius: Ecclesia Gortynensium & reliquis simul ecclesiis Creta literas scribens, episcopum ipsorum Philippum magnopere pradiat.

In cap. XXXI.

MVSANVS.

A. C. 176.

Sub imperatore M. Antonino Vero. Codex Guelpherbytanus addit: Et Lucio Aurelio Commodo.

In cap. XXXII.

MODESTVS.

A. C. 176.

Qui usque hodie perseverat. Dolendum est, periisse librum, quem Eusebius ob detectas Marcionis fraudes Philippi, Gortynensis ecclesiæ episcopi, & ipsius Irenæi luculentis contra Marcionem libris præterendum existimavit.

Συγγράματα. Codex Guelpherbytanus alique habent: συντάγματα. Legendum: συγγράματα, ut est & in Sophronio. Quis enim credat, Sophronium tam sciolum fuisse, ut reliceret Græcas voces, quas Hieronymus Latino sermoni inseruerat?

In cap. XXXIII.

BARDESANES.

A. C. 172.

Plerique Eusebii codices habent Βαρδιανός, unde Hieronymus latine rectius dixisset Bardisanes. Apud Sophronium Βαρδιανός; apud Damascenum hæresi LVI Βαρδιανός & dicitur.

In Mesopotamia clarus habitus est. Oriundus Edessa, vir in Chaldaica doctrina mire excultus, Syriaco sermone disertissimus, in disputationibus acerrimus, infinita opuscula edidit, ac

L. VII. c. 30. præcipue Marcionem impugnavit, teste Eusebio. Libros quosdam suos colloquiorum instar composuit, more accuratissimis olim philosophis recepto. Monumenta eius perierunt, excepto fragmento, quod Eusebius conseruavit. Filium habuit Harmonium, quem uirum doctissimum uocat Sozomenus. Non ignoro, inquit, olim quoque Osdroenos fuisse viros doctissimos, Bardesanem scilicet, qui hæresim ex ipsius nomine appellatam condidit, & Har-

Har-

Harmonium, eiusdem Bardefanis filium. Hic, cum Græcis literis probe excultus esset, patris dicta μέτρους καὶ νόμοις μουσικοῖς, metris & modulis, primus subiecisse dicitur, chorisque tradidisse. Eius numeros Syri in canendo adhuc Sozomeni ætate sequebantur. Cumque a paterna hæresi non omnino alienus esset, libros, quibus doctrinam spargeret, ad lyræ cantum composuit, consilio non inepto. Constat enim experientia, hæreticos cantiones, uanis dogmatis refertas, atque ad muliercularum genium accommodatas, propagandæ hæresi apprime inservituras credidisse: quod Arius probe nouit, de cuius canticis nauticis, moleninariis ac uiatoriis notanda sunt Philostorgii uerba libro secundo. De canticis Pauli Samosatani Eusebius libro VII capite XXX historiæ; de Valentini psalmis Tertullianus capite XX de carne Christi agunt: ut recte omnino fecisse uideatur Laodicensis synodus, prohibens usum ψαλμῶν ἰδιωτικῶν, illosque tantum commendans, qui publica ecclesiæ autoritate approbati sunt. Intelligens igitur Ephraim Syrus, vir sanctissimus & orthodoxus, ciues suos, Syros, & uerborum elegantia, & modulationis concinnitate delinitos, paulatim adduci, ut idem cum Harmonio sentirent; ipse, licet Græcorum literaturæ expers, operam dedit, ut intelligentia assequeretur numeros Harmonii: quos simul ac calleret, secundum eosdem libros edidit, ueram ecclesiæ doctrinam continentes. Atque hæc est origo Syrorum consuetudinis, Ephraimi libros cantu recitantium, ceu post Sozomenum tradit Theodorus libro quarto capite uicesimo nono.

Valentini sectator, deinde confutator. Improbauit tandem Valentini doctrinam, pleraque eius dogmata fabulas esse demonstrans; sed uetusti atque inoliti erroris sordes non penitus extersit. Potuissent igitur, qui catalogos hæreticorum frabrica- *Eusebius* runt, Bardefanistas omittere, ac ipsum Bardefanem ad Valen- *l. c. Hist.* tinianos referre. Nam quicquid errorum Bardefani tribuitur, aut fingitur, aut ipsi commune fuit cum Valentinianis.

Novam hæresin. Vellem dixisset, quænam fuerint nouæ illius hærescos capita. Ego ea nusquam inuenire possum, ne quidem apud Epiphanium hæresi XXXVI. Sed & autor libelli de hæresibus apud Cotelerium tom I Græcæ ecclesiæ monumento- rum mutus est, & solum in nonnullis eum a Valentino abiisse inquit, *p. 295.*

Liber de fato. Eusebius: *Dialogus de fato.* Iniuriam Bardefani facit Augustinus scribens: *Per omnia in Valentini hæresin lapsus, addens de suo, ut fato adscriberet conversationes hominū.* Nisi magnopere fallor, recte sentit Ehre Gott Daniel Colbergius, Augustinum, libri inscriptione deceptum, de fato errorem tribuisse Bardefani. Docuerint Bar-

De orig. & pro- gress. hæ- res. p. 140. defanistæ, quid hoc ad Bardefanem, quem Eusebius illis diserte annumerat, qui editis libris fatuorum de fato sententiam congruenter h- uulserunt? Sane Bardefanes liberam hominis uoluntatem clare prædicat his uerbis: *Si possum ac situm in nobis esset nihil, aliorum administri essemus, non nostri iuris: At annuente deo fieri cuncta pos- sunt, impediri nihil. Eius enim uoluntati res obistere nulla potest, cum ea, quæ nonnunquam videntur obistere, id eatenus modo faciant, qua- tenus suam ipse natura cuilibet prerogatiuam, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς θελήματις, & uoluntatis libertatem, concessit.*

Apud Eu- seb. l. c. Præp. *M. Antonino.* Eusebius dialogum Antonino consecratum dicit, quem Hieronymus perperam commutauit in Marcum Antoninum. Nec satis comoda est sententia Guiljelmi Cavii, viri præstantissimi, dum Bardefanis de fato librum Marco Antonino imperatori oblatum opinatur, & tamen docet, libri illius fragmentum ab Eusebio capite decimo libri sexti euangelicæ præparationis exhiberi. Nam ibi Eusebius diserte tradit, dialogum, cuius fragmentum præparationi inseruit, scriptum esse ad Bardefanis locios disciplinæ. Hæc sunt eius uerba: *Bardefanes is fuit, quem ἐν τοῖς πρὸς τὰς ἐταίρους διαλόγοις, in suis ad socios dialogis hunc in modum philosophari memorant.* Satis igitur constat, Eusebium de Antonino imperatore, cum de uita Bardefanis exponeret, ne quidem cogitasse, illumq; Antoninum, cui dialogum destinauit Bardefanes, nil minus fuisse, quam imperatorem.

In Cap. XXXIV.

VICTOR.

A.C. 193.

Historia controversiæ de paschate, quo die celebrari debeat, decima quarta Martii luna, ut cum Iudæis Polycrates & Asiatici solebant; an vero die dominica decimam quartam Martii lunam sequente; ut Victor & occidentales sentiebant, multis voluminibus exposita est, præcipue a Petauio in notis ad hæresin LXX Epiphani. Pudet hodie pontificios illius rigoris, quo Asiaticas ecclesias excommunicauit Victor, itaque Valesius ad li-
bri

bri V caput XXIV Eusebii miserum laborem sumit, ut detorqueat verba Eusebii, doceatque, Victorem tantum minatum esse excommunicationem. Verum ipsi pontificii eum nugas agere demonstrant, ut nuper Ioannes Cabasilutius.

Notitia
eccles. p. 19

In cap. XXXV.

IRENÆUS.

A.C. 172.

Constat Polycarpi fuisse discipulum. In pueritia, ut Eusebius libri V capite VI & ipse Irenæus eiusdem libri capite XX docent.

Et ad Marcianum fratrem. Inepta lectio codicis Guelpherbytani: Et ad Marcionis fraudem. Eusebius: καὶ ἀλλ' οὐδ' ἀνατέθεικεν ἀδελφῶν μακρίαν.

Et ad Blastum de schismate, & ad Florinum de monarchia. Fuerunt duæ epistolæ, prior ad Blastum, de quo autor capitis LIII libri Tertulliani de præscriptione docet, quod Iudaismus latenter introductum iuerit; posterior ad Florinum, qui Deum malorum conditorem faciebat. Huius causa, cum Valentini placita deinceps sectaretur, & librum de octonario composuit, heic ab Hieronymo laudatum.

L.V.c.26.

Euseb. L.
V. c.20.

Hanc quoque obtestationem similiter. Hæc maiorem emphasin obtinent in Græco: καὶ τὸν ὅριον τῶν ὁρίων μετατρέψης. Cæterum obtestatio omnino necessaria fuit ob sacrilegas manus, quas aliorum scriptis sæpenumero hæretici, aliquando & orthodoxi iniiciebant. Conqueritur de hac re Dionysius, non Alexandrinus, ut Feuardentius in notis ad fragmenta Irenæi refert, sed Corinthiorum episcopus, sic inquit: Epistolas scripsi rogatus a fratribus. Sed illas ministri quidam diaboli zizanitis compleuerunt: quædam ex illis expungentes, quadam adiicientes. Quos certe manet feralis illa sententia: va vobis.

Euseb. l.c.

p. 513.

Ap. Euseb
L. IV. c. 23

In cap. XXXVI.

PANTAENVS.

A.C. 180.

Iuxta quandam veterem in Alexandria consuetudinem, Eusebius: Iam inde a priscis temporibus sacrarum literarum schola in ea civitate fuerat instituta: quæ quidem nostra ætate adhuc perseverat.

L.V. c.10.

Tante prudentiæ & eruditionis. Libri perierunt, sed fragmentum est in excerptis Theodoti hæretici, quæ Clementis Alexandrini operibus subiici solent. Ibi de Pantæno: Πανταῖν ὁ ἱερὸν ἐλεγεν, ἀορίστως τὴν περὶ θεοῦ ἐκφάσειν τὰς λέξεις, ὡς ὅτι τὸ πλεῖ-

σου, καὶ τῷ ἐνεστώτι ἀντὶ τῶ μέλλοντος ἡρεσίου ἡρόνως, καὶ πάλιν τῷ ἐνε-
στῶτι ἀντὶ τῶ παροχνηκότητος.

Sub Severo. Male codex Guelpherbytanus: *Sub Vero.*

In cap. XXXVII.

RHODON.

A.C.188.

Et Apellem senem hereticum a se quondam fuisse conventum. Hic Apelles tam similis fuit nostris Libertinis, quam ovum ovo. Ita enim de illo Rhodon: *Afferbat, non esse omnino examinandam fidem; Ap. Euseb sed unumquemque in eo, quod semel imbibisset, perstare oportere. Quippe L.V. c.13. eos, qui in crucifixo spem suam collocassent, servandos esse affirmabat, dummodo in bonis operibus deprehenderentur.*

In cap. XXXVIII.

A.C.192.

CLEMENS ALEXANDRINVS.

De ieiunio disceptatio. Duos libros ex uno facit Guelpherbytanus codex. Nam ita habet: *De ieiunio liber unus, de disceptatione liber unus.*

De canonibus ecclesiasticis, & adversus eos, qui Iudaorum sequuntur errorem, liber unus. Non fuerunt duo libri, sed unus, cui titulum esse voluit: *κανὼν ἐκκλησιαστικὸς.*

Conf. Euf.

L. X de

prepar.

p. 496.

Cassiani. Scribendum: *Cassiani*, non *Cassiani*, ut scribit cum Eusebio Hieronymus. Clemens enim semper *Cassianum* vocat. Scripsit vero Iulius Cassianus etiam exegetica & de continentia librum, ceu tradit Clemens I & III Stromatum.

Hac vobis domini ac fratres. Eusebius *κύριοι μὲν ἀδελφοί*; unde est, quod multi Hieronymi codices exhibent: *Domini fratres.* Sed nostra lectio melior est. Nam recentiori ævo obtinuerunt hædocationes: Dominus imperator, dominus pater, dominus frater.

Per Clementem. Recte Hieronymus existimat, Clementem, quem hac epistola laudat Alexander, Alexandrinum fuisse, quod non addit Eusebius. Neque enim alio Clemente familiariter usum legimus Alexandrum, cui noster probe cognitus fuit, & librum de ecclesiastico canone consecravit, ut tradit Eusebius libro VI capite XIII. Præterea testatur ipse Clemens, se, postquam in Palæstina aliquamdiu audiisset doctos, concessisse in Aegyptum.

Clem.

L. I.

Strom. p.

m. 274.

Recognoscetis. Codex Guelpherbytanus: *Cognoscetis*, quod præferendum est. Eusebius enim habet: *ἐπιγνώσεσθε.* Cæterum verba

uerba epistolæ paulo aliter recitat Hieronymus, quam Eusebius. Quod ad libros Clementis attinet, magnam partem hodie non extant. In vulgaribus editionibus nonnulla, hautquaquam deperdita, desiderantur, quæ Angli adiecerunt, & celeberrimus Ittigius, qui superiori septimana Lipsiæ operum Clementis Alexandrini supplementum in lucem emisit.

In cap. XXXIX.

MILTIADES.

Hunc Tertullianus uocat uirum sanctitate & præstantia insignem, ecclesiarumque sophistam, procul dubio propter disputandi eximiam facultatem, in rebus præcipue sacris.

A.C. 180.
Aduers.
Valentian. c. 5.

Cuius Rhodon in opere suo recordatur. Grauius legendum putat: Cuius Apollinaris recordatur, cum Eusebius non dicat, Rhodonem meminisse Miltiadis, sed Apollinarem id fecisse testetur. Fallitur Grauius, incertumque est, quis sit ille scriptor, Miltiadis faciens mentionem apud Eusebium libro V capite XVII. Ait enim Eusebius, unum ex illis, qui contra cataphrygas scripserunt, Miltiadis nostri meminisse; quis uero sit, non declarat. Valesius ait, Hieronymum memoria lapsum scribere, Rhodonem laudasse Miltiadem, cum tamen apud Eusebium Rhodonis nomen non sit expressum. Verum quia constat, Rhodonem cataphrygas impugnasse, facile credo, in libris illius laudatum esse Miltiadem, nec errasse heic Hieronymum: quod inconcussum perstat, donec probauerit Valesius, Hieronymum Rhodonis libros non uidisse, sed solummodo caput hoc ex Eusebii historia composuisse. Si ex solo Eusebio hæc retulit, uerum est, illi constare non potuisse, utrum Rhodon, an alius quidam Miltiadem laudauerit. Neque enim autoris nomen expressit Eusebius, a quo Miltiadem laudatum tradit.

Ad l. c.
Euseb.

Volumen præcipuum. Inscriptus est liber: $\omega\epsilon\iota\ \&\ \mu\eta\ \delta\epsilon\iota\ \omega\epsilon\gamma$ Ex Euseb.
 $\phi\eta\tau\omega\ \epsilon\upsilon\ \epsilon\kappa\alpha\iota\sigma\epsilon\iota\ \lambda\alpha\lambda\epsilon\iota\upsilon$. L. c. c. 17.

In cap. XL.

APOLLONIVS.

In quo asserit, Montanum & insanas uases perisse suspendio. Hoc loco rursus reprehenditur a Valesio Hieronymus, quod librum in quo hæc de Montano referuntur, Apollonio adscribat, cum tamen autor libri ignotus sit, & ab Eusebio haud nominatus. Verum quia Eusebius libri V capite XVIII tradit, Apollonium cata-

A.C. 190.
Euseb. L.
F. c. 10.

cataphrygas peculiari uolumine confutasse; nondum assequor, cur Hieronymus dicatur errasse, nisi errare sit, plus dicere, quam dixit Eusebius. Autorem libri non nominauit Eusebius, quæ Hieronymus potuit nominare, uiso scilicet libro, auctoris nomen præferente, quo caruerat Eusebius. Sane mihi ita uidetur, ac si Eusebius errauerit, atque ex uno Apollonii libro duos fecerit, adeo plane congruit argumentum libri, cuius autorem capite XVI reticet, cum argumento disputandique processu libri, ab Apollonio contra eosdem cataphrygas editi, de quo agit capite XLIX. Facile est, incidere in librum siue nomine auctoris, ac inde quædam excerpere; deinde uero eundem librum cum auctoris nomine inuenire, ac fugituo oculo itidem quædam, eaque a prioribus diuersa, excerpere, nec tamen animaduertere, eadem, quæ ex priori libro excerpta sunt, in hoc quoque contineri eundemque librum esse.

Si negant eas accepisse. Ex hoc loco omnino corrigenda est *Not. ad lectio indiculi hæresum*, Hieronymo adscribi soliti, ubi capite *T. I mo-* de cataphrygis hæc Apollonii uerba stolidè deprauantur. Inter *num. eccl.* alia ita habet: *Dic mihi crimen, fugat prophetas tibi oculus linet.* Ita *Gr. p. 773.* que indiculum rectè ex hoc capite emendauit Cotelierius.

Περὶ ἐκστάσεως. Ecstasis Tertulliano est *sancti spiritus uis, operatrix prophetia*, ut ait capite XI de anima. Hinc de scemina quædam, quam Priscam aut Maximillam fuisse, non possum induci, *Ibid. c. 9.* ut credam, sic scribit: *Est hodie soror apud nos, reuelationum charismata sortita, quæ in ecclesia inter dominica solennia per ecstasin in spiritu patitur, conuersatur cum angelis.*

Aduersus Apollonium. Hunc librum una cum sex illis *περὶ ἐκστάσεως* Pameliis Græce scriptos putat, primum quod Græcus fuerit & Græce scripserit Apollonius; deinde quod Hieronymus librorum inscriptionem Græcam recitet.

In cap. XLI.

A.C. 190.

SERAPION.

Ad Caricum. Ita restitui ex Eusebii libro VI capite XII. Antea legebatur in Erasmo, ut in codice bibliothecæ Guelpherbytanae: *Ad Carinum.*

Et ad dominum. Dici non potest, quam constans sit hæc codicum lectio, manuscriptorum æque ac impressorum. Vnde
eandem

eandem retinuit Valesius, quod miror. Legendum enim: *Ad l. 6:*
Dominum, cum apud Eusebium sit: *πρὸς δὸμνῖνον.*

In cap. XLII.

APOLLONIVS.

A. C. 189.

Antonius Pagi negat, hunc inter ecclesiasticos scriptores *dis. hypat.*
 debere annumerari. Sed constat, eum orationem pro fide chri- *p. 117.*
 stiana habuisse in senatu, quæ deinceps in manus christianorum *Euseb. L.*
 peruenit, siue ipsemet eam scripto consignauerit, siue a nota- *V. 6. 21.*
 riis sit excepta. Quod si notariorum ope oratio publicata est,
 nil obstat, quo minus Apollonium ecclesiasticis scriptoribus ac-
 censeamus. Nam & Didymum, qui iuxta quosdam literarum e-
 lementa ignorauit, & omnes patres, quorum pleraque opera eorum
 manibus non conscripta, sed notariis dictata sunt, huc referimus.

Romana urbis senator. Hoc non extat in Eusebio.

A seruo Seuero. Difficilis locus, cui medelam non affert Va-
 lesius. In Eusebio nulla fit Seueri mentio, sed is, qui Apollo-
 nium accusauit, seruus diaboli dicitur. Itaque rem ita expedi-
 endam opinor, ut seruemus lectionem codicis Guelpherbytani:
Sub Commodoprincede a Seuero proditus. Scilicet proditoris nomen,
 ab Eusebio omissum, adiecit Hieronymus. In margine autem
 nonnemo, qui Eusebium cum Hieronymo contulit, adscripsit
 se uidetur: *Seruo demonis*, quod est apud Eusebium. Posteriori
 uoce deinceps neglecta, aut intricatius scripta, ut legi non pos-
 set, prior uox a sciolo textui inserta est, resultauitque: *Sub com-*
modo principe a seruo Seuero proditus.

Veteri apud eos obtinente lege. Lex est Traiani in epistola ad
 Plinium: *Christiani conquirendi non sunt: si deferantur & arguantur, L. Xep. 91.*
 puniendi sunt, ita tamen, ut qui negauerit se christianum esse, idque re ipsa
 manifestum fecerit, id est supplicando diis nostris, ueniam ex poenitentia
 impetret. De legis huius iniquitate grauiter conquestus est Ter-
 tullianus sub primordium apologetici.

In cap. XLIII.

THEOPHILVS CÆSARIENSIS.

A. C. 197.

Synodicam epistolam. An Theophilus epistolæ autor sit, in-
 certum est. Illi tamen rectius, quam cuiquam ex aliis, qui syn-
 odo interfuerunt, tribuitur, cum Cæsariensis episcopus, tan-
 quam Palæstinæ metropolitanus, alios omnes in Palæstina, ac i-

Kk

psum

psum quoque Hierosolymorum episcopum autoritate superaret, & primum locum in synodis obtineret.

A. C. 196.

In caput XLIV.

BACCHYLVS.

Elegantem librum. Rectius elegantem epistolam uocasset, quum fuerit epistola synodica. Equidem Valesius captat vocem, *ιδίως*, cum in Eusebio extet, Bacchylum *seorsim* scripsisse, quod interpretatur, proprio nomine, non ex synodi sententia. Sed Hieronymus hoc diserte negat, dicens: *Ex omnium, qui in Achaia erant, episcoporum persona.*

A. C. 196.

In cap. XLV.

POLYCRATES.

Elementa maxima. Codex Guelpherbytanus habet: *Luminaria maxima*. Sed prior lectio retinenda est, quum in Eusebio sit: *μεγάλα στιχῆα*.

Pontifex eius. Vox, *eius*, non est apud Eusebium, heic vero recte adiicitur, ne quis Ioannem faciat Iudæorum pontificem.

Auream laminam in fronte portans. Eusebius laminam nec auream vocat, nec in fronte collocat. τὸ πέταλον πεφορεκώς, inquit. *le Moyne* Sunt tamen, qui πέταλον bracteam auream, seu, folium aureum *l. c. p. 26.* dicunt, quod Suidas non agnoscit. πέταλον, ait, πῖλημα, ἐξ ἐρίων πλεθρὸν, pileus foliorum instar expansus & ex lana condensata factus. Vocem, πετάλοις, exponit Φύλλοις, *folius*, siue aurea sint, siue alterius generis. Etsi uero Polycrates laminam non dicat auream; recte tamen id additum est ab Hieronymo. Nam Iudæorum pontifices, ad quos respicitur hoc loco, tiaram in capite gestabant, καὶ χρυσὸν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα, & in ea auream laminam, cui nomen Dei inscriptum erat, ut est apud Iosephum. Quæritur autem, an Ioannes huiusmodi laminam gestarit, & an hic sit sensus verborum Polycratis. Valesius & Petavius affirmant; qua sententia haud scio an ineptior excogitari queat. *Fus. Pet.* Primo enim Iudæi Ioannem illico trucidassent, tanquam summi pontificis iura inuolantem, non minus, ac si corona habituque regio incessisset. Gentilibus autem ludibrium risumque debuisset, quibus sordebant eiusmodi Iudæorum ritus & scrupulosior uestitus ratio. Christianis uero scandalum præbuisset, quibus exterior cultus & uestimentorum apparatus curæ cordique haud erat

erat, præcipue talis, quem ἁσυνδοι christianorum hostes, pontifices Iudæorum, adhiberent, & a christiana simplicitate alienissimus esset. His rationibus inductus Stephanus le Moyne statuit, quæ de aurea lamina Ioannis habentur in Polycratis epistola, vel supposititia esse, uel Polycratem nobis fabulam narrasse. Sed ego hæc eo modo intelligenda opinor, quod dicimus hodieque, alicui fasces submittere, id est, morem alicui gerere. Eadem ratione dicitur Ioannes auream laminam summi pontificis gestasse, tanquam insigne supremi sacerdotii, non quod reuera ita ornatus fuerit, sed quod eam potestatem habuerit, quam aurea lamina indicabat apud Iudæos. Itaque hic sensus est, Polycratem non posse alia, quam quartadecima luna celebrare pascha, quod ipsemet Ioannes, qui auream laminam gestavit inter christianos, id est, qui longe maxima autoritate in christi ecclesia enituerit, eo die solitus sit celebrare. Nam summæ potestatis ecclesiasticæ insigne erat lamina illa aurea.

De Eunemia. Eusebius: *Eunemia Episcopus.*

Papirii. Erasmus legit: Papyrii. Sed Eusebius παπύριον habet.

Et Melitonis in spiritu sancto Eunuchi. Rectius iuxta Eusebium: *Et Melitonem Eunuchum, in spiritu sancto cuncta peragentem.*

Propinqui mei. Sensus non est, septem tantum fuisse Polycratis antecessores; sed septem fuisse ex episcopis, qui Polycrati propinqua cognatione iuncti essent. Συγγενείς est apud Eusebium.

In cap. XLVI.
HERACLIVS.

A. C. 195.

Eusebio Heraclitus audit, non Heraclius. Præter hunc alibi multos Heraclios, aut Heraclitos laudat Hieronymus, vel. *L. V. c. 27.* uti Heraclitum σκοπινόν, Heraclium diaconum, Heraclium tyrannum.

In cap. XLVII.
MAXIMVS.

A. C. 196.

Eusebius libro VI capite XXI præparationis: *Maximus professor christiana religionis non obscurus, librum quoque singularem ac proprium de materia scripsit, Capite sequenti habetur luculentissimum*

ex libro de materia fragmentum. Ille liber Eusebio uocatur
 λόγος ὁ ὡς τῆς ὕλης.

In cap. XLVIII.

CANDIDVS.

A. C. 196.

Pulcherrimus tractatus. Quia Hieronymus hisce capitibus in recensendis scriptoribus ordinem seruat, quem apud Eusebium licet inuenire; uenio in suspicionem, illi non uisos esse Candidi commentarios, hancque laudem ab eo ex ingenio additam esse. Nam in Eusebio nulla simili laudemactantur.

In cap. XLIX.

APION.

A. C. 196.

Similiter in Hexaemeron. Eusebius: εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Sophronius perperam uocat ὁμιλίας, quæ Eusebius ὑπομνήματα, Hieronymus uero *tractatus* appellat.

In cap. L.

SEXTVS

A. C. 196.

Librum de resurrectione. Vnicusne, an uno plures libri fuerint, non licet ex Eusebio addiscere, quem tamen καὶ πόδα sequitur.

In cap. LI.

BRABIANVS.

A. C. 196.

Retinui hanc lectionem Sophronii & Erasmi. Eusebius & codex noster habent: Arabianus. Liqueat autem, Hieronymum Arabiani opuscula oculis haut usurpasse, quia eorum argumentum admodum generatim indicat.

Edidit opuscula ad christianum dogma pertinentia. Scilicet Eusebius argumentum opusculorum non definiuerat, ex quo solo plerisque his capitibus sapit Hieronymus.

Quadam opuscula. Probabile est, non nisi unicum librum fuisse. Nam Eusebius inquit: ἀλλὰ τίς ὑπόθεσις ἀραβιανῶν.

Scalig.
ad Euseb.
omnim.
hist. p. 234
A. C. 196.

Philippum, qui Christianus fuit. Si hic latro & idolorum cultor christianus dici potest, tunc eodem iure angelus appellabitur.

In cap. LII.

IVDAS.

Ad decimum Seueri annum. Codex Guelpherbytanus: *Ad decimum Seueri Pertinacis annum.*

In cap. LIII.

TERTULLIANVS.

A. C. 209.

Hic cum usque ad mediam aetatem presbyter ecclesia permansisset.
Codex Guelpherbytanus: *Hic usque ad mediam aetatem presbyter fuit ecclesia Africa.*

Aduersum ecclesiam texuit uolumina de pudicitia, de ieiuniis.
Modernorum pontificiorum ieiunia tam similia sunt ieiuniis, quæ Tertullianus & Montanistæ efflagitarunt, ut Martinus Peresius, pontificiæ sectæ episcopus, dixerit, Tertullianum contra Psychicorum errorem scripsisse, eosque efficaciter conuicisse. Scilicet bonus uir ob maximam illam, quam dixi, conuenientiam ieiuniorum Pontificiorum & Montanistarum putabat, Psychicos a Tertulliano impugnatos, hæreticos; Tertullianum uero & Montanistas catholicos fuisse, adeoque librum de ieiunio non aduersum ecclesiam, sed pro illa scriptum esse. Peresii uerba affert Ioannes Dallæus libro II de ieiuniis capite III.

In cap. LIV.

ORIGENES.

A. C. 230.

Postea a Demetrio in locum Clementis presbyteri confirmatus.
Ex uita Origenis intelligitur, errare illos, qui Alexandrinos presbyteros chorepiscopos, episcoporum dignitate præditos, faciunt: quorum sententiam breuiter, sed docte refutat Ioannes Garnerius p. 158. dissertatione II ad librum diurnum Romanorum pontificum.

Heraclam presbyterum, qui sub habitu philosophi persenerabat.
Heraclam presbyterum antea *νομῶν ἐσθῆν*, vulgari ueste, deinceps uero philosophi habitu incessisse, & Eusebius libro VI capite XIX tradit. Vnde constat liquido, clericorum habitum a cæterorum hominum uestitu diuersum non fuisse: quod hodie fatentur pontificii doctiores, Octavius Ferrarius parte secunda de re uestiaria libro IV capite XIIIX Stephanus Baluzius in notis Baluz. ad Gallia Narbonensis concilia, & Paulus Aringhius libro VI Ro. p. 26. mæ subterraneæ capite XXIIIX. Auctis uero, quæ ad cultum externum in ecclesia pertinebant, prudenti consilio factum est, ut clerici peculiari habitu incederent. Neque tamen ubique aut semper hoc obtinuit, quum anno MCCXIV concilium Monspeliense coactum sit hanc legem condere: *Quoniam propter incommpositum habitum quorundam clericorum regularium & secularium iam*

adeo laici scandalizantur, quorum frequenter nobis sunt oblata querela, quod non solum viros ecclesiasticos hinc contemnunt, verum & ipsos & ecclesias aggrauant & molestant, non credentes huiusmodi clericis magis deferendum quam laicis, qui non solum a laicis in habitu & alia conuersatione non discrepant, verum & in his & in aliis se magis exhibent dissolutos, nos volentes praedictorum utilitatibus tam spiritualiter, quam corporaliter prouidere; in synodo praesenti statuimus, ut quilibet archiepiscopus uel episcopus talaribus uestimentis & camisia linea super alios pannos extra domum suam, si pedes uadat, semper utatur, & idem obseruet in domo, cum curiam publice cum extraneis tenet. Chlamydem quoque talarem habeat super scapulas consutam more Romano.

Firmilianus. Corrupta lectio codicis Guelpherbytani: *Firmianus.*

A. C. 220.

In cap. LV.

AMMONIUS.

Hunc falso accusat Porphyrius. Porphyrius libro III contra christianos: *Ammonius cum christianus inter parentes christianos educatus fuisset, simul atque per aetatem sapere potuit, statim ad uiuendi rationem legibus consentientem descendit.* Miror autem, cur Ammonium postponat Origeni, quem tamen Ammonii discipulum fuisse ex Porphyrio constat.

Euseb. L. VI. c. 16.

A. C. 230.

In cap. LVI.

AMBROSIVS

Quippe ut uir nobilis. Rectius codex Guelpherbytanus: *Quippe uir nobilis.*

A. C. 232.

In cap. LVII.

TRYPHON.

Et de dichotomematibus. Vocem Graecam expositurus non nemo in margine scripserat: *Et de diuisionibus.* Hoc in textum Guelpherbytani codicis irrepsit, ubi legitur: *Et de dichotomematibus, & de diuisionibus.*

Abraham. Ab Abraham habet codex.

A. C. 229.

In cap. LVIII.

MINUCIVS FELIX.

Minucius in Octauio καὶ λέγει sequitur Tertulliani apologeticum, ut passim notat Pamelius, etsi stylus Minucii elegantior sit.

Alina

Alius sub nomine eius fertur de fato. An liber de fato, quem Hieronymus recenset, Minucium habuerit autorem, ignoro; id scio, eum de fato commentari uoluisse, ac forte commentatum esse. Ita enim in Octauio: *Quid aliud est fatum, quam quod de unoquoque nostrum Deus factus est.* Et paulo post: *De fato satis,* p. m. 397. *uel si panca pro tempore, disputaturi alias & uerius & plenius.*

In cap. LIX.

GAIUS.

A. C. 212.

Sub Zephyrino. Eusebius: *καὶ Ζεφυρίων.* Multi recentiorum heic lapsi sunt, ac Eusebii uerba exposuerunt: *Post Zephyrinum.* l. c. p. 938 De Gaio prolixè agit le Moyne. *seqq.*

Disputationem aduersus Proclum. Pameliu in uita Tertulliani hanc anno CCXIII editam putat. Quod ad nomina attinet, non est scribendum cum Valesio *Cajus*, sed *Gajus*, ut Eusebius, Hieronymus Photiusque habent. Porro scribendum: *Aduersus Proclum*, non *Proculum*. Eusebius & Photius: *πρὸς προκλον.* Latini tamen Proculum, & autor capitis LII de præscriptione Procul vocat. *p. 24.*

Sed & apud Romanos. Ab omnibus Romanis epistolam ad Hebræos Paulo abiudicatam esse, non dicit illo in loco Eusebius, quem heic Hieronymus interpretatur. *παρὰ ῥωμαίων τισιν,* in- L. VI c. 20. quit, id est, a quibusdam Romanis.

In cap. LX.

A. C. 230.

BERYLLVS.

Quæ Christum ante incarnationem negat. Malim de Berylli sententia ex Eusebio iudicare, qui acta synodi contra Beryllum coactæ legit, quam ex hoc loco Hieronymi. Non dixit Beryllus, Christum ante incarnationem haud fuisse; sed hoc asseruit, illum non fuisse propriam & a patre distinctam personam, *ὅτι πῶτε καὶ μὴ προϋφείναν καὶ ἰδίαν ᾧσιν ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ εἰς ἀνθρώπου ἐπιδημίας,* ut Eusebius effert libri VI capite xxxiii. Cæterum codex Guelpherbytanus post uoces: *ante incarnationem*, recte inserit vocem: *fuisse.*

In cap. LXI.

A. C. 220.

HIPOLYTVS.

Rationem paschæ temporumque canones scripsit. Hipolyti canon paschaltis eo, quo Miræus dixit, anno inuentus est in statua mar- morea

Caue T. I. morea Hipolyti, quæ Romæ eruta, ac in vestibulo bibliothecæ Vaticanæ collocata est, ut post alios Ioannes Bona libro II *so. le Moy-* capite VI rerum liturgicarum refert. In huius monumenti, *ve-* *ne T. II* tustissimi sane, dextro laterculo designati sunt Hipolyti libri, *uar. sacr.* de quibus ad laterculi ductum clarissimus Caue & Stephanus le *p. 230. seqq.* Moyne exponunt.

In cap. LXII.

ALEXANDER.

A. C. 212.

Cum desiderio sanctorum locorum. Negare non possum, veteres christianos frequenter peregre abiisse ad uidenda loca, quæ Christus olim præsentia sua, ante passionem, illustrauerat. Hieronymus epistola ad Desiderium: *Adorasse, ubi steterunt pedes domini, pars fides est, & quasi recentia natiuitatis & crucis ac passionis uidisse vestigia.* Verum illæ peregrinationes mature superstitionibus pollutæ sunt, quas ipse Hieronymus æquo loco habet in *T. IV Er.* epistola ad Paulinum de institutione monachi: *Et de Hierosolymis, & de Britannia equaliter patet aula cælestis. Antonius & cuncta* *f. 89.* *Ægypti & Mesopotamie, Ponti, Cappadocia & Armenia examina monachorum non uidere Hierosolymam: & patet illis absq; hac urbe paradisi ianua.* Beatus Hilarion cum Palastinus esset, & in *T. I. f. 46.* *Palestina uineret, uno tantum die uidit Hierosolymam, ut nec contemnere loca sancta* *Erasm.* *propter uiciniam, nec rursus dominum loco claudere uideretur.* Præstat sane, religionis causa susceptis peregrinationibus aut modum ponere, aut eas tollere, non solum ob alias rationes, de quibus theologi agunt; sed & propter improbos mores, quæ maximam religiosorum viatorum partem hodiernum aduescere non diffitetur Laurentius a Villauicentio libro II capite VII de oeconomia sacra circa pauperum curam.

Adnitente. Minus dicit codex Guelpherbytanus: *annuente.* Sed posterior lectio melior est, quum Narcissus nusquam magnopere laborasse legatur, ut Alexandrum adiutorem haberet.

Et pro Origene contra Demetrium; eo quod iuxta testimonium Demetrii cum presbyterum constituerit. Dixisset rectius: *Pro Origene ad Demetrium, seu, Demetrio, ut habet Eusebius.* Quod ad rem ipsam spectat, Origenes Alexandria discedens, atque in Palæstinam delatus, nondum erat presbyter, sed laicus, commendatus tamen ob doctrinam & morum elegantiam a Demetrio, A-
lexan-

Alexandrino episcopo. Itaque petunt ab eo Palæstinæ episcopi, *ὅς θείας ἐρμηνεύειν χεραζέ ἐπὶ τῇ κοινῇ τῆς ἐκκλησίας*, ut sacram scripturam publice in ecclesia interpretaretur. Id cum fecisset; Demetrius, Alexandriae episcopus, literas dedit ad episcopos Palæstinæ, in quibus conquestus est, quod contra ecclesiæ morem, præsentibus episcopis, concionandi copiam fecerint Origeni laico. Huic Alexander noster, & Theodotus, Cæsariensis episcopus respondent in epistola, cuius fragmentum Eusebius exhibet libro VI capite XIX quamque Hieronymus contra Demetrium scriptam dicit. Et si uero Origenes, cum in Palæstina doceret, non amplius esset laicus, videlicet ab Alexandro Theodotique presbyter ordinatus; fallitur tamen magno-
Eus. lib. VI. c. 10.
 pere Valesius, dum catechetas in ecclesia docuisse negat, ac in priuatis auditoriis, baptisteriisq; catecheses habitas fuisse contendit. *Ad Eus. p. 109.*
 In Alexandrina ecclesia catechumenos priuato auditorio institutos esse, & catechetas catecheses non habuisse coram populo, fateor, idque recte colligitur ex Demetrii epistola. Verum aliis in locis alia quoque eius rei fuit ratio. Nam cum Demetrius obiecisset, catechetis, quod laici sint, non licere publice in ecclesia & coram episcopis docere; respondebant Alexander noster & Theodotus: *A veritate longissime aberrasti. Nam sicubi reperiuntur, qui fratribus prodesse possint, eos sancti episcopi ultro adhortantur τῷ λαῷ προσμιλεῖν, ut ad populum conciones habeant.* *Eus. L. IV. c. 19.*

In Cap. LXIII.

JVLIVS AFRICANVS.

A.C. 222.

Legationem pro instauratione urbis Emmaus suscepit, qua postea Nicopolis appellata est. Non demum post hanc legationem dicta est Nicopolis, sed statim ab urbis desolatione. Sozomenus: *Vrbs est in Palestina, Nicopolis hodie dicta. Hanc cum adhuc vicus esset, sacer evangeliorum liber commemorat, & Emmauntem vocat. Post excidium autem Hierosolymorum, & post victoriam a Iudeis relatum, Romani eam Nicopolim nominarunt, ex belli euentu nomen loco imponentes.* *L. V. c. 21.*

In cap. LXIV.

GEMINUS.

A.C. 223.

Geminianum vocat Eusebius in chronico ad annum cccxxviii.

In cap. LXVI.

GREGORIUS THAVMATVRGVVS.

A. C. 254.

Ob studia Græcarum & Latinarum disciplinarum. Rectius reddi-

L. VI. 30.

Ob studia Græcarum & Romanarum disciplinarum. Τα ἐκλή-

Ad l. c.

Euf.

νας intelligitur ius ciuile, cui Gregorius Beryti operam nauabat, ceu ex ipsius ad Origenem oratione probat Valesius. Verum per Latinas disciplinas nemo ius ciuile intellexerit, nec video, Latinas disciplinas a Græcis natura sua ita differre, ut plane aliæ, & a Græcis distinctæ sint. At Romanæ disciplinæ natura sua se iungi a Græcis possunt & seiunguntur.

In Cap. LXVII.

CORNELIUS.

A. C. 251.

Ad Flavianum. Ita Sophronius & Erasmi codices. Guelpherbytanus habet ut Victorii Vuissenburgensis: *Fabianus*, nisi quod Vuissenburgensis una litera distat, ac *Favianus* exhibet. Legen-

Euf. L. V.

c. 39. 43.

dum verò: *Ad Fabium*. Fabius enim successit Babylæ, Antiochen- si episcopo, datæque ad eum literæ Cornelii. Retinui Flavianum, quod constans codicum harmonia doceat, errorem esse Hieronymi.

In Cap. LXVIII.

CYPRIANVS.

A. C. 252.

In ueterum ecclesiasticis monumentis laudantur circiter xxvi Cypriani, sed omnes reliqui infra huius constantiam, eruditionem meritaque subsistunt. Eius memoriam relegebat Carthagenensis Ecclesia xviii Kal, Octobr, ut discimus ex illius ecclesiæ calendario, quod Mabillonius primus in lucem produxit tomo III anale-

p. 398. seqq.

ctorum. Nec Carthagenensis solum, sed omnes Africanæ ecclesiæ calendario illo usæ sunt ante annos propemodum mille & du-

Epist. CXX

centos. Conueniebant autem noctu fideles, atque præcuntibus clericis intelligendæ scripturæ sacræ operam suam addicebant. Augustinus ad Honoratum: *Hinc psalmum LXXII nocte, qua illuce-*

Opp. p.

240.

bat solennitas beatissimi Cypriani, per ministerium nostrum expositum, lege, & diligenter adverte. Cæterum huius Cypriani olim tanta fuit veneratio, ut in laude poneretur, habereturque iucundum, ad eius sepulchrum preces fuisse. Postumianus apud Sulpitium Se-

sancto-

sanctorum, & precipue ad sepulchrum Cypriani martyris adorare. Sepulchri huius pretio abusus est Augustinus ad fallendam matrem, antequam ueram religionem amplecteretur. Cum enim renitente Monica Carthagine Romam discessurus esset; rogabat matrem, fugientem filium usque ad mare sequentem, ut prope Cypriani sepulchrum ea nocte maneret, donec reuerteretur: se enim non abiturum, sed discedentem amicum paululum comitaturum. Atque hoc a matre facilius obtinuit ob amorem, quo in Cypriani sepulchrum ferebatur. Ita inquit Augustinus: *Plan. L.V. Conf. xit, & usq; ad mare secuta est, sed fefelli eam & sinxi, me amicum nolle c. 8. deferere, donec uento facto nauigaret. Vix persuasi, ut in loco, qui proximus nostra navi erat, memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculo ego profectus sum: illa autem remansit orando & flendo.* Pertinet quoque ad honores, quos Cypriano Africani *L.IV. hist. Eccl. c. 16.* detulerunt, templum, de quo Procopius apud Euagrium ita scribit: Cyprianum uirum sanctissimum Carthaginenses uniuersi precipuo honore uenerantur; constructaq; in eius honorem magnificentissima ecclesia extra urbem ad littus maris, tum in reliquis eum religiose colunt, tum festum diem quotannis agunt, quem Cypriana appellant. Atq; hinc nauta tempestatem quandam, eodem nomine, quo diem festum, uocare soliti sunt, propterea quod ea tempestas eo potissimum tempore ingruere consuevit, quo Afri festum illum diem perpetuo celebrare solent. In occidentali ecclesia itidem multa ædificia cœnobitarum in Cypriani honorem extructa sunt: de quibus dicam in diatriba de Cyprianis ueteris ecclesiæ. Acta passionis Maximiliani, quæ Mabillon parte IV analectorû exhibet, affirmant, Cyprianum Carthagine sub monticulo secus platam [platanum] terræ mandatum esse: quod quid sit, aliis diuinandum relinquo. Cœterum huius martyris non solum apud orthodoxos, sed etiam apud hæreticos illibata fuit existimatio: unde Pelagius in libro testimoniorum cum debito honore eum commemorauit, ut Augustinus docet libro IV ad Bonifacium.

Huius ingenii superfluum est indicem texere, cum sole clariora sine eius opera. Horum uerborum non is est sensus, quem uolunt, qui de perspicuo dicendi genere interpretantur; sed hoc uult Hieronymus, Cypriani opera omnium manibus teri, nec adeo ab ipso sigillatim recensenda esse. Et fuit sane frequens lectio

librorum Cypriani, quos nemo non commendabat inter orthodoxos. Augustinus libro de gratia & libero arbitrio: *Com-moneo & multum exhortor, ut beati Cypriani librum, quem scripsit de oratione dominica, diligenter legatis, & quantum uos dominus adiuuerit, intelligatis, memoriaq; mandetis.* Hieronymus ad Lætam de filia:

T. I. f. 27. Cypriani opuscula semper in manu teneat. Ad Eustochium de custodia uirginitatis: *Legas de uirginitate beati Cypriani uolumen egregium.*

Ibid. f. 65. Neque tamen inficias eo, Hieronymum Cypriano peritiam tribuisse, animi sensa plane exponendi. Ita enim ait ad Paulinum

Ibid. f. 47. de institutione monachi: *Beatus Cyprianus instar fontis purissimi dulcis incedit & placidus.* Si nosse uelis, cur in scripturam nullos ediderit commentarios, Hieronymus ibi respondet: *Cum totus sit in exercitatione uirtutum, occupatus persecutionum angustiis, de scripturis diuinis nequaquam differuit.*

Eius opera. De libris Cypriani nihil seorsim dicam, cum quod Oudinus, Labbeus, Caius, Natalis cæterique, qui de ecclesiasticis scriptoribus egerunt, fere omnia dixerint; tum quod Hieronymus nullam de his exponendi occasionem præbeat. Est tamen, quod notari meretur; uidelicet librum de cardinalibus Christi operibus, Cypriano perperam tributum, a Ioanne Dallæo recte uindicatum esse Arnoldo, Bonauallis abbati; sed hoc non demum obseruasse Dallæum, ut uulgo credant: quum Ioannes Prideaux oratione nona inaugurali de pseudepigraphis, anno MDCXXIII habita, diserte scribat: *Conspiciens aliquis librum de cardinalibus Christi uirtutibus, Cypriani annexum operibus absque proprio titulo, illum ut genuinum Cypriani foetum commendat posteris, quem nos ex manuscriptis [qua ad manus sunt] indubitatis, Arnoldi esse Bonauillacensis certo agnoscimus.*

Opera. Passim extant manuscripta, sed recentia. Mabillonius antiquum laudat in itinere Italico scribens: *Antiquissimum Cypriani exemplar quondam ibidem [Veronæ] asseruabatur, cuius contenta Romæ apud patres Oratorii uidimus: sed nullos in illa ecclesia libros modo superesse nobis assertum est. Postmodum istum codicem, maiusculis literis ante annos mille perscriptum, a Canonicis Veronensibus Carolo Borromæo dono datum fuisse, ex Aldi orthographia didicimus, uerboq; calcita.* Vidit & Mabillon in bibliotheca monasterii Tegern-

Tegernsensis Cypriani opera, eleganter scripta, sed ab an-^{lin.}
 nis circiter trecentis. Epistolarum codex membraneus repertus ^{Germ. p. 70.}
 est anno MDCXXCVI in arcis Budensis crypta, qua Budensis
 bibliothecæ reliquiæ continebantur, ac hodie Viennæ in biblio-
 theca Imperatoris asseruatur, ut docet Iulius Pflugk in epistola p. 72.
 de fatis bibliothecæ Budensis. Earundem epistolarum bini co-^{p. 169. lin.}
 dices extant Bononiæ in bibliotheca abbatiæ sancti Saluatoris, ^{Ital.}
 ut notat Mabillon. Sunt & in Bobiensi bibliotheca quædam ^{Ibid.}
 Cypriani opuscula in ueterrimorum codicum fragmentis, qui p. 218.
 toti literis quadratis scripti fuerunt. De stylo Cypriani erudi-
 tæ sunt Augustini obseruationes quarto de doctrina christiana,
 capite xiv & xxxi.

Sole clariora. Et si ab omnibus legeretur Cyprianus; non potuit
 tamen effugere manus uolentas, a quibus corruptus est: quod
 uel solus de unitate ecclesiæ libellus testatur. Miror sane, id ^{Sec. III.}
 Natalem Alexandrum nuper denuo negare, ac heterodoxos, ^{cap. IV.}
 quos uocat, criticos reprehendere ausum: quum Catholici Augu-
 stini iam æuo conquesti sint de librorum Cypriani deprauatione.
 Adscribam uerba Augustini ex epistola XLVIII ad Vincentium
 Rogatistam: *Quamquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non*
sensisse contendant, sed sub eius nomine a presumptoribus atque menda-
cibus fuisse confictum. Neque enim sic potuit integritas atque notitia lite-
rarum unius, quamlibet illustris episcopi, custodiri, quemadmodum scri-
ptura canonica, contra quam tamen non defuerunt qui sub nominibus a-
postolorum multa confingerent: frustra quidem, quia illa sic commenda-
ta, sic celebrata, sic nota est. Verum quid possit aduersus literas, non ca-
nonica auctoritate fundatas etiam hinc demonstratis impie conatus au-
dacia, quod & aduersus eas, quæ tanta notitia mole firmata sunt, sese
erigere non pratermisit. Mirum, si hos catholicos deinceps inter he-
 terodoxos criticos non annumeret Alexander. Dubitarunt enim,
 num Cyprianus ab hæreticis baptizatos denuo baptizandos existi-
 marit: quod perinde est, ac si de omnibus fere Cypriani libris, num
 incorrupti sint, dubitassent. Quidni ergo nobis liceat conque-
 ri de fraudulenta manu, libro de unitate ecclesiæ illata: quum hæc
 res, ad ueterum dubitationem collata, tantilla sit, ac fateatur ini-
 quissimus Protestantibus Alexander, casuum, modorum, parti-
 cularum diuersitatem in codicibus reperiri; imo in quibusdam

sententias abesse negare nequeat, si derisum se nolit.

Quo Roma Cornelius. Hieronymus de uita Pauli capite primo: *Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Roma, Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt.* Quum eodem die passi, magnaue familiaritate iuncti fuerint Cornelius & Cyprianus, uoluit eos ecclesia olim in litanis iunctos. Anglicanis in litanis, quas in lucem emisit Mabillon, ac a mille annis editas uult, sic canitur: *Sancte Corneli, sancte Cypriane, orate pro nobis.* Recentiores in utriusque honorem cœnobîa construxerunt. Tale est canonicorum ordinis præmonstratensis iuxta Nienhouium in Batauia. Imo & reliquias iungendas existimarunt. Arnoldus Rayssius in Hierogazophylacio Belgico ait, Bonæ-Viæ Virginum cœnobio, ordinis Cisterciensis prope Luxenburgensem ciuitatem, asseruari magnam partem costæ sancti Cornelii & sancti Cypriani.

p. 120.

In cap. LXIX.

PONTIVS.

A. C. 252.

Vita Cypriani a Pontio edita interpolata est. Dalmatica Cyprianum induit, quæ est vestis episcoporum sequioris æui, quod librariis minus dictum uideretur, tantum episcopum, sanctumque martyrem tunica uulgari indutum fuisse. At uero non fuissent gentiles solliciti de episcopis detegendis, si potuissent ex habitu dignosci. Præterea Cyprianum terræ mandatum dicit *cum cercis & scolacibus*, quæ est locutio ad recentes mores comparata. Scilicet candelæ adhibendæ erant, ne in tenebris terræ mandaretur martyr, atque gentiles ignorarent, quem honorem eius corpori christiani statuerent.

In cap. LXIX.

A. C. 254.

DIONYSIVS ALEXANDRINVS.

Ad Flavianum. Legendum: *Ad Fabium*, ex Eusebii libro VI capite XLIV. Codex Guelpherbytanus rursus *Fabianum* uocat.

De pœnitentia. Omnium, quos de pœnitentia scripsit, libellorum unum fuit idemque argumentum. *Suam de lapsis sententiam exponit*, ait Eusebius, & *criminum gradus distinguit.*

Ad Nouatianum causantem. Recte hoc loco ab Eusebio recedit, qui epistolam ad Nouatum scriptam dicit libro VI capite XLV. Nam Nouatianus Romæ contra Cornelium episcopus a schisma-

schismaticis electus est, ut ex Cypriani XLV epistola liquet, non *edit. Fell.* uero Nouatus. Vnde & noster Dionysius *Nonatianum* uocat apud Eusebium libro VII capite VIII.

Cuius epistola exordium est. Miræus ex capite XLV libri VI historiæ Eusebianæ totam epistolam huic capiti inseruit. Inepte ac præter Hiernoymi mentem, qui diserte ait, se non nisi exordium epistolæ recitare.

Ad Heraclam. Legendum: *Ad Hieracem*, ex libro VII capite XXI Eusebii.

Ad Canonem. Eusebius habet: *Ad Cononem.* Guelpherbytanus codex: *Item Canonem de pœnitentia.* Optimæ lectionis pessimæ reliquæ. Nam canonem publicauit de paschate, ut Eusebius tradit libro VII capite XX. Hunc cum librarius ab Hieronymo omissum existimaret, & tamen canonis mentionem fieri deprehenderet; canonem de pœnitentia posuit, ne Dionysius nullum canonem edidisse uideatur.

Moritur XII Gallieni anno. XII Gallieni & Valeriani anno, habet codex Guelpherbytanus.

In Cap. LXX.

NOVATIANVS

A. C. 251.

Quasi ἐπιτομήν operis Tertulliani faciens. Difficilis locus, cui medicas manus post Pamelium nemo, quod sciam, admouit. Cum enim Tertullianus præter librum aduersus Praxeam nullibi legatur alium de trinitate edidisse: & uero Nouatiani de trinitate liber multo prolixior sit libro Tertulliani contra Praxeam; merito quæritur, qua ratione Nouatiani liber dici possit libri Tertulliani epitome. Doctissimus Pamelius legendum putat: *Quasi ἐπιτομήν*, ut sensus sit, Nouatiani librum esse quandam quasi dilationem libri aduersus Praxeam. Verum non satis certus de hac lectione putat, legi posse: *Quasi μίμνησιν*; quod Tertullianum imiteretur Nouatianus. Sed quia codicum manu exaratorum fide destituitur, consultius ei uisum est, ex solo hoc loco affirmare, Tertullianum peculiarem, & ab illo aduersus Praxeam distinctum de trinitate librum uulgasse, quem inter opera eius deperdita refert. Mihi prior coniectura arrideret, si uel pauci codices assentirentur. Illis autem deficientibus retinenda est lectio, quam codices ad unum omnes seruant: *Quasi ἐπιτομήν.*

Præ-

T. III. f.
104. Es.

Præterea ita quoque existimandum est, Hieronymum nunquam a Tertulliano peculiarem de Trinitate librum editum credidisse, quia eius rei non meminit, ubi omnino uidebatur necessarium. Libro II apologiæ aduersus Ruffinum ait de aduersario suo: *Trarit ad inclitum martyrem Cyprianum, & dicit Tertulliani librum, cui titulus est de trinitate, sub nomine eius Constantinopoli a Macedoniana partis hereticis lectitari. In quo crimine mentitur duo. Nam nec Tertulliani liber est, nec Cypriani dicitur, sed Nouatiani, cuius & inscribitur titulo.* Si Hieronymo quidam Tertulliani de trinitate liber cognitus fuisset, debuisset sane distinctius respondere, Tertullianum scripsisse quidem de trinitate, sed eius librum non lectitari ab hæreticis. Neque enim negare potuit Hieronymus, librum de trinitate, ab hæreticis lectum, Tertulliani esse, si Tertullianus de trinitate peculiarem librum edidit, cum in Palæstina uiueret, nec uideret codices Constantinopolitanos. Quod uero ad loci nostri sensum attinet, certum omnino est, Nouatiani librum non posse libri aduersus Praxean dici *ἐπιτομήν*. Unde dicendum puto, Hieronymum per *opus Tertulliani* uoluisse opera, seu, libros Tertulliani omnes intelligere, ut sensus sit, Nouatianum ea, quæ in libris suis prolixè quidem, sed sparsim trinitate tradat Tertullianus, congestisse, atque in epitomen redegisse peculiari illo de trinitate libro. Constat enim, Nouatianum Tertulliani res ipsas & formulas loquendi ita imitatum esse, ut propter uerborum sensusque conuenientiam Nouatiani liber Tertullianum autorem habere crederetur. Ac ne quis loquendi formulam insuetam causetur, notandum est, Hieronymum & alibi omnes alicuius uiri libros, iunctim sumptos, auctoris *opus* vocare, ut dicemus ad caput LXXIX.

A. C. 278.

In cap. LXXI.

MALCHION.

Dogma Artemanis. Patres in concilio *Arthemam* uocant apud Eusebium libro VII capite XXX. Sed Eusebius libro V capite XXIX *Artemonem*.

Sed & alia grandis epistola. Extat libro VII Eusebii capite xxx.

In Cap. LXXII.

A. C. 278.

ARCHELAUS.

Aduersum Manichæum, *Maveis* audit Eusebio libro VII capite.

capite XXXI. At Socrates libri I capite XXII *μάνην & μανιχαϊ-
ον* uocat. Archelaus fuit Cascharorum in Mesopotamia episco-
pus, cuius disputatio lecta est Socrati. Disputationi præmissa
fuit de apparatu ad disputationem historia, quam primus edi-
dit Valesius, ac notis suis ad Socratem subiecit. Ipsa uero di-
sputatio desideratur. Præter disputationem habetur eiusdem
Archelai ad Diodorum presbyterum epistola contra Manichæum,
quam ibidem, sed Latine, exhibuit Valesius.

In cap. LXXIII.

ANATOLIVS.

A. C. 270.

Dialectica. Physicam addit Eusebius libro VII capite XXXII.

De uolumine, quod super pascha composuit. Liber, aut potius, libri
dicti sunt *canones de pascha.*

De Arithmetica institutionibus. *Αριθμητικὰς εἰσαγωγὰς* uocat
Eusebius, additque, non admodum multa ingenii sui monu-
menta reliquisse Anatolium. Vnde oscitanter quendam Eusebii
locum in illo capite uertit Valesius, dum Anatolium præter li-
bros de pascha & arithmetica multos alios libros edidisse ait,
cum tamen id paulo ante, diserte neget, in posteriori autem loco
non affirmet Eusebius. *καταλέλοιπε καὶ ἄλλα δείγματα τῆς σοφίας. θεῶν
χολῆς τε αὐτὸς καὶ πολυπειρίας.* Hoc uertit Valesius: *Multa quoque
alia sua in sacris literis diligentia atq; doctrina monumenta nobis reliquit.*

In cap. LXXIV.

VICTORINVS PITABIONENSIS.

A. C. 290.

Pitabionensis. Ita recte legunt Erasmi codices, quamuis
plusculi *Pictauiensis* faciant episcopum. Scilicet Ioannes Fillæus
cantor & officialis Pictauiensis, circa annum cio iocxxiii calen-
dario Victorinum episcopum & martyrem Pictauiensis inseru-
it, quod Ioannes Beslus, regius in Galliis aduocatus, Pictau-
ensium episcoporum seriem contexens Victorinum nostrum
primo loco collocasset. Hoc auide arreptum est a Pictauienti
episcopo, qui Victorini nostri natalem duplicis festi ritu uoluit
celebrari, & Pictonicas litanias composuit, in quibus Victorinus
martyr & Pictauorum episcopus inuocandus proponitur. Verum
fefellit bonos uiros librariorum incuria, qui cum in Optato Mi-
leuitano, Hieronymo aliisque nonnullis cernerent, Victorinum
Petauionensem, uel, Pitabionensem uocari, nec scirent tamen

urbem, a qua ita uocari posset; Pictauiensem appellarunt, quasi is Pictauiensis in Aquitania II episcopus fuerit, quum esset Petabionensis in Pannonia superiori. Itaque uir cordatus & de ecclesiastica historia præclare meritus, Ioannes de Launoy, theologus Parisiensis, hanc fabulam confutandam existimauit edita de Victorino episcopo & martyre disputatione, Parisiis MDCLIII. Quæ is produxit argumenta, singula huc non spectant, cum nobis de hoc loco sermo tantum susceptus sit. Scripsisse autem heic Hieronymum: *Pitabionensis*, non, *Pictauiensis*, confirmat Launoyus editione Romana anni MCDLXX & MCDLXX Moguntinensi eiusdem anni MCDLXX Basiliensi anni MDXVI MDXXIV MDXXVI MDLIII MDLXV & Lugdunensi, quæ anno MDXXX prodiit. Probat porro ex manuscriptis codicibus multis, uno monasterii sancti Germani, secundo sancti Victoris, tertio bibliothecæ regiæ, quarto Puteanæ, quinto monasterii Mariæ de Longoponte, sexto monasterii Mariæ de Valle, & denique duobus bibliothecæ Thuanæ. Victorius & Miræus *Pictauiensis* habent, quod merito reiecitur, quandoquidem doctiores omnes, argumentorum pondere moti, in Launoyi sententiam concedunt, existimantes, Hieronymum nunquam cogitasse de Victorino quodam Pictauiensi.

In apocalypsin. Hanc chiliastarum more interpretatus est, quum fuerit chiliastra, qui crebris suis expositionibus iudaicas fabulas instillaret, ut loquitur de eo Hieronymus in Ezechielis caput XXXVI.

In cap. LXXV.

PAMPHILVS.

A.C. 294.

Scripsit apologeticum pro Origene. Quia Grauius notatum est, Hieronymum ipsummet fateri, quod apologiam hanc, ab Eusebio adornatam, Pamphilo adscribens errauerit; nolo hæc fusius persequi. Nam haud scio, an quisquam ignoret, post decem annos ab illo tempore, quo catalogum edidit Hieronymus, lites de hac apologia exortas esse inter Hieronymum & Rufinum, cum Hieronymus affirmaret, apologiam Pamphilo ab Eusebio suppositam esse. Nec dubium esse potest legentibus Hieronymi aduersus Rufinum apologiam, quin Eusebius fraudem illam commiserit, ac Pamphilum, gratissimum in orbe christiano martyrem, apologiam in carcere pro Origene elaborasse dixerit, ut liberius serperent

perent dogmata Origenis. Nihilominus Petrus Halloix libro IV Origenis defensi, quæstione I non est ueritus asseuerare, apologiam uere Pamphili nomen præferre, summa imis miscens, ut hoc obtineat. Doctissime autem refutatus est ab Henrico de Noris, qui ecclesiæ Romanæ hodie præstantissimus cardinalis est, capite XIII dissertationis historica de synodo V.

In cap. LXXVI.

PIERIVS.

A.C. 283.

Diuersorumq; tractatum. In his fuit amplissimus commentarius in 1 ad Corinthios epistolam, e quo Hieronymus ad Pauli verba: *nolo autem omnes esse sicut meipsum*, hoc fragmentum recipit: *πάντα λέγων ὁ πᾶντως ἀληγὺς ἀγαμίαν κηρίσει.*

Ep. ad Pamm. pro libris suis,

In cap. LXXVII.

LUCIANUS.

A.C. 296.

Antiochena ecclesia presbyter. Post has uoces addit Guelpherbytanus codex: *Postmodum Nicomedia pro episcopo.* Sequitur deinde, ut retinuimus: *Tantum in scripturarum studio laborauit.* Sed falsum est, Lucianum Nicomediæ ornandis scripturæ editionibus operam nauasse. Hoc dicunt ueteres, eum Nicomediam delatum, præsentem imperatore, apologeticam habuisse orationem, quam martyrium secutum sit.

Euf. L. VIII. c. 13.

Ut usque nunc quadam exemplaria scripturarum Lucianea nuncupentur. Labor uiri, in quo positus fuerit, Suidas docet: *Cum animadvertisset sacros libros multa adulterina recepisse, quod ipsum tem- pus in ipsis multa deprauasset, & propter continuam ab aliis ad alia translationem; Quin etiam cum improbis quidam homines multa adulterina in eos introduxissent, ipse omnes assumptos ex Hebraica lingua restituit in integrum.*

In noc. Lucianus.

Sub persecutione Maximini. Codex noster, Suidas & Baronius eum sub Maximiano passum uolunt. Sed Eusebius libro IX capite VI & Hieronymus hoc loco *Maximinum* ponunt, quorum potior ratio habenda est.

In cap. LXXVIII.

PHILEAS.

A.C. 296.

Phileas, de urbe Egypti, quæ uocatur Thmuis. Noster codex: *Quæ uocatur Thebais.* Hinc incertum puto, an Thmuitana urbe natus sit. Certum est, Thmuitarum ecclesiæ episcopum fuisse.

Mm 2

ex

l. c. ex Eusebii libro VIII capite IX. Porro Valesius putat, Phileam extra dubium in Thebaide passum esse; quod si uerum est, Guelpherbytani codicis lectio omnibus præferenda erit. Nam Eusebius ait, Phileam ac martyrii socios ab innumeris cognatis atque amicis rogatos esse, haberent rationem uxorum ac liberorum, conseruarent uitam, nec se perditum irent. At uero non apparet, qua ratione innumeris cognatis atque amicis licuerit cum Philea Thebaidem proficisci sine periculo mortis. Si igitur in Thebaide, ubi patiebatur, ab innumeris amicis monitus est, plane consequitur, eum illam urbem patriam habuisse, & in illa innumeros amicos cognatosque.

l. c. c. 10. *Elegantissimum librum de martyrum laude composuit.* Egregium fragmentum epistolæ, quam Phileas moriturus ad Thmuitas dedit, Eusebius exhibet, in quo cum prolixè martyrum constantiam extollat, probabile est, illam epistolam his uerbis ab Hieronymo indigitari.

Disputatione actorum habita. Disputationem habuit aduersus Culcianum, Thebaidis præsidem, ac consistit in iudicis quæstione ac responsione Phileæ. Acta martyrii, quibus disputatio, quam dicit Hieronymus, inserta est, prodierunt Antverpiæ, sed interpolata. Valesius genuinorum actorum hoc principium dicit: *Imposito ergo Philea super ambonem, Culcianus præses dixit.*

In cap. LXXIX.

ARNOBIUS.

A. C. 303.

Sicca. Hanc uocem omittit codex noster.

Volumina. Noster codex: *duo nolumina.* De Arnobio Hieronymus ad Paulinum de monachi institutione sic iudicat: *Arnobius inequalis & nimius, & absque operis sui partitione confusus.*

In cap. XXC.

LACTANTIUS.

A. C. 305.

Adolescentulus scripsit. Probabile est, ab Hieronymi manu profectum esse, quod habet noster codex: *Quod adolescentulus scripsit in scholis Africa.*

Ad Demetrianum. *Ad Demetrium,* habet noster codex. Opus Lactantii de religione in præstantissimo codice membraneo, ex Budensi bibliotheca, extat in Vesontionensi ciuitate, & quidem

dem in bibliotheca Ioannis Baptistæ Boifoti, abbatis monasterii, quod sancto Vincentio consecratum est.

Abillon
itin. Ger.

In cap. XXCI.

p. 8.

EVSEBIUS CÆSARIENSIS.

A. C. 330.

Chronicorum canonum omnimoda historia. Paulinus in epistola ad Alipium, quæ inter Augustini epistolas XXXV est, uocat historiam de cunctis temporibus. Prouidi, inquit, illam Eusebii, uenerabilis episcopi Constantinopolitani, de cunctis temporibus historiam. Sed in hoc fuit obtemperandi mora, quod quia ipse non haberem hunc codicem, Roma reperi apud parentem, Domnionem. Neque enim loqui de alia quadam historia existimari debet, quod Eusebium Constantinopolitanum episcopum appellat, qui error facilis est indocti hominis.

Et bibliotheca diuina, cum Pamphilo martyre, diligentissimus peruestigator. Clarorum uirorum ecclesiastica monumenta conseruari debere, mature iudicatum est. Nescio tamen, an quisquam ante Alexandrum, Hierosolymorum episcopum, id magno labore tentauerit. De hoc Eusebius: Eadem tempestate multi ecclesiastici uiri doctrina excellentes florebat: quorum epistolas, quas ad se uicissim scripserunt, hactenus asseruatas facile est reperire. Extant enim nostra quoque ætate in bibliotheca Ælia urbis, ab Alexandro, ecclesie illius episcopo, constructa. Ex qua nos uberrimam materiam ad argumenti huius tractationem in unum collegimus. Exemplo huius excitati Pamphilus & Eusebius noster longe instructiorem bibliothecam pararunt Cæsareæ, ita tamen, ut in opere illo Pamphili potiores essent partes. Hieronymus in expositione psalmi CXXVI ad Marcellam: Beatus Pamphilus martyr, cum Demetrium Phalerum & Pifistratum in sacra bibliotheca studio uellet æquare, imaginesque ingeniorum, quæ uera & æterna monumenta, toto orbe perquireret, tunc uel maxime Origenis libros impensius prosecutus, Cæsariensi bibliotheca dedicauit: quam ex parte corruptam Acacius dehinc & Euzonius, eiusdem ecclesie sacerdotes, in membranis instaurare conati sunt.

L. VI. c. 20

De uita Pamphili libri tres. Hieronymus in illa, quam modo laudauimus ad Marcellam epistola inquit: Pamphilus, cuius uitam Eusebius Cæsariensis episcopus tribus ferme uoluminibus explicauit. Quia in posteriori loco uox, ferme, omnium codicum est, ut

Mm 3

ali.

aliunde irrepsisse dici nequeat, ex horum locorum collatione duo consequuntur, primo, uolumen & librum Hieronymi a quo non fuisse uoces synonymas, ut nec apud Hebræos ספר & מגלה fuerunt; deinde uoluminis folia certa fuisse & numero definita, quum liber, ut & hodie, tot folia haberet, quot eum habere uolunt scribæ. Si enim uolumen Hieronymo tantundem fuisset, ac liber, non potuisset dicere, Eusebium tribus ferme uoluminibus exposuisse de uita Pamphili, quum Eusebius, Hieronymus, Suidas, cæterique omnes tradant, id factum esse tribus integris libris. Itaque uolumen certus fuit ac modicus foliorum membranæ numerus. Cæterum notandum est, Suidam totum hoc caput ex Hieronymi Sophroniana uersione transcripsisse.

A.C. 330.

In cap. XXXII.

RETICIUS AVGVSTODVNENSIS.

Constantinus M. nomen hoc effert ^{ῥητιος} Rhetecius, in e-
Euf. L. X. pistola ad Miltiadem, episcopum Romanum, & Marcum. Erasmus
Hist. c. 5. legit Rheticus. Sed hoc leve est; de viri vita exponamus. Recte
ait Hieronymus, fuisse eum celeberrimæ famæ. Nam Constantino M. idoneus videbatur ad res ecclesiæ laudabiliter gerendas,
Euseb. l. c. & lites prudenter componendas. Hinc cum iudicium ferendum
esset de Cœciliani Donatique controversia; iussus est Romam
abire, ut iuxta cum Miltiade, Marco, Materno, Marino atque aliis
Optatus de illa causa cognosceret. Tum Reticius & collegæ sententiam
L. I. p. 144. tulerunt in Donatum: sequenti vero anno Arelatenſi synodo eun-
P. I. Hist. dem interfuisse, non puto recte traditum a clarissimo Cauio.
lit. p. 89. Primo enim Donatistæ Reticii iudicio stare nolebant, sed eum re-
iiciebant: ut Constantinus M. disertè docet in literis ad Chrestum,
Syracusanorum episcopum, quibus hunc ad Arelatenſem syno-
dum euocat. Ibi de Donatistis ait: *Prolata sententia acquiescere no-*
Apud Eu- *lentes asserunt, paucos admodum episcopos sententiam tulisse, qui nec o-*
seb. l. c. *mnibus, quæ prius oportebat, diligenter excusis, ad depromendum iudi-*
cium properantes accessissent. Dum igitur reiciunt Romanam syno-
dum, & Arelatenſem sibi fauentem cupiunt; Romanos iudices
denuo admississe hautquaquam existimandi sunt. Nec Constantinus ipsis iudices obtrusisse legitur. Deinde Augustinus diserte docet, Constantinum concessisse Donatistis aliud iudicium, *ali-*
Epist. *orum episcoporum,* non quod necesse esset, sed quod cederet eo-
CLXII. rum,

rum, ceu loquitur, peruersitatibus. Idem confirmat epistola CLXV & CLXVI. De fama, quam Reticio Hieronymus tribuit, hæc habet Augustinus primo contra Iulianum: *Reticium, ab Augustuduno episcopum, magnæ fuisse autoritatis in ecclesia tempore episcopatus sui, gesta illa ecclesiastica nobis indicant, quando in urbe Romana cum aliis index interfuit, Donatumque damnavit.* An sanctus fuerit, ignoro; Augustinus sanctum Reticium uocat, quod auide arreptum est a pontificiis. *Colitur ut sanctus*, inquit Miræus in scholio. Secundo contra Iulianum Augustinus Reticium annumerat inter sanctos ac beatos, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimos sacerdotes. Libri eius non extant; nec occurrunt multa fragmenta. Ego non nisi unicum reperire possum, quod mihi ex libro aduersus Nouatianum desumptum videtur. Id extat libro primo Augustini contra Iulianum, & huiusmodi est: *Hanc igitur esse principalem in ecclesia indulgentiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantie nostra facinora prisca delemus, ubi & veterem hominem cum ingentis sceleribus exuimus.* Hæc de baptismo agi, ac peccatum originis, seu ingenta scelera innui, recte monet Augustinus contra Pelagianos. Etsi uero libri hodie desiderantur; olim tamen auide descripti sunt. Hieronymus Florentium rogat, ut commentaria in canticum a Rufino obtineat describenda, quibus obtentis eorum copiam itidem aliis fecit; Marcellæ autem facere noluit, addita ratione, non omnes iisdem uesci debere cibis. Ad genium Reticii cognoscendum illud facere existimo, quod etsi Hieronymus desiderio commentariorum in canticum olim magnopere flagrasset, de iisdem tamen, quum legisset, ita iudicavit: *Vehementer miratus sum, virum eloquentem præter ineptias sensuum caterorum, Tharsis urbem, putasse Tarsum, in qua Paulus apostolus natus est: & aurum Ophaz Petrum significare: quia Cephas in euangelio idem Petrus sit appellatus. Innumerabilia sunt, quæ in illius mihi commentariis sordere uisa sunt. Est quidem sermo compositus, & Gallicano cothurno fluens. Plura de Reticio, quæ quidem certa sint, uix quisquam afferet. Imo quædam plane falsa sunt. Sane quod Hieronymus in epistola quadam ad Marcellam ait, Reticium a Constantinopolitano imperatore sub Sylvestro episcopo, ob causam Montensium, seu, Donatistarum Romam missum fuisse; deceptio est memoriæ. Donatistarum causa nunquam Romæ sub Syl-*

T.I. f. 23.

T.IV. f. 34

Ibid.

Ibid.

Syl-

edit. Par-
is. 1626.
fol. 197.

Sylvestro agitata est imperatoris nomine, constatque ex publicis documentis, iter illud sub Miltiade susceptum. Ad uiri mortem quod spectat, refert Claudius Robertus, presbyter Lingonensis, in Gallia christiana, eum fuisse tertium AEduensensem episcopum, & anno cccxxxvii in Polyandrio sepultum.

In cap. XXXIII.

METHODIUS.

A.C. 290.
Not. in L.
VI. c. 33.
Euseb.

Huius nullam mentionem fecit Eusebius, cuius silentii Valesius hanc causam esse putat, quod Methodius Origenem editis libris impugnauerit; alioqui Eusebium, cum omnes ecclesiasticos scriptores in historia accurate commemorauerit, hunc prætermittendum non fuisse. At nollem Eusebium hac suspitione oneratum, quæ ualde ieiuna est. Si ita colligere licet, quis erit innocens? Et quæso, quam falsum est, Eusebium omnes ecclesiasticos scriptores, qui ante eum, uel ipsius ætate floruerunt, commemorasse. Ut multos præteream, num Athenagoram commemorauit?

Olympi Lycia. Totum hoc caput ex Sophronii translatione descripsit Suidas in uoce Μεθόδιος, unde nobis iterum constat, Sophronii uersionem genuinam esse, nec fictam ab Erasmo, ut sentit Isaacus Vossius.

Aduersus Porphyrium confecit libros. Non omnes Porphyrii sophisticationes impugnauit, sed plerasque, ut opinor. Hinc Hieronymus procemio in librum primum Danielis Porphyrium ex parte a Methodio confutatum tradit. Philostorgius libro IIX iudicat, Apollinarem in libris contra Porphyrium hos Methodii libros argumentorum vi superasse.

Contra Origenem. Socrates ait, Methodium libris contra Origenem famam aucupari conatum esse, quum uirtute inclarere haut potuerit, eumque maledicum uocat. Addit, Methodium, quum in libris suis diu multumque infectatus esset Origenem, postea in dialogo, quem Xenonem uocauerit, miris laudibus eundem extulisse, ac cecinisse palinodiam. Non nego, Origenem a Methodio laudatum, quum & Hieronymus illum magna admiratione prosequatur. Verum hoc non obstat, quo minus improbaretur errores Origenis, etiam tum, quum ab eruditione

tione laudaret perinde ut Hieronymus. At illud falsum prorsus est, Methodium palinodiam cecinisse. Laudauit, antequam impugnaret, non postquam impugnasset. Hoc rectius nouerit Methodii æqualis, Origenisque defensor, Eusebius. Ille uero disertè libro vi *πρὸς ἀπολογίαν* Origenis Methodio obiicit: *Quo. Apud modo ausus est Methodius nunc contra Origenem scribere, qui hac & Hieron. hac de Origenis locutus est dogmatibus.* Non est, ut quis dicat, Me. T. III f. 91. thodium post editam ab Eusebio apologiam denuo laudasse Origenem. Primo enim huius rei nullum afferri potest indicium, deinde opinor Methodium ne quidem superstitem fuisse, quum prodiret Eusebiana apologia. Nam Pamphilus martyr anno cccix passus est; Methodius martyr circa annum ccciii. Constat autem omnibusque notum est, Eusebium sextum librum pro Origene post Pamphili mortem demum elaborasse. Patet igitur Methodio a Socrate iniuriam factam.

In cap. XXXIV.

IV VENCVS,

A. C. 330.

Sub Constantio. Hæc lectio, quam seruauit Miræus, deprauata est, legendumque: *Sub Constantino.* Ita ex probatæ fidei codicibus Erasmus, cui adde Hieronymum epistola ad Magnum. Restitui ergo Constantinum.

In cap. XXXV.

EVSTATHIVS.

A. C. 325.

Ab Eustathio Antiochiæ Eustathiani dicebantur clerici ac laici, qui Eustathio, orthodoxo doctore, in exilium pulso, ab eius successoribus, Ariana labæ infectis, faciebant secessionem, ac seorsim sacra peragebant annis LXXXV. Quod ad Eustathium attinet, is sane de fide catholica præclare meritus est, ac primus Arianorum tulit atroces iniurias. Hinc Theodorito audit ueritatis defensor, magnus Eustathius; Sozomeno autem uir tum in aliis rebus egregius, tum eloquentiæ causa merito admirandus, cuius libri & ob grauitatem sententiarum uerborumque elegantiam, & propter uenustatem in rebus explicandis magnopere probentur.

L. II c. 19

Aduersus Arianorum dogma componens. Cum libris suis impugnaret Arianos, Eusebius Nicomediensis, mirus fraudum strandarum artifex, & Theogonius, Nicænus episcopus, iuxta cum

Nn

Euse-

Eusebio Cæsariensi, Patrophilo, Aetio, Theodoto aliisque Arianis, synodo Antiochiæ coactis, ubi tum Eustathius regebat ecclesiam, bonum uirum adulterii postulant atque condemnant. Nam conductam pretio mulierem in concilium episcoporum introducebant, quæ infantem uberibus admotum ostenderet, illumque Eustathio parente natum iuramento confirmaret. Nec impunitulit imposturam mulier. Cum enim ancipiti morbo deinceps vexaretur; falsa est, se pretio allectam id facinoris perpetrasse; nec tamen omnino periuram esse: quum infans patrem Eustathium habeat, non episcopum, sed fabrum quendam ærarium. Secunda lata sententiæ causa erat calumnia, quæ Cyrus, Beroeæ urbis episcopus, sanctum præfulem maculabat, uidelicet, Eustathium facere cum Sabellio. Notandum uero hoc loco est, Socratem dubitare, num Cyrus Eustathium hoc nomine unquam accusauerit. Quicquid sit, depositus est Eustathius, resque mox ad imperatorem Constantinum M. delata, qui literis ad Antiochenos datis turbas, quas concitauerat populus ob iniuriam Eustathio illatam, sedare contendit, atque eam factionem, quæ Eusebium Cæsariensem sibi episcopum dari uolebat, adhortatur, ut seligant alium. Epistola extat apud Eusebium tertio de uita Constantini capite LIX.

Sub Constantio principe pulsus est in exilium. Ita Erasmus, Miræus alique. Sed heic omnia turbant ueteres; nec recentioribus satis constat, qua ratione Eustathii res gestæ cohæreant. Falsum est, Eustathium a Constantio sede motum pulsumque in exilium. Nam Theodoritus tradit, Meletium sede Antiochena trigesimo post Eustathii abdicationem anno excidisse. Iam uero omnes fatentur, Meletium anno CCCLX pulsum fuisse. Itaque Eustathius anno circiter CCCXXX motus est a Constantino. Deinde Philostorgius satis clare indicat, concilium Antiochenum, a quo munere priuatus est Eustathius, coactum esse tempore Constantini, non longe ab Eusebii Nicomediensis reuocatione. Tertio dubitationi locus esse non potest, quia Eusebius III de uita Constantini capite LIX ipsemet prodit memoriæ, tumultum Antiochenum euenisse Constantini æuo, cuius ad Antiochenos literas affert, subiiciens & illas, quibus Eusebium laudauerat Constantinus, quod illo tumultu oblatam Antioche-

tiocheni præfulis dignitatem haud suscepit. Itaque merito restituimus Constantinum M. Nec primus hoc facio, cum & antiqua Lugdunensis editio Constantii loco habeat Constantinum. Cuius nostram lectionem & in Sophronio deprehendit; sed quia ex codicibus MSCC Sophronium nemo edidit, præter Erasmus, antiquissimo exemplo usum; merito quis dubitet, an id sub Constantio factum dicat Sophronius, quum Erasmi Sophronius diserte habeat: ἐν τῷ Constantiῳ.

Thraianopolim Thraciarum, ubi usque hodie conditus est. Ex hoc *L.VI c. 13.* loco erroris arguendi sunt Sozomenus & Socrates, qui tradunt, *L.IV c. 15.* Eustathium nostrum a Valente denuo relegatum esse, quod Eua-
grium, orthodoxum episcopum, aduersus Demophilum, Ariano-
rum præfulem, ordinasset Constantinopolitanis. Si enim in exi-
lio mortuus conditusque fuit in Thraianopolitana urbe; non po-
tuit a Ioviano reuocari, multo minus a Valente pelli in exilium.

Thraianopolim. Valesius, Victoris Tununenensis autoritate ni-
sus, Eustathium non Traianopoli, sed Philippis conditum tradit. *Not. ad Socrat. L.*
Imo Theodorus lector libro II nugatur, Eustathium Philippis & *IV c. 14.*
exilium transegisse, & conditum esse, indeque Calendionem, suc-
cessorem eius, cum id ab imperatore Zenone impetrasset, Eusta-
thii reliquias Antiochiam detulisse. Sed nulla mihi probabilis ra-
tio succurrit, cur hos reliquiarum patronos Hieronymo debeant
præferre.

Eius volumina. Hieronymus Eustathium illis annumerat, qui *Ad Ma-*
libros suos philosophorum sententiis ita refarciunt, ut nescias, *gnum T.*
quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scien- *III f. 149.*
tiam scripturarum.

Aduersum Origenem. Ob hanc causam Socrates sanctum præ- *L.VI c. 13.*
fulem uocat maledicum, hominem vilem, obscurum, qui suopte
ingenio inclarescere non potuerit.

In cap. XXXVI.

MARCELLVS ANCYRANVS.

A.C. 330.

Maxime aduersum Arianos. In libris contra Asterium, Arianæ
sectæ rhetorem, incaute dixit, Christum esse nudum hominem, e-
amque ob rem accusatus effugia quæsiuit, modo se librum com-
busturum promittens, modo asserens, librum non recte intelle-
ctum esse, ut est apud Socratem libro I capite xxxvi & libro II ca-
pite

Nn a

pite

pite xx. Docet Socrates, Marcellum ἐν ὅλοις τρισὶ βιβλίοις, tribus integris libris confutatum esse ab Eusebio Cæsariensi; sed sciendum, præter tres illos adhuc duos alios libros καὶ μαρκέλλου, contra Marcellum ab Eusebio editos, qui hodie extant.

In cap. XXXVII.

ATHANASIVS.

A. C. 328.

De virginitate. Cum Romæ nulla adhuc nobilium fœminarum nosset propositum monachorum, nec auderet ignominiosum ac vile nomen assumere; ab Athanasio, qui Arianorum persecutiones declinans Romam confugerat, illam viuendi rationem primum didicerunt fœminæ virginesque Romanæ, ut Hieronymus autor est in epitaphio Marcellæ ad Principiam. Hinc virginibus Athanasii libellos magnopere commendat. In epistola ad Laetam de filiarum institutione ait: *Athanasii epistolas inoffenso decurrat pede.*

Et ἐπεὶ (ἐπειδὴ) epistola. Fuerunt epistolæ paschales, quas patres olim ab Alexandrinæ ecclesiæ episcopis scriptas voluerunt, quod AEgyptii semper magnam curam in siderum cognitione ponerent, adeoque accuratius, quam reliqui, inuestigare possent, quod die singulis annis pascha celebrandum esset. Huiusmodi epistolam Alexandrinus episcopus non modo ad reliquas AEgypti ecclesias, ut Valesius sentit; sed & ad ipsos Romanos episcopos mittebat, ut ubique esset consentiens paschæ celebratio, ceu Leo Magnus epistola LXIV diserte confitetur. Imo Alexandrinis ita proprium erat has epistolas exarandi munus, ut Romanis episcopis illi rei immiscere se hautquaquam liceret, sed necessum haberent, imperatores, si quid olicitanter fieret ab Alexandrinis, rogare, ut AEgyptios admonerent, ne in paschæ die inuestigando peccetur. Id fecit Leo epistola LXV ad Eudochiam, qua eam obtestatur, ut imperatori consilium de monendis AEgyptiis suggerat.

In cap. XXXVIII.

ANTONIVS.

A. C. 328.

T. II Opp.

col. 478.

Ad diuersa monasteria epistolas septem. Imo plures. Scripsit enim ad Constantium Magnum, Constantem atque Constantium, quarum epistolarum argumentum exhibet Athanasius in uita Antonii.

In cap. XXCIX.

BASILIUS ANCYRANVS.

A.C. 343.

Artis medicina. Ita codices Erasmi, Victorii & Guelpherbytanus. Miræus uero: *Arcis Mecheæ*. Quia nemo tradit, Basilium arcis Mecheæ episcoporum fuisse, nequæ fuerit illa arx, a quoquam satis expositum uideo; retinui priorem lectionem, cui tamen tantum non tribuo, ut aliam respuendam existimem, si quæ ex probatis codicibus proferatur.

Scriptis. Præter libros Basilii, quorum harum rerum scriptores meminerunt, non est præmittenda eius disputatio cum Photino, quam a notariis exceptam tradit Socrates libro II capite xxx.

In cap. XC.

THEODORVS.

A.C. 334.

Heraclia. Puto utrumque recte scribi *Heraclea* & *Heraclia*, cum Socrates libro II capite XII Theodorum *Ἡρακλείας* episcopum; Theodoritus uero libro II capite III eundem *Ἡρακλεώτην* appellet.

In Mattheum & in Ioannem. Theodoritus uidetur ei in quatuor euangelia commentarios tribuere. *τῶν θείων εὐαγγελίων ἡ ἐρμηνείαν συγγράφειν*, inquit. L. c.

In cap. XCI.

EVSEBIUS EMESENVS.

A.C. 340.

Et ad Galatas libri decem. Guelpherbytani codicis lectio aliis omnibus præferenda: *Et in epistolam ad Galatas ὑποθέσεων libri decem.* Male Sophronius: *πρὸς γαλάτας εἰς*.

In cap. XCII.

TRIPHYLLIVS.

A.C. 340.

Λευτεῶν. Hanc uocem ex Sophronio restituit Erasmus. Opinor, Hieronymum scripsisse: *ἡμετέρας*, ut & libro I capite XI Sozomeni.

Eloquentissimus sue ætatis. Sed uanus simul, & ex illis concionatoribus, qui se potius, quam Christum prædicant. Cum enim præsentibus Cypri episcopis concio ipsi ad populum habenda, proferendaque essent uerba saluatoris: *Τόλμα κραδί σου Σοζομένει* & *ambula*; ipsi uox, *grabbatum*, non satis Græca aut congrua uisa est, substituit ergo uocem *σκήπτου*. Huius rei ini-

Nm 3

quitate

quitate motus Spyridion, uir uenerabilis, publice eum coarguit:
Num tu praestantior es eo, qui grabbatum dixit, ut te pudeat eius uer-
bis uti.

*Suid. in
 hoc. Triph.*

Et multa alia. In his liber de miraculis Spyridionis, qui Sui-
 dae æuo iam desideratus uidetur.

Cap. XCIII.

DONATVS.

A. C. 328.

In caput XCIV.

ASTERIVS.

A. C. 330.

Scriptit. Sozomenus libro II capite XXXIII tantum ait,
περὶ τῆς δόγματι λόγους συγγραψάν, quod Valefius reddit: libros
de fide scriptit. Non est sensus, eum de fide, qua alicui rei assen-
 timur, sed de doctrina & rebus ad fidem christianam pertinen-
 tibus scripsisse.

In cap. XCV.

LVCIFER.

A. C. 353.

Caracalitanus, Caralitanus legendum est, cum sit apud Sozo-
 menum: *καρχαλιτῶν ἐπίσκοπος*. Theodorito libro III capite IV
 audit, *ὁ συνεδὼ τὴν νῆσον ποιμαίνειν λαχὼν*, Sardiniae insulae epi-
 scopus.

In cap. XCVI.

EVSEBIVS VERCELLENSIS

A. C. 252.

Vercellensis episcopus. Vercellis nomen diuersimode efferunt
 Græci, qui Eusebii meminerunt. Socrates libro II capite XXXVI
 ait: *εὐσέβιος βρεκέλλων, πόλις δὲ αὐτῆς τῶν ἐν ἰταλίας λογύων.* Epi-
 phanius hæresi XXX uocat episcopum *βρεγέλλας πόλεως*, aut,
 ut alii legunt, *βερεέλλας*. Pessime Sophronius: *εὐαγγελίνης ἐπί-*
σκοπος.

Edit in psalmos commentarios Eusebii Casariensis. Obscurus est
 locus Hieronymi in epistola LXXV ad Vigilantium, quem su-
 pra Grauius adduxit, Videtur enim Hieronymus id dicere, Eu-
 sebiū & Origenis in psalmos commentationes Latina ciuita-
 te donasse. Contextum hoc euincere quisquis legerit, fatebi-
 tur. Cæterum Eusebius noster non tam componendis nouis,
 quam aliorum libris uertendis, aut saltem describendis, suam o-
 peram addixit, Vercellenses hodieque in episcopali ecclesia, Eu-
 sebio

sebio nostro dicata, asseruant euangelia Matthæi & Marci in ueterri-
mo codice membranaceo, quæ noster sua manu exarasse, ac Ver-
cellensi ecclesiæ concessisse creditur. *Certe membrana situ fere corru-
pta est, inquit doctissimus Mabillon, characteres pene fugientes Mus. Ital.
ac semideleti tantisper a Romana scriptura degenerant, A ad modum T. Ip. 9. 10.*
Grace Α, Μ litera superne clausa a semicirculo incipit: alia litera Ro-
manis fere similes. Codicis operculum ex argento, a Berengario imperatore
ab annis fere octingentis instauratum, ex una parte Saluatoris effigiem; ex a-
lia sanctum Eusebium exhibet: ad cuius caput hi versus adscripti leguntur.

Præsul hic Eusebius scripsit, soluitque uetustas:

Rex Berengarius sed reparauit idem.

In infima uero parte ad pedes Eusebii:

Argumentum postquam fuluo decompfit & auro,
Ecclesiæ præsul obtulit ipse suæ.

In Cap. CXVII.

FORTUNATIANUS.

Rustico sermone. Latine, ut præfatione in Matthæum docet
Hieronymus, nec male tamen, aut oscitanter. Noster enim di-
gnum se aliquid memoria editurum pollicetur, si ex Fortunatia-
ni in Matthæum opusculis uel pauca exciperet. Hæc Fortunatia-
ni opuscula poscit Hieronymus a Paulo Concordiensi.

A. C. 340.

*Liberium, Romanæ urbis episcopum, ad subscriptionem hæreseos
compulit. Friuolum Miræi scholium: A fide catholica non de-
fecit.*

l. c.

T. I f. 66.

Cur hæresi subscripsit, si non defecit? Ut ab hæresi
liberent Liberium, magnopere sudant boni uiri, & in-
auditas distinctionuculas comminiscuntur. At ueteres omnes,
qui Liberij res gestas commemorant, assentiuntur Hieronymo,
quorum uerba nuper produxit Ioannes La Placete, uir doctissi-
mus, observationum ecclesiasticarum parte altera observatione
IV. Idem fatetur Galliæ literatæ hodie ornamentum, Ludo-
uicus Ellies du Pin, facultatis theologicæ Parisiensis doctor &
professor, qui disputatione V de antiqua ecclesiæ disciplina ait: *Suf-
fecit antiquos pro certo habuisse, Liberium Ariana perfidia consensisse.*
Et paulo post: *Liquet Liberium ab hæresi liberari non posse.*

p. 137.

p. 347.

Primus sollicitauit ac fregit. Hoc ex monumentis petatum
est, quæ hodie non extant. Nam Fortunatianus alias nusquam
annumeratur episcopis, qui Liberium seduxerunt, nec fuit in co-

mita-

mitatu Constantii. Patet autem hinc, Fortunatianum, cum & ipse in Italia degeret Aquileiensis episcopus, Liberium aliquoties monuisse ad hæresin amplectendam. Si enim primus sollicitavit, sollicitavit antequam sollicitaretur ab imperatore. Si fregit primus, non fregit ab imperatore in Berocam Thraciæ tendentem. Tum enim nondum fractus erat, sed quod frangi non posset, in Thraciam deportabatur. Itaque dicamus necesse est, Fortunatianum paulo ante subscriptionem in itinere denuo conuenisse Liberium, quum hic e Thracia Sirmium uocaretur, ubi subscripsit.

In cap. XCVIII.

ACACIVS.

A.C.340.

T.IV f.86.

Συμμικτων ζητημάτων. Hos libros Hieronymus alibi nomine συλλεξεῖν ζητημάτων laudat. Plurima de Acacio dici possunt; sed instituti ratio non patitur.

In cap. XCIX.

SERAPION.

A.C.340.

Carus Antonii monachi. Huic Antonius suas de futuro ecclesiæ statu uisiones enarrauit, ut est apud Athanasium in uita Antonii. De Serapione pleni sunt ueterum, qui post Eusebium scripserunt, libri.

In cap. C.

HILARIUS.

A.C.350.

T.I Eras.

f. 97.

Librum de synodis. Notum est, Hieronymum olim in Treuirensi ciuitate studiis operam nauasse, atque Ruffinum habuisse contubernalem. Ita enim epistola ad Ruffinum: Cum post Romana studia ad Rhenum semibarbaras ripas eodem cibo, pari frueremur hospitio. In hac urbe diutius uixisse sanctum uirum, inde liquet, quod sua manu descripserit hunc Hilarii de synodis librum. Epistola ad Florentium hæc habet: Quæso Hilarii manu in charta scribi iubeas prolixum ualde librum de synodis sancti Hilarii: quem apud Treuiros in manu mea ipse descripseram. Sane quorundam Hieronymi æuo mos erat, ut codices magna cura compararent, ac sæpe nimium ornarent. Hieronymus ad Eustochoium de custodia uirginitatis: Inficiuntur membrana colore purpureo, aurum liquefcit in literas, gemmis codices uestiuntur, & nudus ante fores Christus emoritur.

Alino

Alius in Constantium. Hoc libro paulo liberius petiit imperatorem, anſamque dedit ſeditioſis clericis, clamores ſuos, quibus principes, quos hæreticos eſſe cenſent, lapidare conſueverunt, huius libelli diſcretis defendendi. Nihil ſane commodius reperiebat Andreas Philopater, preſbyter ac theologus Romanus, quo palliaret mordacem, quam contra Eliſabetham, Angliæ reginam, anno cio ixciii Lugduni edidit, reſponſionem.

Tractatus in Iob, quos de Greco Origenis tranſtulit. In Pado-
lironenſi Benediſtorum monaſterio, quod a Mantua decem
paſſuum millibus diſtat, codex extat membraneus, qui tres ex
Origene in Iob libros comprehendit, quos Hilarius uertiſſe di-
citur in ſermonem Latinum. Libro prologus præmiſſus eſt hoc pri-
mordio: *Peritorum mos eſt medicorum.* Sed Hilarii ſætuſ haut eſt-
ſe uidetur, quod eius genium haut referat, nec ibi habeantur, *Mabillon Ital. p. 207. 208.*
quæ Auguſtinus ex hocce Hilarii opere adduxit. Opera Hilarii,
ab annis fere mille ducentis ſcripta, extant Romæ in bibliothe-
ca Vaticana, non illa, quæ pontificia audit, ſed minori, quæ *l. c. p. 143.*
Vaticanæ Baſilicæ propria eſt. Hunc codicem Mabillon uidit,
cui forte iuſto antiquior habitus eſt.

In cap. CI.

VICTORINVS.

A. C. 362.

Aduerſus Arium. Non tam aduerſus Arium, quam Arianos,
Candidum præcipue, cuius epiſtolæ ad Marium Victorinum
fragmentum iuxta cum Victorini reſponſione edidit Mabillon *p. 155. ſeqq.*
parte IV analeſtorum. Quicquid præterea de Victorino ſcitu
iucundum eſt, congeſſit doctiſſimus Launoius diſſertatione *p. 51. ſqq.*
de quinque Victorinis. Eius conuerſio omnino admiranda eſt,
quam deſcribit Auguſtinus octauo confeſſionum capite ſecundo,

In cap. CII.

TITVS BOSTRENSIS.

A. C. 361

Fortes aduerſum Manichæos ſcripſit libros. Epiphanius hæreſi
LXVI quirum magnum uocat, qui Manichæi errores *Savvaſtēs*
reſutauerit.

In cap. CIII

DAMASVS.

A. C. 366.

Hunc magno amore complexus eſt Hieronymus, ei que li-
bellum de filio prodigo dedicauit, ut docet libro II contra Io-
uia.

uianum capite XVII. Eidem dedicaturus erat librum Didymi de Spiritu sancto, a se translatus; sed consecratus est Pauliniano, quem uiuendi finem fecisset Damasus, antequam edi posset.

Metro edidit. Scripsit de Virginitate metro & prosa, ut auctor est Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis.

In cap. CIV.

A.C. 370.

APOLLINARIUS LAODICENUS.

Fuit Hieronymi præceptor. Sic inquit ad Pammachium & T. III f. 86. Oceanum: *Apollinarium Laodicenum audiui Antiochia frequenter, & colui; & cum in sanctis scripturis erudiret, nunquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi.*

Extant aduersus Porphyrium triginta libri. Hieronymus præfatione in Daniele ait, se nescire, an Apollinarius his libris curiolo lectori satisfecerit.

In cap. CV.

A.C. 370.

GREGORIUS BAETICUS.

Qui hodieque superesse dicitur. Codex Guelpherbytanus vocem, *qui*, omittit, unde apparet, hæc verba non de libro, sed de Gregorio accipienda esse. Id monere visum est propter lites, quæ de viri ætate mouentur a Bivario.

In Cap. CVI.

A.C. 386.

PACIANUS.

In Pyrenæi iugis. Lectio Erasmi. Noster codex: *In Pyrenæis iugis. Barcelona.* Ita Erasmus. *Barcelona* habet noster.

De quibus est κέϑ@. Hæc omittit codex noster, ideo forte, quod ignorarent scribæ, quid sit κέϑ@. Docta est Colomesii observatio, ex MSC. codice bibliothecæ Lambethanæ legendum esse: *De quibus est Cernus.* κέϑ@ enim ex Sophronii versione in Latinum textum irreplisse opinatur, cum *Cernus* genus esset lusu-um, quibus gentiles in Gallia caperentur, quemque morem Pacianus libro castigauerit, cui titulus: *Cernus.* Ut accedam huic sententiæ, plurium codicum requiro autoritatem.

In cap. CVII.

A.C. 344.

PHOTINUS.

In quibus vel præcipua sunt. Codex Guelpherbytanus: *In quibus libri præcipui sunt contra gentes.* Ex aliorum codicum lectio.

lectione diiudicari nequit, unumne, an plures libros contra gentes ediderit.

In cap. CVIII.

SOEBADIVS.

A.C.359.

Sulpitius Seuerus *Fagadium* uocat libro II historiæ capite XLIV. Si hæc lectio codicum autoritate firmetur, quod ignoro, retinendam opinarer, cum Sulpitius eum bene norit, eiusque fuerit ciuis. Codex Guelpherbytanus habet: *Phobadius*. Lectio Erasmi, quam seruauimus, uetustorum codicum est, unde in tanto dissensu nihil censui mutandum.

In cap. CIX.

DIDYMVVS.

A.C.370.

Fuit monachus & scholæ sacrarum disciplinarum Alexandria præfectus, Hieronymi præceptor, a quo disceret scripturæ expositionem, non Origenis errores. Hieronymus: *Audet quidam proferre literas meas ad Didymum, quasi ad magistrum. Grande crimen discipuli, si hominem eruditum & senem magistrum dixerim. Et tamen uolo inspicere ipsam epistolam, qua tanto tempore in calumniam reservata est. Nihil præter honorem & salutationem continet.* *De error. Orig. Tom. III f. 86.* Et si autem apertissime in Origenis scita concederet, in trinitate tamen catholicus fuit, teste Hieronymo apologia aduersus Ruffinum, qua Didymum uocat apertissimum Origenis propugnatores. Cumque Hieronymus præceptorem sequeretur, *Ibid. f. 90.* ubicunque is non erraret cum Origene; factum est, ut modo laudaret, modo impugnaret Didymum. Itaque Ruffinus libro secundo inuectiuarum in Hieronymum conqueritur, Didymum ab Hieronymo modo in cælum laudibus efferri, modo usque ad inferna demergi. Præfatione in Didymi librum de spiritu sancto sic inquit Hieronymus: *Didymus meus oculum habens sponsa de cantico cantorum & illa lumina, qua in candentes segetes sublimari Iesus præcepit, procul altius intuetur: & antiquum nobis morem reddidit, ut uidens uocetur propheta. Imperitus sermone est: & non scientia: apostolicum uirum ex ipso sermone exprimens.* Et in procemio commentariorum in epistolam ad Galatas laudat Didymum, uidentem suum. Simili laude macatur a Socrate, Sozomeno, Theodorito, ac omnibus, qui eius olim fecerunt mentionem.

Captus a parua etate oculis. Egregia sunt uerba, quibus Didymum Antonius monachus, quum Alexandriam uenisset, allocutus est: *Socrat.* Nihil te moueat, o Didyme, iactura corporalium oculorum. *Eiusmo-*
L. IV c. 25 di enim oculis orbatu es, quibus & musca & culices uidere possunt. Gaude
Sozom. potius, quod illos habeas oculos, quibus angeli uident; quibus Deus cer-
L. III c. XV nitur, & lux eius comprehenditur. Eadem refert Hieronymus ad
T. I. f. 92. Castrutium.

Et ob id elementorum quoque ignarus. Mirum, Socratem heic Hieronymo contradicere, qui cum Didymo diu conuersatus est. Socrates ait, uidendi copia priuatum esse, cum iam prima literarum elementa didicisset. Sozomenus: *Fertur literarum formas in tabula alius incisas, digitis solum pertractando didicisse.* Neuter recte. Num Hieronymus, qui uidit, qui nouit, qui eo præceptore usus est, ignorauerit, utrum Didymus elementa literarum calleret? Itaque non uideo, cur recentiores errantem Socratem sequantur, ac doceant, Didymum uidendi facultatem amisisse, cum iam prima literarum elementa didicisset.

In Cap. CX.

A. C. 366.

OPTATUS.

Præsul Mileuitanus in Numidia Donatistis se opposuit. Plura de eius uita haud nouimus, quum sileant ueteres.

Valentiniano & Valentino principibus. Ex hoc loco corrigenda est lectio Optati libro secundo, ubi series Romanorum episcoporum habetur, ac ita extat: *Iulio Liberius, [successit] liberio Damasus, Damaso Siricius hodie, qui noster est socius.* Si Optatus libros sex de schismate Donatistarum aduersus Parmenianum edidit tempore Valentiniani & Valentis; Damasus uero, omnium consensu & iuxta ipsummet Hieronymum supra capite centesimo tertio, sub Theodosio demum mortuus est: qui potuit Siricius Damasus successor, Romæ Damaso successisse, quum Optatus librum suum secundum conscriberet? Itaque omnino probanda est Francisci Balduini sententia, qui putat, hæc uerba: *Damaso Siricius hodie*, esse alicuius paulo post Optatum scriptoris. Videlicet librarius, qui Optati libros Siricii ætate describebat, adiecit procul dubio in margine has uoculas: *Siricius hodie*, ut, quum inter Damasum & Siricium nullus alius intercessisset, integrum ad sua usque tempora Romanorum præsulum catalogum haberet.

Annot. ad
L. II O.
ptati p. m.
184.

Ad.

Aduersus Donatiana partis calumniam. Dictis suis Optatus fidem fecit ex archiuis, ex iudicum uocibus & publicis documentis. Scribit enim bonæ causæ fiducia: *Quia audio aliquos de L. 1p. 43.* societate tua litigandi studio chartas habere nescio quas: quarendum est quibus sit accomodanda fides: quæ cum ratione concordent, quæ cum ueritate confabulentur. Vestra, si sunt aliqua, mendaciis forte uideantur aspersa. Nostras chartas probant & conflictus causarum, & contentiones partium, & exitus iudiciorum, & epistola Constantini. His præmissis affert monumenta inuidæ, perinde ac Augustinus. Calumniis Donatistarum accessit crudelitas, eaque tanta, ut Optatus scriberet: *Lacerati sunt uiri, tracta sunt matronæ, infantes necati sunt, abacti sunt partus.* Ecce uestra ecclesia, episcopis ducibus, cruentis morsibus pasta est. *L. 11. p. 55.*

Libros sex. Ipse Optatus illud, quod sexto ac ultimo loco se ostensurum dixerat libro primo, sexto libro persequitur. Nihilominus Franciscus Balduinus librum septimum adiecit, quem Cochleus omiserat. Tres codices, quos Balduinus ab Elpenæo, Tilio & Macereo nactus erat, exhibuerunt septimum librum, unde Gabriel Albaspinæus eundem retinuit, cuius editionem non est, quod suggillet Mericus Casaubonus, & Albaspinæum imparatum accessisse dicat ad libri interpretationem. Is enim, quum opus uix prima sui parte typis excusum esset, obiit testaturque ad lectorem præfatio, omnia meliori habitu proditura fuisse, si coronidem operæ Albaspinæus imponere potuisset. Cæterum fatentur docti, septimum librum aut Optati non esse, aut interpolatum ualde. Cumque contra Parmenianum scripti sint, non immerito quæritur, quid Parmenianus ediderit, ab Optato his libris confutatum. Balduinus credidit, scripsisse Optatum contra Parmeniani ad Tyronium epistolam; sed deinceps aliter sensit. Optatus tractatus uocat: *Quia tractatus tuos, quos in manibus, & in ore multorum esse nolui, neque contemps.* Nunc in Galliis Du Pin Optatum edit, quæ editio non poterit non præclara esse. *p. 35.*

In cap CXI.

AQVILIVS.

A.C. 360.

Tam prosa, quam uersibus. Genus uersuum, quæ usus est, Sophronius exprimit: μέγαν ἡρώεα.

In Cap. CXII.

A. C. 390.

CYRILLUS HIEROSOLYMITANVS.

Sape pulsus ecclesia. Sape sua culpa. Diximus supra, Cæsariensem episcopum inter Palestinæ episcopos fuisse metropolitatum, quod ius inde a longis temporibus ei competebat. Sed Cyrillus post susceptum Hierosolymitanum episcopatum Acacio, Cæsareæ episcopo, de iure metropolitano controuersiam mouebat, ως ἀποστολικὴ θρόνος ἡγοῦμεθα, tanquam apostolicam sedem obtinens. Εὐσεβίου εἰς ἀπέχθειαν κατέστησαν, hinc inimicitiae exortæ sunt, inquit Sozomenus libri IV capite xxv. Et ut inimicitiae religioso zelo palliarentur, se mutuo accusabant, quasi non recte sentirent de diuinitate.

In Cap. CXIII.

A. C. 366.

EVZOIVS.

n. 37.

Ita scribendum est, quamvis Hieronymus in expositione Psalmi cxxvi Euzonium dicat. Nam & Epiphanius hæresi lxxiii appellat εὐζώνιον.

In Cap. CXIV.

A. C. 390.

EPIPHANIVS.

c. 7.

c. 3.

In extrema iam senectute varia cudit opera. Longæuus præsul, & qui, ut pauca dicam, duodecimo post editum catalogum anno nondum in viuis esse desierat. Hieronymum magno amore dignatus est, eique dono dedit librum suum de lapidibus. Hieronymus in XXIIIX Ezechielis: Super quibus [lapidibus] & uir sanctus, Epiphanius episcopus, proprium volumen mihi præfens tradidit. Hunc plagii reum peregit Rufinus, cuius verba Hieronymus libro III apologiæ refert: Hic est ille delirus senex, qui ideo Origenem legi prohibet, ne alii eius furta cognoscant. Quasdam eius epistolas, quod notum est, Hieronymus transtulit, ceu testatur epistola LXVII.

In cap. CXV.

A. C. 364.

EPHRAEM.

l. c. p. 113.

Ut publice in quibusdam ecclesiis eius scripta recitentur. Eius hymni hodiernum in usu sunt apud Maronitas, ut obseruat Ioannes Bona. Neque tamen, quos iam habemus, hymni non interpolati uidentur, cum in illis Dei misericordia impleretur per orationem bene-

benedicta Maria, per orationem martyrum benedictorum. Huiusmodi precandiratio inaudita fuit Ephraemi atate. Id ex Sozomeni libro III capite XVI constat, eum encomia martyrum composuisse, de quibus Theodorus libro IV capite XXIX ait: *Hec cantica festos martyrum dies latiores ac splendidiores etiamnum efficiunt.* At sanctorum opem implorasse, aut eorum merita Deo, ut condonaret mortalibus scelera, proposuisse, nusquam legitur. In modernis hymnis quisque versus septem syllabis absoluitur.

In cap. CXVI.

BASILIVS MAGNVS.

A. C. 370.

Breues variosque tractatus. Πολλά καὶ ἡμετέρας scripsit, quorum nonnulla in Latinum sermonem conuertit Rufinus, ut est apud Socratem libro IV capite XXVI. Hexameron eius secutus est Ambrosius, quum Origenis de illo argumento librum verteret, ceu Hieronymus testatur epistola LXX.

In cap. CXVII.

GREGORIUS NAZIANZENVS.

A. C. 370.

Nazianzenus episcopus. Iterum hoc loco culpatur Hieronymus, quod Gregorium Nazianzenae ecclesiae episcopum dicat; sed frustra. Faciunt eum Nazianzenum episcopum Rufinus libro XI historiae capite IX Socrates libro IV capite XI & XXVI Theodorus libro IV capite XIX Sozomenus libri VI capite XVII unoque ore veteres reliqui. Hos omnes errare, errare Hieronymum, qui eo praepatore usus est, quis credat? Tota ecclesia orientalis ita existimavit, superstiti Gregorio. Nam inter accusationis capita, propter quae throno Constantinopolitano motus est, hoc quoque fuit, quod deseruerit populum Nazianzenum, cui necessitudine obligatus esset. Nemo autem ex illis, qui Gregorium defendunt, respondit, eum nunquam fuisse Nazianzenae ecclesiae episcopum. Cum igitur inter omnes constet, Gregorium, superstiti patre suo, Nazianzenam ecclesiam rexisse, quod ipse nullibi non, praecipue vero in carmine de seipso & contra episcopos, a Iacobo Tollo primum edito, fatetur; manifestum est, *Toll. in-* eum recte illius ecclesiae episcopum dici: nisi quis simul negare *sign. ita-* velit, Alexandrum, de quo supra capite LXII actum est, Hiero. *Ital. p. 13-* solymorum episcopum fuisse, quamdiu Narcissus superuixit. At, inquis, ipse Gregorius negat, se fuisse Nazianzenum episcopum.

Equi-

Equidem hoc uerum est, negat, se illius urbis obtinuisse episcopatum, sed post patris obitum. Deinde ideo negat, ne recte accusatus uideri possit, quod tantillum episcopatum respuens inhiarit throno Constantinopolitano, accuram nullam gesserit gregis Nazianzeni, a se derelicti. Hæc talia obliuientibus respondit, se non fuisse, quum Nazianzo discederet, episcopum: qua quidem in re cum uetus ecclesia orthodoxa ei assensum non præbuerit, sed magno consensu Nazianzenum episcopum dixerit, non uideo, cur ea sententia hodie alicui uitio uerti possit. Accedit, quod Valeſius ad Socratis librum v' caput xxvi docet, Gregorium post amissam Constantinopolitanam sedem Nazianzum se recepisse, atque eius urbis episcopatum obtinuisse, donec senio defatigatus successorem sibi ipsemet eligeret.

Mabillon *lit. Ital. p.* *13. & 123.* *n. 35.* *Omnia opera sua.* Opera Gregorii in codice Græco MSC bonæ notæ habentur in bibliotheca Casinensi, ut taceam alios codices, quorum mentionem faciunt impressi bibliothecarum catalogi. Extant eiusdem opera cum figuris, ante annos mille exarata, Mediolani in bibliotheca Ambrosiana.

Decesit ante hoc ferme triennium. De Gregorii emortuali anno ex hoc loco agit Pagi in Prolegomenis dissertationis hypaticæ.

In cap. CXVIII.

LVCIVS.

A.C. 371.

A quo pulsus. Guelpherbytanus codex: *A quo expulsus est.* De hoc multa legi possunt ex epistola Petri, Alexandrini episcopi, libro iv capite xxii Theodoriti, ubi dicitur *λύκε την πομπήν και τας πράξεις εχεν εσπαδανως.*

In cap. CXIX.

DIODORVS.

A.C. 378.

In apostolum commentarii. Fragmentum exhibet Hieronymus epistola CLII.

In cap. CXX.

EVNOMIVS

A.C. 360.

Et multa contra ecclesiam scribere. Et multa contra ecclesiam scribere ausus est, habet noster Codex.

In cap. CXXI.

PRISCILLIANVS.

Basilidis & Marcionis, Basilidis uel Marcionis, est in codice

In cap. CXXII.

MATRONIANUS.

A. C. 382.

*Valde eruditus. Codex: Vir valde eruditus.**Euchrotia. Codex: Eutropio.**In cap. CXXIII.*

TIBERIANUS.

A. C. 383.

Filiam deuotam Christo uirginem matrimonio copulauit. Piaculum est, alicui quicquam affingere. Sed codex noster diserte docet, quod reliqui in medio relinquunt, Tiberianum propriam filiam duxisse uxorem. Matrimonio sibi copulauit, habet.

In cap. CXXIV.

AMBROSIUS MEDIOLANENSIS.

A. C. 385.

De quo, quia superest. Quamdiu superuixerit ab huius libri editione, non est satis explicatum. Doctissimus Papebrochius putat, eum obisse anno cccxcviii die xvii aprilis, seu sabatho sancto paschatis, qui anno cccxcviii incidebat in xviii aprilis. Martyrologia Bedæ & aliorum habent iv aprilis. Sed Mabillonius uulgatam sententiam, qua anno cccxcvi die v aprilis decessisse dicitur, retinendam putat, cum ob alias causas, tum quod in vetustissimo Mediolanensium episcoporum catalogo, quem primus edidit, die v aprilis dicatur depositus. Ego nullus dubito, quin vulgaris sententia Papebrochianæ præferenda sit. Illud vero plane non est verosimile, eundem die v sepulturæ traditum esse, quum tanta festinatione usi non sint ueteres in recondendis corporibus episcoporum. Nec apparet, qui decenter fieri potuerit, eique ex more interesse clericorum piorumque hominum multitudo. De libris Ambrosii nihil moneo. Ritus, seu, ordinem Ambrosianum erudite excussit Mabillon, fateturque, eum hodie multo alium esse, quam fuerit Ambrosii acuo.

*Mabillon.
M. Ital.
T. i. part. ii
p. 115. seq.*

l. c. p. 106.

In cap. CXXV.

EVAGRIUS.

A. C. 388.

Mihi legit. Fuit enim Hieronymi in eremo comes, ut ex epistola xli liquet. Vno, inquit, & toto mihi lumine, Euagrio nostro frui. Et epistola vi carissimum Euagrium uocat,

Pp

In

In cap. CXXVI.

AMBROSIUS ALEXANDRINUS.

*A. C. 392.**Aduersum Apollinarium.* Recte codex noster: *Aduersum A. pollinarem.**In cap. CXXVII.*

MAXIMUS.

*A. C. 370.**De fide aduersus Arianos.* Theodoritus libro v capite viii eum Apollinari uesania refertum fuisse scribit.*In caput CXXIIX.**A. C. 380.*

GREGORIUS NYSSENUS.

Mibi & Gregorio Nazianzeno. Guelpherbytanus tum hic, tum in uita Gregorii Nazianzeni, antiquissimam lectionem tuetur, ac *Nazanzenum* uocat, non, *Nazianzenum*. Hanc lectionem *It. It. p. 13.* & Mabillonius in ueterum monumentisprehendit.*In cap. CXXIX.*

IOANNES CHRYSOSTOMUS.

A. C. 392.

Chrysostomi cognomen nondum sortitus erat Ioannes, quum hæc scriberet Hieronymus, imo id nominis illi superstiti nunquam tributum uidetur. Nec ætate discipulorum eius obtinuisse opinor, quum Theodoritus, qui Ioannem præceptorem habuit, eum diuinum & magnum Ioannem, nunquam uero Chrysostomum appellet, quod ad Ioannis laudes, quibus enumerandis Theodoritus operam sedulam nauat, omnino pertinebat. Quod in titulis capitum non modo apud Theodoritum, sed & apud Sozomenum Chrysostomi nomen legitur, indicat titulos illos a librorum autoribus non esse adscriptos. Sozomenus sane in extollenda Ioannis eloquentia totus est, eumque dicendi persuadendique artificem egregium, & omnium sui temporis oratorum præstantissimum uocat, neutiquam uero Chrysostomum. Videtur ergo Chrysostomi nomen ignotum fuisse usque ad annum circiter DCXXX. Nam circa istum annum Ioannes Moschus eum aliquoties Chrysostomum uocat, e cuius uerbis colligitur, hoc nomen & paulo ante usurpatum. Extat in bibliotheca nostra publica codex homiliarum Chrysostomi adorandæ uerustatis, qui nudum Ioannis nomen præfert. Itaque non immerito quis antiquissimos Chrysostomi codices illos dixerit, qui, cæteris paribus, solo Ioannis nomine insigni.

*L. V. Hist. s. 28. 32.**L. VIII. s. 2. 5.**In Limonio c. 128. 191.*

insigniuntur. Recentiores enim scribæ semper librorum inscriptiones ad usum sui sæculi accommodarunt, quo Chrysostomi nomen iam pulpita ubique personabat. Nec male. Olim enim sæpe hallucinati sunt lectores in discernendis libris, Ioannis alicuius nomen præferentibus, ita quidem, ut uersionis Aethiopice autor apocalypsi Ioannis euangelistæ hunc titulum præscripserit: *Visio Ioannis, qui Ioannes fuit episcopus Constantinopolitana metropolis, cum passurus erat passionem.* Scilicet cum Ioannes Chrysostomus in oriente magna gauderet fama, ut audito in re literaria Ioannis nomine Ioannem Chrysostomum intelligerent, credidit interpres, non posse alium Ioannem apocalypseos autorem esse, quam Chrysostomum.

Diodorique sectator. Sozomenus libro VIII capite II refert, Chrysostomum uiua Diodori Tarsensis uoce usum. *Magistros, inquit, eos habuit, qui tunc temporis nobilibus illic monasteriis præsidebant; Carterium scilicet, ac Diodorum, qui Tarsensis ecclesia episcopus fuit.* Suidas Eusebii Emisæni & Diodori ἀνγλοθου uocat.

Tantum legi. Non fuit Hieronymo in more positum, libros supplere & auctius emittere, alioqui potuisset deinceps multos Chrysostomi libros huic loco inserere, quorum plusculos ipsi cognitos fuisse, ex eius monumentis post hunc catalogum editis abunde cognoscitur. Multos enim ab eo tempore, quo hic liber editus est, in lucem emisit Chrysostomus, ita, ut Suidas dicat: *Eius scriptorum numerum recensere non hominis est, sed Dei potius omnia cognoscentis.*

In cap. CXXX.

GELASIVS.

A.C. 492.

Post Euzoium. Codex noster: *Post Eunomium.*

Fertur quadam scribere. Codex: *Fertur quadam scribere capitula.*

In cap. CXXXI.

THEOTIMVS.

A.C. 392.

Socrates libro VI capite XII uirum ob uitæ sanctitatem celeberrimum uocat, quem Hunni ob uirtutem & fidei robur Romanorum Deum appellarunt, ut est apud Sozomenum libro VII capite XXVI. Verba eius, quibus Origenem aduersus Epiphanium defendit, habentur apud Socratem.

l. c.

P p 2

In

In cap. CXXXII.

DEXTER.

D.C. 392.

p. 135.

p. 140.

T. II var.

sacr. p.
1039.

Omnimodam historiam. Dextri chronicon omnimodæ historiæ primus edidit Franciscus Biuarius, Cisterciensis monachus, & apologias subiunxit Lugduni MDCXXXVII. Sunt, qui id a Biuario confictum dicant; sunt alii, qui illud Dextri scærum esse contendunt: quos recenset Vincentius Placcius de Pseudonymis. Rursus alii nihil definire audent, sed de libri autore dubitant, inter quos est Henricus de Noris libro I capite XXXIII historiæ Pelagianæ. Si absque partium studio loquamur, quo aguntur nonnulli pontificii scriptores, dum de autore libri disputant, fateri oportet, ineptas fabulas pudendosque errores, qui sæpius occurrunt in chronico, a Biuario edito, persvadere cuius posse, ut neget, librum Dextri esse ab eruditione rerumque usu olim commendati. Exempla errorum ubiuis sub examen reuocata occurrunt, præcipue laudato Norisii loco eiusdemq; libri capite VI & tomo II miscellaneorum Witsii exercitatione XIV. Stephanus le Moyne ita iudicat: *Hispani ludibrium debent omnibus altis gentibus, quum nihil sit ineptius, quam illorum Flavius Dexter, & uisionibus, prophetis, anilibusque fabulis quas hic solent uendicare.*

In cap. CXXXIII.

AMPHILOCHIVS

A.C. 390.

Dicitur de uita Basilii M. scripsisse, eiusque de hoc argumento liber hodieque habetur, ac reiicitur a plerisque, etiam Mabillon pontificiis. Sed illud opus aut tam recens non est, quam putatur; aut olim alius de Basilii uita liber extitit sub nomine Amphiloerii. Nam Anastasius bibliothecarius in prologo quodam, narrationi de miraculis Anastasii præfixo, ac a Mabillonio primum edito, huius libri aliquoties meminit.

In cap. CXXXIV.

SOPHRONIVS.

A.C. 392.

De subuersione Serapis. Cum non semel euersum sit Serapium, ethnica superstitionis templum, nescio de qua subuersione egerit Sophronius. Videtur tamen de illa scripsisse, quam Alexandria suscepit Romanus, militum in Ægypto dux, & Euagrius, Ægypti præfectus, paulo ante conscriptum hunc catalogum; de qua Socrates libro V capite XVII & Sozomenus libro

libro VII capite XV. Hinc Sophronius, quippe eius rei periti-
or, ait, se de Serapio librum edidisse. Neque enim tam idolum,
Serapis, euersum est, quam templum ei sacrum, quod Serapi-
um audit. Quid uero Ægyptii Serapidis imagine adumbratum
voluerint, docet Ioannes Pierius libro II capite XXVII hiero-
glyphicorum. Inscriptionem in honorem Serapidis factam, ac
nuper inuentum, Mabillon IV analectorum parte exhibet. Nuf. p. 91.
quam autem eo honore affectum est hoc idolum, quo id ma-
tarunt Alexandrini, ut Tacitus, qui lectu dignissima de Se-
rapide habet, scribat de Alexandrinis: Serapidem *Deum dedi-* Hist. IV. 81.
ta superstitionibus gens ante alios colit. Imo nonnulli ex christianis,
quibus christianæ religionis obscurior notitia fuit, eundem De-
um magni fecisse uidentur, pro ea, quæ sæpius Alexandriae
contigit, religionum confusione, ceu ex Vopisco obseruat Mars-
hamus in canone chronico. p. 154.

INDEX SCRIPTORUM ECCLE- SIASTICORUM,

qui a S. Hieronymo in Catalogo
memorantur.

A Cadius Cæsariensis Episco- pus. pag. 93. 143. 165. 198. 290.	Amphilochius Iconii Episcopus. III. 206.
Agrippa Castor. 42. 128. 153. 247.	Anatolius Laodicens Episco- pus. 78. 161. 190. 275.
Alexander Cappadociæ Episco- pus. 70. 137. 159. 187. 266.	Antonius monachus. 88. 142.
Ambrosius Alexandrinus Dia- conus. 66. 157. 187. 206.	163. 196. 286.
Ambrosius alter Alexandrinus. 109. 264.	Apollonius Senator. 57. 133. 184.
Ambrosius Mediolanensis Epi- scopus. 108. 145. 205. 299.	Apollonius, sub Commodio Imp. 55. 133. 156. 257.
Ammonius Alexandrinus. 66. 187. 264.	Apolinarius Hierapolitanus E- piscopus. 47. 129. 200. 250. 259.
	Apolinarius Laodicens Episco- pus. 98. 143. 154. 166. 181. 292.
	Pp 3 Appi-

INDEX

- Appion sub Seuero Imp. 60.
 185. 262.
 Aquilius Seuerus Hispanus. 101.
 144. 167. 202. 295.
 Arachelaus Mesopotamiæ Epi-
 scopus. 78. 190. 274.
 Aristides Atheniensis Philoso-
 phus. 42. 128. 153. 180. 247.
 Arnobius Rhetor. 82. 192. 278.
 Asterius secta Arianus. 91. 288.
 Athanasius Alexandrinus Episco-
 pus. 88. 142. 163. 195. 286.
 Bachylus Corinthi Episcopus.
 58. 184. 260.
 Bardesanes Mesopotamienfis. 50.
 252.
 Barnabas Apostolus. 29. 123. 174.
 210. 228.
 Bas. Ancyranus. 89. 144. 196. 287.
 Basilus Cæsariensis Episcopus.
 103. 164. 203. 297.
 Beryllus Bostrensis Episcopus.
 68. 187. 265.
 Brabianus sub Seuero Imp. 60.
 134. 262.
 Candidus, sub commodo Imp.
 60. 184. 262.
 Clemens Alexandrinus presb.
 54. 132. 155. 183. 256.
 Clemens I. Romanus Papa. 37.
 127. 151. 213. 241.
 Cornelius Papa. 74. 138. 160. 188.
 268.
 Cyprianus Carthagenensis Epi-
 scopus. 74. 188. 268.
 Cyrillus Hierosolymitanus Epi-
 scopus. 161. 144. 167. 202. 296. |
- Damasus Papa. 96. 143. 166. 200.
 291.
 Dexter Historicus. III. 206.
 Didymus Alexandrinus. 99. 144.
 166. 201. 293.
 Diodorus Tarsensis Episcopus.
 105. 145. 204. 298.
 Dionysius Alexandrinus Episco-
 pus. 75. 138. 154. 189. 251. 272.
 Dionysius Corinthiorum Episco-
 pus. 48. 130. 160. 182.
 Donatus hæresiarcha. 91. 164.
 197. 288.
 Ephræm Edeffenus diac. 102. 144.
 203. 296.
 Epiphanius Salaminæ Episcopus.
 102. 203. 296.
 Euagrius Antiochenus Episco-
 pus. 108. 205.
 Eunomius Cyzicenus Episcopus.
 105. 204. 298.
 Eusebius Cæsariensis Episcopus.
 84. 141. 162. 193. 279.
 Eusebius Emesenus Episcopus.
 90. 164. 196. 279.
 Eusebius Vercellensis episcopus.
 92. 197. 288.
 Eustathius Antiochenus Episco-
 pus. 87. 142. 163. 195. 283.
 Euzoius Cæsariensis Episcopus.
 101. 144. 203. 296.
 Fortunatianus Aquileiensis Epi-
 scopus. 93. 198. 289.
 Gaius, sub Zepherino Papa. 68.
 136. 157. 265.
 Gelasius Cæsariensis Episc. 110.
 146. 206.

SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

Geminus Antiochenus, presbyter. 72. 188. 267.	phus. 70. 137. 159. 188. 267.
Gregorius Baticus, Iliberitanus Ep. 98. 201. 203. 292.	Iustinus Philosophus. 44. 128. 153. 181. 248.
Gregorius Nazianzenus Episcopus. 104. 145. 167. 203. 297.	Iustus Tiberienfis 37. 213. 240.
Gregorius Nyffenus. 110. 206.	Iuencus poëta Hispanus 187. 195. 283.
Gregorius Thaumaturgus. 73. 268.	Lactantius Firmianus. 82. 141. 162. 192. 278.
Hegeſippus Historicus. 43. 153. 171. 180. 248.	Lucas Euangelista. 29. 124. 148. 174. 210. 229.
Heraclius, ſub Commodo Imp. 59. 134. 184. 294.	Lucianus Antiochenus presbyter. 81. 140. 192. 277.
Hermas, a S. Paulo memoratus. 32. 125. 150. 175. 211. 235.	Lucifer Caralitanus Episcopus. 92. 142. 164. 197. 288.
Hieronymus presbyter. 112. 168. 206.	Lucius Episcopus Arianus. 105. 204. 298.
Hilarius Pictaviensis Episcopus. 94. 143. 165. 198. 290.	Malchion Antiochenus presb. 78. 190. 274.
Hippolytus Portuensis Episcopus. 68. 136. 158. 187. 265.	Marcellus Ancyranus Episcopus. 87. 142. 163. 195. 285.
Jacobus Apostolus. 23. 122. 148. 209. 217.	Marcus Euangelista 30. 124. 149. 174. 210. 232.
Ignatius Antiochenus Episcopus. 38. 127. 151. 167. 206. 213. 243.	Matronianus hæreticus. 107. 145. 205.
Ioannes Apostolus. 31. 125. 149. 174. 211. 233.	Matthæus Euangelista. 26. 123. 172. 210. 223.
Ioannes Chryſoſtomus Episcopus C. P. 110. 146.	Maximus, ſub commodo Imp. 60. 184. 261.
Iosephus Iudæus, Historicus. 35. 122. 151. 212. 238.	Maximus Constantinop. Episcopus. 109. 206.
Irenæus Lugdunensis Episcopus. 51. 131. 155. 183. 255.	Melito Sardenſis Episcopus. 45. 129. 154. 250.
Iudas Apostolus. 27. 123. 172. 210. 224.	Methodius Tyri Episcopus. 86. 141. 163. 195. 282.
Iudas Chronographus 60. 185. 262.	Miltiades, ſub Commodo Imp. 55. 133. 156. 183. 257.
Iulius Aphircanus, Chronogra-	Minutius Felix. 67. 135. 187. 264. Mo

INDEX SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

- Modestus, sub Commodio Imp. 50. 130. 154. 182. 252.
Musianus, sub Antonino vero 49. 182. 252.
Novatianus hæreticus. 77. 161. 192.
Optatus Milevitanus Episcopus. 100. 202. 294.
Origenes adamantius. 62. 134. 156. 185. 263.
Pacianus Barcinonensis Episcopus. 98. 143. 201. 292.
Pamphilus martyr. 80. 140. 161. 191. 276.
Pantæus stoicus Philosophus. 52. 155. 183. 255.
Papias Hierapolytanus Episcopus. 40. 127. 152. 246.
Paulus Apostolus. 27. 148. 173. 210. 224.
Petrus Apost. p. 22. 121. 147. 216.
Phileas Thmucos Episcopus. 82. 140. 192. 277.
Philippus Cretensis Episcopus. 49. 130. 252.
Phabadius Agennensis Episcopus. 99. 144. 201. 293.
Philo Iudæus. 33. 125. 150. 176. 211. 235.
Photinus hæreticus. 99. 166. 201. 292.
Pierius Alexandrinus presbyter. 80. 140. 162. 192. 277.
Pinytus Cretensis Episcopus. 48. 182. 251.
Polycarpus Smyrnensis Episcopus. 34. 127. 152. 245.
Polycrates Corinthi Episcopus. 58. 156. 184. 260.
Pontius S. Cypriani diaconus. 75. 189. 272.
Priscillianus hæreticus. 106. 145.
Quadratus Atheniensis. 41. 128. 246.
Reticius Augustod. Episcopus. 86. 141. 194. 280.
Rhodon Asianus. 53. 132. 155. 183. 256.
Seneca Philosophus. 34. 126. 151. 176. 213. 237.
Serapion Antiochenus Episcopus. 56. 143. 184. 290.
Serapion Thmucos Episcopus. 94. 133. 165. 198. 258.
Sextus, sub Seuero Imp. 60. 262.
Sophronius æqualis S. Hieronymi. 122. 146. 206.
Tacianus hæresiarcha. 48. 130. 154. 182. 251.
Tertullianus Afer. 61. 134. 156. 185. 263.
Theodorus Heracliensis Episcopus. 89. 138. 142. 159. 164. 196. 287.
Theophilus VI Antiochenus Episcopus. 46. 129. 181. 250.
Tiberianus Baticus. 108. 145. 167. 205.
Titus Bostrensis Episcopus. 96. 143. 166. 200. 291.
Tryphillius Cyri Episcopus. 90. 142. 197. 287.
Thryphon, auditor Origenis. 67. 135. 157. 187. 264.
Victor I Papa. 51. 182. 254.
Victorinus Petabionensis Episcopus. 79. 161. 191. 275.
Victorinus Rhetor. 95. 140. 165. 199. 291.

F I N I S.

Modestus 50.130.
 Musanus 182.252.
 Nouatianus 191.27.
 Optatus 100.20.
 Origene 185.263.
 Pacianus 9.
 Pamphilus 191.27.
 Pantænus 52.155.
 Papias 4.
 Paulus A 224.
 Petrus 7.
 Phileas 140.19.
 Philippus 49.130.
 Phœbadius 99.
 Philo 235.
 Photinus 292.
 Pierius 80.14.
 Pinytus 182.25.
 Polycarpus 34.
 Polycrates 58.156.

TICORVM.
 priani diaconus. 75.
 hæreticus. 106. 145.
 Atheniensis. 41. 128.
 gustod. Episcopus.
 280.
 anus. 53. 132. 155. 183.
 osopbus. 34. 126. 151.
 ntiochenus Episco-
 184. 290.
 amueos Episcopus.
 198. 258.
 euerio Imp. 60. 262.
 æqualis S. Hierony-
 5. 206.
 refiarcha. 48. 130. 154.
 s Afer. 61. 134. 156. 185.
 Heracliensis Episco-
 142. 159. 164. 196. 287.
 VI Antiochenus E-
 46. 129. 181. 250.
 Baticus. 108. 145. 167.
 ensis Episcopus. 96.
 0. 291.
 Cyri Episcopus. 90.
 7.
 auditor Origenis. 67.
 7. 264.
 a. 51. 182. 254.
 Petabionensis Epi-
 161. 191. 275.
 Rhetor. 95. 140. 165.